

TAMPEREEN KAUPUNKI

TALOUSARVIO 2019

taloussuunnitelma 2019-2022

PORMESTARIN TALOUSARVIOEHDOTUS 22.10.2018

JULKAISIJA: TAMPEREEN KAUPUNKI, KONSERNIHALLINTO

Tampereen kaupunki
Talousarvio 2019 ja taloussuunnitelma 2019-2022, pormestarin talousarvioehdotus

Julkaisija:
Tampereen kaupunki, Konsernihallinto
PL 487, 33101 Tampere
www.tampere.fi/talousjastrategia

Kannen suunnittelu: Tampereen kaupunki, Hanna Leppänen

Paino: Juvenes Print, Suomen Yliopistopaino Oy

TAMPERE – KAUPUNKI RAITEILLAAN

Yhteisistä palveluista ja rahoista päätettäessä nousevat esiin arvot, jotka ohjaavat päätöksentekoa. Mihin rahat laitetaan ja mistä joudutaan karsimaan? Kunnan tehtävien arvopohjaan kuuluvat etiikka, yhtäläinen ihmisarvo, itsemääräämisoikeus ja sen kunnioittaminen, huolenpito ja hoiva, oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo. Näiden toteutumisen perusteella arvioidaan, miten onnistumme tarjoamaan asukkaillemme edellytyksiä hyvään elämään.

Vuonna 2019 meitä haastavat erityisesti kaupungistuminen, talouskehitys, työllisyys ja mahdollisesti toteutuva maakunta- ja sote-uudistus. Yhä useampi haluaa asua kaupungissa, urbaanissa ympäristössä. Se on fakta, ei mielipidekysymys. Ensi vuonna 240 vuotta täyttävän Tampereen väkiluku ylittää 239 000 rajan. Enemmistö uusista tamperelaisista muuttaa meille muualta Suomesta. Tahdomme olla lapsi- ja perheystävällinen sujuvan arjen kaupunki.

Tampere tunnetaan rentona ja riittävän suurena kaupunkina, joka on vuodesta toiseen Suomen suosituin paikka asua ja halutuin paikka opiskella. Uusi korkeakoulukeskittymä tuo tähän lisänsä. Se houkuttelee osaavaa väkeä ympäri Suomen. Kaupunki edistää aktiivisesti uuden Tampereen yliopiston toteutumista. Tampereen alueen osaaminen luo kasvua ja elinvoimaa, mutta vain jos osaamme hyödyntää sitä yhdessä yrityksien, järjestöjen ja kaupungin toimijoiden kanssa.

Vuoden 2019 talousarviota on valmisteltu hyvän talouskasvun siivittämänä. Valtiovarainministeriön syksyn 2018 taloudellisen katsauksen mukaan kuluvana vuonna Suomen bruttokansantuotteen arvioidaan kasvavan 3,0 prosenttia. Suomen talouden kasvun ennakoitaan kuitenkin hidastuvan tulevina vuosina noin 1,5 prosenttiin.

Talouden hyvä kehitys ei ole näkynyt vastaavasti Tampereella. Tampereen nykyisen talousahdingon pääsyy on verorahoitus. Sen määrä on pysynyt samalla tasolla vuodesta 2016. Vuoden 2019 ennusteet näyttävät hieman parempaa tulokehitystä. Kaupungin talouden tasapainottamiseksi on ryhdytty toimenpiteisiin kolmena vuotena tehtävin toimenpitein. Tavoittemme on, että Tampereen kaupungin talous on tasapainossa vuonna 2020.

Vuoden 2019 talousarvion ytimessä ovat kaupungin talouden tasapainottaminen ja vakaan työllisyyskehityksen mahdollistaminen. Muita tärkeitä painopisteitä ovat asiakaslähtöisyys, palveluiden laadun ja niiden saatavuuden turvaaminen, oman toiminnan jatkuva kehittäminen digitalisaatiota hyödyntäen sekä kaupungin elinvoimatekijöiden vahvistamisen jatkaminen.

Työllisyyden kasvu on ollut vuoden 2018 aikana erittäin nopeaa ja työllisyyden positiivisen kehityksen arvioidaan edelleen jatkuvan. Tampereella työttömyys on laskenut 3,1 prosenttiyksikköä vuoden 2017 elokuun 14,2 prosentista vuoden 2018 elokuun 11,1 prosenttiin. Lukema on yhä liian korkea, ja tästä joukosta iso osa on vaikeasti työllistyviä.

Vuosi 2018 on näkynyt tamperelaisessa arjessa rakennustöinä, kouluverkkouudistuksina ja talouden tasapainottamisena. Tänä vuonna olemme myös näyttäneet, mihin meistä yhdessä on, jos meillä suinkin on keinoja. Elokuussa 2017 käynnistynyt työllisyydenhoidon kuntakokeilu on osoittautunut menestystariksi. Vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna olemme onnistuneet jokaisella mittarilla. Koko maan ja yritysten talouden suotuisa kehitys on toki tätä edesauttanut.

Työllisyyden vahvistaminen on ollut ja on yhä keskeisin keino kaupungin talouden tasapainon saavuttamisessa. Työttömyyden vähentäminen on paitsi taloudellisesti myös inhimillisesti äärimmäisen tärkeää. Työ- ja elinkeinoministeriö ei kuitenkaan suo mahdollisuutta jatkaa kokeilua. Tavoitteenamme on löytää vielä ratkaisu paikallisesta yhteistyömallista valtion työllisyysviranomaisten kanssa.

Kaupungin tekemisessä näkyy kokeilukulttuuri, epävarmuuksien keskelläkin. Aloittamamme digiohjelma on ensisijaisesti toiminnan muutosohjelma. Vuonna 2019 ohjelman painopiste siirtyy ketteristä kokeiluista arjen rutiineihin, miten hyvät käytännöt saadaan osaksi jokapäiväistä toimintaa. Osaava ja jaksava henkilöstö on meidän suurin voimavaramme.

Ivelutarpeiden voimakas kasvu edellyttää mittavia panostuksia palvelutuotantoon, mikä näkyy erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluiden ja kasvatus- ja opetuspalveluiden menojen kasvuna. Talousarviossa vuosikate on 86,4 miljoonaa euroa ja tilikauden tulos 30,5 miljoonaa euroa alijäämäinen.

Tampereen investoinnit ovat viime vuosina olleet ennätyksellisen suuria. Kaupunkikonsernin investoinnit ovat yli 400 miljoonaa euroa, josta peruskaupungin osuus on noin puolet. Investoinnit eivät ole pois palvelujen rahoittamisesta. Investoinnit ovat myös olennainen edellytys kaupungin tulopohjan varmistamiseksi.

misessa ja laajentamisessa. Kaupungistumiskehitykseen vastaaminen, globaali kilpailu yksityisistä investoinneista ja osaajista edellyttävät rohkeutta ja ennakoivia päätöksiä investointiemme toteuttamisessa.

Talonrakennushankkeisiin osoitetaan ensi vuonna noin 50 miljoonaa euroa ja summa on nousemassa seuraavina vuosina keskimäärin 80 miljoonaan euroon. Peruskaupungin investoinneista suurin osa kohdistuu kuntalaisille tärkeisiin palveluihin, kuten päiväkotien ja koulupalveluverkkoon tai kaupungin kasvusta aiheutuvan infran rakentamiseen. Taloussuunnitelmakaudella varaudutaan panostamaan peruskoulujen ja päiväkotien talonrakennushankkeisiin vuosittain noin 43 miljoonaa euroa.

Tulevien vuosien tavoitteena on supistaa olennaisesti vuosikatteen ja nettoinvestointien välistä eroa. Ulkoiset nettoinvestoinnit ovat 190,6 miljoonaa euroa. Lainamäärä kasvaa 90 miljoonaa euroa ja asukas-kohtainen lainamäärä nousee 3336 euroon, kun se vuonna 2018 on noin 3040 euroa.

Kaupunkiympäristön kehittämisen perusinvestoinnit ovat taloussuunnitelmakaudella vuosittain 49 miljoonaa euroa. Merkittävimpiä infrainvestointeja ovat uusien alueiden rakentaminen, Hämeensillan perusparannus sekä raitiotien rakentamiseen liittyvät rinnakaishankkeet. Kehitysohjelmien investointeja tehdään yhteensä 26 miljoonalla eurolla ja Tampereen Vesi Liikelaitoksen noin 30 miljoonalla eurolla.

Tätä kirjoittaessa erilaiset arvailut maakunta- ja sote-uudistuksen toteutumisesta käyvät kuumana. Muutos haastaa meidät. Roolimme yhteiskunnan keskeisenä toimijana muuttuu merkittävästi, jos uudistus toteutuu ja sote-tehtävät siirretään maakuntiin vuoden 2021 alusta.

Uudistus vähentäisi kuntien nykyisiä tehtäviä ja kuntalaiskohtaisia erittäin paljon nykyisestä. Tulevissa tehtävissä painottuvat erityisesti vastuu koulutuksesta, hyvinvoinnin edistämisestä, elinvoimasta ja hyvästä elinympäristöstä. Kasvua ja uutta syntyy siellä, missä tekijät ovat. Varaudumme maakunta- ja sote-uudistukseen, ja se ohjaa tekemistämme myös tulevana vuonna.

Hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli IPCC julkaisi lokakuun alussa karua kieltä kertovan erikoisraportin. Tämä vahvistaa tarvettamme tavoitella hiilineutraaliutta vuoteen 2030 mennessä. Kaupungit kykenevät ratkaisullaan merkittävästi vähentämään kasvihuonepäästöjä ja tarjoavat yksilötasolla mahdollisuuden toteuttaa kestäviä valintoja omassa asumisessaan, liikkumisessaan ja kulutuksessaan.

Meidät tunnetaan rohkeudesta ja uutta luovasta ilmapiiristä. Ei liene ihme, että meillä on maine laadukkaiden teattereiden ja korkeatasoisten kulttuuri- ja urheiluelämysten kotina. Yhdessä tekeminen ja vahvuuksien tukeminen kantavat. Siinä hengessä rakennamme alueen kuntien kanssa yhteistä hakemusta Euroopan kulttuuripääkaupungiksi 2026.

Täällä Tampereella, kosken rannalla, on aina syntynyt ideoita. Niistä on tullut työtä – jopa kokonaisia yhteisöjä. Kun yhdet koneet ovat hiljentyneet, uudet ajatukset ovat pian täyttäneet tilan. Kangaspatat ovat vaihtuneet koodinpätkiin ja mieleenpainuviin kokemuksiin. Rososiin tiiliseiniin, yhä korkeammalle kiipeäviin ikkunariveihin on istutettu lupaus tulevasta. Me haluamme huolehtia yhdessä, että Tampere on inhimillinen, vetovoimainen ja paras paikka Sinulle – nyt ja tulevaisuudessa.

Lauri Lyly
Pormestari

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE.....	3
YLEISET LÄHTÖKOHDAT.....	7
Talous- ja strategiaprosessi	9
Tampereen kaupungin organisaatio	9
Toimintaympäristö.....	11
Väestö	11
Työ	12
Asuminen	14
Taloudelliset lähtökohdat	15
Talouden kehitysnäkymät	15
Kuntatalous	15
Kaupungin talous	16
Talousarvion rakenne, sitovuus ja seuranta.....	18
Talousarvion osat.....	18
Talousarvion sitovuus	19
Tilivelvollisen valvontavastuu.....	21
Henkilöstö.....	22
Tampereen strategia 2030.....	24
Strategian rakenne ja keskeiset sisällöt	24
Strateginen johtamisjärjestelmä.....	24
Vuoden 2019 toiminnan tavoitteet	24
Strategiset painopisteet, valtuustokauden tavoitteet ja vuositavoitteet.....	26
Tampereen kaupungin kehitysohjelmat.....	36
Viiden tähden keskusta kehitysohjelma	37
Hiedanrannan kehitysohjelma	38
Raitiotien kehitysohjelma	39
Smart Tampere -kehitysohjelma	41
Elinvoima- ja kasvupalveluallianssin kehitysohjelma	43
Vetovoimainen elämyskaupunki -kehitysohjelma.....	44
Riskienhallinta ja turvallisuus.....	45
Kaupungin hankintojen periaatteet ja strategiset painopisteet.....	46
KÄYTTÖTALOUSOSA JA INVESTOINNIT YKSIKÖITTÄIN.....	49
Hyvinvoinnin palvelualue.....	50
Sivistys- ja kulttuurilautakunta.....	51
Varhaiskasvatus ja esiopetus.....	53
Perusopetus	54
Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut.....	55
Sosiaali- ja terveyslautakunta.....	57
Ikäihmisten palvelut	59
Lasten, nuorten ja perheiden palvelut	61
Vastaanottopalvelut	62
Psykososiaalisen tuen palvelut.....	63
Erikoissairaanhoidon palvelut	65

Elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualue	66
Elinvoima- ja osaamislautakunta	68
Ammatillinen koulutus	71
Lukiokoulutus	73
Työllisyyspalvelut	74
Yrityspalvelut ja edunvalvonta	75
Kehitysohjelmat	76
Asunto- ja kiinteistölautakunta	77
Kiinteistöt, tilat ja asuntopolitiikka	79
Talonrakennushankkeet	82
Kaupunkiympäristön palvelualue	92
Yhdyskuntalautakunta	93
Kaupunkiympäristön suunnittelu	95
Kaupunkiympäristön rakennuttaminen ja ylläpito	97
Kestävä kaupunki	99
Kehitysohjelmat	100
Joukkoliikennelautakunta	101
Joukkoliikenne	103
Konsernihallinto	104
Konsernihallinto	104
Yhteiset erät	106
Taseyksiköt	107
Pirkanmaan pelastuslaitos	107
Vahinkorahasto	110
Liikelaitokset	111
Tampereen Vesi Liikelaitos	112
Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos	114
LASKELMAT	117
Tuloslaskelma	118
Verotulot	121
Valtionosuudet	123
Korkotulot ja -menot	125
Muut rahoitustulot ja -menot	126
Investoinnit	127
Rahoituslaskelma	130
Antolainauksen muutokset	132
Korollisten velkojen muutokset	133
LIITTEET	135
Konserniin kuuluvat tytäryhtiöt ja -yhteisöt	136
Täydentäviä tietoja	154
Investoinnit kohteittain 2019 - 2029	155

YLEISET LÄHTÖKOHDAT

Talous- ja strategiaprosessi

Tampereen kaupungin organisaatio

Toimintaympäristö

Väestö

Työ

Asuminen

Taloudelliset lähtökohdat

Talouden kehitysnäkymät

Kuntatalous

Kaupungin talous

Talousarvion rakenne, sitovuus ja seuranta

Talousarvion osat

Talousarvion sitovuus

Tilivelvollisen valvontavastuu

Henkilöstö

Tampereen strategia 2030

Strategian rakenne ja keskeiset sisällöt

Strateginen johtamisjärjestelmä

Vuoden 2019 toiminnan tavoitteet

Strategiset painopisteet, valtuustokauden tavoitteet ja vuositavoitteet

Kehitysohjelmat

Viiden tähden keskusta

Hiedanranta

Raitiotie

Smart Tampere

Elinvoima- ja kasvupalveluallianssi

Vetovoimainen elämyskaupunki

Riskienhallinta ja turvallisuus

Kaupungin hankintojen periaatteet ja strategiset painopisteet

TALOUS- JA STRATEGIAPROSESSI

Vuoden 2019 talousarvion valmistelu käynnistyi pian Tampereen strategian 2030 hyväksymisen jälkeen. Uuden strategian toimeenpano taloudellisesti haastavassa tilanteessa ohjasi valmisteluprosessin suunnittelua. Kaupunginhallituksen suunnittelukokous hyväksyi 12.2.2018 valmistelun aikataulun ja toteutuksen.

Jo vuoden 2017 loppupuolella käynnistettiin talouden tasapainottamisohjelman valmistelu. Ohjelmaa laadittiin pormestarin johdolla kaupunginhallituksen toimeenpanossa ohjausryhmänä. Valmistelua tehtiin palvelualueiden ehdotusten pohjalta, ja sisältö neuvoteltiin yhdessä valtuustoryhmien kanssa. Lautakunnille ja johtokunnille järjestettiin talouden tasapainottamisohjelman valmisteluun liittyvä seminaari 16.3.2018. Ohjelma hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 23.4.2018. Vuoden 2019 talousarvio ja vuosien 2019 – 2022 talous-

suunnitelma on valmisteltu tasapainottamisohjelman linjausten mukaan.

Kaupunginhallituksen suunnittelukokous käsittelee kokouksessaan 16.4.2018 vuoden 2019 toiminnan ja talouden suunnittelun lähtökohtia, kuten talouden liikemavaraa ja muutoksia palvelutarpeissa. Myös lautakuntien toukokuun kokouksissa käsiteltiin vuoden 2019 suunnittelun lähtökohtia, muun muassa alustavia strategioita toteuttavien toiminnan tavoitteita ja painopisteitä sekä kaupungin talustilannetta ja talousohjelman toimenpiteitä.

Kaupungin toimintayksiköiden kanssa käytiin kehysneuvottelut toukokuussa. Kaupunginvaltuusto keskusteli talousarvion laadinnan perusteista talous- ja strategiaseminaarissaan 4.6.2018, ja kaupungin laajennettu johtoryhmä jatkoi keskustelua omassa talous- ja strategiaseminaarissaan 5.6.2018. Kaupunginhallitus linjasi talous-

arvion valmistelun periaatteita 18.6.2018. Talousarviokehys, joka sisälsi kaupunginhallituksen edellyttämiä uusia tasapainottamistoimenpiteitä, hyväksyttiin kaupunginhallituksessa 20.8.2018.

Toimielimet käsitelivät talousarvioehdotuksensa 14.9.2018 mennessä. Kaupungin laajennettu johtoryhmä käsittelee talousarvion valmistelutilannetta 19.9.2018 ja linjasi pormestarin talousarvioesitykseen tehtävistä muutoksista. Pormestarin talousarvioehdotus esiteltiin valtuustolle ja tiedotusvälineille 22.10.2018.

Strategiaa ja talousarviota toimeenpanevat lautakuntien, johtokuntien ja konsernihallinnon palvelu- ja vuosisuunnitelmat hyväksyttäneen vuoden 2018 loppuun mennessä.

TAMPEREEN KAUPUNGIN ORGANISAATIO

Tampereen Voimia Liikelaitoksen yhtiöittämisestä ja Pirkanmaan Voimia Oy:n perustamisesta päätettiin kaupunginvaltuustossa 21.5.2018. Tampereen kaupunki myy kaupungin ja Pirkanmaan sairaanhoitopiirin omistamalle Pirkanmaan Voimia Oy:lle Tampereen Voimia Liikelaitoksen liiketoiminnan 1.1.2019.

Tampereen Infra Liikelaitoksen yhtiöittämistä ja Tampereen Infra Oy:n perustamista käsitellään kaupunginvaltuustossa 22.10.2018. Mikäli kaupunginvaltuusto tekee asiaan liittyvät päätökset, Tampereen kaupunki myy Tampereen Infra Oy:lle Tampereen Infra Liikelaitoksen liiketoiminnan 1.1.2019.

Konsernipalveluyksikkö Kopparin talous- ja henkilöstöhallinnon palveluita siirtyy liikkeen luovutuksella Monetra Pirkanmaa Oy:lle 1.1.2019. Kaupungille jäävät toiminnot harkitaan siirrettävän seuraaviin konsernihallinnon yksiköihin: hallinto,

henkilöstö, strategia ja kehittäminen sekä tietohallinto.

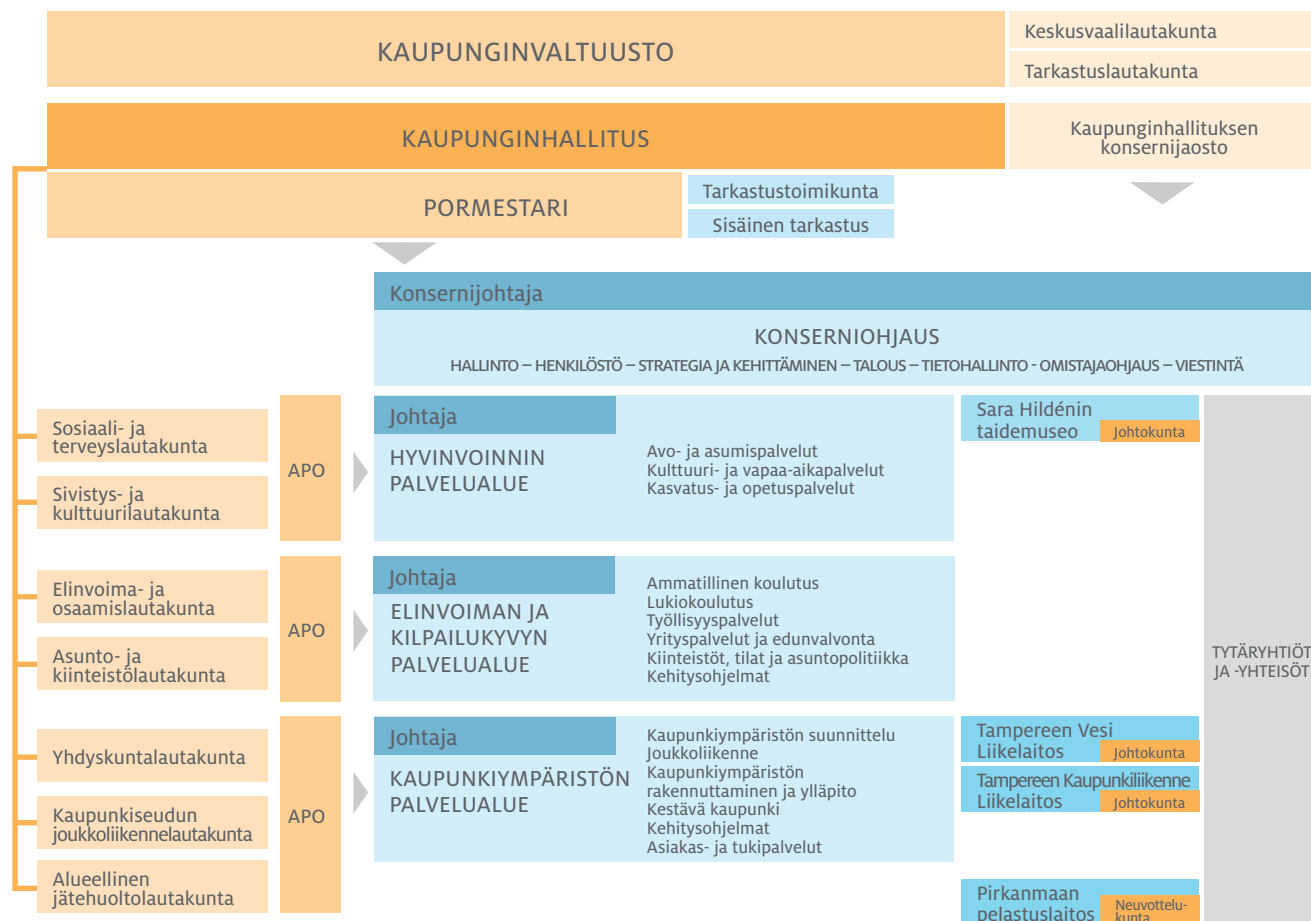
Elinvoiman ja kilpailukyvyyn palvelualueelle perustetaan uusi Yrityspalvelut ja edunvalvonta -palveluryhmä, johon sijoituu myös Brysselissä toimiva EU-toimisto sekä Vetovoimainen elämiskaupunki -kehitysohjelma ja kulttuuripääkaupunkihakku. Yhteiskuntasuhteet ja kansainväliset asiat siirtyvät vuoden 2019 alusta osaksi konsernihallinnon strategia- ja kehittämissuunnitelmaa.

Työvoima- ja yrityspalveluiden alueellinen kokeilu päättyy vuoden 2018 lopussa kokeilulain voimassaolon päättyessä, ellei sille säädetä jatkoa eduskunnan toimesta. Kaupunki valmistautuu kokeilun jälkeen uuteen elinvoima- ja kasvupalveluallianssiin pohjautuvaan yhteistyöhön ja siihen liittyvään kehitysohjelmaan, jonka on tarkoitus jatkaa maakuntauudistukseen

saakka 2021. Kehitysohjelmaan voidaan ottaa mukaan kaikki Pirkanmaan kunnat. Suunniteltu organisaatiouudistus tukee sekä työllisyyskokeilun mahdollista jatkumista että kaupunkiseudun/maakunnan tasoista sopimuksellista yhteistyömallia.

Edellä mainitut organisaatio- ja tukipalveluratkaisut edesauttavat osaltaan Tampereen varautumista sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen ja siihen liittyvän maakuntahallinnon perustamiseen. Hallituksen linjauksen mukaan uudistus astuu voimaan 1.1.2021. Maakunta- ja sote-uudistusta valmistellaan yhteistyössä valtioneuvoston, ministeriöiden, maakuntien, kuntien ja muiden sidosryhmien kesken. Pirkanmaalla maakuntavalmistelua toteutetaan Pirkanmaan liiton hankkeessa, jossa Tampere on ollut aktiivisesti mukana vuodesta 2016 lähtien.

TAMPEREEN KAUPUNGIN ORGANISAATIO 1.1.2019

Tampereen Infra Liikelaitoksen yhtiöittäminen sekä konsernihallinnon ja konsernipalveluyksikkö Kopparin kokonaisuudistus on huomioitu organisaatiokuvassa.

TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Väestö

Tampereen väkiluku oli vuoden 2017 lopussa 231 853 asukasta. Viime vuonna väestö kasvoi 3 579 asukkaalla (1,6 %). Viiden edellisen vuoden aikana kaupungin väestö on kasvanut keskimäärin 2 886 asukkaalla vuodessa ja yli 3 000 asukkaan väestön kasvu on ylittynyt kolmena vuonna näiden vuosien aikana. Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan väkiluku oli elokuun 2018 lopussa 234 441 asukasta. Vuoden 2018 lopussa asukasmäärän arvioidaan olevan noin 235 600.

Tampereen kaupunkiseudun väkiluku oli joulukuun 2017 lopussa 385 301 asukasta, mikä oli 4 145 asukasta enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Valtaosa väestön kasvusta kohdistuu Tampereelle.

Tampereen uudessa strategiassa tavoitellaan yli 3 000 asukkaan vuosittaista kasvua. Uusi väestösuunnite vuosille 2018–2033 on päivitetty vastaamaan strategiassa esitettyä kasvutavoitetta. Mikäli asetettu tavoite toteutuu, vuonna 2033 tamperelaisia on noin 291 000.

Väestö ikäänty

Syntyvyys on ollut laskussa kolmena peräkkäisenä vuonna. Uusia tamperelaisia

syntyi vuonna 2017 noin 2 270 eli keskimäärin 190 kuukaudessa. Syntyneiden määrän ennakoidaan kuitenkin nousevan koko väestösuunnitekauden ajan ja vuonna 2033 arvioidaan syntyvän noin 1 000 lasta enemmän kuin vuonna 2017.

Päivähoitoikäisiä on ollut 2000-luvulla vuosi vuodelta enemmän. Vuonna 2015 kasvu kuitenkin tasaantui ja päivähoitoikäisten määrä on ollut hienoisessa laskussa ja laskusuunnan odotetaan jatkuvan lähivuosien ajan. Määrän arvioidaan kuitenkin lähtevän nousuun väestösuunnitekauden loppua kohden. Kouluikäisiä oli vähiten vuonna 2011, jonka jälkeen heidän määränsä on noussut noin 1 700:lla. Alle 16-vuotiaita asui Tampereella vuoden 2017 lopussa 33 534 eli 14,5 prosenttia väestöstä.

Viime vuoden lopussa lähes 19 prosenttia Tampereen väestöstä oli 65 vuotta täytäneitä. Määrä kasvoi noin 1 040 asukkaalla vuoden takaisesta. Tampereella oli sataa työikäistä kohti 48,2 alle 15-vuotiasta ja 65 vuotta täyttänyttä. Huoltosuhde säilyi Helsingin (45,2) jälkeen maan toiseksi parhaana. Koko maan väestöllinen huoltosuhde oli 60,1.

ENNAKKOVÄKILUKU

239 100

(31.12.2019)

MUUTOS

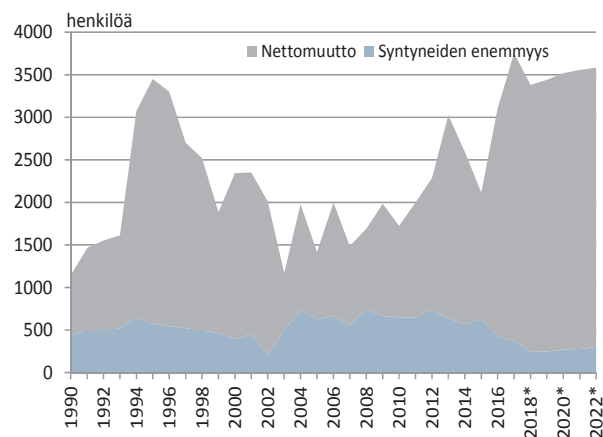
+ 3 500

Vuonna 2030 arvioidaan päivähoito- ja kouluikäisiä olevan 38 600, joten päivähoito- ja koulupaikkoja tarvitaan lisää noin 5 000 lapselle. Samanaikaisesti vuoteen 2030 mennessä ikäihmisten määrä nousee 53 700 asukkaaseen. Vuoden 2019 jälkeen 65-74-vuotiaiden määrä alkaa laskea. Vuoteen 2030 mennessä on 75 vuotta täyttäneitä yli kaksi kertaa ja 85 vuotta täyttäneitä lähes kolme kertaa enemmän kuin vuosituuhannen vaihteessa.

Muuttovoittoinen Tampere

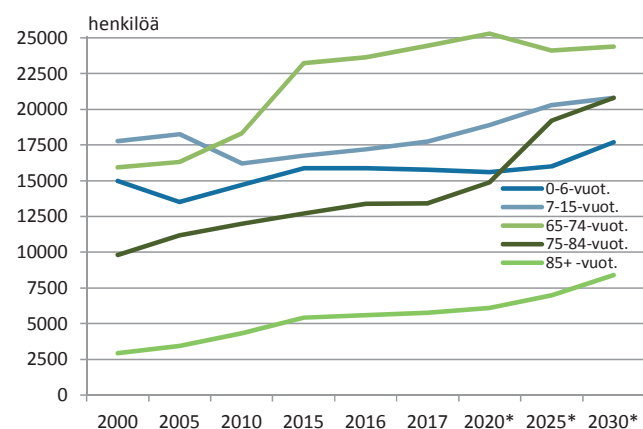
Vuonna 2017 Tampereen nettomuuttovoitto oli ennakkotiedon mukaan 3 370 asu-

Väestön muutokset

Lähde: Tilastokeskus, *kaupungin oma väestösuunnite

Lasten ja ikäihmisten ikäryhmät 2000–2030

Lähde: Tilastokeskus, *kaupungin oma väestösuunnite

kasta, mikä on noin 700 muuttajaa enemmän kuin edellisvuonna. Määrä on korkein 2010-luvulla. Noin 80 prosenttia kaikista tulijoista muuttaa Tampereelle muista Suomen kunnista ja vajaat 20 prosenttia ulkomailta.

Tampereelle muutetaan pääasiassa muiden maakuntien keskuksista sekä lähiseudulta. Suurin osa vuoden muuttovoitosta muodostuu elo-syyskuussa opiskelijoiden saapuessa opintajoihinsa. Tampereelta muutetaan edelleen kehyskuntiin ja pääkaupunkiseudulle. Muuttotappio kehyskuntiin on kuitenkin ollut laskusuunnassa.

Tampereelle muuttaa enemmän nuoria, opiskelijoita ja työttömiä kuin täältä lähtee pois. Suurin osa kaikista kaupunkiin muuttajista on kuitenkin työllisiä. Merkittävää muuttovoittoa syntyy 15–24-vuotiaiden ikäryhmän osalta ja vastaavasti muuttotappiota 25–44-vuotiaiden osalta. Maahanmuuton muuttovoitto on pysynyt hyvin saman suuruisena, noin 600 asukasta, jo usean vuoden ajan.

Koulutus ja vieraskieliset

15 vuotta täyttäneistä tamperelaisista 77 prosenttia on suorittanut peruskoulun jälkeisen tutkinnon, mikä on enemmän kuin koko maassa keskimäärin (71 %). Keskiasteen koulutuksen saaneita on Tampereella 41 prosenttia ja korkea-asteen koulutuksen saaneita lähes 36 prosenttia.

Vuoden 2016 lopussa Tampereella asui 10 651 ulkomaan kansalaista, mikä on 325 henkilöä enemmän kuin edellisvuonna.

Työ

Työttömyys kääntyi laskuun joulukuussa 2016, ensimmäisen kerran vuoden 2011 jälkeen. Vuoden 2017 aikana työttömyyden lasku voimistui kuukausi kuukaudelta, ja etenkin pitkäaikaistyöttömyys väheni selkeästi. Positiivinen kehitys on jatkunut vuoden 2018 aikana.

Tampereen seudun alueellinen työllisyyskokeilu alkoi elokuussa 2017. Kokeilu on saanut aikaan paljon positiivisia tuloksia, ja on pystynyt vaikuttamaan myös pitkäaikaistyöttömyyden vähenemiseen. Kokeilun avulla työttömille suunnatut lä-

eniten kaupungissa asui Viron, Venäjän, Irakin ja Afganistanin kansalaisia. Vierasta kieltä puhuvia asui kaupungissa 17 243 ja heidän määränsä kasvoi vuoden aikana lähes 895 henkilöllä. Puhutuimmat kielet olivat venäjä, arabia, persia ja englantia.

Köyhyyden väheneminen edelleen marginaalista

Tamperealaisten tulonsaajien veronalaiset keskitulot olivat vuonna 2016 noin 28 566 euroa. Tulonsaajista lähes 33 prosenttia ansaitsi alle 15 000 euroa vuodessa. Asuntokuntien käytettävissä oli 21 524 euroa kulutusyksikköä kohti, mikä on noin 60 euroa enemmän kuin vuonna 2015. Mediaanitulo oli pienempi kuin Tampereen seutukunnassa, Pirkanmaan maakunnassa tai koko maassa. Tuloja pienentää opiskelijoiden suuri määrä.

Vuonna 2016 tamperelaisista 16,6 prosenttia oli pienituloisia. Seutukunnassa heidän osuutensa oli 13,4 prosenttia ja koko maassa 12,7 prosenttia. Pienituloisiksi on määritelty ne asutokunnat, joiden käytettävissä oleva tulo jää pienemmäksi kuin 60 prosenttia kaikkien asutokuntien mediaanitulosta. Pienituloisuusraja vaihtelee asutokunnan koon mukaan. Esimerkiksi yhden aikuisen kotitalous on pienituloinen, jos käytettävissä oleva rahatulo on 14 500 euroa vuodessa eli alle 1 210 euroa kuukaudessa.

Lasten pienituloisuusriski on lähes samalla tasolla edellisvuoteen verrattuna. Vuonna 2016 alle 18-vuotiaiden ikäluokas-

hipalvelut ovat lisääntyneet ja työnhaustakin luopuneet on tavoitettu paremmin. Aktivointipalveluissa olevien määrä on kasvanut noin 15 prosenttiyksikköä verrattuna aikaan ennen kokeilua.

Työttömyysaste oli elokuussa 11,1 prosenttia, mikä oli 3,1 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuosi sitten samaan aikaan. Pirkanmaan työttömyysaste oli 8,9 prosenttia, mikä oli alhaisempi kuin koko maan (9,2 %). Työttömiä työnhakijoita oli Tampereella 12 916. Laskua työttömien määrässä oli viime vuoteen verrattuna 21

ULKOMAAN KANSALaisia

10 651

(31.12.2017)

VIERASTA KIELTÄ PUHUVIA

17 243

(31.12.2017)

ta 14,6 prosenttia asui pienituloisissa asutokunnissa. Pitkittyneesti pienituloisia eli henkilöitä, jotka ovat kuuluneet pienituloisiin kotitalouksiin tilastovuoden lisäksi kahtena vuotena kolmen edellisvuoden aikana, oli yhteensä noin 20 800 (9,4 %). Vaikka pitkittyneesti pienituloisten määrä on ollut laskusuuntainen vuodesta 2011, on heidän määränsä kaksinkertaistunut 2000-luvun alkuun verrattuna.

Tampereella oli vuoden 2017 lopussa yhteensä 124 456 asutokuntaa, joista yhden henkilön asutokuntia oli yli puolet. Asutokuntien keskikoko oli 1,9 henkilöä, kun se koko maassa oli keskimäärin 2,1. Perheistä yli puolet on lapsettomia.

prosenttia. Tampereen työttömyysprosentti oli kolmanneksi korkein kuuden suurimman kaupungin vertailussa. Tampereen tilanne oli vertailussa pitkään heikoin, mutta vuoden 2018 keväästä Tampereen työllisyystilanne on parantunut selkeämmin kuin Oulun ja Turun. Elokuussa eroa Turkuun oli 1,2 prosenttiyksikköä. 20 suurimman kaupungin vertailussa Tampereen tilanne oli seitsemänneksi heikoin.

Työmarkkinoiden kaksijakaisuus kiihtyy myös Tampereella. Vaikka työttömien määrä onkin laskusuunnassa, työntekijöi-

den ammattitaito ja avoimet työpaikat eivät läheskään aina kohtaa. Yhä useamman yrityksen ongelmana on löytää osaavaa työvoimaa. Pk-yritykset kokevat työvoiman saatavuuden yhdeksi pahimmaksi kehittämisen esteeksi. Työvoimapula-ammattien määrä on lisääntynyt. Elokuussa niitä oli 48, vuosi sitten määrä oli 32 ja kaksi vuotta sitten 15 ammattia kahdestasadasta. Avoinna on entistä enemmän työpaikkoja. Elokuussa 2018 oli avoimena 4181 uutta työpaikkaa, kun esimerkiksi 1990-luvulla määrä oli vain muutama sata.

Pitkäaikaistyöttömien määrä kääntyi laskuun maaliskuussa 2017, ensimmäisen kerran kesän 2015 jälkeen. Lasku on pysynyt voimakkaana myös vuoden 2018 aikana. Elokuussa yli vuoden työttömänä olleita tamperelaisia oli 4 285, mikä on jopa 32 prosenttia vähemmän kuin vuosi sitten. Pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työnhakijoista oli 33 prosenttia, kun se vielä vuosi sitten oli 38 prosenttia.

Nuorisotyöttömyys kääntyi laskuun joulukuussa 2016. Nuorisotyöttömiä oli 1 801 vuoden 2018 elokuussa. Lasku on pysynyt voimakkaana, elokuussa eroa vuoden takaiseen oli noin 32 prosenttia. Yli 50-vuotiaiden työttömyys kääntyi laskuun jo vuoden 2016 syyskuussa. Suuntaus jatkuu, elokuussa 2018 lasku oli 23 prosenttia.

Työvoimaan kuului vuoden 2016 lopussa 116 490 henkilöä, joista 82 prosenttia oli työllisiä. Työvoiman määrä kasvoi vuoden

aikana 1239 henkilöllä. Työllisten määrä kasvoi 1603 henkilöllä ja työttömien laski 364 henkilöllä. Näin ollen myös taloudellinen huoltosuhde parani hieman, mutta pysyi edelleen heikkona. Vuoden 2016 lopussa sataa työllistä kohti oli 138 työttöntä tai työvoiman ulkopuolella olevaa. Taloudelliseen huoltosuhteeseen vaikuttaa työttömien osuuden lisäksi väestön ikääntyminen ja tätä kautta eläkeläisten määrä. Lähes puolet (49 %) tamperelaisista oli työvoiman ulkopuolella ja heistä lähes puolet oli eläkeläisiä.

Tampereella oli työpaikkoja vuoden 2015 lopussa 115 727. Työpaikkamäärä on siis hieman laskenut edellisestä vuodesta, jolloin työpaikkoja oli 116 525. Vuoden 2008 työpaikkamäärää (lähes 120 000) ei ole vielä saavutettu, mutta uusien avoimien työpaikkojen määrän selkeä kasvu mahdollistaa tilanteen muutoksen. Työpaikkaomavaraisuus oli 123 prosenttia, Helsingissä 128.

Vuonna 2015 kaupunkiseudun kunnissa oli yhteensä 160 623 työpaikkaa, joista 72 prosenttia sijoittui Tampereelle. Kaupunkiseudun työpaikkojen määrä kasvoi vuodessa noin 300:lla.

Kuntien rajat ylittävä työssäkäynti pysyy edelleen korkeana, Tampereella kävi vuonna 2015 muista kunnista töissä 40 652 henkilöä. Työssäkäynnin netto oli 19 143 henkilöä.

TYÖTTÖMYYSASTE

11,10 %
(8/2018)

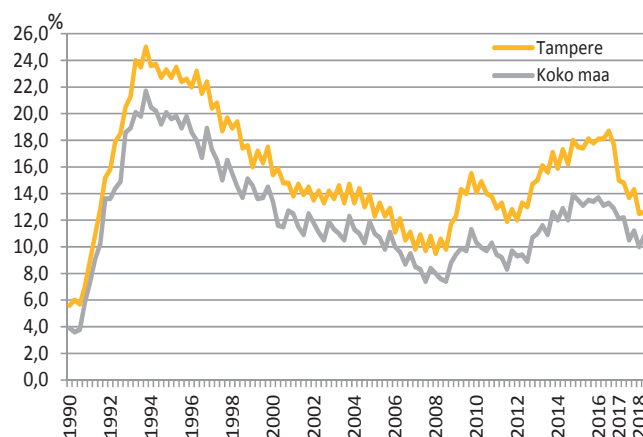
TYÖTTÖMIEN MÄÄRÄ

12 916
(8/2018)

UUDET AVOIMET TYÖPAIKAT

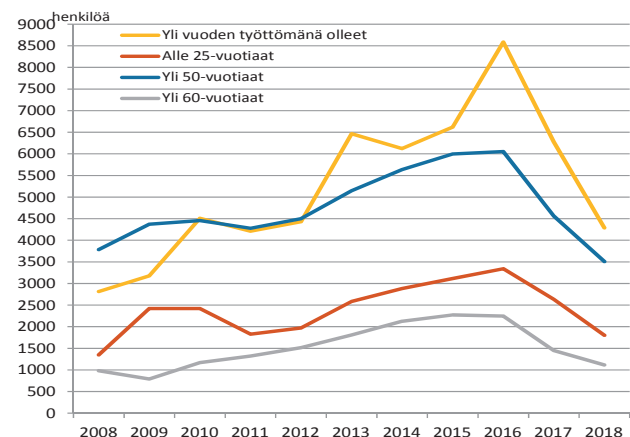
4 181
(8/2018)

Tampereen ja koko maan työttömyysaste 1990–2018, neljännesvuosittain

Lähde: Pirkanmaan ELY-keskus

Työttömyyden rakenne Tampereella 2008–2018, elokuu

Lähde: Pirkanmaan ELY-keskus

Asuminen

Vuonna 2017 Tampereen asuntotuotanto oli vilkasta. Asuntoja valmistui poikkeuksellisen paljon, 3 074, joka on 929 asuntoa enemmän kuin vuotta aiemmin. Valmistuneista asunnoista noin 84 prosenttia sijaitsi kerrostaloissa. Osuus on hieman edellisvuotta vähemmän.

Tuotannon odotetaan hidastuvan tuleviina vuosina. Asuntotoimen arvion mukaan vuonna 2019 valmistunee noin 2 400 asuntoa. Suuri osa asunnoista, hallintamuodosta riippumatta, valmistuu kerrostaloihin ja valtaosa asunnoista on pieniä. Tampereen kaupunkiseudun rakennesuunnitelma 2040 asettaa pitkän ajan asuntotuotantotavoitteeksi 1 900 asuntoa vuodessa. Mikäli arvio vuodelle 2019 toteutuu, pitkän ajan asuntotavoitteen yli päästäisiin 500 asunnolla.

Asuntokauppojen määrän kasvu tasaantui hieman vuonna 2017. Vuoden aikana kauppvoja tehtiin noin 4 160 eli 1,8 prosenttia enemmän kuin vuonna 2016. Vaikka määrä on edelleen noususuuntainen, ei se yllä 2010-luvun alun lukemiin.

Vuonna 2017 rivitaloasunnon keskimääräinen neliöhinta Tampereella oli 2 352 €/m², ja kerrostaloasunnon 2 351 m². Kaupunginosa ja huoneistotyyppi vaikuttavat asuntomarkkinoihin. Keskihinnaltaan kalteimmat asunnot sijaitsivat vuonna 2017 postinumeroalueella 33180 (3 982€/m²)

ja halvimmat postinumeroalueella 33410 (1 646 €/m²).

Vaparaohitteisten vuokra-asuntojen neliövuokra oli vuonna 2017 keskimäärin 14,30 euroa kuukaudessa koko vuokra-asuntokannan osalta. Vuodessa vuokrat nousivat noin 2,2 prosenttia. Vaparaohitteisten yksiöiden keski vuokra oli 17,03 €/m²/kk, kun kolmioiden ja sitä suurempien asuntojen keski vuokra oli 11,83 €/m²/kk. Tampereella on Helsingin, Espoon ja Vantaan jälkeen seuraavaksi korkein vuokrataso suurissa kaupungeissa.

ARVIO VUONNA 2019
VALMISTUVIEN ASUNTOJEN
MÄÄRÄSTÄ

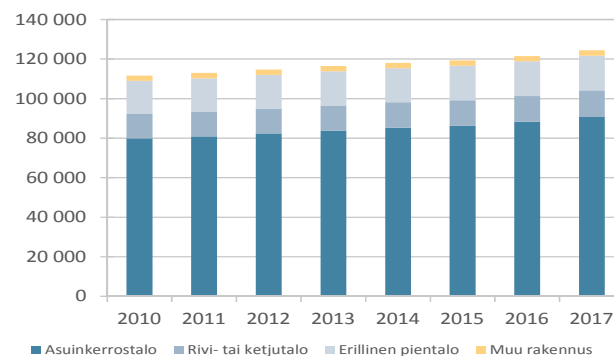
2 400

ASUNTOJEN KESKIVUOKRA

14,30 €/m²

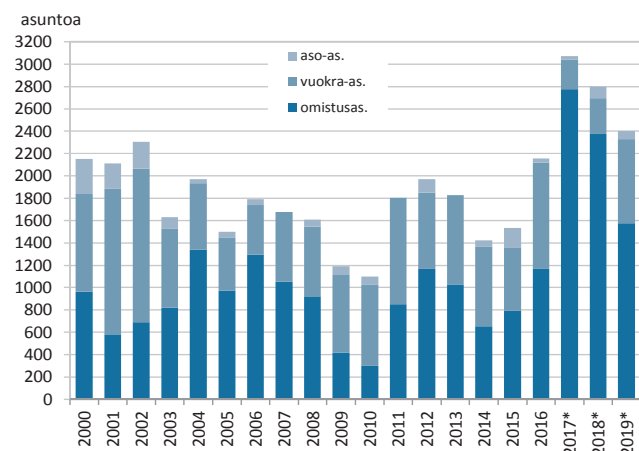
(2017)

Talotyytit asuntokunnan mukaan

Lähde: Tilastokeskus

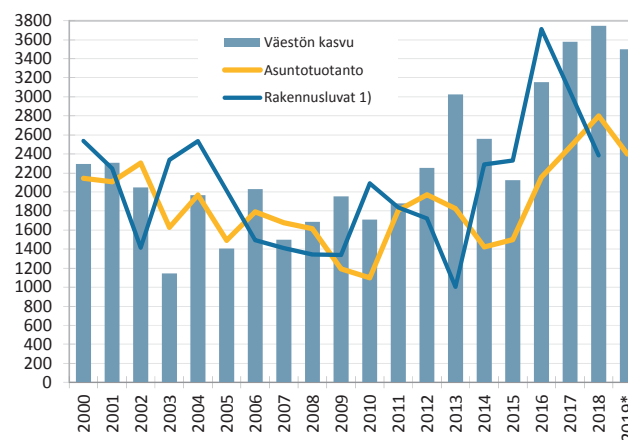
Valmistuneet asunnot hallintamuodon mukaan

*Vuodesta 2017 alkaen vuokra-asunnot sisältävät vain kohtuuhintaisen vuokra-asuntotuotannon ja omistusasunnot sisältävät omistusasuntotuotannon sekä muun kuin kohtuuhintaisen vuokra-asuntotuotannon.

Lähde: Asuntotoimi

Väestön kasvu ja asuntotuotanto 2000-luvulla

1) Asuntotuotantoon myönnetty, v. 2018 vain 27,9. asti
*arvio

Lähde: Tilastokeskus, Rakennusvalvonta ja Asuntotoimi

TALOUELLISET LÄHTÖKOHDAT

Talouden kehitysnäkymät

Valtiovarainministeriön syyskuun 2018 budjettikatsauksessa on arvioitu talouden suhdannenäkymiä seuraavasti: Kuluvas- ta vuodesta on tulossa nykyisen suhdan- nevaiheen paras vuosi, sillä talouskas- vunennakoidaan kiihtyvän vielä hieman viimevuotisesta. Suomen talouden kasvu hidastuu kuitenkin selvästi noin 1 ½ pro- sentin vuosikasvuun tulevina vuosina. Keskipitkällä aikavälillä vuosina 2021-2022 talouskasvun arvioidaan palaavan potenti- aalisen tuotannon kasvuvauhtiin eli noin prosenttiin. Historiaan nähden keskipit- källe aikavälille odotettu kasvu on hidas- ta, mikä johtuu talouden rakenteellisista tekijöistä.

Työllisyyden kasvu on alkuvuoden 2018 aikana ollut jopa nopeampaa kuin mitä taloudellisen aktiviteetin perusteella voisi olettaa. Työllisiä on tällä hetkellä enem- män kuin koskaan aikaisemmin. Talous- kasvun hidastuminen tulee hidastamaan myös työllisyyden kasvua. Työllisten mää- rä on nousut korkealle tasolle. Työllisyysas- teen trendi ylitti kesäkuussa vuoden 2008

suhdannehuipun lukemat ja on nyt 71,8 %. Vahvana jatkuva talouskasvu nostaa v. 2018 työllisten määrän 2,6 % edellisvuotta korkeammaksi. Työllisyyden kasvu jatkuu nopeana koko ennustejakson ajan ja työllis- syysaste nousee 73 prosenttiin v. 2020.

Hyvä talous- ja työllisyyskehitys sekä hallitusohjelman mukaiset sopeutustoimet tasapainottavat julkista taloutta lähi- vuosina. Julkisen talouden rahoitusasema kääntyy ylijäämäiseksi vuosikymmenen taitteessa ja velka suhteessa bruttokan- santuotteeseen laskee. Suhdanneluontei- nen julkisen talouden vahvistuminen ei kuitenkaan turvaa kestävä julkisen talou- den rahoitusta pitkällä aikavälillä.

Työttömyys on alkuvuonna laskenut no- peasti koko maassa ja kaikissa ikäryhmis- sä. Työllisyyden nopean kasvun vetämänä työttömien määrä vähenee tänä vuonna selvästi edellisvuotta enemmän. Ennuste koko vuoden 2018 työttömyysasteeksi on 7,4 %. Suotuisa kehitys jatkuu ja työttö- myys vähenee tasaisesti ennustejaksolla. Vuonna 2020 työttömyysasteen ennuste-

taan olevan 6,6 %.

Vuonna 2019 talouskasvu hidastuu 1,7 prosenttiin. Merkittävin yksittäinen talouskasvua hidastava tekijä on raken- nusinvestointien supistuminen. Raken- nusinvestointien arvioidaan vähenevän lähivuosina, koska asuntotuotanto on nousut poikkeuksellisen korkealle tasolle. Lisäksi monet liikerakennushankkeet ovat valmistumassa. Myönnettyjen rakennuslu- pien määrä on laskenut tammi-toukokuu- sa yli 10 % viime vuoteen verrattuna.

Julkinen talouden rahoitus ei kohenemi- sesta huolimatta lepää kestävällä pohjalla. Väestön ikääntyminen kasvattaa julkisia menoja, vähentää työikäisen väestön mää- rää ja heikentää talouden kasvumahdolli- suuksia. Talouskasvun ennakoidaan aset- tuvan pitkällä aikavälillä 1-1,5 prosentin haarukkaan, eivätkä talouskasvusta julki- seen talouteen syntyvät tulot riitä nykyra- kentein rahoittamaan julkisia palveluja ja etuuksia.”

Kuntatalous

Tilastokeskuksen kesäkuun alussa julkaise- mien ennakkollisten tilinpäätöstietojen mu- kaan kuntatalous vahvistui vuonna 2017. Kuntatalouden yhteenlaskettu vuosikate oli 3,9 mrd. euroa, ja se parani noin 540 milj. euroa edellisvuodesta. Kuntatalouden tilikauden tulos parani noin 200 milj. eu- rolla edellisestä vuodesta ja tulos oli noin 1,3 mrd. euroa positiivinen.

Vuosikatteen vahvistuminen perustui ennen kaikkea peruskuntien vuosikatteen vahvistumiseen, sillä kuntayhtymien vuo- sikate heikkeni vuonna 2017 noin 30 milj. euroa. Kuntatalouden vahvistumista se- littää ennen kaikkea kuntien toimintame- nojen maltillinen kasvu sekä verotulojen kasvun nopeutuminen.

Kansantalouden kehitys vuosina 2016-2019, ennuste syyskuu 2018	2016*	2017*	2018**	2019**
BKT käyvin hinnoin, mrd. euroa	216	224	234	242
BKT, määrän muutos, %	2,5	2,8	3,0	1,7
Työttömyysaste, %	8,8	8,6	7,4	6,9
Työllisyysaste, %	68,7	69,6	71,7	72,4
Kuluttajahintaindeksi, %	0,4	0,7	1,1	1,4
Pitkät korot (valtion obligaatiot 10 v.), %	0,4	0,6	0,8	1,2

* Ennakkotieto

** Ennuste

Lähde: Valtiovarainministeriö, budjettikatsaus 2019

Kuntien taloudessa oli kuitenkin suuria eroja ja osassa kuntia talouden ongelmat jatkuivat edelleen ja jatkuvat myös vuon- na 2018. Tilikauden tulos jäi 51 kunnassa alijäämäiseksi. Vuosikate oli negatiivinen

neljässä kunnassa (14 kunnassa vuonna 2016).

Kuntatalouden nettoinvestoinnit olivat vuonna 2017 hieman yli 3,4 mrd. euroa, josta peruskuntien osuus oli noin 2,4 mrd.

euroa ja kuntayhtymien osuus noin 1,05 mrd. euroa. Investoinnit kasvoivat edellisestä vuodesta noin 180 milj. euroa eli 5,6 prosenttia. Kasvu aiheutui erityisesti sairaanhoitopiirien investoinneista. Kuntatalouden lainakanta kasvoi 0,3 mrd. eurola noin 18,4 mrd. euroon. Kasvua selittää lähinnä kuntayhtymien lainakannan kasvu.

Valtiovarainministeriön syyskuussa 2018 julkaistussa Kuntatalousohjelmassa on arvioitu kuntatalouden lähivuosien kehitystä. Kuntatalouden arvioidaan heikenevän vuonna 2018 toimintamenojen kasvun nopeutuessa ja verotulojen kasvun hidastuessa. Henkilöstömenot kääntyvät puolestaan neljän vuoden supistumisen jälkeen maltilliseen kasvuun muun muassa ansiotason nousun seurauksena. Kuntatalouden yhteenlaskettu tilikauden tulos ja rahoitusasema ovat muodostumassa kuluvana vuonna huomattavasti kevään 2018 kuntatalousohjelmassa esitettyä heikommaksi.

Valtiovarainministeriön oman arvion mukaan vuoden 2019 talousarvioesitykseen sisältyvät toimenpiteet heikentävät kuntataloutta yhteensä 254 milj. eurolla vuoteen 2018 verrattuna. Valtionosuutta vähentävät muun muassa hallitusohjelman mukaiset toimet kuntien tehtävien vähentämiseksi, kilpailukyky sopimukseen liittyvä valtionosuuden vähennys sekä erityisesti negatiivinen kuntien ja valtion välinen kustannustenjaon tarkistus.

Kuntatalouden toimintameno kasvat vuosina 2018-2022 ripeämmin kuin muutamina viime vuosina. Tämä johtuu muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvusta ja menojen kasvua hillitsevien kuntatalouden sopeutustoimien hiipumisesta. Lisäksi henkilöstömenot kääntyvät jälleen maltilliseen kasvuun muun muassa ansiotason nousun seurauksena neljän peräkkäisen vuoden supistumisen jälkeen.

Kuntien nettoinvestoinnit pysyvät lähivuosina korkealla tasolla. Nykyisen rakennuskannan kunnossapito edellyttää edelleen mittavia korjausinvestointeja, ja lisäksi sairaalarakentaminen on vilkasta. Kuntatalouden lainanottotarvetta heijastava toiminnan ja investointien rahavirta pysyy kehitysarviossa negatiivisena vuoteen 2020 saakka.

Hallitus on antanut esityksen elinkeinoverolain korkovähennysrajoitusta koskevan sääntelyn muuttamisesta vuodesta 2019 alkaen. Tämän arvioidaan lisäävän yhteisöveron tuottoa vuonna 2019 noin 10 milj. eurolla, josta kuntien osuus on 3 milj. euroa. Toimenpiteellä ei kuitenkaan ole vaikutusta kuntien verotuottoon, sillä hallitus leikkaa kunnilta osuuden yhteisöveron jako-osuudesta verotuoton lisäystä vastaavasti.

Hallitus on arvioinut saatavan erikoissairaanhoidon tehostamisella ja kuntien henkilöstön työajan pidentämisellä noin 480 milj. euron säästöt kuntien talouteen. Kuntaliiton kesäkuussa 2018 tehdyssä kyselyssä kunnat ja kuntayhtymät arvioivat toimenpiteillä olevan noin 25 milj. euron positiivinen vaikutus kuntien talouteen.

Valtiovarainministeriö on käynnistänyt hallituksen päätökseen perustuen selvitetyt kuntien käyttötalouden menojen kannustinjärjestelmästä, kuntien rakennuskannan kehittämisen ja tilojenkäytön tehostamisen kannustinjärjestelmästä sekä kuntien digitalisaation kannustinjärjestelmästä. Suunnitelmassa on siirtää vuonna 2022 näihin toimenpiteisiin jo 240 milj. euroa valtionosuusrahoitusta. Tämä tarkoittaa, että kuntien peruspalveluihin tarkoitettua valtionosuusrahoitusta on suunniteltu leikattavan tuon verran muihin tarkoituksiin. Kuntien kannalta ei voida puhua kannustamisesta, vaan kyse on peruspalvelujen valtionosuuksien selkeäs-

tä leikkaamisesta. Valtion vuoden 2019 talousarvioesitykseen sisältyy 30 milj. euron siirto peruspalvelujen valtionosuudesta kuntien digitalisaation kannustinjärjestelmään, mutta vielä ei ole tietoa täsmällisistä tavoitteista ja kriteereistä, joilla tuki myönnetään. Kuntien käyttötalouden menojen kannustinjärjestelmään sekä kuntien rakennuskannan kehittämisen ja tilojenkäytön tehostamisen on tarkoitus imuroida peruspalvelujen valtionosuuksista yhteensä 200 milj. euroa vuonna 2022.

Kaupungin talous

Vuonna 2017 kaupungin vertailukelpoiset nettomenot kasvoivat 2,0 prosenttia, mutta verorahoitus väheni 0,6 prosenttia. Vuosikate oli 85,1 milj. euroa ja tilikauden tulos oli 10,7 milj. euroa alijäämäinen. Nettoinvestoinnit olivat 183,5 milj. euroa. Lainakanta kasvoi 39,4 milj. euroa ja asukas-kohtainen lainamäärä nousi 2 276 euroon.

Vuonna 2018 toimintakate on kasvamassa 4,8 prosenttia ja verorahoitus 0,8 prosenttia. Tilikauden tulos on romahtamassa 70 milj. euroa alijäämäiseksi. Nettoinvestointien määräksi arvioidaan 235 milj. euroa. Lainamäärä on vuoden lopussa noin 708 milj. euroa, mikä on asukasta kohti 3 003 euroa.

Talousarviossa kaupungin nettomenot kasvavat vuoden 2018 tilinpäätösennusteeseen verrattuna 16,1 milj. euroa (1,3 %). Vuoden 2019 talousarvion vuosikate on 86,4 milj. euroa ja tilikausi 30,5 milj. euroa alijäämäinen. Talouden tasapainoa tavoitellaan valtuuston hyväksymän talousohjelman avulla niin, että tavoitteena on saada talous tasapainoon vuonna 2020. Kaupunkitasoiset talouden tasapainottamistoimenpiteet edellyttävät aina kaupunkitasoista yhteistoimintamennettelyä ja päätöksentekoa henkilöstövaikutusten osalta.

TILIKAUDEN TULOS

-30,5 milj. €

TA 2019

NETTOINVESTOINNIT

190,6 milj. €

TA 2019

VERORAAHOITUS

+4,8 %

TA 2019/TP Enn 2018

NETTOMENOT

+1,3 %

TA 2019/TP Enn 2018

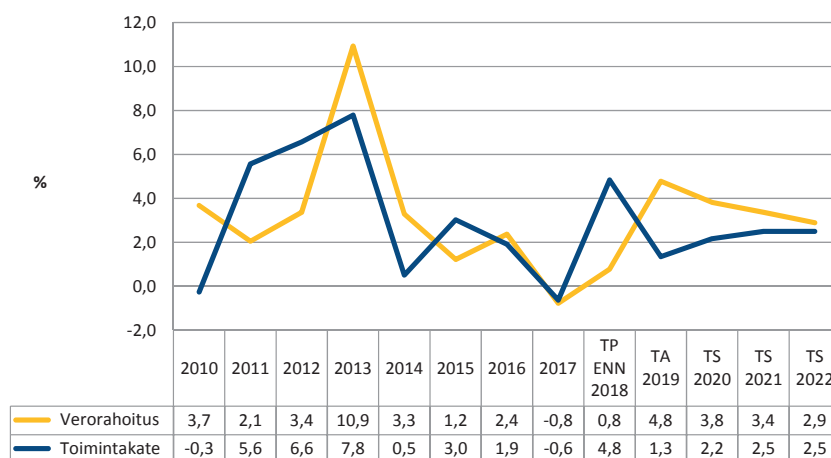

Kaupungin ja liikelaitosten yhteenlasketut ulkoiset nettoinvestointimenot ovat 190,6 milj. euroa. Toiminnan ja investointien rahavirta on 95,8 milj. euroa negatiivinen. Investointien tulorahoitusprosentti on talousarviossa 45. Suurimmat investointimenot ovat Asunto- ja kiinteistölautakunnan 49,8 milj. euron talonrakennusinvestoinnit, Yhdyskuntalautakunnan 47,1 milj. euron perusinvestoinnit ja Tampereen Vesi Liikelaitoksen 29,6 milj. euron investoinnit. Asunto- ja kiinteistölautakunnan investointeihin sisältyy maa- ja vesialueiden investointeja 19,3 milj. euroa. Kaupunkiympäristön palvelualueella Yhdyskuntalautakunnan investointeihin sisältyy Kehitysohjelmien investointeja 11,4 milj. euroa.

Talonrakennusinvestoinneissa on uudis- ja lisärakennusten osuus 19,7 milj. euroa ja korjaushankkeiden osuus 29,4 milj. euroa. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen talonrakennusinvestoinnit ovat yhteensä 25,1 milj. euroa.

Lainamäärä kasvaa ensi vuonna 90 milj. eurolla. Asukaskohtainen lainamäärä nousee 3336 euroon. Taloussuunnitelma-kaudella kaupungin lainamäärä edelleen nousee investointien toteuttamisen seurauksena. Investointitason mitoittamiseksi paremmin kaupungin taloudellisiin resursseihin tulee vuosikatteen tasoa suhteessa investointeihin parantaa. Lisäksi lainamäärän kasvua hillitään myös myymällä strategisesti vähemmän tärkeää omaisuutta, toteuttamalla palvelutuotantoon rakenteellisia muutoksia ja pitämällä toimintamenojen kasvu maltillisena.

Tampereen kaupungin toimintakatteen ja verorahoituksen muutos

INVESTOINTIEN TULORAHOITUS

45,3 %

TA 2019

LAINAMÄÄRÄ/AS.

3 336 €

ENN. 31.12.2019

Tuloslaskelma (milj. e)	TP 2017	Alkup. TA 2018	TP 2018 ENNUSTE*	TA 2019	TP 2018 ENN / TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Toimintatulot	430,3	424,4	439,4	435,1	-4,3	443,7	454,8	466,1
Toimintamenot	-1 568,0	-1 559,2	-1 632,2	-1 644,0	-11,8	-1 678,7	-1 720,6	-1 763,6
Toimintakate	-1 137,7	-1 134,7	-1 192,8	-1 208,8	-16,1	-1 235,0	-1 265,9	-1 297,5
Verotulot	919,0	924,0	923,0	981,0	58,0	1 018,0	1 060,0	1 097,0
Valtionosuudet	285,1	289,7	290,4	290,4	-0,0	302,0	304,5	307,0
Rahoitustulot ja -menot	18,8	16,3	19,7	23,7	4,0	21,8	20,7	17,6
Vuosikate	85,1	95,3	40,4	86,4	45,9	106,8	119,4	124,1
Poistot ja arvonalentumiset	-103,9	-111,0	-112,8	-116,9	-4,1	-120,0	-122,0	-124,0
Satunnaiset erät	8,0	0,0	2,4	0,0	-2,4	0,0	0,0	0,0
Tilikauden tulos	-10,7	-15,7	-70,0	-30,5	39,5	-13,2	-2,6	0,1

* Toiminnan ja talouden katsaus 8/2018

TALOUSARVION RAKENNE, SITOVUUS JA SEURANTA

Talousarvion osat

Kunnan talousarviosta ja -suunnitelmasta, niiden rakenteesta, sisällöstä ja laadinnasta on säännökset kuntalaissa. Tämän lisäksi talousarviosta ja -suunnitelmasta antaa ohjeita ja suosituksia Suomen Kuntaliitto. Kunnan kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä on soveltuvin osin voimassa, mitä kirjanpitolaisissa on säädetty. Täältä osin sitovia ohjeita ja lausuntoja kunnille antaa työ- ja elinkeinoministeriön alainen kirjanpitolautakunnan kuntajaosto. Talousarvion sisältö on laadittu ottaen huomioon soveltuvin osin mainitut säännökset ja ohjeet.

Talousarviossa on seuraavat osat: yleiset lähtökohdat, käyttötalousosa ja investoinnit yksiköittäin, tuloslaskelmaosa, investointiosa, rahoitusosa sekä liitteet.

Yleiset lähtökohdat

Osassa esitetään talousarvion toimintaympäristö ja taloudelliset lähtökohdat, talousarvion rakenne ja sitovuus, henkilöstö sekä strategian toteuttaminen. Lisäksi osassa esitetään kaupunkiorganisaation sitovat toiminnan tavoitteet, kuvaus riskienhallinnasta ja turvallisuudesta, kaupungin hankintojen periaatteet ja strategiset painopisteet sekä strategiset kehitysohjelmat.

Käyttötalousosa ja investoinnit yksiköittäin

Osassa esitetään toimintayksiköiden toiminnan kuvaukset ja toimintaympäristön muutokset sekä sitovat toiminnan tavoitteet. Osaan kuuluvat palvelualueet, konsernihallinto sekä liikelaitokset ja muut taseyksiköt. Yksiköiden talouden kokonaiskuvan saamiseksi esitetään käyttötalouden lisäksi myös yksiköiden investoinnit.

Palvelualueet

Osiossa esitetään hyvinvoinnin palvelualue, elinvoiman ja kilpailukyvyyn palvelualue sekä kaupunkiympäristön palvelualue.

Hyvinvoinnin palvelualueella on kaksi lautakuntaa. Sivistys- ja kulttuurilautakun-

ta koostuu varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen, perusopetuksen sekä kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen palvelukokonaisuuksista. Sosiaali- ja terveystalokuntaan kuuluvat palvelukokonaisuudet ovat ikäihmisten palvelut, lasten, nuorten ja perheiden palvelut, vastaanottopalvelut, psykososiaalisen tuen palvelut sekä erikoissairaanhoidon palvelut.

Elinvoiman ja kilpailukyvyyn palvelualueella on kaksi lautakuntaa. Elinvoima- ja osaamislautakunta koostuu viidestä palvelukokonaisuudesta, jotka ovat ammatillinen koulutus, lukiokoulutus, työllisyshoidon palvelut ja yrityspalvelut ja edunvalvonta sekä kehitysohjelmat. Asunto- ja kiinteistölautakunta koostuu Kiinteistöt, tilat ja asuntopolitiikka -palveluryhmästä.

Kaupunkiympäristön palvelualueeseen kuuluvat yhdyskuntalautakunta ja seudullinen joukkoliikennelautakunta. Yhdyskuntalautakunnan koostuu kaupunkiympäristön suunnittelun, kaupunkiympäristön rakennuttamisen ja ylläpidon, kestävän kaupungin ja kehitysohjelmien palvelukokonaisuuksista. Alueellisen jätehuoltolautakunnan tulot ja menot sisältyvät yhdyskuntalautakunnan talousarvioon. Joukkoliikennelautakunta koostuu yhdestä palvelukokonaisuudesta.

Konsernihallinto

Osiossa esitetään konsernihallinto ja kaupungin yhteiset erät.

Liikelaitokset ja muut taseyksiköt

Osiossa esitetään liikelaitosten, pelastuslaitoksen sekä vahinkorahaston toiminnan tavoitteet, talousarviot, tuloslaskelmat, rahoituslaskelmat ja investoinnit.

Liikelaitoksia ovat Tampereen Kaupunkiliikenne ja Tampereen Vesi. Muut taseyksiköt ovat Pirkanmaan pelastuslaitos ja Vahinkorahasto.

Tuloslaskelmaosa

Osassa osoitetaan tulorahoituksen riittävyys palvelujen järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin. Tuloslaskelmalla osoitetaan kuinka kunnan tilikauden tulorahoitus riittää palvelutoiminnan jaksotettuihin menoihin, rahoitusmenoihin ja omaisuuden kulumista kuvaaviin suunnitelman mukaisiin poistoihin. Tuloslaskelmaosassa esitetään koko kaupungin yhdistetty tuloslaskelma. Osassa esitetään myös verotulot, valtionosuudet ja rahoituserät.

Investointiosa

Osassa esitetään investointien kustannusarviot ja niiden jaksottuminen investointimenoina suunnitteluvuosille sekä investointiin saatavat rahoitusosuudet ja muut tulot. Investointilaskelma sisältää investointisuunnitelmat talousarvio- ja suunnitelmavuosille.

Rahoitusosa

Osassa esitetään toiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirrat. Rahoituslaskelmassa esitetään käyttötalouden osan investointien tulojen ja menojen aiheuttama rahavirta (toiminnan ja investointien rahavirta). Lisäksi rahoituslaskelmaan merkitään antolainauksen, lainakannan ja oman pääoman muutokset sekä arvioidaan muut maksuvalmiuden muutokset (rahoituksen rahavirta). Rahoituslaskelman lopussa esitetään näiden rahavirtojen yhteenlaskettu muutos, joka kuvaa talousarvion vaikutusta kunnan maksuvalmiuteen vuoden aikana.

Talousarvion liitetiedoissa

asetetaan kaupunkikonsernin tytäryhtiöille ja -yhteisöille tavoitteet, jotka tuovat esiin pääomistajan tahdon. Lisäksi liitetiedoissa esitetään talousarvion tunnuslukuja taulukossa Täydentäviä tietoja. Uutena tietona esitetään investointihankelista vuosille 2019-2029.

Talousarvion sitovuus

Kaupunginvaltuusto määrää, miten talousarvio ja sen perustelut sitovat kaupungin hallitusta ja muita kaupungin viranomaisia.

Organisaatiomuutoksiin liittyviä toimintoja ja niihin liittyviä määrärahoja voidaan siirtää talousarvion hyväksymisen jälkeen konsernijohtajan päätöksellä.

Työttömyysvakuutusmaksu alenee merkittävästi vuonna 2019. Muutoksen vaikutuksia ei ehditty ottaa huomioon toimintayksiköiden talousarvion valmistelussa, joten alennus talousarvioon on kohdistettu Konsernihallinnon Yhteisiin eriin. Alennus kohdennetaan konsernijohtajan päätöksellä toimintayksiköille marraskuussa 2018 ja se tulee ottaa huomioon palvelu- ja vuosisuunnitelmissa.

Talousarvion yleiset lähtökohdat

ovat kaupunkitasoisia sitovia toiminnan tavoitteita ja talousarvion sitovuusmäärittelyjä lukuun ottamatta informaatiota, jota ei ole tarkoitettu sitovaksi talousarvion osaksi.

Käyttötalous ja investoinnit yksiköittäin

osaan sisältyvät kaupunginvaltuustoon nähden sitovat erät on esitetty oheisessa taulukossa. Lisäksi sitovia ovat myös toiminnan tavoitteet.

Asunto- ja kiinteistölautakunnan osalta valtuuston nähden sitovaa on talonrakennushankkeiden talousarviovuoden nettoinvestoinnit. Talonrakennushankkeitaist vuotuiset talousarviot ovat sitovia siten, että Asunto- ja kiinteistölautakunta voi perustellusta syystä hyväksyä uudisrakennushankkeissa 5 prosentin ylityksen ja peruskorjaus- ja perusparannushankkeissa 15 prosentin hankekohtaisen ylityksen talonrakennusinvestointien kokonaissumman rajoissa.

Laskelmaosassa

esitetään talousarviovuoden ja talous-suunnitelmavuosien koko kaupungin tuuloslaskelmat, investoinnit ja rahoituslaskelmat.

Valtuustoon nähden sitovia eriä ovat korkotulojen ja -menojen netto. Rahalaitoksista nostettavien pitkäaikaisten lainojen lisäys ei saa olla budjetoitua suurempi.

Konsernijohtajalla tai hänen määräämällään konsernihallinnon viranhaltijalla on oikeus ottaa vuoden 2019 talousarvioon ja mahdollisiin muutettuihin talousarvioihin sisältyvä lainamäärä, oikeus ottaa vuoden 2019 aikana lyhytaikaisia lainoja 60 milj. euron määrään saakka maksuvalmiuden turvaamiseksi, myöntää uusia konsernitililuottoja 30 milj. euroon asti sekä oikeus konvertoida ja maksaa ennakko-aikaisesti takaisin kaupungin taseeseen sisältyviä ottolainoja.

Muilta osin laskelmaosa on informaatiota koko kaupungin yhteenlasketusta taloudesta ja se ei ole sitova talousarvion osa. Olennaisista poikkeamista on raportoitava valtuustolle.

TALOUSARVION SITOVUUSTASOT

KÄYTTÖTALOUSOSA JA INVESTOINNIT YKSIKÖITTÄIN (1.000 €)

KÄYTTÖTALOUS		TA 2019
Hyvinvoinnin palvelualue		
Sivistys- ja kulttuurilautakunta	Toimintakate	-374 360
Sosiaali- ja terveyslautakunta		
Sosiaali- ja terveyslautakunta (pl. erikseen sitovat erät)	Toimintakate	-750 875
Smart Tampere	Toimintakate	-80
Elinvoiman ja kilpailukyvyyn palvelualue		
Elinvoima- ja osaamislautakunta		
Elinvoima- ja osaamislautakunta (pl. erikseen sitovat erät)	Toimintakate	-59 026
Ammatillinen koulutus	Tilikauden tulos	-1 698
Hiedanranta	Toimintakate	-1 006
Keskusta	Toimintakate	-3 576
Smart Tampere	Toimintakate	-994
Vetovoimainen elämyskaupunki	Toimintakate	-222
Elinvoima- ja kasvupalvuallianssi	Toimintakate	-18 462
Asunto- ja kiinteistölautakunta		
Asunto- ja kiinteistölautakunta (pl. erikseen sitovat erät)	Toimintakate	139 098
Hiedanranta	Toimintakate	-897

YLEISET LÄHTÖKOHDAT

Kaupunkiympäristön palvelualue		TA 2019
Yhdyskuntalautakunta		
Yhdyskuntalautakunta (pl. erikseen sitovat erät)	Toimintakate	-21 243
Smart Tampere	Toimintakate	-415
Keskusta	Toimintakate	-500
Hiedanranta	Toimintakate	-780
Raitiotie	Toimintakate	-1 500
Joukkoliikennelautakunta	Toimintakate	-13 855
Konsernihallinto		
ICT-kehittäminen	Toimintakate+bruttoinvestoinnit	-7 400
Smart Tampere	Toimintakate	-141
Konsernihallinto, muut	Toimintakate	-26 539
Yhteiset erät	Toimintakate	-109 339
Taseyksiköt		
Pirkanmaan pelastuslaitos	Liikelylijäämä	-1
Liikelaitokset		
Tampereen Vesi Liikelaitos	Korvaus peruspääomasta	-10 500
INVESTOINNIT		TA 2019
Hyvinvoinnin palvelualue		
Sivistys- ja kulttuurilautakunta	Nettoinvestoinnit	-11 513
Sosiaali- ja terveyslautakunta	Nettoinvestoinnit	-1 531
Elinvoiman ja kilpailukyyn palvelualue		
Elinvoima- ja osaamislautakunta		
Ammatillinen koulutus	Nettoinvestoinnit	-1 500
Asunto- ja kiinteistölautakunta		
Asunto- ja kiinteistölautakunta (pl. erikseen sitovat erät)	Nettoinvestoinnit	-19 250
Talonrakennushankkeet (pl. Hiedanranta)	Nettoinvestoinnit	-46 670
Hiedanranta	Nettoinvestoinnit	-10 500
Keskusta	Nettoinvestoinnit	-3 980
Kaupunkiympäristön palvelualue		
Yhdyskuntalautakunta		
Yhdyskuntalautakunta (pl. erikseen sitovat erät)	Nettoinvestoinnit	-47 075
Keskusta	Nettoinvestoinnit	-9 958
Hiedanranta	Nettoinvestoinnit	-1 420
Joukkoliikennelautakunta	Nettoinvestoinnit	-1 200
Konsernihallinto		
Yhteiset erät	Nettoinvestoinnit	-2 000
Taseyksiköt		
Pirkanmaan pelastuslaitos	Investointien rahavirta	-1 858
Liikelaitokset		
Tampereen Vesi Liikelaitos	Nettoinvestoinnit	-29 566
Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos	Nettoinvestoinnit	-2 000
LASKELMAOSA		TA 2019
Korkotuotot ja -kulut		-7 140
Pitkäaikaisten lainojen lisäys		133 404

Tilivelvollisen valvontavastuu

Kaupunginvaltuusto vastaa kuntalain mukaisesti kaupungin toiminnasta ja taloudesta. Valtuuston tulee kuntalain mukaan päättää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista. Valtuuston hyväksymän Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet -päättöksen mukaan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukainen järjestäminen koskee kaikkia Tampereen kaupungin ja kaupunkikonserniin kuuluvia toimielimiä ja tilivelvollista johtoa sekä esimiehiä. Kuntalain mukaan kaupungin hallitus on velvollinen huolehtimaan kaupungin toiminnan sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnan järjestämisestä. Konsernijohto vastaa kuntalain mukaisesti konsernivalvonnan järjestämisestä.

Tilivelvollisella on vastuu johtamansa toiminnan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisesta järjestämisestä sekä niiden jatkuvasta ylläpidosta ja tuloksellisuudesta. Sisäinen valvonta ja riskienhallinta kattavat kaupungin toiminnan, hallinnon ja talouden järjestämisen. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan sekä konsernivalvonnan tilaa ja tuloksellisuutta seurataan ja arvioidaan säännönmukaisesti talousarviovuoden aikana. Kuntalain mukaan kaupungin tilinpäätökseen kuuluvan toimintakertomuksen tulee sisältää

tiedot sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä.

Hyvin toimiva hallinto- ja johtamistapa edellyttää, että siihen on sisällytetty asianmukaiset ja tehokkaat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan menettelyt. Nämä yhdessä tuottavat kohtuullisen varmuuden tuloksellisesta ja tavoitteiden sekä lain- ja hyvän hallintotavan mukaisesta toiminnasta.

Kaupunginhallitus hyväksyy kaupungin toimintakertomukseen tulevan sisäisen valvonnan ja konsernivalvonnan selonteon sekä arvion kaupungin ja kaupunkikonsernin merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä ja niiden hallinnasta. Lauta- ja johtokunnat sekä kaupungin tytäryhteisöjen hallitukset hyväksyvät omilta vastuualueiltaan vastaavan selonteon sekä tiedot riskien hallinnasta.

Tilintarkastajan on kuntalain mukaan tarkastettava, onko kaupungin sisäinen valvonta ja riskienhallinta sekä konsernivalvonta järjestetty asianmukaisesti. Tilintarkastajan on annettava valtuustolle kultakin tilikaudelta kertomus, jossa esitetään tarkastuksen tulokset. Kertomuksessa on myös esitettävä, onko tilinpäätös hyväksyttävä ja voidaanko toimielimen

jäsenelle ja asianomaisen toimielimen tehtäväalueen johtavalle viranhaltijalle (tilivelvollinen) myöntää vastuuvapaus.

Kuntalain tarkoittamia tilivelvollisia ovat muun muassa kaupunginhallituksen jäsenet, lautakuntien jäsenet, johtokuntien jäsenet, toimikuntien jäsenet, kunnan muiden toimielinten jäsenet, pormestari, apulaispormestarit, konsernijohtaja, konserniohjausyksiköiden johtajat, palvelualueiden johtajat, palvelujohtajat, liikelaitosten johtajat, sekä johtosäännöissä määrätyt toimielinten esittelijät.

Kuntalain mukaan tilivelvollisuus merkitsee sitä, että tilivelvollisen toiminta tulee valtuuston arvioitavaksi, häneen voidaan kohdistaa tilintarkastuskertomuksessa muistutus ja häneltä voidaan evätä vastuuvapaus sekä omasta että alaisensa tekemisestä tai tekemättä jättämisestä.

Ylimmällä tilivelvollisella johdolla on erityinen vastuu ja velvoite toimia hyvän hallinto- ja johtamistavan sekä eettisten periaatteiden mukaisesti sekä puuttua toiminnassa ilmeneviin epäkohtiin. Johdolla on aktiivinen selonottovelvollisuus vastuullaan olevasta toiminnasta. Tilivelvollisuusaseman puuttuminen ei vapauta esimiestä alaisensa toiminnan valvontavastuusta.

HENKILÖSTÖ

Vuoden 2019 talousarviossa henkilöstömenot ovat 613,2 milj. euroa. Vuoden 2018 tilinpäätösennusteeseen nähden henkilöstömenot vähenevät 19,6 milj. euroa (-3,1 %) pääosin organisatoristen muutosten sekä talousarvioon sisältyvien talousohjelman mukaisten tasapainottamistimenpiteiden vuoksi. Työnantajamaksujen yhteensä 1,2 prosenttiyksikön lasku vähentää kaupungin henkilöstömenoja noin 5,0 milj. euroa vuonna 2019.

Tampereen Voimia Liikelaitos yhtiöittää liikkeenluovutuksella 1.1.2019. Tampereen Infra Liikelaitoksen yhtiöittämistä käsitellään kaupunginvaltuustossa syysyllä 2018. Mikäli kaupunginvaltuusto tekee asiaan liittyvät päätökset, Tampereen Infra Liikelaitos yhtiöitetään liikkeenluovutuksella 1.1.2019. Yhtiöittämiset vähentävät henkilötyövuosia noin 950:llä. Konsernipalveluiden talouspalvelut sekä osa henkilöstö- ja ict-palveluista siirtyy liikkeenluovutuksella Monetra Pirkanmaa Oy:lle 1.1.2019, mikä vähentää henkilötyövuosia noin 130:llä. Suunnitelmien mukaan konsernipalveluihin jäävä henkilöstö (noin 150 henkilötyövuotta) siirtyy seuraaviin konsernihallinnon yksiköihin: hallinto, henkilöstö, strategia ja kehittäminen sekä tietohallinto. Talous- ja velkaneuvonta siirtyy kokonaisuudessaan valtiolle vuoden 2019 alusta, mikä vähentää kaupungin työpästä 13 henkilötyövuodella.

Henkilötyövuosien määrä vuonna 2018 on yksiköiden ennusteiden mukaan 13 320 henkilötyövuotta. Vuonna 2019 suunniteltu henkilöstön määrä laskee 12 382 henkilötyövuoteen pääosin organisatoristen muutosten vuoksi. Suunnitelma sisältää vakinaisen ja määräaikaisen henkilöstön. Palkkatuetun henkilöstön osuus on 300 henkilötyövuotta. Ilman organisatoristen muutosten vaikutusta henkilötyövuodet kasvavat 159 henkilötyövuotta vuoden 2018 tilinpäätösennusteeseen nähden. Vertailukelpoinen kasvu kohdistuu pääosin avo- ja asumispalveluihin (90 henkilötyövuotta) sekä työllisyyspalveluihin, jossa palkkatuetun henkilöstön määrä kasvaa 50 henkilötyövuodella. Eläkeikänsä saavuttaa vuosittain noin 250 henkilöä.

Ilman edellä mainittujen organisatoristen muutosten vaikutusta ja ilman työnantajamaksujen laskua, henkilöstömenot kasvavat noin 27,2 milj. euroa (4,6 %). Summasta 19 milj. euroa tulee kunta-alan palkkaratkaisun vaikutuksesta (13 milj. euroa ja 2,85 %) sekä kilpailukykysovimuksen mukaisen alennetun lomarahen päätymisestä (noin 6 milj. euroa).

Henkilösivukulujen arvioidaan vuonna 2019 olevan 19,56 prosenttia (2018 ennuste: 20,76 %). Suurimmat muutokset vuoden 2018 ennusteeseen nähden ovat työttömyysvakuutusmaksun lasku 0,55 prosenttiyksiköllä ja KuEL-maksun lasku 0,5 prosenttiyksiköllä. Työttömyysvakuutusmaksun alennus on kohdistettu talousarviossa konsernihallintoon ja se kohdennetaan palvelu- ja vuosisuunnitelmissa kaikille toimintayksiköille. Eläkemenoperusteiset ja varhaiseläkemenerusteiset maksut on budjetoitu aiheuttamisperusteisesti eivätkä ne sisälly henkilösivukuluprosentteihin.

Keva on valmistellut palkkaperusteiseen eläkemaksuun muutoksia vuodesta 2019 alkaen. Vuoden 2019 alusta alkaen käyttöön otettaisiin uusi työkyvyttömyyseläkemaksu, joka perittäisiin osana palkkaperusteista maksua. Samalla lakkautettaisiin varhaiseläkemenerusteinen maksu. Palkkaperusteisen eläkemaksun muutokset edellyttävät Kevan valtuuskunnan hyväksyntää 30.11.2018. Esiitettyjä mahdollisia muutoksia ei ole otettu talousarviovalmistelussa huomioon, mutta muutoksella ei ole Kevan arviolaskelman perusteella vaikutusta kaupungin kokonaismaksuun.

Henkilösivukuluprosentit talousarviossa:

KuEL-maksu palkkaperusteinen 16,25 %
 Sairausvakuutusmaksu 0,75 %
 Työttömyysvakuutusmaksu 2,05 %
 Tapaturmavakuutusmaksu 0,35 %
 Ryhmähenkivakuutusmaksu 0,035 %
 Vakuutuskassan kannatusmaksu 0,125 %
Yhteensä 19,56 %

Tämän hetkisen hallituksen linjauksen mukaisesti sote- ja maakuntaudistus tu-

lee voimaan 1.1.2021. Osin tähän liittyen kaupungin tuottamien tukipalveluiden asemointia on tarkasteltu ja palvelujen tuottamistapoihin on tehty muutoksia. Toimintaympäristön muutos rohkaisee valmistautumaan tulevaisuuden kunnan rooliin ja tehtäviin. Tulevaisuus haastaa uudistumaan ja edellyttää organisaatioilta uudistumiskykyisyyttä, jolloin tärkeimpinä toimintatapoina nähdään kokeilut, tiedolla johtaminen, digitalisaation hyödyntäminen ja mahdollistava johtajuus.

Kaupungin strategisena tavoitteena on parantaa henkilöstön työhyvinvointia ja vähentää sairauspoissaoloja. Työhön liittyvien kuormitustekijöiden tunnistaminen ja hallinta sekä työn voimavarojen vahvistaminen ja osaamisen kehittäminen kaupungin työpaikoilla ovat keskeisiä työhyvinvointiin vaikuttamisen keinoja. Niiden avulla vähennetään sairaus- ja tapaturmakustannuksia, tehostetaan työajan käyttöä ja työprosesseja, kehitetään organisaation toimintaa ja parannetaan tuottavuutta. Työhyvinvoinnin johtaminen kytkeytyy yhteen taloudellisten tavoitteiden ja palveluiden tuottamisen kanssa. Hyvinvoiva henkilöstö tuottaa laadukkaita palveluita ja sitä kautta parempaa asiakaskokemusta sekä toiminnan tuloksellisuutta.

Uudistumiskykyinen kaupunki edellyttää uuden oppimista sekä toimintatapojen uudistamista. Tähän tarvitaan kumppanuus- ja kehittämiskulttuuria, jossa henkilöstö kehittää, johtaminen on mahdollistavaa ja yhteisöllisyys on vahvaa. Mahdollistavaa johtamista tuetaan johtamisen valmennusohjelmalla, joka käynnistyy vuoden 2019 alussa. Henkilöstö kehittäjänä -toimintatapaa edistetään lisäämällä asiakaslähtöisen kehittämisen osaamista valmennuksilla, verkostoilla, Lean-muutosagenttien tuella ja sparrauksella, jonka avulla henkilöstöä rohkaistaan oman työn ja palveluiden kehittämiseen. Hyvä työntekijäkokemus on kilpailuetu.

HENKILÖSTÖMENOT JA HENKILÖTYÖVUODET 2018–2019

Henkilöstömenot ja palkalliset henkilötyövuodet (1 000 euroa ja htv)	Muutettu VS 2018		TA 2019	
	1 000 EUR	HTV	1 000 EUR	HTV
Hyvinvoinnin palvelualue yhteensä	395 899	8 694	414 531	8 851
Avo- ja asumispalvelut *)	202 664	4 242	214 884	4 340
Lasten, nuorten ja perheiden palvelulinja	37 995	731	40 817	737
Vastaanottopalvelujen palvelulinja	35 856	667	38 973	690
Psykososiaalisen tuen palvelulinja	38 463	797	38 556	805
Ikäihmisten palvelulinja	89 121	2 047	95 493	2 107
Erikoissairaanhoidon palvelut	1 228	0	1 046	0
Kasvatus- ja opetuspalvelut **)	155 517	3 514	162 031	3 557
Varhaiskasvatus ja esiopetus	65 641	1 780	67 612	1 792
Perusopetus	89 876	1 734	94 419	1 765
Kulttuuri ja vapaa-aikapalvelut	37 719	938	37 617	955
Elinvoiman ja kilpailukyyn palvelualue yhteensä	91 497	1 714	91 359	1 691
josta Ammatillinen koulutus	53 279	927	53 412	920
Lukiokoulutus	17 990	275	18 640	284
Työllisyyspalvelut ***)	13 659	427	15 562	421
Kaupunkiympäristön palvelualue	17 275	319	18 637	327
Konsernihallinto	32 278	505	26 375	367
Liikelaitokset yhteensä	62 801	1 472	25 741	501
Tampereen Infra Liikelaitos	17 924	400	0	0
Tampereen Voimia Liikelaitos	19 532	577	0	0
Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos	17 817	357	18 068	363
Tampereen Vesi Liikelaitos	7 528	138	7 673	138
Pirkanmaan Pelastuslaitos	33 680	630	36 540	645
Yhteensä	633 430	13 334	613 183	12 382

*) Palvelulinjoille on kohdistettu hallinnon ja asiakasohjauksen osuus

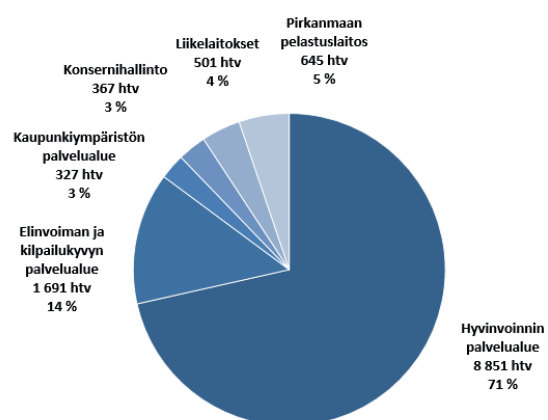
**) Varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen sekä perusopetukseen on kohdistettu yhteisen hallinnon osuus

***) Sisältää palkkatukityöllistettyjä 300 htv vuonna 2019

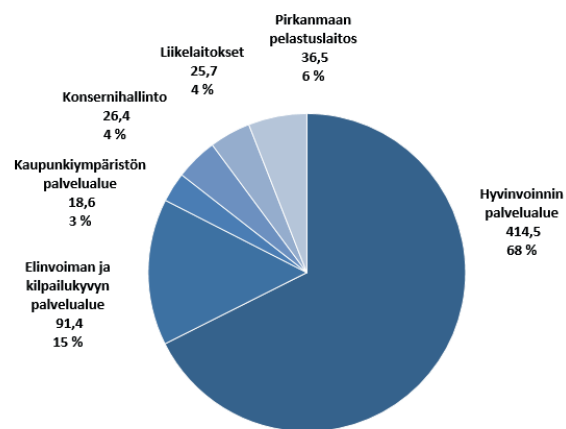
HENKILÖTYÖVUOSIEN (HTV) KEHITYS JA SUUNNITELMA 2019

	TP 2017	Enn 2018	TA 2019
Henkilötyövuodet	14 267	13 320	12 382

HENKILÖTYÖVUODET VUONNA 2019

HENKILÖSTÖMENOT VUONNA 2019, MILJ. EUROA

TAMPEREEN STRATEGIA 2030

Tampereen strategia 2030 hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 13.11.2017. Strategia perustuu tunnistettuihin tulevaisuuden

muutostekijöihin ja se sisältää kaupungin kehittämisen pitkän aikavälin tavoitteet.

Strategia valmisteltiin Lauri Lylyn pormestariohjelman 2018 - 2021 pohjalta.

Strategian rakenne ja keskeiset sisällöt

Strategia kertoo kaupungin vision ja tavoiteltavat tulokset, jotka ilmaisevat, millainen Tampere on vuonna 2030, kun strategia on toteutunut. Strategiassa määritellään strategiset painopisteet, valtuustokauden tavoitteet ja mittarit, jotka kertovat, miten strategiaa toteutetaan ja miten strategian toteutumista seurataan. Lisäksi strategiassa määritellään sen toteuttamista tukevat kaupungin toimintatavat.

Tampereen strategian visio on: Tampere - Sinulle paras. Vuonna 2030 Tampere on 300 000 asukkaan viihtyisä ja elävä kaupunki, joka on maailmalla tunnettu, kansainvälinen ja vahvasti verkottunut.

Tampereella on tasaisesti jakaantunut hyvinvointi, kaikki käyttävät ensisijaisesti digitaalisia palveluita ja Tampere on suurten kaupunkien ykkönen oppimistuloksissa. Tampere on myös kansainvälisesti houkutteleva osaamisen kaupunki ja tarjoaa kiinnostavan toimintaympäristön yrityksille. Tampere on vuonna 2030 hiilineutraali. Strategian toteutuessa Tampere tunnetaan Pohjoismaiden vetovoimaisimpana elämyskaupunkina sekä älykkään ja kestävä liikenteen ja kaupunkikehityksen edelläkävijänä.

Strategian painopisteet jakaantuvat neljään kokonaisuuteen: yhdessä tekevä ja ihmellinen, koulutuksen ja osaamisen kär-

jessä, luova ja innovatiivinen sekä urbaani ja kestävästi kasvava. Kaupunkiorganisaation uudistuminen mahdollistaa strategian toteuttamisen. Uudistumiskyky koostuu toimintaympäristön muutosten ja asiakkaiden tarpeiden ymmärtämisestä, osavasta ja hyvinvoivasta henkilöstöstä, vaikuttavasta verkostokumppanuudesta sekä tasapainoisesta taloudesta ja aktiivisesta omistamisesta. Strategian toteutumista tuetaan toimimalla yhdessä, vastuullisesti sekä avoimesti ja rohkeasti.

Strateginen johtamisjärjestelmä

Strategia on ylin kaupungin toimintaa ohjaava asiakirja ja se luo perustan kaupungin johtamiselle ja kehittämiselle. Strategian sisältöjä tarkennetaan lautakuntien, johtokuntien ja konsernihallinnon palvelu- ja vuosisuunnitelmissa. Maankäytön suunnittelun osalta strategiaa konkretisoidaan valtuustokausittain päivitettävässä Tampereen kantakaupungin yleiskaavassa. Tampereen kaupungissa on myös strategiaa täydentäviä erillisohjelmia ja -suunnitelmia, joiden sisältämät linjaukset ja tavoitteet sisällytetään muihin strategisen johtamisjärjestelmän asiakirjoihin.

Kaupunginhallituksen ohjauksessa toteutetaan kehitysohjelmia, jotka ovat keskeisiä välineitä merkittävien strategisten muutosten aikaan saamiseen. Kehitysohjelmat ovat laajoja useita toimijoita yhdistäviä kokonaisuuksia, joihin liittyy myös merkittäviä taloudellisia panostuksia.

Strategia sisältää keskeiset omistajapolitiikan ja henkilöstöpolitiikan viestit. Näitä tarkennetaan kaupunginvaltuuston hyväksymällä konserniohjeella ja omistajaohjauksen periaatteilla sekä kaupunginhallituksen hyväksymillä henkilöstöpolitiikan periaatteilla.

Strategia voi toteutua vain yhteistyössä sidosryhmien ja asukkaiden kanssa. Kaupunkikonsernin sisällä strategiaa toteutetaan muun muassa asettamalla toiminnalle strategiaa tukevia tavoitteita. Tavoitteellisuutta tuetaan johtoryhmätyöskentelyllä, tulos- ja kehityskeskusteluilla ja palkitsemisella. Strategiaa toteuttava kehittämis-toiminta on myös keskeinen osa johtamisjärjestelmää.

Vuoden 2019 toiminnan tavoitteet

Talousarviossa asetetaan Kuntalain tarkoittamat, valtuustoon nähden sitovat toiminnan tavoitteet, jotka pohjautuvat Tampereen strategiaan. Tavoitteita asetetaan ensisijaisesti toiminnan vaikuttavuudelle ja tuloksille.

Kaupunkiorganisaatiolle kohdistuvat toiminnan tavoitteet esitetään yhtenä kokonaisuutena seuraavassa luvussa. Kunkin

tavoitteen kohdalle on merkitty tavoitteen toteuttamisesta ensisijaisesti vastaavat tahot.

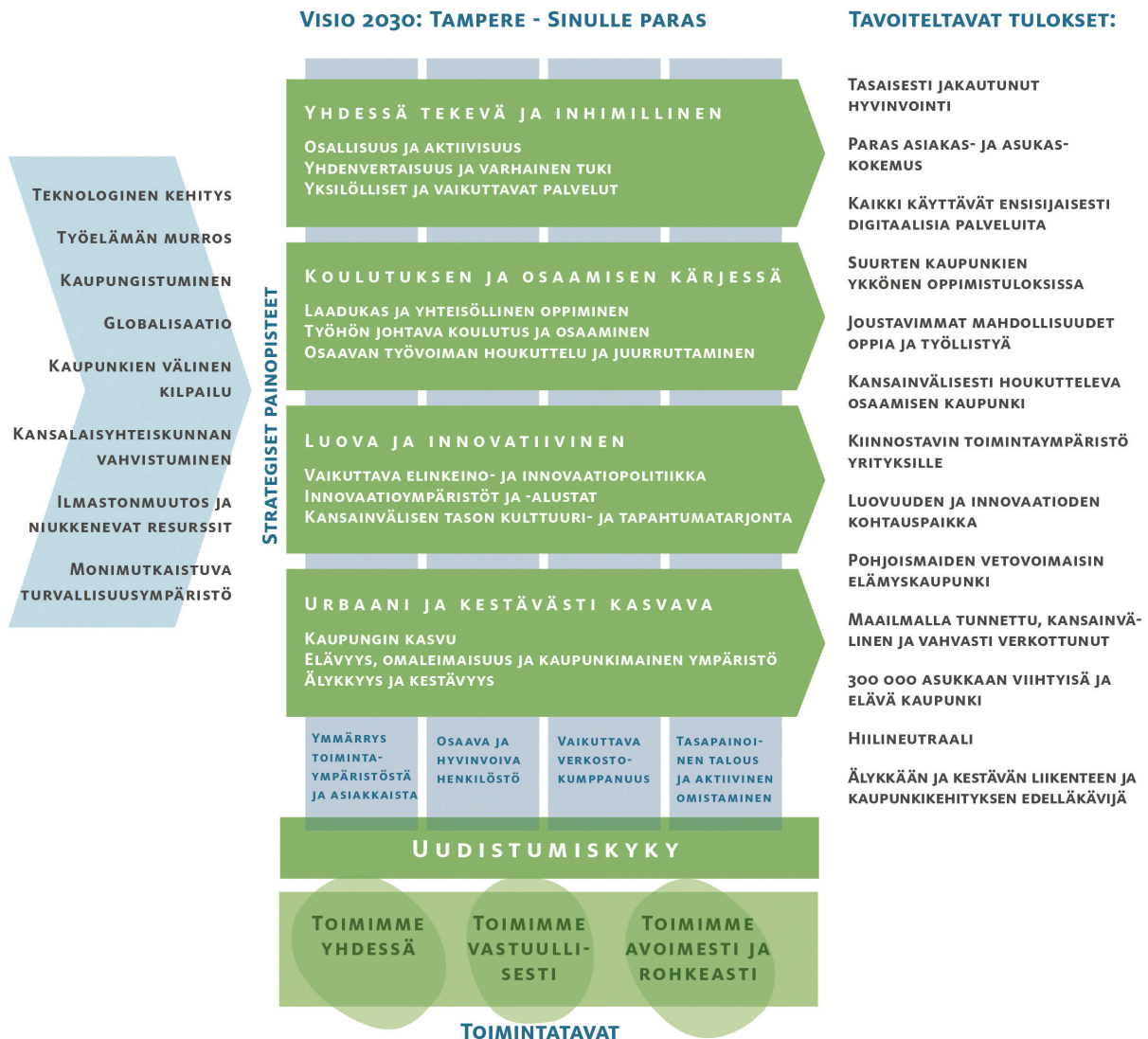
Myös liikelaitoksille, Pirkanmaan pelastuslaitokselle sekä kaupungin tytäryhteisöille asetetut toiminnan tavoitteet toteutuvat kaupungin strategiaa. Liikelaitoksille ja Pirkanmaan pelastuslaitokselle asetetut toiminnan tavoitteet esitetään käyttötalo-

usosassa. Liiteosassa esitetään toiminnan tavoitteet kaupunkikonsernin tytäryhtiöille ja -yhteisöille.

Toiminnan tavoitteista raportoidaan kaupunginvaltuustolle kolme kertaa vuodessa.

TAMPEREEN STRATEGIA 2030

STRATEGISET PAINOPISTEET, VALTUUSTOKAUDEN TAVOITTEET JA VUOSITAVOITTEET

Yhdessä tekevä ja inhimillinen

Tavoiteltavat tulokset 2030:

- Tasaisesti jakautunut hyvinvointi
- Paras asiakas- ja asukaskokemus
- Kaikki käyttävät ensisijaisesti digitaalisia palveluita

Näihin panostamalla saavutamme tavoitteemme:

Osallisuus ja aktiivisuus

- Tampereella jokaisella on mahdollisuus osallistua, vaikuttaa, kohdata muita ihmisiä ja toteuttaa itseään. Kaupunki on alusta asukkaiden ja yhteisöjen aktiivisuudelle ja yhdessä tekemiselle.
- Tamperelaisia kannustetaan aktiiviseen, omaa ja yhteisöjen hyvinvointia edistävään toimintaan luomalla olosuhteita ja tarjoamalla omaehtoisuutta tukevaa tietoa ja ratkaisuja. Liikkumiselle ja kulttuurista nauttimiselle luodaan yhdenvertaisia mahdollisuuksia osana arkea.
- Kaupunki tukee yhteisöjen syntymistä ja toimintaa tarjoamalla niiden käyttöön tilaa, tietoa, neuvontaa ja ohjausta, verkostoja sekä uusia teknologioita ja toimintamalleja. Yhteisöjen aktiivisuutta tukemalla kaupunki mahdollistaa vapaaehtoista hoivaa ja vertaistukea, harrastamista ja matalan kynnyksen kaupunkikulttuuria sekä osaamisen, palvelujen ja tavaroiden jakamista.

Yhdenvertaisuus ja varhainen tuki

- Tampereella hyvinvointi kuuluu kaikille. Eri alueiden ja väestöryhmien välisiä hyvinvointieroja kavennetaan kohdentamalla tukea sitä tarvitseville jo ennen ongelmien syntymistä ja tarttumalla aktiivisesti yli sukupolvien jatkuvaan huono-osaisuuteen. Syrjäytymistä ehkäistään tarjoamalla mahdollisuus laadukkaaseen koulutukseen, mielekkäaseen vapaa-aikaan, työhön, toimeentuloon ja asuntoon sekä toimiviin peruspalveluihin. Maahanmuuttajien integroitumista tuetaan elämän eri vaiheissa.
- Painopistettä siirretään edelleen korjaavista palveluista ennaltaehkäisevään toimintaan, varhaiseen tukeen sekä ennakoiiviin ja kotiin vietäviin palveluihin. Tavoitteena on muun muassa vähentää lastensuojelun tarvetta. Erityistä huomiota kiinnitetään paljon palveluja käyttävien ryhmien tunnistamiseen ja näiden tarpeisiin vastaamiseen. Sosiaali- ja terveyspalvelujen rakennemuutosta jatketaan. Esteettömyyttä edistetään kaikessa toiminnassa.
- Hyvinvoinnin ja yhdenvertaisuuden edistäminen on myös turvallisuuden edistämistä. Kaupunkiturvallisuutta ja turvallisuusvalmiutta kehitetään suunnitelmallisesti.

Yksilölliset ja vaikuttavat palvelut

- Palvelujen lähtökohdaksi on ymmärrys asiakkaan kokonaistilanteesta ja yksilöllisten ratkaisujen löytäminen haluttujen vaikutusten aikaansaamiseksi. Palveluja kehitetään yhdessä käyttäjien, asukkaiden ja kumppanien kanssa kokeilemalla, oppeja jakamalla ja mahdollisuuksista viestimällä.
- Palvelujen sujuvuus ja asiakkaan näkökulmasta yhtenäinen ja vaikuttava palvelukokemus varmistetaan kehittämällä palveluketjuja ja eri palveluntuottajien välisiä yhdyspintoja. Henkilöstön vaihtuessa tai asiakkaan siirtyessä palvelusta toiseen kiinnitetään erityistä huomiota tiedon vaihtoon ja hyvän asiakassuhteen jatkuvuuteen. Sote- ja maakunt uudistus toteutetaan hallitusti tamperelaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuus ja laatu turvaten.
- Uutta teknologiaa hyödyntämällä parannetaan palvelujen saavutettavuutta, vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta. Palvelujen käyttöä ohjataan digitaaliseen kanavaan siten, että vuonna 2025 Tampereella kaikki käyttävät ensisijaisesti digitaalisia palveluita. Digitaalisten palvelujen helppokäyttöisyys, toimintavarmuus ja turvallisuus varmistetaan.
- Palveluverkkoa kehitetään kasvavan kaupungin tarpeisiin yhdessä maakunnan ja muiden toimijoiden kanssa. Palveluverkon kehittäminen perustuu erityisesti digitaalisessa kanavassa olevien palvelujen osuuden kasvattamiseen.

VALTUUSTOKAUDEN TAVOITTEET JA VUOSITAVOITTEET

Tavoite 2018 - 2021	Mittarit	Nro	Talousarvion toiminnan tavoite 2019	Vastuutaho
Alueiden väliset hyvinvointierot ovat kaventuneet	Alueprofiilit (mm. köyhyys, koulutustaso, työttömyys) Lasten hyvinvoinnin alueellinen tarkastelu		Ei vuositavoitetta 2019****	
Turvallisuus on parantunut ja turvallisuudentunne on vahvistunut	Katurvallisuusindeksi Turvallisuuskysely (sis. koettu turvallisuus) Väkivallan tai uhkailun kohteeksi joutuneiden osuus (FinSote)* Koulukiusaaminen (kouluterveyskysely) Alkoholia liikaa käyttävien osuus (FinSote)		Ei vuositavoitetta 2019	
Yhteisöllinen toiminta ja osallistuminen ovat lisääntyneet	Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus (FinSote, kouluterveyskysely) Harrastaminen (kouluterveyskysely, LTH**, FinSote) Aktiivinen osallistuminen (FinSote) Äänestysaktiivisuus Alueverkostojen osallistujamäärät ja osallistujien kokemus vaikuttamismahdollisuuksistaan		Ei vuositavoitetta 2019	
Tamperealaisten fyysinen aktiivisuus on lisääntynyt	Aikuisväestön vapaa-ajan liikkuminen (FinSote) Koululaisten vapaa-ajan liikkuminen (kouluterveyskysely) Opetushallituksen MOVE-mittaristo	1	Koululaisten fyysinen toimintakyky on parantunut edelliseen vuoteen verrattuna	Sivistys- ja kulttuurilautakunta
Maahanmuuttajien integroituminen on vahvistunut	Maahanmuuttajien työllisyysaste Maahanmuuttajien yrittäjyys Maahanmuuttajien negatiiviset keskeytykset toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa Vieraskieliset työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat	2	Maahanmuuttajien työllisyys on parantunut edelliseen vuoteen verrattuna	Elinvoima- ja osaamislautakunta Konsernihallinto/ kehitysohjelmat
Palvelujen painopistettä on siirretty ennaltaehkäiseviin palveluihin sekä kotiin vietäviin palveluihin	Kotona, tehostetussa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa asuvien ikäihmisten määrä Erikoissairaanhoidon kustannukset per asukas Kaupungin toiminta kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi (TEAviisari)***	3	Ikäihmisistä 92 % asuu kotona, 6 % tehostetussa palveluasumisessa ja 2 % pitkäaikaisessa laitoshoidossa	Sosiaali- ja terveyslautakunta
	Lastensuojelun asiakkaiden kokonaismäärä	4	Lastensuojelun asiakkaiden osuus väestöstä (0-17-vuotiaat) on enintään 5,9 %	Sosiaali- ja terveyslautakunta
	Pitkäaikaisasunnottomien määrä	5	Pitkäaikaisasunnottomien määrä on vähentynyt edelliseen vuoteen verrattuna	Sosiaali- ja terveyslautakunta
Tyytyväisyys palveluihin ja niiden saatavuuteen on parantunut	Tyytyväisyys palveluihin ja niiden saatavuuteen	6	Tyytyväisyys palveluihin on parantunut valituissa kohteissa (terveysasemat, perusopetus, nuorisopalvelut, Tredu, lukio-opetus, joukkoliikenne, rakennusvalvonta, katujen talvikunnossapito)	Elinvoima- ja osaamislautakunta, Kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta, Yhdyskuntalautakunta, Sosiaali- ja terveyslautakunta
		7	Rakennuslupaprosessin keskimääräinen kesto on lyhentynyt 2 kuukauteen	Yhdyskuntalautakunta
Asiakaskokemus kaupungin palveluissa on parantunut	Asiakaskokemus kaupungin palveluissa		Ei vuositavoitetta 2019	
Valtaosa asioinnista on mahdollista tehdä digitaalisessa kanavassa ja digitaalisten palvelujen käyttö on lisääntynyt	Digitaalisten palvelujen määrä suhteessa palvelujen kokonaismäärään Digitaalisten palvelujen käyttöaste Digitaalisten palvelujen käyttäjien tyytyväisyys	8	Digitaalisten palvelujen käyttöaste on kasvanut	Konsernihallinto/ kehitysohjelmat
		9	Uusia digitaalisia asiointimahdollisuuksia on tunnistettu kokeiluiden kautta	Konsernihallinto/ kehitysohjelmat

*FinSote = Aikuisten terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus, ** LTH = Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut -tutkimus,

*** TEAviisari = kuvaa kunnan terveydenedistämistä

**** Valtuustokauden tavoitteen kehittymistä seurataan vuosittain strategiassa määritellyn mittariston kautta mm. Tampereen Pulssissa. Konkreettiset toimenpiteet asetetaan palvelu- ja vuosisuunnitelmissa

Koulutuksen ja osaamisen kärjessä

Tavoiteltavat tulokset 2030:

- Suurten kaupunkien ykkönen oppimistuloksissa
- Joustavimmat mahdollisuudet oppia ja työllistyä
- Kansainvälisesti houkutteleva osaamisen kaupunki

Näihin panostamalla saavutamme tavoitteemme:

Laadukas ja yhteisöllinen oppiminen

- Tampereella on mahdollisuus kouluttautua ja sivistyä monipuolisilla ja erilaisilla opintopoluilla. Jokaisen oppilaan yksilöllistä kehittymistä tuetaan, uteliaisuutta ruokitaan ja taitoja vahvistetaan.
- Jokaisella tamperelaisella on yhdenvertaiset mahdollisuudet oppia paikasta ja ajasta riippumatta. Tampereella kehitetään edelläkävijänä, ennakkoluulottomasti ja tutkimustietoa hyödyntäen digitaalisia oppimisympäristöjä kaikilla koulutusasteilla. Digitaalisten taitojen ja niiden käyttämisen kehittymistä jokaisen kansalaistaidoksi edistetään.
- Opintopolkuja sujuvoitetaan ja tuetaan. Oppimiselle taataan terveelliset ja turvalliset olosuhteet.

Työhön johtava koulutus ja osaaminen

- Koulutusta kehitetään vastaamaan ennakoivasti ja joustavasti työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin. Yrittäjyyttä vahvistetaan ja tuetaan kaikilla koulutusasteilla.
- Opintojen työelämälähtöisyyttä, joustavuutta ja työpaikalla tapahtuvaa oppimista lisätään. Opintojen loppuunsaattamista tuetaan riittävällä oppimisen tuella ja ohjauksella.
- Osaamisen kehittyminen mahdollistetaan elämän eri vaiheissa. Siirtymisiä koulutuksen ja työelämän välillä joustavoitetaan elämänkaaren mittaisen oppimisen vahvistamiseksi. Koulutus rakentuu yhä vahvemmin erilaisista moduuleista, joita yhdistelemällä jokaiselle on räätälöitävissä omaan elämäntilanteeseen sopiva kokonaisuus.
- Yritys-, osaamis- ja työllisyyspalveluista luodaan saumaton ja joustava palvelukokonaisuus, millä edistetään uusien työpaikkojen syntyä ja työllistymistä.

Osaavan työvoiman houkuttelu ja juurruttaminen

- Kaupungin vetovoimaa kansainvälisesti houkuttelevana ja Suomen suosituimpana opiskelukaupunkina vahvistetaan. Kaupungin tunnettuutta ja vetovoimaa merkittävänä opiskelu- ja innovaatiokaupunkina lisätään tiivistämällä yhteistyötä oppi- ja tutkimuslaitosten sekä elinkeinoelämän kanssa.
- Kaupunki on mukana kehittämässä uudesta Tampereen yliopistosta kansainvälisesti tunnettua, vetovoimaista ja verkostoitunutta yliopistoa.
- Tampere on houkutteleva paikka jäädä töihin opintojen jälkeen. Korkeakouluopiskelijoiden alueellista työllistymistä parannetaan. Myös vieraskielisten tutkinto-opiskelijoiden työelämäyhteyksiä ja työllistymismahdollisuuksia edistetään.
- Maahanmuuttajien työelämäyhteyksiä vahvistetaan ja heidän osaamistaan sekä kieli- ja kulttuuripotentialiaan hyödynnetään koko yhteisön elinvoiman kehittämisessä. Tampereella tarjotaan monipuolista ja laadukasta kieli- ja kulttuurikoulutusta eri ikäisille ja eri elämäntilanteissa oleville maahanmuuttajille. Vierailta kielillä tarjottavien kaupungin palvelujen määrää pyritään lisäämään.

VALTUUSTOKAUDEN TAVOITTEET JA VUOSITAVOITTEET

Tavoite 2018 - 2021	Mittarit	Nro	Talousarvion toiminnan tavoite 2019	Vastuutaho
Koulutuksen vaikuttavuus on parantunut	Valtakunnalliset oppimistulosten vertailut suurten kaupunkien kesken	10	Tampereen oppimistulokset ovat suurten kaupunkien keskiarvoa paremmat	Sivistys- ja kulttuurilautakunta
Jokaiselle nuorelle on varmistettu koulutus- ja työllistymispolku	Peruskoulun päättäneiden nuorten sijoittuminen koulutukseen Nuorten koulutusaste/-taso Negatiiviset keskeytykset eri koulutusasteilla Vastavalmistuneiden sijoittuminen 2 vuotta valmistumisen jälkeen Työelämässä suoritettujen tutkintojen määrä Oppisopimuskoulutuksen määrä Työssä, koulutuksessa tai työllistymistä edistävissä toimenpiteissä olevien nuorten määrä	11	Ammatillisen koulutuksen negatiiviset eroamiset ovat alle 7,5 %	Elinvoima- ja osaamislautakunta
		12	Ammatillisesta koulutuksesta valmistuneiden arvio omasta sijoittumisestaan työelämään tai jatko-opintoihin valmistumisvaiheessa on parantunut	Elinvoima- ja osaamislautakunta
Työttömyys on alentunut maan keskiarvon tasolle ja erityistä tukea tarvitsevien työllistymisedellytykset ovat parantuneet	Työttömyysaste (maan keskiarvoon verrattuna) Nuorten työttömyysaste/työttömien määrä (alle 25-v. ja 25–29-v.) Pitkäaikaistyöttömien määrä ja vaikeasti työllistyvien määrä Ulkomaalaistaustaisten työttömyysaste Palvelujen piirissä olevien työllistymisedellytykset Jatkopoluttuneiden määrä osallisuutta vahvistavassa kuntouttavassa työtoiminnassa	13	Erityistä tukea tarvitsevien työllistymisedellytykset ovat parantuneet	Sosiaali- ja terveyslautakunta Elinvoima- ja osaamislautakunta Konsernihallinto/kehitysohjelmat
		14	Työmarkkinatuen kuntaosuus on pienentynyt 2,7 milj. euroa 2018 vuosisuunnitelmaan verrattuna	Elinvoima- ja osaamislautakunta Konsernihallinto/kehitysohjelmat
Työllisyysaste on kasvanut	Työllisyysaste		Ei vuositavoitetta 2019*	
Tampereen vetovoima opiskelija- ja inno-vaatiokaupunkina on vahvistunut	Ulkomaalaiset tutkinto-opiskelijat oppilaitoksissa (% kaikista opiskelijoista) Yliopiston ensisijaiset hakijat / aloituspaikat Ulkomaalaisen opetus- ja tutkimushenkilöstön vierailumäärät (keston mukaan) Vastavalmistuneiden ja ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden alueellinen sijoittuminen Tampereen sijoittuminen Suositelluin opiskelukaupunki -tutkimuksessa (Taloustutkimus)	15	Tampere on vuonna 2019 Suomen suositelluin opiskelukaupunki	Elinvoima- ja osaamislautakunta

* Valtuustokauden tavoitteen kehittymistä seurataan vuosittain strategiassa määritellyn mittariston kautta mm. Tampereen Pulssissa. Konkreettiset toimenpiteet asetetaan palvelu- ja vuosisuunnitelmissa

Luova ja innovatiivinen

Tavoiteltavat tulokset 2030:

- Kiinnostavin toimintaympäristö yrityksille
- Luovuuden ja innovaatioiden kohtauspaikka
- Pohjoismaiden vetovoimaisin elämyskaupunki

Näihin panostamalla saavutamme tavoitteemme:

Vaikuttava elinkeino- ja innovaatiopolitiikka

- Eri toimijoiden yhteistyötä vahvistavalla elinkeino- ja innovaatiopolitiikalla edistetään elinkeinorakenteen ja teollisuuden uudistumista sekä uusien toimialojen kasvua. Uudistuminen pohjautuu uusien teknologioiden sekä alueen toimijoiden yhteistyöstä nousevan monialaisen osaamisen hyödyntämiseen.
- Alueen kärkitoimialoja ovat valmistava teollisuus, ICT sekä terveys ja hyvinvointi. Nouseviin toimialoihin kuuluvat clean tech, kävijä- ja elämystalous sekä luovat alat.
- Tampereen kaupunkiseudulla turvataan parhaat edellytykset yritysten synnylle, kasvulle, kansainvälistymiselle ja uusien yritysten sijoittumiselle. Kaupunki edistää alueellaan jo nyt toimivien yritysten ja työpaikkojen säilymistä.
- Alueen yritysmuotoisuutta vahvistetaan. Asiakaslähtöisillä ja sujuvilla yrityspalveluilla sekä joustavalla maa- ja tonttipolitiikalla varmistetaan yritysten toimintaedellytykset. Kaupungin kaikessa päätöksenteossa otetaan huomioon yritys- ja työllisyysvaikutukset. Kaupunki tukee hankintapolitiikallaan pieniä ja paikallisia yrityksiä sekä nuorten työllistymistä.
- Tampereen saavutettavuutta kansallisesti ja kansainvälisesti vahvistetaan. Kaupunki edistää aktiivisesti lisäraiteen rakentamista ja nopeiden junavuorojen määrän lisäämistä Tampereen ja Helsingin välillä. Pietari-ratayhteyttä sujuvoitetaan ja lähijunaliikennettä kehitetään. Tampere-Pirkkalan asemaa kansainvälisenä lentokenttänä vahvistetaan.

Innovaatioympäristöt ja -alustat

- Kaupunki toimii aktiivisesti koko kaupunkiyhteisön luovuutta ja teknologiaa yhdistävien innovaatioiden mahdollistajana. Tampereella edistetään tekoälyn ja robotiikan soveltamista ja hyödyntämistä kaupungin hyvinvoinnin rakentamisessa.
- Kaupunki avaa omaa toimintaansa, kehityshankkeitaan ja haasteitaan yrityksille ja yhteisöille uusien liiketoimintamahdollisuuksien synnyttämiseksi. Tampere on älykäs datan hyödyntäjä ja datasta syntyvien innovaatioiden mahdollistaja. Koko kaupunki toimii uusien ratkaisujen kokeilu- ja kehitysalustana.
- Kaupunki toimii monialaisen osaamisen aktiivisena verkottajana. Yhteistyö yritysten, asukkaiden, yhteisöjen ja kaupungin välillä on tiivistä ja tuottaa toimintaan osallistuville lisäarvoa. Yhdistyneen Tampereen yliopiston rooli korkeatasoisena ja monitieteisenä innovaatioiden kasvualustana on merkittävä.

Kansainvälisen tason kulttuuri- ja tapahtumatarjonta

- Tampereen kansainvälistä tunnettuutta vetovoimaisena kulttuuri-, tapahtuma- ja urheilukaupunkina vahvistetaan.
- Tampere investoi tulevaisuuden kulttuurikaupunkiin kansainvälisen vetovoiman lisäämiseksi sekä kaupungin ja kaupunkilaisten identiteetin vahvistamiseksi. Uusia kulttuuri- ja urheilutapahtumia hankitaan kaupunkiin kunnianhimoisesti.
- Kaupunki toimii aktiivisesti alueen kaupunki- ja matkailumarkkinoinnissa, matkailutarjonnan kehittämisessä sekä alueen toimijoiden yhteistyön vauhdittamisessa. Kaupungin merkittävät hankkeet ja investoinnit vahvistavat alueen tunnettuutta ja vetovoimaa. Kaupungin kulttuuri- ja tapahtumatarjonta, luonnon monimuotoisuus ja turvallinen elinympäristö muodostavat kansainvälisesti kiinnostavan matkailukokonaisuuden. Tampereen (mm. Teisko) ja sen lähialueiden matkailua kehitetään yhteistyössä muiden kuntien ja elinkeinoelämän kanssa.

VALTUUSTOKAUDEN TAVOITTEET JA VUOSITAVOITTEET

Tavoite 2018 - 2021	Mittarit	Nro	Talousarvion toiminnan tavoite 2019	Vastuutaho
Vaikuttavalla elinkeinopoliitiikalla on edistetty yritysten syntyä, kasvua, kansainvälistymistä ja alueelle sijoittumista	Uusien yritysten määrän kehitys Start-up -yritysten määrä Kasvuyritysten määrä Työpaikkojen määrä Sijoitus yritys ympäristövertailuissa (Suomen yrittäjät ja Elinkeinoelämän keskusliitto)	16	Alueen startup- ja kasvu-ekosysteemi on vahvistunut ja startup- ja kasvuyritysten määrä on kasvanut	Elinvoima- ja osaamislautakunta
		17	Tampereen sijoittuminen EK:n kuntaranking -mittariston (yritysilasto kunnissa) 20 suurimman kaupungin vertailussa on noussut (v. 2017: sijoitus 8.)	Elinvoima- ja osaamislautakunta
Kärkitoimialojen uudistuminen ja nousevien toimialojen kasvu on vahvistunut	Yritysten liikevaihdon kehitys toimialoittain		Ei vuositavoitetta 2019*	
Yritystonttitarjonnalla on vastattu kasvavan kaupunkiseudun tarpeisiin	Luovutettujen yritystonttien määrä (k-m ²)	18	Yritystontteja on luovutettu 50.000 km ²	Asunto- ja kiinteistölahtakunta
Alueen innovaatiotoiminta on vahvistunut	Riskirahoituksen määrä Patentit ja tuotemerkit Innovaatioalustoilla toimivien yritysten määrä Tampereelle kohdistuneet tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiopanostukset	19	Innovaatioalustoilla toimivien yritysten määrä on kasvanut edelliseen vuoteen verrattuna	Elinvoima- ja osaamislautakunta
		20	Smart Tampere ekosysteemi-ohjelman kautta on syntynyt vähintään kaksi monenkeskeistä yhteistyöalustaa yrityksille	Konsernihallinto/kehitysohjelmat
Tampereen vetovoima kansainvälisen tason kulttuuri-, matkailu-, kongressi-, tapahtuma- ja urheilukaupunkina on vahvistunut	Kotimaisten majoitusyöpymisten määrä Ulkomaalaisten majoitusyöpymisten määrä Kansainväliset kongressit ja kongressimatkailejoiden määrä Kävijämäärät keskeisissä kohteissa: Sara Hildénin taidemuseo, Tampereen taidemuseo, Muumimuseo, Museokeskus Vapriikki, Tampereen Työväen Teatteri, Tampereen Teatteri, Tampere Filharmonia, Särkänniemi, Tampereen Musiikkijuhlat, Tampereen Teatterikesä, Tampereen elokuvajuhlat, kirjastot Sijoittuminen kaupunkien matkailua vertailevissa tutkimuksissa Viestinnän onnistuminen (PR-barometri)	21	Tampereella yöpyneiden ulkomaalaisten matkailijoiden määrä on kasvanut 7 % edelliseen vuoteen verrattuna	Elinvoima- ja osaamislautakunta
		22	Kävijämäärät keskeisissä kohteissa ovat kasvaneet edelliseen vuoteen verrattuna	Sivistys- ja kulttuurilautakunta Elinvoima- ja osaamislautakunta
		23	Tampereella järjestettyjen kansallisen ja kansainvälisen tason tapahtumien määrä on säilynyt edellisen vuoden tasolla	Sivistys- ja kulttuurilautakunta Elinvoima- ja osaamislautakunta
Tampereen hakemus vuoden 2026 Euroopan kulttuuripääkaupungiksi on edennyt ensimmäisestä vaiheesta hakuprosessin toiseen vaiheeseen	Hakemuksen eteneminen	24	Tampereen kulttuuriohjelma on valmistunut laajapohjaisessa yhteistyössä osana hakuprosessia	Konsernihallinto/kehitysohjelmat
Tampereen kansainvälinen tunnettuus ja vetovoima ovat vahvistuneet	Kansainväliset tunnettuustutkimukset	25	Tampereen kansainvälinen tunnettuus älykkäänä kaupunkina on kasvanut	Elinvoima- ja osaamislautakunta
Tampereen kansallinen ja kansainvälinen saavutettavuus on parantunut	Lentomatustajien määrät (kotimaa ja kv) Kansainvälisten lentoyhteyksien määrät Edunvalvontatilanne	26	Tampere-Pirkkalan lentoliikenteen matkustajamäärät ovat kasvaneet 10 % vuoteen 2017 verrattuna	Elinvoima- ja osaamislautakunta

* Valtuustokauden tavoitteen kehittymistä seurataan vuosittain strategiassa määritellyn mittariston kautta mm. Tampereen Pulssissa. Konkreettiset toimenpiteet asetetaan palvelu- ja vuosisuunnitelmissa

Urbaani ja kestävästi kasvava

Tavoiteltavat tulokset 2030:

- 300 000 asukkaan viihtyisä ja elävä kaupunki
- Hiilineutraali
- Älykkään ja kestävä liikenteen ja kaupunkikehityksen edelläkävijä

Näihin panostamalla saavutamme tavoitteemme:

Kaupungin kasvu

- Kaupungin tavoitteena on kasvaa vuosittain keskimäärin noin 3 000 uudella asukkaalla. Maankäyttöä, asumista, liikennettä, palveluja, taloutta ja investointeja tarkastellaan kasvutavoitteen suhteen kokonaisuutena.
- Yhdyskuntarakennetta tiivistetään ja kasvua suunnataan ensisijaisesti joukkoliikennevyöhykkeelle ja aluekeskuksiin. Raitiotietä kehitetään kaupungin liikennejärjestelmän runkona.

Elävyys, omaleimaisuus ja kaupunkimainen ympäristö

- Tampereella on vetovoimainen ja elävä keskusta sekä omaleimaiset aluekeskukset. Keskustaa ja aluekeskuksia kehitetään monipuolisina asumisen, vapaa-ajan, palvelujen ja yrittämisen paikkoina. Kaupunki tunnetaan sen rakennetusta kulttuuriympäristöstä ja teollisuushistoriasta. Asuin- ja elinympäristöjen suunnittelussa otetaan huomioon alueiden viihtyisyys, omaleimaisuus ja turvallisuus.
- Ydinkeskustan on oltava saavutettavissa kaikilla kulkumuodoilla kävelystä yksityisautoihin. Ydinkeskustaan ja aluekeskuksiin luodaan viihtyisää kaupunkiympäristöä kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä edistämällä sekä niiden houkuttelevuutta vahvistamalla. Kävelypainotteisuutta voidaan lisätä, kun pysäköinti siirretään maan alle ja pysäköintilaitoksiin. Sähköautojen latausverkoston rakentamista edistetään.
- Laadukkailla ja monipuolisilla viheralueilla ja -verkostoilla sekä vesistöjen kestävällä hyödyntämisellä vahvistetaan kaupunkilaisten viihtyisyyttä ja kaupungin vetovoimaa.
- Kaupunkia suunnitellaan siten, että kaupunkimainen asuminen on hyvä vaihtoehto kaikissa elämäntilanteissa. Yhteisöllisen asumisen kehittymiselle luodaan edellytyksiä. Kaupunkiseudulla on monipuolista ja monimuotoista asuntokantaa sekä houkuttelevia asuinympäristöjä. Kohtuuhintaisia asuntoja ja asumispalveluja on riittävästi.

Älykkyys ja kestävyys

- Tampere on hiilineutraali vuonna 2030. Tavoite saavutetaan yhteistyössä tytäryhtiöiden, sidosryhmien, yritysten ja asukkaiden kanssa. Tavoite otetaan huomioon kaikessa kaupungin toiminnassa, hankinnoissa ja investoinneissa. Kestävästi kasvava kaupunki arvostaa luontoa, säästää luonnonvaroja ja vähentää päästöjä.
- Tampere tunnetaan omaleimaisista, kestävä elämäntapaa ja osallisuutta vahvistavista alueista. Alueiden rakentamista edistetään älykkäällä kaupunkikehityksellä, jossa koko kaupunkiyhteisö luo sujuvan arjen ja kestävä asumisen ratkaisuja yhdessä. Alueita hyödynnetään myös uusien ratkaisujen kokeilu- ja kehitysalustoina.
- Kaupunki kehittää älyliikennettä sekä liikkumisen uusia palveluja ja toimivia matkaketjuja. Yrityksille luodaan edellytyksiä ja kehitysalustoja uusien palvelujen luomiseksi.

VALTUUSTOKAUDEN TAVOITTEET JA VUOSITAVOITTEET

Tavoite 2018 - 2021	Mittarit	Nro	Taluarvion toiminnan tavoite 2019	Vastuutaho
Tampereen väkiluku on kasvanut keskimäärin 3 000 asukkaalla vuodessa	Väkiluvun kasvu (nettokasvu)		Ei vuositavoitetta 2019*	
Kaupungin kestävä kasvua on vahvistettu kaavoittamalla 80 prosenttia asuineralasta joukkoliikennevyöhykkeille ja aluekeskuksiin	Yleiskaavan 2040 mukaisiin aluekeskuksiin ja joukkoliikennevyöhykkeille valtuustokaudella vahvistuvien asemakaavojen asuineralan osuus	27	80 % asemakaavoitetusta asuineralasta sijoittuu joukkoliikennevyöhykkeille ja aluekeskuksiin	Yhdyskuntalautakunta
Hiilidioksidipäästöjen määrä on vähentynyt Kestävä Tampere 2030 - tiekartan toimenpitein 40 prosenttia vuoden 1990 tasosta valtuustokauden loppuun mennessä	CO ₂ -päästöjen määrä CO ₂ -päästöt / asukas	28	Hiilineutraaliuden saavuttamisen toteutusohjelma on alkanut ja keskeisten osatavoitteiden toteutus on alkanut kaupunkikonsernissa	Konsernihallinto/kehitysohjelmat
Energiankulutus on vähentynyt energiatehokkuussopimuksen (2017 - 2025) mukaisesti 7,5 prosenttia	Energiakulutustiedot	29	Energiankulutus on vähentynyt energiatehokkuussopimuksen mukaisesti 1 %:n	Yhdyskuntalautakunta
Keskustan elinvoima on vahvistunut	Keskustan elinvoimaindeksi Keskustan asukasluvu Keskustan työpaikkamäärä Maanalaisten pysäköintipaikkojen määrä		Ei vuositavoitetta 2019	
Kestävien liikkumismuotojen (kävely, pyöräily ja joukkoliikenne) kulkutapaosuus on noussut valtuustokauden loppuun mennessä 58 prosenttiin (2012=54 %)	Joukkoliikenteen matkustajamäärän kehitys Matkamäärä / asukas (Tampere)	30	Joukkoliikenteen matkustajamäärä on kasvanut 3 % edelliseen vuoteen verrattuna	Kaupunkiseudun joukkoliikentelautakunta
	Pyöräilijöiden määrät laskentapisteissä	31	Pyöräilymäärät ovat kasvaneet 2 % edelliseen vuoteen verrattuna	Yhdyskuntalautakunta
Kaupungissa on houkuttelevaa ja monipuolista asuntokantaa sekä kasvun edellyttämää kysyntää vastaavasti kohtuuhintaisia vuokra- ja opiskelijasuuntoja	Valmistuneet asunnot (kpl) Asuntotuotanto talotyypeittäin ja hallintomuodoittain Valmistuneet opiskelija-asunnot MAL 3 -sopimuksen mukainen käynnistynyt kohtuuhintainen vuokra-asuntotuotanto (kpl) Vuokrataso (vapaarahoitteinen ja ARA)	32	570 kohtuuhintaisen vuokra-asunnon rakentaminen on käynnistynyt MAL 3 -sopimuksen tavoitteiden mukaisesti	Asunto- ja kiinteistölautakunta
		33	Asuinrakentamisen rakennusosakeutta on asetettu haettavaksi 80 000 ke-m ²	Asunto- ja kiinteistölautakunta
Kaupallinen raitiotieliikenne ensimmäisellä reitillä on aloitettu onnistuneesti	Raitiotieliikenteen käynnistyminen	34	Raitiotien osan 1 rakentaminen on edennyt tavoitellun aikataulun mukaisesti	Yhdyskuntalautakunta Konsernihallinto/kehitysohjelmat
		35	Raitiotien seudullisesta laajenemisesta ja vaiheistuksesta on muodostunut yhteinen kokonaisnäkemys	Yhdyskuntalautakunta Konsernihallinto/kehitysohjelmat
Raitiotien rakentaminen keskustasta Lentävänniemeeseen on käynnistynyt	Raitiotien rakentamisen käynnistyminen	36	Raitiotien osan 2 suunnittelu on edennyt Raitiotieallianssin kehitysvaiheena sekä Hiedanrannan ja Niemenrannan asemakaavoituksena	Yhdyskuntalautakunta Konsernihallinto/kehitysohjelmat
Hiedanrannan älykkään ja kestävä uuden kaupunginosan toteuttaminen on käynnistynyt	Ensimmäisen asemakaavan valmistuminen Alueen rantatäytön ensimmäisen vaiheen valmistuminen	37	Hiedanrannan kestävyystavoitteita toteuttavien asemakaavojen valmistelu on käynnissä yhdessä toteuttajakumppaneiden kanssa	Konsernihallinto/kehitysohjelmat

* Valtuustokauden tavoitteen kehittymistä seurataan vuosittain strategiassa määritellyn mittariston kautta mm. Tampereen Pulsissa. Konkreettiset toimenpiteet asetetaan palvelu- ja vuosisuunnitelmissa

Uudistumiskykyinen kaupunki mahdollistaa strategian toteutumisen

Ymmärrys toimintaympäristöstä ja asiakkaista

- Uudistumiskyky pohjautuu toimintaympäristön muutosten ja asiakkaiden (asukas, vierailija, yritys, yhteisö) tilanteen ja tarpeiden tunnistamiseen ja ymmärtämiseen. Tätä tietoa hyödynnetään yhdessä asiakkaiden ja muiden kumppaneiden kanssa.
- Luotettava, ajantasainen ja ennakoiva tieto luo onnistumisen edellytyksiä kaupungin ja sen kumppanien toiminnalla ja resurssien tehokkaalle hyödyntämiselle. Tietoturva ja tietosuojasta huolehditaan kaikessa toiminnassa ja palveluissa.

Osaava ja hyvinvoiva henkilöstö

- Henkilöstön osaamisen kehittyminen mahdollistaa uudistumisen. Kaupungin uudessa roolissa tarvitaan entistä enemmän kykyä uudistaa palveluja ja toimintatapoja ennakkoluulottomasti yhdessä asukkaiden ja kaupunkiyhteisön muiden toimijoiden kanssa.
- Tampereen kaupunki on houkutteleva työnantaja ja sen henkilöstöpolitiikka on vastuullista ja pitkäjänteistä. Hyvällä johtamisella mahdollistetaan työntekijöiden onnistuminen ja positiivinen asiakas- ja asukaskokemus. Mahdollistavassa johtamisessa painotetaan selkeiden tavoitteiden asettamista ja seuraamista, henkilöstön uudistumiskyvyn ja osaamisen vahvistamista sekä työhyvinvoinnin edistämistä.

Vaikuttava verkostokumppanuus

- Tampere haluaa olla kansainvälisesti merkittävä ja profiloitunut toimija, joka luo aloitteellisesti ja aktiivisesti verkostoja ja kumppanuuksia muiden kaupunkien toimijoiden kanssa.
- Tampere on yhteistyön suunnannäyttävä kaupunkiseudun ja Pirkanmaan maakunnan kanssa. Kaupunkiseutuyhteistyössä painotetaan kilpailukykyyn, yhdyskuntarakenteen ja liikenteen kehittämistä sekä edunvalvontaa. Tampereella on aktiivinen rooli myös suurten kaupunkien yhteisessä edunvalvonnassa.
- Eri viranomaisten ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa lisätään tiivistä, vaikuttavaa ja tietoon perustuvaa turvallisuusyhteistyötä.
- Kaupungin viestinnän tulee olla selkeää, avointa ja ajantasaista sekä monikavanaista ja tasapuolisesti saavutettavaa. Viestinnällä tuetaan kumppanuuksia ja kaupungin strategisten tavoitteiden saavuttamista.

Tasapainoinen talous ja aktiivinen omistaminen

- Tasapainoinen talous mahdollistaa uudistumisen, kasvun ja investoinnit. Talouden tasapainottamiseksi seurataan menojen kohdentumista ja hillitään niiden kasvua, vahvistetaan tulopohjaa ja parannetaan tuottavuutta. Tampereen strategia tukee kokonaisuutena talouden tasapainottamista.
- Kaupunki investoi tuottaviin toimintatapojen uudistuksiin. Kaupungilla on valmius tehdä olennaisia muutoksia palveluihin, tehtäviin ja tuotantotapoihin yhteiskunnallisten muutosten tai taloustilanteen niin vaatiessa. Tehokkailla työaikatarkoituksilla ja henkilöstöresurssin käytöllä yli yksikkörajojen lisätään tuottavuutta. Digitalisaation mahdollisuuksia hyödynnetään palvelujen tuottavuuden lisäämisessä ja hallinnollisen työn tehostamisessa. Kaupungin omistamia tiloja kehitetään joustaviksi ja käytetään monipuolisesti erilaisiin toimintoihin.
- Innovatiivisella ja vaikuttavalla hankintapolitiikalla lisätään tuottavuutta, kehitetään palveluja ja luodaan yrityksille uusia mahdollisuuksia.
- Kaupunki on aktiivinen ja tavoitteellinen omistaja. Omistaminen on väline kaupungin tehtävien hoitamiseen ja kaupunkikehitykseen. Yhtiöiden ja säätiöiden omistajaohjaus on strategian ja kaupunkikonsernin kokonaisedun mukaista. Kaupunki arvioi ja kehittää omistuksiaan säännöllisesti. Omistusten vaikuttavuutta arvioidaan vähintään kerran valtuustokaudessa ja konsernirakennetta kehitetään arvioinnin pohjalta.

VALTUUSTOKAUDEN TAVOITTEET JA VUOSITAVOITTEET

Tavoite 2018 - 2021	Mittarit	Nro	Talousarvion toiminnan tavoite 2019	Vastuutaho
Johtaminen on uudistunut ja se on johtamisperiaatteiden mukaista	Esimiesarviointien tulokset Kunta10-tulokset	38	Esimiesarviointien tulokset ovat parantuneet edelliseen vuoteen verrattuna	Konsernihallinto
Henkilöstön työhyvinvointi on parantunut	Työhyvinvointimatriisi Kunta10-tulokset	39	Henkilöstön työhyvinvointi on parantunut edelliseen vuoteen verrattuna	Konsernihallinto
Sairauspoissaolojen määrä on vähentynyt 10 prosentilla	Sairauspoissaolojen määrä	40	Sairauspoissaolojen määrä on laskenut vähintään 3 %	Konsernihallinto
Kaupungin talous on tasapainossa ja talouden tasapainottamisohjelman tavoitteet on saavutettu	Tilikauden tulos, konsernitulos Lainamäärä / asukas, konsernilainamäärä / asukas Investointien tulorahoitus % Omistaja-arvon kehitys (yhtiöarvo + osinkokehitys) Tasapainottamisohjelman tavoitteiden toteutuminen	41	Tilikauden tulos on 30,5 milj. € alijäämäinen	Konsernihallinto
		42	Työvoimakustannukset ovat vuosisuunnitelman mukaiset	Sivistys- ja kulttuurilautakunta Sosiaali- ja terveyslautakunta Elinvoima- ja osaamislautakunta Asunto- ja kiinteistölautakunta Yhdyskuntalautakunta Kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta Konsernihallinto
		43	Investointien tulorahoitus-% on 45	Konsernihallinto
Kaupungin menojen kasvua on hillitty	Nettomenojen kasvu%	44	Nettomenojen kasvu on 1,3 %	Konsernihallinto
Hallinnollinen työ on vähentynyt 5 prosenttia	Hallintotehtävien kustannukset	45	Hallintotehtävien kustannukset ovat vähentyneet edelliseen vuoteen verrattuna (valtuustokauden aikana yhteensä 5 %)	Konsernihallinto
Tuottavuus on parantunut	Palvelujen kustannukset verrattuna muihin suuriin kaupunkeihin Hankintojen tehokkuusindeksi (sis. hankinta- ja kumppanuusosaamisen arvioinnin) Kaupungin omistamien tilojen käyttöaste Tyytyväisyys tukipalveluihin ja vertailut vastaaviin toimijoihin	46	Hankintojen tehokkuusindeksi on parantunut edellisvuoden tasoon verrattuna	Konsernihallinto
		47	Digitalisaatiolla ja työskentelytapojen uudistamisella on saatu aikaan todennettuja tuottavuushyötyjä	Konsernihallinto

Tampereen kaupungin kehitysohjelmat

Kehitysohjelmat ovat laajoja, usein kahta tai kaikkia kolmea palvelualueetta yhdistäviä kokonaisuuksia, joilla toteutetaan kaupungin merkittäviä strategisia muutoksia. Kehitysohjelmiin kohdistuu huomattavia taloudellisia panostuksia ja niissä tehdään laajaa yhteistyötä sidosryhmien kanssa. Kehitysohjelmiä toteutetaan kaupungin ohjelmajohtamisen mallin mukaisesti.

Kehitysohjelmat perustuvat Tampereen strategiaan. Kaupunginhallitus päättää kehitysohjelmien hyväksymisestä ja ohjaa niiden toteuttamista. Kaupunginvaltuusto päättää kehitysohjelmien resursoinnista talousarvion hyväksymisen yhteydessä. Kehitysohjelmien toteuttaminen sisältyy talousarvion toiminnan tavoitteisiin. Toiminnan tavoitteista raportoidaan kaupun-

ginvaltuustolle kolme kertaa vuodessa. Talousarviossa esitetään kehitysohjelmien kuvaus, toiminnan painopisteet, toiminnan tavoitteet, keskeiset toimenpiteet vuodelle 2019 sekä ohjelmien talous.

Kaupunginhallituksen 18.6.2018 päätöksen mukaisesti vuonna 2018 toteutetuista kehitysohjelmista vuodelle 2019 jatkavat Viiden tähden keskusta, Hiedanranta ja Raitiotie. Aikaisempien kehitysohjelmien pohjalta uudistetaan Smart Tampere -kehitysohjelmaa ja elinvoima- ja kasvupalveluiden allianssimallin kehitysohjelmaa. Vuonna 2019 uutena kehitysohjelmana aloittaa Vetovoimainen elämyskaupunki. Sisällöiltään uudistuvien ja Vetovoimainen elämyskaupunki kehitysohjelman ohjelmasuunnitelmat ovat kaupunginhal-

lituksen käsiteltävänä marraskuussa 2018. Kehitysohjelmista Viiden tähden keskusta, Hiedanranta, Smart Tampere, elinvoima- ja kasvupalveluiden allianssimalli sekä Vetovoimainen elämyskaupunki ovat elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualueen johtajan vastuulla. Raitiotie on kaupunkiympäristön palvelualueen johtajan vastuulla.

Kehitysohjelmilla on kaikilla omat tavoitteensa, mutta niitä tarkastellaan myös toisiaan täydentävinä ja näin laajoja hyötyjä edistävinä kokonaisuuksina. Kehitysohjelmat vahvistavat kaupungin elinvoimaa, lisäävät vetovoimaa ja kilpailukykyä sekä edistävät kaupungin kestävästä kehityksestä. Lisäksi ohjelmat mahdollistavat yhdessä kaupungin kasvun ja vahvistavat alueen myönteistä imagoa.

Viiden tähden keskusta kehitysohjelma

Kehitysohjelman kuvaus

Viiden tähden keskusta -kehitysohjelmalla toteutetaan Tampereen strategian keskustaa koskevia tavoitteita joiden mukaan keskusta on elinvoimainen ja viihtyisä. Keskustan kehittämisohjelmassa esitetään kokonaisnäkemys keskustan kaupunkiympäristön kehittämistavoitteista sekä kehittämistoimista tuleville vuosikymmenille. Tavoitteena on, että vuonna 2030 Tampereen keskustassa on edellytykset 15 000 uuden asukkaan ja 15 000 uuden työpaikan sijoittumiselle verrattuna vuoteen 2015, jolloin keskustan strategisen osayleiskaavan kasvutavoite linjattiin.

Keskustan kehittämisellä vastataan jatkuvaan kaupungistumisen trendiin, vahvistetaan Tampereen asemaa Suomen aluerakenteessa sekä edistetään kestävä kaupunkirakenteen kehitystä. Keskustan kehittäminen myös lisää Tampereen kilpailuetua kasvukeskusten välisessä kilpailussa ja tukee Suomen asemaa osana Euroopan kaupunkiverkostoa. Kehitysohjelmaa toteuttamalla kasvatetaan keskustan ja kaupungin vetovoimaa ja kilpailukykyä sekä vahvistetaan koko kaupungin brändiä sekä luodaan myös edellytyksiä ja vakaita näkymiä yksityiselle toimeliaisuudelle, investoinneille ja uusille liiketoiminnoille. Viiden tähden keskusta -kehitysohjelman tehtävänä on koordinoita ja ohjelmoita kaupungin omia projekteja, rakentaa kumppanuuksia sekä aktivoida yksityisiä toimijoita keskustan kehittämiseen.

Kaupunginhallitus hyväksyi 14.5.2018 ”Viiden tähden keskusta 2018–2030, Tampereen keskustan kehittämisohjelma”

-päivityksen, sen sisältämän etenemissuunnitelman sekä esitetyt linjaukset ja painopisteet tulevalle talousarviovuodelle ja strategiakaudelle. Samalla vakiinnutettiin käyttöön kehittämisohjelman seurantajärjestelmä.

Toiminnan painopisteet vuonna 2019

Merkittävimpänä hankekokonaisuutena ja kärkihankkeena edistetään Asemakeskuksen ja asemanseudun (sisältäen Kansi ja areena -hankkeen) kehittämistä. Alueen kehittymisen merkitys kaupungin kilpailukyvyllä ja saavutettavuuden merkittävä parantamiselle on suuri. Kansainvälisen tason matkakeskusta, liikenneviraston henkilöratapihan kehittämistä ja Hämpin parkin laajennusta kehitetään yhtenäisenä hankekokonaisuutena. Asemakeskuksen kehittäminen tukee strategisesti tärkeää tunnin päätayhteyttä Tampereen ja Helsingin välille.

Kehitysohjelman strategiaperustaan on päivitetty uuden maakuntakaavan ja -strategian taustat sekä kantakaupungin yleiskaavassa 2040 osoitetut keskustan laajenemissuunnat itään ja etelään. Tähän perustuen kehittämisohjelman aluerajaus laajennetaan jatkossa hieman etelään. Keskeisin etelän suunnan kasvua tukeva avaus on Viinikanlahden alueen kehittämisen käynnistäminen. Läntisen keskustan kehittämisen painoarvoa lisätään.

Kehitysohjelman merkittävimmät investoinnit kohdistuvat vuonna 2019 Ranta-Tampellan yleisten alueiden toteuttamiseen ja Kansi ja Areena -hankkeen

kaupungin sopimusvelvoitteisiin. Merkittävimmät kehitysohjelman käyttötalouden kohteet ovat Asemakeskuksen yleissuunnittelu ja kaavoitus, Keskustorin kehittämiskokonaisuuden visiotyö, keskustan valaistuksen kehittäminen ja Viinikanlahden alueen kilpailun järjestäminen.

Toiminnan tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet vuodelle 2019

Tampereen strategian valtuustokauden tavoitteena on, että keskustan elinvoima on vahvistunut. Valtuustokauden tavoitteelle ei aseteta vuosittaista talousarvion toiminnan tavoitetta, vaan sen toteutumista seurataan vuosina 2018-2021 mm. Tampereen Pulssissa. Seurannan mittareita ovat keskustan elinvoimaindeksi, keskustan asukasluku, keskustan työpaikkamäärä sekä maanalaisten pysäköintipaikkojen määrä.

Kehitysohjelman keskeisiä toimenpiteitä vuodelle 2019 ovat:

1. Ranta-Tampellan rakentaminen etenee ja Viinikanlahden hankekehitys on käynnistetty kehitysohjelman tavoitteiden mukaisesti
2. Asemakeskuksen ja asemanseudun kehittäminen etenee MAL-sopimuksen mukaisesti yhteistyössä valtion kanssa ja Kansi ja Areena -hankkeen toteuttaminen etenee suunnitellusti.
3. Keskustan länsiosan vetovoimaa vahvistavat keskeiset hankkeet etenevät, avainhankkeina Kunkun Parkki, Näskällion eritasoliittymä, Särkänniemi-Mustalahti ja Keskustori

OHJELMAN TALOUS

Käyttötalous / toimintakate (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Elinvoima- ja osaamislautakunta	-2 896	-3 576	-3 579	-3 579	-3 579
Yhdyskuntalautakunta	-600	-500	-500	-500	-500
Kehitysohjelma yhteensä	-3 496	-4 076	-4 079	-4 079	-4 079

Nettoinvestoinnit (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Asunto- ja kiinteistölautakunta	-14 400	-3 980	-410	-3 919	0
Yhdyskuntalautakunta	-19 700	-9 958	-17 190	-16 390	-21 500
Kehitysohjelma yhteensä	-34 100	-13 938	-17 600	-20 309	-21 500

Hiedanrannan kehitysohjelma

Kehitysohjelman kuvaus

Hiedanrannan kehitysohjelma on perustettu kaupunginhallituksen päätöksellä 22.6.2015. Hiedanranta on Lielahden vanhan selluloosatehtaan alueelle rakentuva uusi kaupunginosa, jonne tavoitellaan 25 000 asukasta ja 10 000 työpaikkaa. Hiedanrannan kehitysohjelman tehtävänä on johtaa ja koordinoida uuden asuinalueen kehitystyötä sekä tuottaa uudenlaisia ratkaisuja alueella toteutuvalla älykkäälle kaupunkikehitykselle, resurssitehokkuudelle ja kiertotaloudelle. Kehitysohjelman toteutus jakautuu kolmeen teemaan: houkutteleva tulevaisuuden elinkeinoympäristö, kestävä ja älykäs kaupunginosa sekä monipuolinen ja elämyksellinen elinympäristö. Hiedanrannan kehitystyössä ovat vahvasti mukana yritykset, tutkimus- ja oppilaitokset, yhdistykset ja kaupunkilaiset.

Kaupunginhallitus hyväksyi Hiedanrannan ohjelmasuunnitelman päivityksen 14.5.2018. Samalla päätettiin, että Hiedanrannan kehitysohjelmaa laaditaan selvitys-

Toiminnan painopisteet vuonna 2019

Hiedanrannan suunnittelukilpailun jatko-työnä laadittu rakennesuunnitelma hyväksyttiin kaupunginhallituksessa joulukuussa 2017. Yleissuunnitelma valmistuu syksyllä 2018 kaupunginhallituksen päätöksentekoon. Yleissuunnitelman perusteella käynnistetään alueen asemakaavoitus siten, että alueen ensimmäinen raitiotielinjauksen mahdollistava asemakaava valmistuu vuonna 2019 ja uusien rakentamisalueiden ensimmäiset kehittämiskumppanit valitaan.

Hiedanrannan kehitysohjelman keskeisimmät riskit kohdistuvat järvialueen täyttämisen lupaprosessien aikatauluun ja ratkaisuun sekä O-kuidun käsittelyratkaisun löytämiseen. Paasikiventien varteen Vaitinaron on haettu aluehallintovirastolta vesilupaa ensimmäisen vaiheen vesitötäyttöön. Täyttö mahdollistaa raitiotien toteuttamisen rakennesuunnitelmassa hyväksytyllä tavalla. Tavoitteena on, että tehtaan toiminnan jäljiltä järven pohjassa

olevan O-kuidun ratkaisumalleista pystytäisiin päättämään vuoden 2019 aikana.

Lielahden tehdasalueella sijaitsee merkittävä määrä kulttuurihistoriallisesti arvokasta rakennuskantaa, jonka kunto on heikentynyt huomattavasti viime vuosien aikana. Rakennuskannan heikentyminen tulee pysäyttää ja tähän tarvittavia kehittämiskumppanuusia viedään eteenpäin.

Koko kaupungin tasolla on asetettu tavoite, että Tampere on hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä. Hiedanrantaan etsitään ratkaisuja, joiden avulla alueen hiilidioksidipäästöt olisivat negatiiviset. Hiedanrannassa on toteutettu jo useita erilaisia tutkimus- ja kehityshankkeita. Oppilaitos- ja korkeakouluysteistyötä jatketaan. Kehitysalustatoimintaa tarkennetaan vuoden 2019 aikana.

Toiminnan tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet vuodelle 2019

Hiedanrannan kehitysohjelmalla vastataan seuraavaan talousarvion toiminnan tavoitteeseen:

Tavoite 2018 - 2021

Hiedanrannan älykkään ja kestävä uuden kaupunginosan toteuttaminen on käynnistynyt

Nro Talousarvion toiminnan tavoite 2019

37 Hiedanrannan kestävyystavoitteita toteuttavien asemakaavojen valmistelu on käynnissä yhdessä toteuttajakumppaneiden kanssa

Kehitysohjelman keskeisiä toimenpiteitä vuodelle 2019 ovat:

1. Vaitinaron vesitötäytölle saadaan vesilupa ja täyttö käynnistetään. Vaitinaron eritasoliittymän suunnittelu- ja toteutusaikataulu varmistetaan.
2. O-kuidun käsittelymenetelmä tai menetelmät valitaan ja lupaprosessit käynnistetään. Tehdään koeruoppaus ja käsittelypilotteja.
3. Ensimmäiset asemakaavat ovat valmistuneet ja hyväksytyt kaupunginvaltuustossa.

OHJELMAN TALOUS

Käyttötalous, toimintakate (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Elinvoima- ja osaamislautakunta	-991	-1 006	-1 076	-1 076	-1 076
Asunto- ja kiinteistölautakunta	-580	-897	-897	-897	-897
Yhdyskuntalautakunta	-660	-780	-746	-746	-746
Kehitysohjelma yhteensä	-2 231	-2 683	-2 719	-2 719	-2 719
Nettoinvestoinnit (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Asunto- ja kiinteistölautakunta	-6 000	-10 500	-16 000	-15 000	-13 000
Yhdyskuntalautakunta	-500	-1 420	-2 700	-5 000	-2 500
Kehitysohjelma yhteensä	-6 500	-11 920	-18 700	-20 000	-15 500

Raitiotien kehitysohjelma

Kehitysohjelman kuvaus

Raitiotien kehitysohjelmalla tavoitellaan toimivaa raitiotiejärjestelmää ja onnistunutta raitiotiejärjestelmän toteuttamisprosessia. Ohjelman tehtävänä on myös varmistaa raitiotiejärjestelmän hallittu laajennettavuus, toteuttaa toimenpiteitä, joilla lievennetään rakentamisen aikaisia haittoja sekä valmistella Tampereesta raitiotiekaupunki myös organisaatiomielessä vuoteen 2022 mennessä. Lisäksi ohjelmalla varmistetaan, että seudullisesta toteutusstrategiasta syntyy yhteisymmärrys.

Raitiotiehanke muodostuu useista kaupungin ja Tampereen Raitiotie Oy:n rinnakkaisista hankinta- ja kehitysprojekteista. Peruskaupunki vastaa raitiotieradan suunnitteluun ja rakennuttamiseen liittyvästä katu- ja viherympäristön, liikennejärjestelmän, maankäytön kehittämisen ja joukkoliikennejärjestelmän suunnittelusta, rakennuttamisesta ja päätöksenteosta. Tampereen Raitiotie Oy vastaa raitiotiejärjestelmän ratainfrastruktuurin, pysäkkien, raitiovaunujen ja varikon suunnittelusta, rakennuttamisesta ja ylläpidosta. Raitiotien kehitysohjelman tehtävä on sovittaa yhteen tilaajatahojen intressejä kaupungin kokonaisedun mukaisesti. Toteutusosan 1 raitiotieinfrastruktuurin eli radan, pysäkkien ja varikon suunnittelusta ja rakentamisesta vastaa Raitiotieallianssi.

Raitiotien kehitysohjelma tukee peruskaupunkia, Raitiotieallianssia ja Tampereen Raitiotie Oy:tä suunnittelun ohjauksessa, päätöksenteon valmistelussa sekä suunnittelun ja rakentamisen aikaisen vuorovaikutuksen, viestinnän ja sidoryhmyhteistyön osalta.

Tavoitteena on, että raitiotien koelii-kenne alkaa ensimmäisellä raitiovaunulla alkuvuodesta 2020 ja kaupallinen liikenne Pyynikintorilta Hervantaan ja keskussairaalalle vuoden 2021 aikana. Valtuuston toteutuspäätöksessä marraskuussa 2016 arvioitiin, että raitiotiehankkeen toinen toteutusosa Pyynikintorilta Lentävänniemeen rakennetaan vuosina 2021 - 2024. Osan 2 kehitysvaihe aloitettiin joulukuussa 2017. Kaupunginvaltuuston on määrä päätätä osan 2 rakentamisesta viimeistään

lokakuussa 2020. Raitiotiejärjestelmän seudullista laajenemista suunnitellaan kaupunkiseudun kuntayhtymän sekä Pirkalan, Kangasalan ja Ylöjärven kanssa.

Raitiotien toteutusosan 1 infrastruktuurin toteuttamiskustannukset ovat elokuussa 2018 yhteensä 243,5 milj. euroa. Kokonaiskustannukseen sisältyy valtuuston toteutuspäätöksen mukainen 238,8 milj. euroa, tilaajan riskeihin kuuluva indeksikorotus ja kaupunginhallituksessa hyväksytyt toteutussisällön muutokset. Valtio on sitoutunut osallistumaan Tampereen raitiotien osien 1 ja 2 infrastruktuurin suunnittelu- ja rakentamiskustannuksiin 74,06 milj. eurolla. Vuosittaisen valtioneuvoston suuruus määräytyy hankkeen valtiontukeen oikeuttavien vuosikustannusten toteutumisen perusteella. Vuonna 2018 hankkeeseen arvioidaan saatavan valtion rahoitusosuutta noin 17,1 milj. euroa.

Raitiotien yhteydessä rakennetaan raitiotieinfraan kytkeytyviä rinnakkaishankkeita, jotka rahoitetaan pääosin kaupunkiympäristön palvelualueen vuosittaisesta investointibudjetista. Rinnakkaishankkeet muodostavat kaikkiaan noin 60 milj. euron investointikonaisuuden.

Toteutusosan 2 infran alustava kustannusarvio on 44,1 - 59,5 milj. euroa.

Raitiotien toteutusosalle 1 hankitaan 19 raitiovaunua, joiden hankintahinta on noin 80,4 miljoonaa euroa. Raitiovaunujen hankinta- ja ylläpitokustannukset sisältyvät raitiotieliikenteen liikennöintikustannuksiin. Joukkoliikennejärjestelmän liikenne-

nöintikustannukset katetaan lipputuloilla ja joukkoliikenteen subventio-osuudella. Raitiotieinfran investoinnista ja ylläpidosta kaupunki tulee maksamaan ylläpito- ja liikennöintivaiheessa ratamaksua.

Toiminnan painopisteet vuonna 2019

Raitiotien kehitysohjelman painopisteinä vuonna 2019 korostuu osan 2 suunnittelu ja jatkolinjojen yleissuunnittelu. Tavoitteena on, että valtuustolla on päätöksentekovalmius osan 2 rakentamisesta lokakuussa 2020. Vuoden 2019 keskeisenä tavoitteena on nostaa suunnitteluvalmiutta siten, että seudullisen selvityksen mukaisista tulevaisuuden raitiotielinjoista saadaan määritettyä riittävät kaavalliset varaukset. Raitiotieallianssin osan 1 rakennustyöt etenevät vilkkaana. Raitiotien kehitysohjelma tukee rakentamista toimin, joihin kaupungin muulla organisaatiolla, Tampereen Raitiotie Oy:llä ja Raitiotieallianssilla ei ole resursseja. Vuonna 2019 raitiotien rakentamisen rinnalla etenee raitiovaunujen suunnittelu ja valmistus, valitaan raitiotiejärjestelmän operaattori, kilpailutetaan katostoimittaja sekä valmistellaan raitiotiejärjestelmän käyttöönottoa.

Toiminnan tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet vuodelle 2019

Raitiotien kehitysohjelmalla vastataan seuraaviin talousarvion toiminnan tavoitteisiin:

Tavoite 2018 - 2021	Nro	Talousarvion toiminnan tavoite 2019
Kaupallinen raitiotieliikenne ensimmäisellä reitillä on aloitettu onnistuneesti	34	Raitiotien osan 1 rakentaminen on edennyt tavoitellun aikataulun mukaisesti
	35	Raitiotien seudullisesta laajenemisesta ja vaiheistuksesta on muodostunut yhteinen kokonaisnäkemys
Raitiotien rakentaminen keskustasta Lentävänniemeen on käynnistynyt	36	Raitiotien osan 2 suunnittelu on edennyt Raitiotieallianssin kehitysvaiheena sekä Hiedanrannan ja Niemenrannan asemakaavoituksena

Kehitysohjelman keskeisiä toimenpiteitä vuodelle 2019 ovat:

1. Rakentamisen aikaisten haittojen lieventäminen yhteistyössä yrittäjien ja sidosryhmien kanssa.
2. Raitiotien toteutushankkeen viestinnän ja sidosryhmäyhteistyön kokonaisuuden koordinointi.
3. Valtionavun neuvottelemisen osan 2 suunnitteluun ja seudulliseen yleissuunnitteluun.
4. Seudullinen yleissuunnittelman laatija on kilpailutettu. Yleissuunnittelu käynnissä yhdessä kehyskuntien kanssa.
5. Raitiotiejärjestelmän käyttöönotto kaupungin näkökulmasta. Kohderyhmänä mm. kuntalaiset ja yritykset.

RAITIOTIEN KEHITYSOHJELMAN TALOUS

Käyttötalous / toimintakate (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Yhdyskuntalautakunta	-1 500	-1 500	-1 500	-1 500	0

Smart Tampere -kehitysohjelma

Kehitysohjelman kuvaus

Smart Tampere on kehitysohjelma, jonka tavoitteena on kestävä ja älykäs Tampere, jossa asuminen, eläminen ja liikkuminen ovat hiilineutraalia ja jossa palvelut toimivat digitaalisesti, sujuvasti ja käyttäjälähtöisesti. Ohjelman tavoitteena on myös nostaa Tampere kansainvälisesti tunnetuksi kestävä ja älykkään kaupunkikehityksen ympäristöksi, joka on houkutteleva paikka osaajille, opiskelijoille, yrityksille ja uusille liiketoiminnoille.

Smart Tampere -ohjelmassa kehitetään älykkäitä ja kestäviä palveluja, teknologioita ja toimintatapoja, jotka helpottavat ihmisten arkea, lisäävät hyvinvointia ja turvallisuutta sekä mahdollistavat kaupungin hiilineutraalin ja resurssiviisaan kasvun. Ohjelma tukee koko kaupungin uudistumista mm. nopein kokeiluina ja kehittämällä uusia työskentelytapoja. Sen tavoitteena on avata kaupungin palveluja, tiloja, alueita ja kehityshankkeita alustoiksi yhteiskehittämiseksi, jota tehdään työntekijöiden, kuntalaisten, yritysten ja yhteisöjen kanssa. Kaupunki tavoittelee alustamaisella kehittämisellä ketterää, kestävä ja kustannustehokasta uudistumista ja tarjoaa samalla mahdollisuuksia osallistumiselle ja yritystoiminnalle.

Kaupunginhallitus hyväksyi Smart Tampere -ohjelman ohjelmasuunnitelman 30.1.2017. Smart Tampere jakautui suunnitelmassa kahteen osaohjelmaan; ekosysteemikehitystä edistävään osuuteen sekä kaupungin palveluiden kehittämistä edistävään digiohjelma osuuteen. Kaupunginhallitus päätti 18.6.2018, että Smart Tampere -ohjelma uudistetaan sisällöllisesti ja siihen yhdistetään Kestävä Tampere 2030-linjausten toteutussuunnitelma. Uusi ohjelmasuunnitelma tuodaan kaupunginhallituksen käsiteltäväksi marraskuussa 2018.

Tässä Smart Tampere jakautuu kolmeen osaohjelmaan:

- Smart Tampereen digiohjelma edistää kaupungin palvelujen digitalisointia ja uusia työskentelytapoja nopeiden kokeilujen, osaamisen kehittämisen ja toiminnan muutosprojektien avulla. Kaupungin tavoitteena on, että vuonna 2025 Tampereella kaikki käyttävät ensisijaisesti digitaalisia palveluja. Ohjelman omistaja on konsernihallinto / tietohallinto.
- Smart Tampereen ekosysteemiohjelma edistää alueen yritysten älykästä uudistumista, kasvua ja uusien työpaikkojen syntymistä sekä vahvistaa Tamperetta houkuttelevana osaamiskeskittymänä. Ohjelman toimintamallina on ekosysteemien ja kaupunkialustojen kehittäminen valituissa teemoissa. Ohjelman omistaja on elinvoiman ja kilpailukyvyyn palvelualue / Business Tampere
- Smart Tampereen Kestävä Tampere -ohjelma edistää kaupunkistrategian tavoitetta olla hiilineutraali vuonna 2030. Ohjelmaa toteutetaan yhteistyössä kaupungin yksiköiden, yritysten ja yhteisöjen kanssa ja siinä edistetään asumisen, liikkumisen, energian tuotannon ja kulutuksen vähäpäästöisiä ja hiilineutraaleja ratkaisuja. Ohjelman omistaja on kaupunkiympäristön palvelualue / kestävä yhdyskunta -yksikkö.

Toiminnan painopisteet vuonna 2019

Toiminnan painopisteet jakautuvat Smart Tampere kehitysohjelmassa osaohjelmittain. Digiohjelmassa vuoden 2019 toiminnan painopisteenä on jatkaa uusien toimintatapojen kokeiluja valituissa teemoissa, kehittää kokeilukulttuuria ja

henkilökunnan digiosaamista sekä edistää kaupungin työskentelytapojen uudistamista ja tuottavuuden parantamista yhdessä palvelualueiden kanssa. Ekosysteemiohjelmassa käynnistetään tekoäly & analytiikka- sekä turvallisuusteemojen projektitoimintaa ja jatketaan meneillään olevia projekteja suunnitelmien mukaisesti. Ohjelmassa rakennetaan lisäksi yhdessä eri toimijoiden kanssa vaikuttavia ja läpileikkaavia projekteja, joissa kaupunki voi toimia yhteistyökumppanina, mahdollistajana tai testialustana. Kaupunkiseudun muiden kuntien kanssa jatketaan yhteistyötä tavoitteena löytää yhteisiä projekteja heidän kanssaan. Kestävä Tampere -osaohjelman painopisteenä on vähentää liikenteen, asumisen ja energiantuotannon kasvihuonepäästöjä sekä lisätä hiilinielua valittujen toimenpiteiden avulla yhteistyössä kaupungin eri palvelualueiden, yksiköiden ja konserniyhteisöjen kanssa. Lisäksi painopisteenä on käynnistää ilmastotoimenpiteitä yhteistyössä kaupunkilaisten, järjestöjen, yritysten ja muiden sidosryhmien kanssa tavoitteena kulutuksen, liikkumisen ja yritystoiminnan päästöjen vähentäminen.

Toiminnan tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet vuodelle 2019

Smart Tampere kehitysohjelmalla vastataan seuraaviin talousarvion toiminnan tavoitteisiin:

Tavoite 2018 - 2021	Nro	Talousarvion toiminnan tavoite 2019
Valtaosa asioinnista on mahdollista tehdä digitaalisessa kanavassa ja digitaalisten palvelujen käyttö on lisääntynyt	8	Digitaalisten palvelujen käyttöaste on kasvanut
Alueen innovaatiotoiminta on vahvistunut	9	Uusia digitaalisia asiointimahdollisuuksia on tunnistettu kokeiluiden kautta
Hiilidioksidipäästöjen määrä on vähentynyt Kestävä Tampere 2030 - tiekartan toimenpitein 40 prosenttia vuoden 1990 tasosta valtuustokauden loppuun mennessä	20	Smart Tampere ekosysteemiohjelman kautta on syntynyt vähintään kaksi monikeskeistä yhteistyöalustaa yrityksille
	28	Hiilineutraaliuden saavuttamisen toteutusohjelma on alkanut ja keskeisten osatavoitteiden toteutus on alkanut kaupunkikonsernissa

Smart Tampere digiohjelmaan liittyy lisäksi konsernihallinnolle vastuutettu tavoite, jossa digitalisaatiolla ja työskentelytapojen uudistamisella pyritään todennettuihin tuottavuushyötyihin (tavoite nro 47).

Koko Smart Tampere ohjelman yhteisenä toimenpiteenä vuonna 2019 on kehittää ohjelman kokonaisuudesta parempien lopputuloksien mahdollistamiseksi. Tämän lisäksi ohjelmalle määritellään yhtenäiset toimintatavat kehityskohteiden valitsemiseksi ja etenemisen seuraamiseksi. Myös ohjelman viestintää ja markkinointia tehdään yhtenäisesti ja aktiivisesti.

Ohjelman keskeisiä toimenpiteitä osaohjelmittain vuodelle 2019 ovat:

1. Tiivistetään yhteistyötä palvelualueiden ja konsernihallinnon välillä palveluiden digitalisoimiseksi ja työskentelytapojen uudistamiseksi (kehityskohteiden valinnat, omistajuuksista sopiminen ja riittävä resursointi) [Digiohjelma]
2. Luodaan keinoja palveluiden digitalisoinnin ja työskentelytapojen uudistamisen kokonaiskuvan seurantaan ja ohjaamiseen [Digiohjelma]
3. Määritellään yhdessä eri toimijoiden kanssa keskeiset eri teemojen liiketoimintapilotit [Ekosysteemiohjelma]
4. Käynnistetään sovitut projektit ja jatketaan meneillään olevia projekteja suunnitelmien mukaisesti [Ekosysteemiohjelma]
5. Toteutussuunnitelma jalkautetaan kaupungin yksiköiden ja sidosryhmien kanssa [Kestävä Tampere -ohjelma]
6. Kestävän liikkumisen toimenpiteitä toteutetaan yhteistyössä kaupungin yksiköiden, yritysten ja muiden sidosryhmien kanssa [Kestävä Tampere -ohjelma]
7. Kiinteistöjen energiatehokkuutta parannetaan alkavissa ja jo käynnistyneissä projekteissa [Kestävä Tampere -ohjelma]
8. Älykkäitä energiajärjestelmiä kehitetään Hiedanrannassa, keskustassa ja Vuoreksessa [Kestävä Tampere -ohjelma]

OHJELMAN TALOUS

Käyttötalous / toimintakate (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Elinvoima- ja osaamislautakunta	-2 100	-994
Yhdyskuntalautakunta	0	-415
Sosiaali- ja terveyslautakunta	0	-80
Konsernihallinto*	0	-141
Kehitysohjelma yhteensä	-2 100	-1 630

*Digiohjelma sisältyy Konsernihallinnon ICT-kehittäminen -kokonaisuuteen, eikä sisälly tämän taulukon lukuihin.

Elinvoima- ja kasvupalveluallianssin kehitysohjelma

Kehitysohjelman kuvaus

Elinvoima- ja kasvupalveluallianssin kehitysohjelma vuosille 2019-2020 on jatkoa 1.8.2017 - 31.12.2018 toteutettavalle työvoima- ja yrityspalveluiden alueelliselle kokeilulle (työllisyyskokeilu). Uudella kehitysohjelmalla jatketaan ja kehitetään edelleen Pirkanmaan 10 kunnassa toteutetun työllisyyskokeilun hyviä käytänteitä sekä rakennetaan kaupunkiseudun tulevaisuuden työllisyydenhoidon mallia valmistautuen maakuntaudistukseen ja kasvupalvelujen yhdyspintaan rakennettavaan allianssiksi tai muuhun yhteistyömalliin. Tavoitteena on toimintamallin laajentaminen kaikkiin Pirkanmaan kuntiin. Kehitysohjelman toteutussuunnitelma ja työllisyydenhoidon lähiajan toimintamalli tarkentuvat syksyn 2018 kuluessa. Ohjelmasuunnitelma käsitellään kaupunginhallituksen kehittämissuunnitelmassa 12.11.2018.

Toiminnan painopisteet vuodelle 2019

Vuoden 2019 aikana työllisyyspalvelujen toimintaa suunnataan monialaisen työn lisäksi elinvoimakuntien tulevaan rooliin työllisyyspalveluiden osaamisperustaisuutta vahvistamalla. Kaupungin työllisyyspalvelut toteutetaan yhteisillä alustoilla oppilaitosten, yrityspalveluiden ja sosiaali- ja terveystieteiden kanssa. TE-hallinnon ja maakuntavalmistelijoiden kanssa on käynnistetty valmistelu yhteisestä alustapohjaisesta, sopimuksellisesta työllisyydenhoidon yhteistyöstä.

Kaupungin työllisyyspalveluiden toiminnassa keskeistä ovat OMA-valmentajamalli, asiakkaiden palvelutarpeiden tunnistaminen, moniammatillisuus, osaamisen kehittäminen sekä työelämälähtöisyys. Palvelutarjonnassa painotetaan vaikuttavuutta ja asiakaslähtöisyyttä sekä digitaalisten ratkaisujen hyödyntämistä osana työllistymisprosessia.

Kehitysohjelmalla haetaan vaikuttavuutta ja kustannussäästöjä julkiselle taloudelle työttömyydestä aiheutuviin kustannuksiin, mukaan luettuna kaupungin työmarkkinatuen maksuosuuteen.

Toiminnan tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet vuonna 2019:

Elinvoima- ja kasvupalveluallianssin kehitysohjelmalla vastataan seuraaviin talousarvion toiminnan tavoitteisiin:

Tavoite 2018 - 2021	Nro	Talousarvion toiminnan tavoite 2019
Maahanmuuttajien integroituminen on vahvistunut	2	Maahanmuuttajien työllisyys on parantunut edelliseen vuoteen verrattuna
Työttömyys on alentunut maan keskiarvon tasolle ja erityistä tukea tarvitsevien työllistymisedellytykset ovat parantuneet	13	Erytystä tukea tarvitsevien työllistymisedellytykset ovat parantuneet
	14	Työmarkkinatuen kuntaosuus on pienentynyt 2,7 milj. euroa 2018 vuosisuunnitelmaan verrattuna

Kehitysohjelman keskeisiä toimenpiteitä vuodelle 2019 ovat:

- Jatketaan ja kehitetään edelleen työllisyyskokeilun hyviä käytänteitä osaksi maakunnallista yhteistyömallia 2021
- Haetaan Pirkanmaan kuntien kesken yhdenmukainen toimintamalli osaamisperustaisille työllisyyspalveluille
- Tuotteistetaan yhteistyöalustoilla toteuttavat kuntien elinvoimapalveluihin liittyvät työllisyyspalvelut

Käyttötalous / toimintakate (1 000 euroa)	TA 2019
Elinvoima- ja osaamislautakunta	-18 462

Vetovoimainen elämiskaupunki -kehitysohjelma

Kaupunginhallitus hyväksyi 18.6.2018 jatkovalmisteluun uuden kehitysohjelman Vetovoimainen elämiskaupunki. Kehitysohjelmalla vastataan Tampereen strategiseen tavoitteeseen olla Pohjoismaiden vetovoimaisin elämiskaupunki vuoteen 2030 mennessä. Kehitysohjelman tavoitteena on kehittää kaupunkikulttuuria, matkailua ja tapahtumia sekä elämystaloutta ja luovia aloja laajana ja yhtenäisenä

kokonaisuutena. Ohjelma jakautuu neljään teemakokonaisuuteen, joilla vahvistetaan Tampereen vetovoimaa ja elinvoimaa laaja-alaisesti. Teemakokonaisuudet ovat 1) kaupunkiylpeys ja yhteisöllisyys 2) arjen ykkönen 3) vetovoimaiset elämykset ja 4) älykäs osaamisen kaupunki.

Kehitysohjelman ohjelmasuunnitelmaa valmistellaan yhdessä hyvinvoinnin palvelualueen kanssa. Kehitysohjelman oh-

jelmasuunnitelma tuodaan kaupunginhallituksen käsiteltäväksi 12.11.2018. Vuoden 2026 kulttuuripääkaupunkihaku yhdistyy ohjelmasuunnitelman hyväksymisen jälkeen osaksi kehitysohjelmaa. Tavoite kulttuuriohjelman valmistumisesta (tavoite nro 24) siirtyy kehitysohjelman toteutettavaksi.

Käyttötalous / toimintakate (1 000 euroa) TA 2019

Elinvoima- ja osaamislautakunta	-222
---------------------------------	------

RISKIENHALLINTA JA TURVALLISUUS

Riskienhallinnan tavoitteena on saada kohtuullinen varmuus organisaation tavoitteiden saavuttamisesta sekä toiminnan jatkuvuudesta ja häiriöttömyydestä. Tampereen kaupungilla riskienhallintaa tehdään systemaattisesti ja kokonaisvaltaisesti. Riskienhallintaa ja sisäistä valvontaa toteutetaan osana kaupungin ja kaupunkikonsernin tavanomaisia johtamis-, suunnittelu- ja ohjaukseenkäytäntöjä.

Järjestelmällisen toimintatavan toteutumiseksi toimintayksiköt kuvaavat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimintatavan. Kuvaus sisältää tavoitteet ja toimintaperiaatteet, sekä prosesseihin ja toimintoihin luodut menettelyt sekä vastuut. Samoin kuvauksessa tulee määrittää toiminnan luonteen ja siihen liittyvien riskien perusteella tarkoituksenmukaiset toimintatavat. Toimintayksiköiden tulee arvioida kuvauksessa esitettyjen toimintatapojen riittävyttä ja tuloksellisuutta laadullisesti. Lakisääteisesti tilinpäätökseen sisältyvässä toimintakertomuksessa annetaan sisäisen valvonnan selonteko, jonka valmistelussa on aiemmin käytetty sisäisen valvonnan

ja riskienhallinnan arviointilomaketta. Toimintatavan kuvausasiakirja korvaa tämän valvonnan ja riskienhallinnan arviointilomakkeen sekä ennen erilliset sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan suunnitelmat.

Kaupunkikonsernin toimintayksiköt ylläpitävät myös ajantasaista riskiprofilia toiminnastaan, jotta keskeiset uhat hallitaan ja mahdollisuudet hyödynnetään suunnitelmallisesti. Toimintaympäristöanalyysin perusteella priorisoidaan merkittävimmät uhat ja mahdollisuudet, jotka muodostavat toimintayksikön riskiprofiilin.

Vastuu riskienhallinnan toteutuksesta on jokaisella kaupungin luottamushenkilöllä ja työntekijällä oman toimintansa osalta. Tämä ilmenee päätöksenteossa hyvän hallinnon toteutumisena ja työssä tapahtuvana huolellisuutena esimerkiksi siten, ettei omalla toiminnalla vaaranneta kenenkään turvallisuutta tai omaisuutta ja asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Alla olevaan toimintaympäristöanalyysikuvaan on koottu koko kaupunkiorganisaatiota koskevia uhkia ja mahdollisuuksia.

Kuntatalouden arvioidaan yleisesti vahvistuvan, mutta suotuisa kehitys on jäämässä lyhytaikaiseksi. Valtiovarainministeriön Kuntatalousohjelmassa on arvioitu, että kuntatalouden tilikauden tulos heikenee sote- ja maakuntauudistuksen voimaantumisen saakka. Kaupunginvaltuuston hyväksymän talousohjelman avulla tavoitellaan talouden tasapainottamista vuoden 2020 mennessä. Huolimatta talousarvioon sisältyvistä useista talousohjelman toimenpiteistä vuoden 2019 talousarvio on edelleen vahvasti alijäämäinen. Tämä asettaa talouden tasapainottamisen tehostamiselle uusia vaateita vuosille 2020 ja 2021.

Kuntatalouden kehitysarvioon sisältyvien hallituksen kuntataloutta vahvistavien toimien sekä kilpailukykysovimuksen lopullinen vaikutus riippuu muun muassa siitä, miten kunnat ja kuntayhtymät käyttävät mahdollisuutta säästöihin. On olemassa todellinen riski, että toimenpiteiden säästövaikutus jää kehitysarviossa oletettua pienemmäksi, mikä toteutuessaan siten heikentää kuntataloutta.

Toimintaympäristöanalyysi

Tavoitteet, muutokset, mahdollisuudet ja riskit

Häiriöt palvelutuotannon jatkuvuudessa ja laadussa voivat aiheuttaa merkittävää vahinkoa palvelunsaajille. Yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat häiriöt saattavat johtaa palvelutuotannon katkoksiin ja pahimmillaan vaaratilanteisiin.

Tietojärjestelmiin kohdistuvat uhat muodostavat merkittävän riskin kaupungin toiminnalle, joten tietoturvaan ja tietojärjestelmien jatkuvuudenhallintaan tulee kiinnittää erityistä huomiota. Kriittisen tietojärjestelmän toimintahäiriö heikentää huomattavasti palvelutoiminnan tehokkuutta ja pahimmillaan keskeyttää tuotannon, vaarantaa tietojen salassapidon, aiheuttaa ison maineriskin tai saattaa ai-

heuttaa pahimmillaan jopa vaaraa hengelle ja terveydelle.

Turvallisuus on vakaan ja hyvinvoivan yhteiskunnan kivijalka. Monimutkaistuva turvallisuusympäristö ja kasvava keskinäisriippuvuus edellyttävät entistä tiiviimpää vaikuttavaa turvallisuusyhteistyötä sekä kaupungin sisällä että eri viranomaisten ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa. Yhteistyön tavoitteena on vähentää riskosten, häiriöiden ja onnettomuuksien määrää ja niistä aiheutuvia vahinkoja ja kustannuksia sekä ylläpitää turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta.

Kaupungin rooli on kaupunkiturvallisuuden edistäjänä keskeinen, koska turvallisuussuunnittelun tulee olla ihmis- ja väes-

tölähtöistä ja sen tavoitteena on parantaa nimenomaisesti alueen asukkaiden ja yhteisöjen turvallisuutta sekä turvallisuuden tunnetta. Turvallisuustyön keskeisiä teemoja on sisällytetty tämän vuoksi myös Tampereen kaupungin strategiaan.

Riskienhallinta- ja turvallisuustyötä kehitetään jatkuvasti siten, että sen kautta pystytään aktiivisesti vastaamaan muuttuvan toimintaympäristön haasteisiin, hallitsemaan olennaisiksi arvioituja riskejä ja suunnitelmallisesti hyödyntämään mahdollisuuksia.

KAUPUNGIN HANKINTOJEN PERIAATTEET JA STRATEGISET PAINOPISTEET

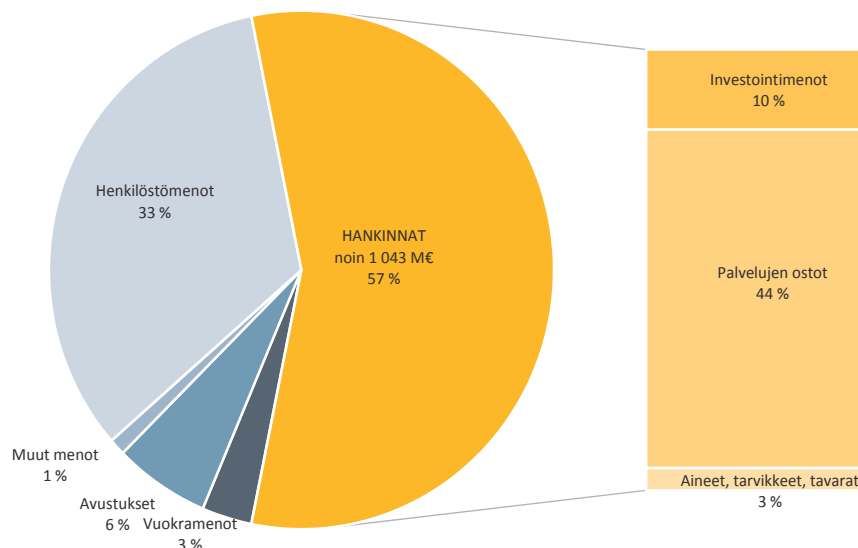
Tampereen strategia 2030 ja kaupungin hankintojen periaatteet antavat suunta- viivat kaupungin hankinnoille. Kaupun-

gin hankintatoimella on myös keskeinen rooli kaupungin strategisten tavoitteiden toteuttamisessa. Kaupungin hankintojen

periaatteet koskevat palvelualueita, liikelaitoksia ja konsernihallintoa, ja ne sisältävät kaupungin hankintatoimen ja hankintojen toteuttamisen keskeiset strategiset linjaukset ja tavoitteet. Palvelu- ja vuosisuunnitelmissa konkretisoidaan, miten palvelualueet ja liikelaitokset toteuttavat näitä periaatteita ja painopisteitä omassa hankintatoiminnassaan. Hankintatoimella tarkoitetaan kaikkia hankintoihin osallistuvia toimijoita.

Kaupungin hankintaohjeeseen on koottu hankintoja koskevasta lainsäädännöstä tulevat ja muut kaupungin hankinnoille asetetut reunaehdot ja menettelytavat. Kaupungin hankinnoissa on noudatettava hankintalakea ja kaupungin hankintaohjetta.

HANKINTOJEN OSUUS TALOUSARVION MENOISTA

Kaupunki järjestää palveluja kuntalaisille oman palvelutoiminnan ohella hyödyntämällä yritysten ja yhteisöjen palvelutuotantoa, myöntämällä palveluseteleitä, tukemalla toimintaa avustuksin tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa.

Hankintojen taloudellinen ja toiminnallinen merkitys Tampereen kaupungissa on suuri. Kaupunkilaisille järjestettävien palvelujen ohella hankitaan kaupungin palvelutuotannon tarvitsemia urakoita, tuotteita ja palveluja. Hankintoihin liittyviä menoja voi menon pitkävaikutteisuudesta riippuen sisältyä talousarvion eri kohtiin. Käyttötalousoissa hankintoihin liittyviä menoja ovat palveluiden ja tavaroiden ostojen lisäksi osa vuokramenoista. Vuokramenoihin sisältyy mm. koneiden ja laitteiden leasing-vuokria. Osa hankinnoista, kuten urakat, toteutetaan investointeina.

Kaupungin hankintatoimen tuloksellisuutta kehitetään aktiivisesti ja kehitystä seurataan muun muassa hankintojen tehokkuusmittariston avulla.

Hankintojen tehostaminen ja vaikuttavuus

Tampereen kaupunki käyttää julkisia varoja tehokkaasti ja parantaa hankintojen vaikuttavuutta.

Kaupungin hankintatoimi tukee kaupungin strategisten tavoitteiden toteutumista. Tehokkaan ja vaikuttavan palvelukokonaisuuden muodostamiseksi toiminnan ja talouden suunnittelun yhteydessä ratkaistaan, miltä osin palvelu kannattaa tuottaa itse ja miltä osin hankkia ulkoisilta palveluntuottajilta. Hankintojen tehostamisella on merkittävä rooli kaupungin talouden tasapainottamisessa. Hankinnan tarpeellisuuden ja tavoitellun laatutason kriittinen arviointi on tärkeää kaikissa kaupungin hankinnoissa. Kunkin yksikön johto vastaa siitä, että hankintatoimi organisoidaan ja resursoidaan tarkoituksenmukaisesti ja hankinnat toteutetaan taloudellisesti ja ammattitaitoisesti kaupungin kokonaisuksi huomioiden. Hankintojen suunnittelussa otetaan entistä paremmin huomioon taloudellinen tehokkuus, loppukäyttäjien tarpeet ja hankintojen vaikuttavuus.

Kaupungin hankintatoimen tuloksellisuutta on ryhdytty seuraamaan hankintojen tehokkuusmittariston avulla. Vuoden

2017 tulos, 44 pistettä, toimii lähtötasona, johon seuraavan vuoden tulosta voidaan verrata. Tuloksellisuuden parantamiselle on asetettu tavoite, jonka mukaan mittariston tulokseksi vuonna 2020 tavoitellaan kahdeksaakymmentä pistettä. Mittaristo on julkaistu osana strategian toteumaa tarkastelevaa Tampereen Pulssia.

Vuoden 2019 strategisena painopisteenä on hankintatoiminnan tehostaminen kehittämällä edelleen tietoon perustuvaa tavoitteellista hankintatoimen johtamista. Tämä edellyttää erityisesti panostusta hankintatoiminnan mittaamiseen ja seurantaan ja seurannan kytkemistä osaksi toimintayksiköiden johtoryhmien työskentelyä. Kaupungin strateginen hankinta tukee työtä valituissa yksiköissä. Kaupungin strateginen hankinta selvittää myös, miten seuranta on mahdollista tukea kaupungin järjestelmiä kehittämällä. Hankintojen vaikuttavuuden parantamiseksi keskitytään erityisesti hankintojen suunnitteluvaiheen kehittämiseen ja hankintakäytäntöjen uudistamiseen. Prosessikustannusten vähentämiseksi keskitytään hankintatoimen käytäntöjen yhtenäistämiseen ja selkeyttämiseen erityisesti pienhankinnoissa.

Innovatiivisuus ja elinvoima

Tampereen kaupunki edistää hankintatoiminnallaan innovaatioiden ja uuden liiketoiminnan syntymistä sekä vahvistaa alueen elinvoimaa.

Kaupunki edistää innovaatiotoimintaa luomalla hankinnoillaan kysyntää innovatiivisille ratkaisuille. Hankinnoilla tarkoitetaan tässä yhteydessä sellaisten tuotteiden ja palveluiden hankkimista, joita ei vielä ole olemassa tai jotka kaipaavat parannusta ja sitä kautta synnyttävät innovaatiotoimintaa. Osana vuosittaista talouden ja toiminnan suunnittelua tunnistetaan tulevia innovatiivisia hankintoja, joiden toteuttaminen edellyttää kaupungin toimintayksiköiltä aktiivista ja rohkeaa hankintatoiminnan uudistamista. Kaupunki on yritysmönteinen ja edistää hankinnoissa tervettä kilpailua. Kaupungin hankinnoissa edistetään pienten ja keskusurten yritysten osallistumismahdollisuuksia eikä hankinnoissa aseteta tarpeettomia rajoituksia ja vaatimuksia kilpailuun osallistumiselle. Kaupungin yksiköt eivät lähtökohtaisesti harjoita taloudellista toimintaa kilpailluilla markkinoilla. Palvelujen ja tuotteiden myynti kaupungin ulkopuolisille markki-

Kaupungin toimintayksiköt vastaavat hankintoihinsa liittyvästä strategisesta suunnittelusta, hankintatoimen organisoinnista ja resursoinnista sekä kaupungin hankintaprosessin mukaisista tehtävistä hankintojen toteutuksessa. Tuomi Logistiikka Oy tuottaa kaupungin hankintojen suunnittelun ja kilpailuttamisen tukipalvelut.

Konsernin strategisen hankinnan tehtävänä on arvioida hankintoja ja

hankintatoimintaa kokonaisuutena konsernin kokonaisedun kannalta ja kehittää hankintatoimintaa siten, että se tukee kaupungin strategisten tavoitteiden toteutumista. Strategisista tavoitteista taloudellinen tehokkuus ja hankintojen vaikuttavuus ovat keskiössä. Strateginen hankinta arvioi hankintojen keskittämisen tarpeen ja valmistelee yhteishankintoja koskevat päätökset. Lisäksi se valmistelee hankin-

tojen yhteiset strategiset painopisteet, tukee toimintayksiköitä painopisteiden toteutuksessa ja varmistaa painopisteiden toteutumisen myös Tuomi Logistiikka Oy:n toiminnassa. Strateginen hankinta tukee toimintayksiköitä myös innovatiivisten hankintatapojen hyödyntämisessä.

noille on mahdollista vain vähäisessä määrin lainsäädännön määrittelemissä tilanteissa ja markkinaehtoiseen hintaan.

Vuoden 2019 strategisena painopisteenä on käyttää hankintatoiminnassa entistä laajemmin menetelmiä, joissa hyödynnetään toimittajien asiantuntemusta osana hankinnan suunnitteluvaihetta, ja jotka mahdollistavat myös innovatiivisten ratkaisujen huomioon ottamisen tarjouskilpailussa.

Vastuullisuus ja kestävä kehitys

Tampereen kaupunki tekee hankintoja vastuullisesti ja kestävä kehityksen näkökulmat huomioiden.

Suurena hankkijana kaupunki tiedostaa ja huomioi hankintatoimintansa yhteiskunnalliset vaikutukset. Hankinnoilla on paitsi suoria ja välillisiä ympäristövaikutuksia, myös sosiaalisia vaikutuksia ja vaikutuksia markkinoiden toimivuuteen. Huomioimalla vastuullisuusnäkökohdat hankinnoissaan kaupunki toteuttaa kestävä kehityksen sitoumuksiaan ja hallitsee kaupungin toimintojen vaikutuksia ympäristöön ja yhteiskuntaan. Ottamalla huomioon hankintojen ympäristövaikutukset kaupunki voi mm. säästää energiaa, pienentää ilmastopäästöjä, vähentää terveydelle ja ympäristölle haitallisten kemikaalien käyttöä sekä edistää resurssien tehokasta käyttöä. Näin ollen kaupungin hankintatoiminta vaikuttaa merkittävästi siihen, saavuttaako kaupunki strategiassa

asetetun hiilineutraaliustavoitteensa. Sosiaalisella vastuullisuudella tarkoitetaan hankinnoissa sellaisten vaatimusten asettamista, joilla toimittajat sitoutuvat varmistamaan, että toimitettavien tavaroiden ja palveluiden tuotannossa kunnioitetaan ihmisoikeuksia ja työelämän perusoikeuksia. Lisäksi kaupungin hankintojen avulla voidaan edistää vaikeasti työllistyvien henkilöiden työllistymistä. Vastuullisuudella hankinnoissa tarkoitetaan myös sitä, että kaupunki torjuu harmaata taloutta ja kiinnittää huomiota vaikutuksiin, joita sen hankinnoilla voi olla markkinoiden toimivuuteen. Palvelujen järjestämistä koskevissa muutoksissa vastuullisuus edellyttää, että muutoksen vaikutukset koko kaupunkikonserniin ja erityisesti vaikutukset henkilöstöön selvitetään.

Kaupunki on asettanut tavoitteen, jonka mukaan 75 % kaupungin hankinnoista vuoteen 2020 mennessä sisältää ympäristö- ja sosiaaliseen vaikuttavuuteen (ml. työllisyyteen) liittyviä kestävyyskriteerejä.

Vuoden 2019 aikana jatketaan työllistämisehdon käytön laajentamista kaupungin hankinnoissa kiinteässä yhteistyössä kaupungin työllisyyspalvelujen palveluryhmän kanssa. Kaupungin hankintatoimintaan jalkautetaan toimintamallia, jossa työllistämispotentiaalin ja ympäristövaikutusten kannalta merkittävät hankinnat tunnistetaan, ja nämä vastuullisuusnäkökulmat huomioidaan hankinnan suunnittelu- ja toteutusvaiheessa.

Hankintaosaamisen kehittäminen

Tampereen kaupunki parantaa hankintatoimen tuloksellisuutta panostamalla osaamisen kehittämiseen.

Hankintatoimen kehittäminen strategiseksi toiminnoksi edellyttää hankintoja tekevän henkilöstön osaamisen kehittämistä. Hankintahenkilöstön taitotaso tulee nosta muuttuvien vaatimusten tasolle. Hankkijan on kyettävä tunnistamaan ja määrittelemään omat tarpeensa ja hankinnan tavoitteet riittävän täsmällisesti, tunnettava alaa koskeva lainsäädäntö sekä hahmotettava erilaiset hankintavaihtoehdot. Substanssiosaamisen lisäksi kaupallisen, kilpailutus- ja sopimusjuridisen asiantuntemuksen merkitys on korostunut. Kilpailutilanteen hyödyntämiseksi hankkijan on tunnettava markkinat ja toimialojen toimintalogiikat. Myös muiden hankinnoille asetettavien tavoitteiden, kuten ympäristönäkökohtiin tai sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen liittyvien tavoitteiden, huomioiminen edellyttää tietoa ja osaamista. Lisäksi neuvottelu- ja verkostoitumistaitoihin on panostettava.

Vuoden 2019 strategisena painopisteenä on kehittää kaupungin hankintaprosessin mukaisten syventävien hankintavalmenusten kokonaisuutta siten, että uudistettujen hankintakoulutusten sisältö ja toteutustavat vastaavat toimintayksiköiden tarpeita.

KÄYTTÖTALOUSOSA JA INVESTOINNIT YKSIKÖITTÄIN

Hyvinvoinnin palvelualue

Sivistys- ja kulttuurilautakunta

Varhaiskasvatus ja esiopetus

Perusopetus

Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut

Sosiaali- ja terveyslautakunta

Ikäihmistien palvelut

Lasten, nuorten ja perheiden palvelut

Vastaanottopalvelut

Psykososiaalisen tuen palvelut

Erikoissairaanhoidonpalvelut

Elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualue

Elinvoima- ja osaamislautakunta

Ammatillinen koulutus

Lukiokoulutus

Työllisyyspalvelut

Yrityspalvelut ja edunvalvonta

Kehitysohjelmat

Asunto- ja kiinteistölautakunta

Kiinteistöt, tilat ja asuntopolitiikka

Talonrakennushankkeet

Kaupunkiympäristön palvelualue

Yhdyskuntalautakunta

Kaupunkiympäristön suunnittelu

Kaupunkiympäristön rakennuttaminen ja ylläpito

Kestävä kaupunki

Kehitysohjelmat

Joukkoliikennelautakunta

Joukkoliikenne

Konsernihallinto

Konsernihallinto

Yhteiset erät

Taseyksiköt

Pirkanmaan pelastuslaitos

Rahastot

Vahinkorahasto

Liikelaitokset

Tampereen Vesi Liikelaitos

Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos

HYVINVOINNIN PALVELUALUE

Hyvinvoinnin palvelualueella on kaksi lautakuntaa. Sivistys- ja kulttuurilautakunta koostuu varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen, perusopetuksen sekä kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen palvelukokonaisuuksista. Sosiaali- ja terveyslautakuntaan kuuluvat palvelukokonaisuudet ovat ikäihmisten palvelut, lasten, nuorten ja perheiden palvelut, vastaanottopalvelut, psykososiaalisen tuen palvelut sekä erikoissairaanhoidon palvelut.

Hyvinvoinnin palvelualueen tehtävänä on järjestää ja osaltaan tuottaa vastuualueelleen kuuluvat palvelut, ja huolehtia palveluiden järjestämiseen ja tuottamiseen liittyvistä tuki- ja kehittämisprosesseista. Lisäksi tehtävänä on sivistys- ja kulttuurilautakunnan sekä sosiaali- ja terveyslautakunnan ja sen yksilöjaoaston toimialaan kuuluvien asioiden valmistelu. Hyvinvointipalvelujen valvonta ja ohjaus sekä asiainmestoinnin järjestäminen kuuluvat palvelualueen vastuualueeseen. Palvelualueella hoidetaan Tampereen kaupungin tekemien yhteistoimintasopimusten perusteella myös kansalaisopistotoiminnan yhteistoiminta-alueen sekä Tampereen ja Oriveden kaupunkien sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueen tehtäviä.

Toimintaympäristön muutokset

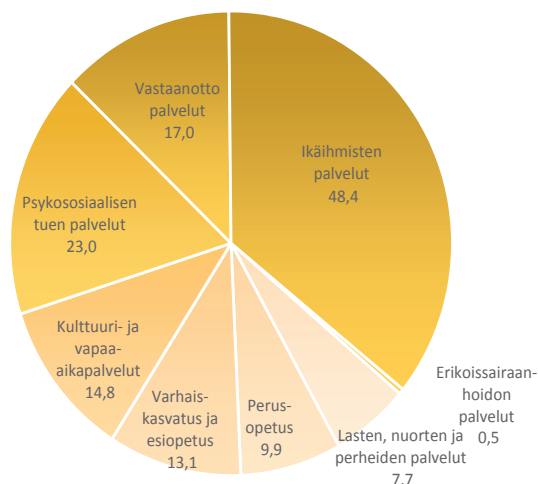
Väestön kasvun ennakoidaan jatkuvan voimakkaana. Peruskouluikäisten lasten ja 65–75-vuotiaiden määrät kasvavat edelleen, mutta myös 30–39-vuotiaiden määrä lisääntyy. Väestön kasvun ja ikääntymisen lisäksi muutoksia palvelutarpeisiin tuovat hyvinvointierojen kasvu ja perusopetuksen oppilaiden erityisen tuen tarpeen lisääntyminen suhteessa oppilasmäärän kasvuun. Tämän hetken keskeisimpiä muutostekijöitä hyvinvoinnissa ovat työllisyyteen ja toimeentuloon liittyvät ongelmat. Tampereen työllisyystilanne on kohentunut, mutta rakennetyöttömien määrä on edelleen korkea. Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden, erityisesti nuorten osuus, on viime vuosina ollut kasvussa.

Hyvinvoinnin palvelualueen talouden tasapainottamisen keskeiset teemat ovat palvelujen rakennemuutosten edistäminen, toiminnan tehostaminen, palvelumaksujen maltillinen korottaminen ja yhdistysten avustusrahojen pienentäminen. Talousohjelman laadinnan keskeisenä periaatteena on ollut lakisääteisten palvelujen turvaaminen. Esitetyillä toimenpiteillä ei ole olennaista vaikutusta palvelutasoon.

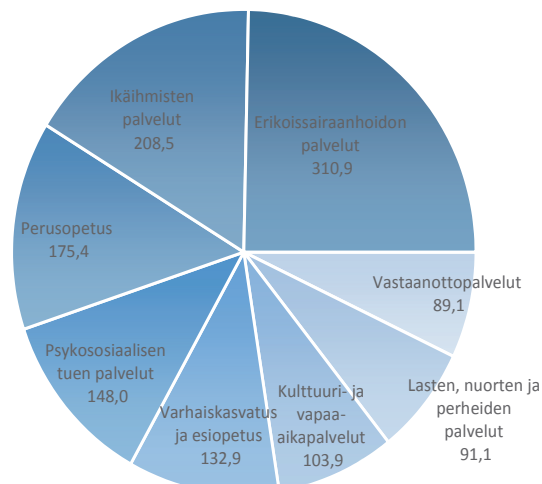
Palveluverkkoa kehitetään päiväkotia ja kouluverkko -suunnitelman mukaisesti. Muutoksilla vastataan laajentuviin ja muuntuviin palvelutarpeisiin. Palveluverkkomuutosten suunnittelussa huomioidaan kaupungin tilaverkossa toteutuvat muutoshankkeet, sote-maakunta suunnittelu ja seudullisen varhaiskasvatuksen palveluverkon kehittäminen. Palveluverkon muutoksissa on tavoitteena luopua pienistä, epätarkoituksenmukaista tiloista ja korjata etupainotteisesti käytössä olevia kiinteistöjä ennaltaehkäisten kunto- ja sisäilmaongelmia. Liikuntapaikkojen ja olosuhteiden kehittämällä vastataan osaltaan tavoitteeseen omaehtoisen liikunnan edistämisestä. Kaukajärven, Kämmenniemen ja Vuoreksen alueilla aloitetaan lähitoritoiminta. Tilojen käytön tehostamista toteutetaan mahdollistamalla tilojen käyttö kuntalaisille, järjestöille ja eri yhteisöille.

Kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia edistetään toteuttamalla lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa ja hyvinvointikertomuksen tavoitteita painopisteinä yhdenvertaisuuden ja osallisuuden vahvistaminen. Kaupungin yhdenvertaisuussuunnitelma päivitetään vuonna 2019.

TOIMINTATULOT, 134 milj. €

TOIMINTAMENOT, 1 260 milj. €

SIVISTYS- JA KULTTUURILAUTAKUNTA

Sivistys- ja kulttuurilautakunta koostuu kolmesta palvelukokonaisuudesta, jotka ovat varhaiskasvatus ja esiopetus, perusopetus sekä kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut.

Sivistys- ja kulttuuripalvelut ovat kunnalle lainsäädännössä määritellyjä tehtäviä. Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen lainsäädäntö määrittelee pääasiassa palvelujen järjestämistavan. Kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluissa kunnalla on suuremmat mahdollisuudet itse määrittellä palvelujen sisältö ja laajuus. Sivistys- ja kulttuuripalveluilla mahdollistetaan ja edistetään sivistystä, lasten ja nuorten kasvua, elinikäistä oppimista, omaehtoista hyvinvointia sekä kaupungin ja kulttuurin elinvoimaa.

Toiminnan strategiset painopisteet ja tavoitteet

Vuoden 2019 talousarvio ja sen sisältämät sitovat toiminnan tavoitteet perustuvat syksyllä 2017 hyväksytyyn Tampereen strategiaan 2030, joka on valmisteltu Lauri Lylyn pormestariohjelman 2018 - 2021 pohjalta.

Strategian keskeisiä painotuksia sivistys- ja kulttuurilautakunnan näkökulmasta

ovat asukkaiden ja yhteisöjen osallisuuden ja aktiivisuuden vahvistaminen. Kaupungin rooli on olla entistä enemmän mahdollistaja ja kumppani. Palvelujen painopistettä siirretään edelleen ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tukeen.

Strategiassa on kaupungin eri toimijoiden yhteisenä tavoitteena hyvinvoinnin nykyistä tasaisempi jakautuminen eri alueiden ja väestöryhmien kesken. Tampereelaisten fyysisen aktiivisuuden lisääntyminen on yksi valtuustokauden tavoitteista ja vuonna 2019 painopisteenä on erityisesti koululaisten fyysisen toimintakyvyn paraneminen.

Laadukas ja yhteisöllinen oppiminen ja koulutuksen vaikuttavuuden paraneminen ovat strategian pitkän tähtäimen painopisteitä. Vuoden 2019 talousarviossa toiminnan vaikuttavuutta tarkastellaan oppimistulosten kautta.

Kaupungin vetovoiman vahvistamiseen panostetaan uuden strategian myötä entistä voimakkaammin. Kansainvälisen tason kulttuuri-, kongressi-, tapahtuma- ja urheilutarjonnan ylläpito on keskeisessä roolissa myös vuonna 2019.

Palveluissa tavoitellaan yksilöllisyyttä ja vaikuttavuutta, ja niitä kehitetään ak-

tiivisesti ja tavoitteellisesti yhdessä käyttäjien ja asukkaiden kanssa. Digitaalisten palvelujen osuutta ja käyttöä pyritään merkittävästi lisäämään. Sivistys- ja kulttuuripalveluilla on vahva rooli koko kaupungin asioinnin uudistamisessa, mistä on esimerkkinä Frenckellissä avattava yhteis- palvelupiste.

Talouden tasapainon saavuttaminen erityisesti menojen kasvua hillitsemällä sekä tuottavuutta parantamalla ovat strategisia tavoitteita kuluvalle valtuustokaudella. Vuonna 2018 hyväksytyn talouden tasapainottamisohjelman tarkemmat tavoitteet ja toimenpiteet on huomioitu sivistys- ja kulttuurilautakunnan alaisen toiminnan suunnittelussa heikentämättä olennaisesti palvelutasoa.

Sivistys- ja kulttuurilautakunnalle kohdistuu vuonna 2019 yhteensä kuusi sitovaa toiminnan tavoitetta, jotka esitetään alla olevassa taulukossa. Strategian sisältöjä tarkennetaan toimenpiteiksi lautakunnan palvelu- ja vuosisuunnitelmassa.

Tavoite 2018 - 2021	Nro	Talousarvion toiminnan tavoite 2019
Tamperelaisten fyysinen aktiivisuus on lisääntynyt	1	Koululaisten fyysinen toimintakyky on parantunut edelliseen vuoteen verrattuna
Tyytyväisyys palveluihin ja niiden saatavuuteen on parantunut	6	Tyytyväisyys palveluihin on parantunut valituissa kohteissa (perusopetus, nuorisopalvelut)
Koulutuksen vaikuttavuus on parantunut	10	Tampereen oppimistulokset ovat suurten kaupunkien keskiarvoa paremmat
Tampereen vetovoima kansainvälisen tason kulttuuri-, matkailu-, kongressi-, tapahtuma- ja urheilukaupunkina on vahvistunut	22	Kävijämäärät keskeisissä kohteissa ovat kasvaneet edelliseen vuoteen verrattuna
	23	Tampereella järjestettyjen kansallisen ja kansainvälisen tason tapahtumien määrä on säilynyt edellisen vuoden tasolla
Kaupungin talous on tasapainossa ja talouden tasapainottamisohjelman tavoitteet on saavutettu	42	Työvoimakustannukset ovat vuosisuunnitelman mukaiset

SIVISTYS- JA KULTTUURILAUTAKUNTA

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot			
Myyntitulot	8 020	7 801	7 935
Maksutulot	23 390	21 750	22 058
Tuet ja avustukset	5 785	4 721	5 923
Vuokratulot	1 222	1 165	1 167
Muut toimintatulot	1 046	710	790
Toimintatulot yhteensä	39 462	36 147	37 874
Valmistus omaan käyttöön	260	1 550	0
Toimintamenot			
Henkilöstömenot			
Palkat ja palkkiot	-149 809	-154 628	-160 982
Henkilösivumenot			
Eläkemenot	-30 965	-31 410	-31 928
Muut henkilösivumenot	-7 067	-6 659	-6 737
Palvelujen ostot	-69 106	-68 486	-69 233
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-13 327	-13 632	-13 281
Avustukset	-37 746	-39 736	-40 987
Vuokramenot	-77 894	-82 289	-87 839
Muut toimintamenot	-1 376	-1 199	-1 247
Toimintamenot yhteensä	-387 031	-396 489	-412 234
Toimintakate	-347 568	-360 342	-374 360
Rahoitustulot ja -menot	49	0	0
Poistot ja arvonalentumiset	-4 178	-5 048	-6 586
Tilikauden tulos	-351 697	-365 390	-380 946
Investoinnit (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019
Investointimenot	-6 206	-9 267	-11 513

SITOVAT ERÄT

Sitovat erät (1 000 euroa)	TA 2019
Sivistys- ja kulttuurilautakunta, toimintakate	-374 360
Sivistys- ja kulttuurilautakunta, nettoinvestoinnit	-11 513

Varhaiskasvatus ja esiopetus

Kunnan tulee järjestää varhaiskasvatustilain mukaista varhaiskasvatusta ja perusopetuslain mukaista esiopetusta kaikille sitä tarvitseville lapsille. Tampereen kaupungissa tuotetaan varhaiskasvatuspalveluja sekä kunnallisena että yksityisenä palveluna. Kunnallisena palveluna järjestetään päiväkotihoidon, perhepäivähoitoa, avointa varhaiskasvatusta, esiopetuksen jälkeistä varhaiskasvatusta ja esiopetusta täydentävää kerhotoimintaa sekä erityistä hoitoa ja opetusta tarvitsevien lasten yksikön (ERHO) palvelua. Varhaiskasvatustilain mukainen varhaiskasvatus on vähintään 20 h / vko, mutta Tampereella valtuuston päätökseen perustuen lain mukaista vähimmäismäärä ei sovelleta varhaiskasvatuspalveluissa. Yksityisen varhaiskasvatuksen vaihtoehdot ovat ostopalvelu, palveluseteli sekä yksityisen hoidon tuki.

Varhaiskasvatusta ja esiopetusta järjestetään Tampereella lakisääteisen suomen ja ruotsin kielen lisäksi englannin, ranskan ja saksan kielellä. Perusopetuslain mukaisesti esiopetusta järjestetään pääsääntöisesti kunnallisena palveluna. Englannin ja ruotsinkielistä esiopetusta toteutetaan ostopalveluna.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen palvelukokonaisuuteen kuuluvat kunnallinen ja yksityinen varhaiskasvatus, esiopetus sekä lakisääteinen kotihoidontuki. Tampere ja Tampereen seutukunnat järjestävät varhaiskasvatusta kuntien välisenä ostopalveluna seutusopimuksen mukaan.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Palveluvaihtoehtoja monipuolistetaan varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksen jälkeisessä toiminnassa. Esi- ja alkuopilaille tarkoitettua kesäkerhotoimintaa kehitetään. Palvelutarpeen kasvu katetaan laajentamalla yksityistä varhaiskasvatuspalvelua ja mahdollistetaan palveluseteli-palvelun määrän kasvu.

Avointa varhaiskasvatusta tullaan supistamaan ja uudelleen organisoimaan. Osa nykyisestä toiminnasta jatkuu, osa lakkautetaan ja osa siirtyy kolmannen sektorin toiminnaksi. Muutos tapahtuu vuoden 2020 loppuun mennessä. Tavoitteena on, että vuoteen 2018 verrattuna, resurssista jää jäljelle muutoksen jälkeen noin 20 %.

Vuoden 2018 palveluverkkoselvitys linjaa toiminnan suunnittelua. Peruskorjauksia, sisäilmaremontteja ja uudisrakentamista toteutetaan jokaisella palvelualueella.

Digitalisaation avulla kehitetään asiakaspalvelua, vuorovaikutusta huoltajien ja henkilöstön välillä sekä kasvattajien työn ja hallinnon tehtävien sujuvuutta. Esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa on otettu käyttöön Helmi - viestintäjärjestelmä huoltajien ja henkilöstön väliseen yhteydenpitoon. Jokaiselle lapselle laadittava varhaiskasvatus- tai oppimissuunnitelma sekä mahdolliseen tuen tarpeeseen liittyvät lomakkeet digitalisoidaan ja otetaan käyttöön Helmessä. Lisäksi varhaiskasva-

tuksen ja esiopetuksen digitaalisia oppimisympäristöjä kehitetään edelleen.

Tiedolla johtamisessa hyödynnetään sähköisiä järjestelmiä esim. Fakta ja SAP. Palautteen pohjalta arvioidaan ja kehitetään edelleen palveluohjauksen prosessia.

Varhaiskasvatuksen opetussuunnitelman painopisteinä on toimintakulttuurin kehittäminen lasten ja huoltajien osallisuuden lisäämiseksi ja kiusaamisen vähentämiseksi. Varhaiskasvatus osallistuu valtakunnalliseen Ilo kasvaa liikkuen -ohjelmaan. Liikkumisen lisäämistä vahvistetaan varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusten pohjalta. Esi- ja alkuopetuksen toimintamallin arviointia kehitetään laajentamalla ja tarkentamalla tavoiteasettelua (päivitetään esi- ja alkuopetuksen portaatt, joilla yksiköt voivat arvioida konkreettisesti millä tasolla esi- ja alkuopetuksen yhteistyö on ja mitä pitäisi kehittää edelleen omassa toiminnassaan). Alueilla kehitetään vuosiluokkiin sitomatonta opetusta esi- ja alkuopetuksessa (vaihtoehtoina 0-1 tai 0-1-2 luokat). Yksityisen aamu- ja iltapäivätoiminnan ja kunnallisen Eppu-kerhotoiminnan yhteistyötä kehitetään, jotta lapsen saama palvelu on mahdollisimman yhdenvertaista palveluntuottajasta riippumatta, esimerkiksi lapsen tarvitseman tuen osalta.

Käyttötalous (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot	12 682	13 107
Toimintamenot	-128 262	-132 914
Toimintakate	-115 580	-119 807

Investoinnit (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Investointimenot	-1 462	-692

Perusopetus

Kunnan tulee järjestää perusopetuslain mukaisesti alueellaan asuville oppivelvollisuusikäisille maksutonta perusopetusta. Perusopetuksen palvelukokonaisuuteen sisältyvät perusopetus, lisäopetus, monikielisille oppilaille tarkoitettu perusopetukseen valmistava opetus, sairaalaopetus sekä koululaisten kunnallinen ja yksityinen aamu- ja iltapäivätoiminta. Lisäksi perusopetus vastaa ranskankielisestä esiopetuksesta sekä kouluissa järjestettävästä erityisopetuksen esiopetuksesta. Tampere vastaa yliopistollisen sairaalan sijaintikuntana sairaalaopetuksen järjestämisestä. Perusopetuksessa toteutetaan seudullista sopimusta.

Tampereella perusopetusta järjestetään suomen ja ruotsin kielen lisäksi englannin, ranskan ja saksan kielellä. Peruskoulun päättäneille nuorille, jotka eivät ole sijoittuneet toisen asteen koulutukseen, on tarjolla lisäopetusta ja monikielisille oppilaille perusopetukseen valmistavaa opetusta. Aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestetään 1. ja 2. luokan oppilaille sekä erityisopetuksen 1.-9. luokan oppilaille. Tampere toteuttaa Tampereen seutukuntien sopimusta esi- ja perusopetuksen kustannusten korvaamisesta.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Perusopetus sekä kunnallinen ja yksityinen aamu- ja iltapäivätoiminta ovat yksi palvelukokonaisuus. Ruotsinkielinen esiopetus on osa ruotsinkielistä perusopetusta.

Koulujen ja niistä muodostuvien koulupolkujen toimintaa kehitetään hallinnollisesti ja pedagogisesti toiminnallisiksi kokonaisuudeksi. Koulusihteerien toimintaan luodaan tiimimalli ja työprosesseja digitalisoidaan. Peruskorjauksia, sisäilma-remontteja ja uudisrakentamista toteutetaan vuoden 2019 aikana yhteensä 19 koulussa. Syksyllä 2018 hyväksyttävä palveluverkkoselvitys linjaa toiminnan suunnittelua. Peruskorjauksia, sisäilma-remontteja ja uudisrakentamista toteutetaan jokaisella palvelualueella.

Esi- ja alkuopetuksen toiminnan laadun arvioinnin apuvälineenä käytetään viisiportaista arviointiasteikkoa. Toimintamallia kehitetään edelleen päivittämällä kriteeristö ja laatimalla kerhotoiminnan arviointiin vastaava viisiportainen malli.

Perusopetuksen opetussuunnitelman painopisteinä on yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen ja uuden opetussuunnitelman käyttöönotto.

yläkoulussa. Oppimisen arviointi ja arviointikulttuuri ovat keskeisiä tekijöitä muutoksessa. Varhaista kielten opetusta jatketaan kohdennetusti kaikille ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille. Oppilaiden tuen kehittämisen painopisteinä on alueelliseen tarpeeseen vastaaminen ja erityispiirteiden huomioiminen ja koko kaupunkia palvelevan toiminnan mallintaminen.

Perusopetuksen toiminnanohjausjärjestelmää (Helmi) kehitetään edelleen ehdottavien palveluiden pilotoinnilla. Tarkoituksena on digitalisoida ja automatisoida hallinnon prosesseja.

Hyvinvointikoulun mallin rakentamista jatketaan lisäämällä kokeiluja yhdelle uudelle yhtenäiskoululle. Kehittämisessä painotetaan eri toimijoiden tehtävänkuvien ja vastuiden määrittelyä yhteistyön tehostamiseksi.

Liikkuva koulu -ohjelmaa jatketaan kaikissa kouluissa liikkumisen ja toiminnallisuuden edistämiseksi.

Talousarviossa on varauduttu perusopetuksen oppilasmäärän kasvuun ja uuden opetussuunnitelman toteuttamiseen.

Käyttötalous (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot	8 629	9 940
Toimintamenot	-165 574	-175 385
Toimintakate	-156 944	-165 446

Investoinnit (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Investointimenot	-2 098	-1 890

Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut

Palvelukokonaisuuden tavoitteena on tarjota sivistystä ja elämänlaatua edistävät hyvinvointipalvelut, kannustaa kuntalaisia aktiiviseen ja monipuoliseen harrastus- ja vapaa-aikatoimintaan, säilyttää Tampereen kaupunki vetovoimaisena asuinpaikkakuntana sekä kehittää korkeatasoisia kulttuuri- ja liikuntapalveluja.

Kunnan tehtäväksi on lailla säädetty kirjasto-, nuoriso- ja kulttuuripalvelujen sekä taiteen perusopetuksen järjestäminen. Lisäksi kunnan tehtävä on yleisten edellytysten luominen liikunnalle. Kunta voi järjestää museo- ja vapaan sivistystyön palveluja. Opetus- ja kulttuuriministeriön nimeämällä museoilla ja aluetaidemuseoilla on lakisääteisiä tehtäviä, joita Tampereella toteuttavat kaupunginkirjasto sekä Tampereen museot.

Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut järjestetään jatkossakin pääosin kaupungin omalla toimintana. Taidelaitosten, festivaalien ja suurten yleisötapahtumien, kulttuuriyhteisöjen sekä harrastusyhdistyksen avustaminen tulee säilymään palvelujen järjestämisen tapana. Avustustoiminnan avulla varmistetaan tarjonnan monipuolisuus ja asiakaslähtöisyys. Keskeisimpien kumppanuusavustusyhteisöjen kanssa käydään vuosittaiset neuvottelut toiminnasta ja sovitaan avustusten käytön periaatteista.

Tampereen kaupunki järjestää kansalaisopistopalvelut myös Ylöjärvelle. Ylöjärvi on nimennyt oman edustajansa Tampereen sivistys- ja kulttuurilautakuntaan, joka toimii kansalaisopistoasioita käsitellessään yhteislautakuntana.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Lakimuutokset vaikuttavat alueellisten museoiden ja kirjastojen toimintaan. Nykyinen järjestelmä esitetään korvattavaksi kansallisilla museoilla sekä valtakunnallisilla ja alueellisilla vastuumuseoilla. Samalla esitetään muutoksia museoiden valtionosuusprosentteihin. Uudistuksiin valmistaudutaan OKM:n ja Museoviraston kanssa käytäviin neuvotteluihin ja valmistelulla maksullisuuteen perustuvaa palvelutarjontaa.

Uusi kirjastoasetus kehittäjäkirjastoista muutti maakuntakirjaston tehtävät kehittäjäkirjaston tehtäviksi. Tällöin myös maantieteellinen alue laajeni, ja Tampereen kaupunginkirjaston alueeksi tuli Pirkanmaa ja Keski-Suomi.

Kuntien kulttuuritoimintaa koskeava lainsäädäntöä uudistetaan, ja uuden lain on tarkoitus tulla voimaan 2019 alussa. Laissa säädetään aiempaa konkreettisemmin kuntien tehtävistä kulttuuritoiminnassa. Valtionosuusuudistusten valmistelu orkestereiden ja teatterin osalta jatkuu.

Museoiden vuoden näyttelyohjelma on monipuolinen. Vapriikin ohjelmiston ajakäänne on antiikista populaarikulttuuriin. Sara Hildénin taidemuseossa on esillä sekä kotimaista että kansainvälistä taidetta. Muumimuseo on mukana Suomen ja Japanin diplomaattisuhteiden 100-vuotisjuhlavuoden ohjelmassa järjestämällä laajan muumiteosten kiertonäyttelyn Japaniin 2019–2020 sekä japanilaista mangaa esittelevän näyttelyn Tampereelle. Vap-

riikin viisivuotinen laaja kansainvälinen Ostia-näyttelyhanke valmistuu ja näyttely aloittaa kierroksen Tampereelta. Kaupunki vuokraa museokokoelmien säilytystä varten noin 500 m² lisätalaa. Amurin työläismuseokorttelin konseptin ja näyttelyn uusimista ja rakennusten kunnostamista jatketaan.

Valtakunnalliset museopäivät kokoavat Tampereelle toukokuussa noin 400 museoalan ammattilaista. Tampere hakee Eurocities-kulttuurifoorumin järjestelyvastuuta syksyksi.

Liikuntapaikkojen peruskorjaukset jatkuvat vuonna 2019. Talousarviovuonna rakennetaan Sorsapuistoon iso tekojää, jolla parannetaan merkittävästi ulkoliikuntaolosuhteita kuntalaisille nykyisin epävarmoissa talviolosuhteissa ja vahvistetaan koululiikunnan olosuhteita. Lisäksi Kaupin urheilupuiston kehittäminen saadaan liikkeelle. Täten turvataan kasvavien jalkapallon ja pesäpallon harrastajien nykyaikaiset olosuhteet tulevaisuudessa. Kaupin toteutuksen edellytyksenä on, että Tammelan stadionin rakentamisaikataulusta on tehty päätös ja toimijoiden kanssa on sovittu hankkeen kustannusten jakamisesta. Hankkeeseen haetaan valtionavustusta. Kaupin urheilupuiston kehittäminen on osa Tammelan jalkapallostadionin rakentamiseen liittyviä olosuhteiden turvaamista. Tavoitteena on, että kansainvälisten jalkapallo-otteluiden vaatimukset olosuhteiltaan ja varustukseltaan täyttävän Tammelan jalkapallostadionin rakentaminen käynnistyy syksyllä 2019.

Liikunnan merkittävin kansainvälinen tapahtuma on Taidon EM-kilpailut. Nuorisopalveluissa painopiste on aluetyön ja ohjaustoiminnan ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Keskiöön nostetaan nuorten kohtaamisen tärkeyden korostaminen.

Suomen ensimmäinen työväenopisto täyttää 120 vuotta ja panostaa Saavutettavuutta digiopetuksella -hankkeeseen OKM:n tuella. Kulttuuritalo Laikon ja uusiin tiloihin muuttaneen Lastenkulttuurikeskus Rullan toimintaa vakiinnutetaan ja sisältöjä kehitetään yhdessä yhteistyöverkostojen kanssa. Tampere Filharmonian toiminnan painopisteenä on korkeatasoi-

Käyttötalous (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot	14 835	14 828
Toimintamenot	-102 653	-103 935
Toimintakate	-87 818	-89 107
Investoinnit (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Investointimenot	-5 707	-8 931

sen musiikkikulttuurin vaaliminen sekä eri ikäryhmille, erityisesti lapsille ja nuorille suunnattu taidemusiikkikasvatus.

Kaupungin perhekeskustoimintamallin osana luodaan uusia kulttuurin ja liikunnan käytäntöjä lapsiperheille. Kulttuurikasvatusohjelma Taidekaassa lasten ja nuorten osallisuutta vahvistetaan erilaisen palautepilottien avulla. Kotouttavassa kulttuuri- ja museotoiminnassa rakennetaan kokonaisvaltaista kotouttamisprosessia verkostomaisella työtavalla.

Palveluryhmässä toteutetaan ulkopuolisen rahoituksen turvin valtakunnallisia kulttuurihankkeita. Kuvapuhelu vie kulttuurisäiltöjä ikäihmisille digitaalisesti, SATA2 lisää erityislasten mahdollisuuksia taideharrastuksiin ja Kulttuuriluotsitoimin-

nan valtakunnallinen koordinaatio- ja kehittämishanke rakentaa kulttuurin vapaaehtoistoiminnan malleja

Vetovoimainen elämyskaupunki -ohjelma käynnistyy yhteistyössä elinvoiman ja kilpailukyvyyn palveluryhmän kanssa. Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut osallistuu aktiivisesti Tampere Euroopan kulttuuripääkaupungiksi 2026 -hakuprosessiin. Tampereen 240-vuotisjuhlallisuuudet tulevat näkymään aktiivisena tapahtumatoimintana. Taidemuseo osallistuu raitiotien taidesuunnitteluun.

Talouden tasapainottamisohjelma näkyy muun muassa liikuntapaikkojen ja museoiden asiakasmaksujen korotuksina sekä liikunta- ja kulttuuriyhteisöjen toimintaedellytyksien kaventumisena avustusmää-

rärahojen pienentyessä. Museo Milavidan ja Haiharan taidekeskuksen toiminta jatkuu, ja molempien toimintaa, yhteistyöverkostoja sekä omaa tulonhankintaa kehitetään.

Organisaatiota kehitetään edelleen. Erityisesti yksiköiden välistä sekä koko palveluryhmää koskevaa asiakaslähtöistä yhteistyötä lisätään. Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut tekee tiivistä yhteistyötä hyvinvoinnin edistämiseksi kaupungin omien yksiköiden sekä eri yhteisöjen kanssa. Digitalisaatiota edistetään laajasti mm. avustusten ja tiedolla johtamisen alueilla.

SOSIAALI- JA TERVEYSLAUTAKUNTA

Sosiaali- ja terveyslautakunta koostuu viidestä palvelukokonaisuudesta, jotka ovat ikäihmisten palvelut, lasten, nuorten ja perheiden palvelut, vastaanottopalvelut, psykososiaalisen tuen palvelut sekä erikoissairaanhoidon palvelut. Lautakunta vastaa Tampere-Orivesi-yhteistoiminta-alueen sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä.

Palvelut tuotetaan kunnan omana toimintana, hankitaan yksityisiltä tai kolmannen sektorin palveluntuottajilta tai ne voidaan järjestää seudullisesti tai maakunnallisesti. Suurin yksittäinen palveluntuottaja on Pirkanmaan sairaanhoitopiiri (PSHP), joka tuottaa Tampereen kaupungille ensihoito- ja päivystyspalvelut, erikoissairaanhoidon sekä kehitysvammaisten laitoshoidon palvelut.

Toiminnan tasot ulottuvat yksilöstä yhteisöön ja ympäristöön. Palveluissa painottuvat ennaltaehkäisy, varhainen havaitseminen ja tuki sekä hyvä hoito, kuntoutus ja sosiaalinen tuki. Kuntalaisille luodaan edellytyksiä sekä tuetaan ja aktivoidaan mahdollisimman hyvän terveydentilan, toimintakyvyn ja elämäntilanteen saavuttamiseksi.

Toiminnan strategiset painopisteet ja tavoitteet

Vuoden 2019 talousarvio ja sen sisältämät sitovat toiminnan tavoitteet perustuvat syksyllä 2017 hyväksytyyn Tampereen strategiaan 2030, joka on valmisteltu Lauri Lylyn pormestariohjelman 2018 - 2021 pohjalta.

Strategiassa tavoitellaan laaja-alaisen yhteistyön kautta hyvinvoinnin nykyistä tasaisempaa jakautumista eri alueiden ja väestöryhmien kesken. Tästä yhtenä esimerkkinä on työllisyydenhoitoa koskevien tavoitteiden ja toimenpiteiden asettaminen useille kaupungin toimijoille.

Sosiaali- ja terveyspalveluissa painopistettä siirretään edelleen ennaltaehkäiseviin palveluihin, varhaiseen tukeen sekä kotiin vietäviin palveluihin. Palvelurakenteiden uudistaminen jatkuu ikäihmisten palveluissa, lasten ja nuorten palveluissa, mielenterveys- ja päihdepalveluissa, kehitysvammaisten palveluissa sekä perusterveydenhuollossa myös vuonna 2019.

Palveluissa tavoitellaan yksilöllisyyttä ja vaikuttavuutta, ja niitä kehitetään aktiivisesti ja tavoitteellisesti yhdessä käyttäjien ja asukkaiden kanssa. Digitaalisten

palvelujen osuutta ja käyttöä pyritään merkittävästi lisäämään. Uuden strategian keskeisiä painotuksia sosiaali- ja terveyslautakunnan näkökulmasta ovat myös asukkaiden ja yhteisöjen osallisuuden ja aktiivisuuden vahvistaminen. Kaupungin rooli on olla entistä enemmän mahdollistaja ja kumppani.

Talouden tasapainon saavuttaminen erityisesti menojen kasvua hillitsemällä sekä tuottavuutta parantamalla ovat strategisia tavoitteita kuluvalle valtuustokaudella. Vuonna 2018 hyväksytyyn talouden tasapainottamisohjelman tarkemmat tavoitteet ja toimenpiteet on huomioitu sosiaali- ja terveyslautakunnan alaisen toiminnan suunnittelussa heikentämättä olennaisesti palvelutasoa.

Sosiaali- ja terveyslautakunnalle kohdistuu vuonna 2019 yhteensä kuusi sitovaa toiminnan tavoitetta, jotka esitetään alla olevassa taulukossa. Strategian sisältöjä tarkennetaan toimenpiteiksi lautakunnan palvelu- ja vuosisuunnitelmassa.

Tavoite 2018 - 2021	Nro	Talousarvion toiminnan tavoite 2019
Palvelujen painopistettä on siirretty ennaltaehkäiseviin palveluihin sekä kotiin vietäviin palveluihin	3	Ikäihmisistä 92 % asuu kotona, 6 % tehostetussa palveluasumisessa ja 2 % pitkäaikaisessa laitoshoidossa
	4	Lastensuojelun asiakkaiden osuus väestöstä (0-17-vuotiaat) on enintään 5,9 %
	5	Pitkäaikaisasunnottomien määrä on vähentynyt edelliseen vuoteen verrattuna
Tyytyväisyys palveluihin ja niiden saatavuuteen on parantunut	6	Tyytyväisyys palveluihin on parantunut valituissa kohteissa (terveysasemat)
Työttömyys on alentunut maan keskiarvon tasolle ja erityistä tukea tarvitsevien työllistymisedellytykset ovat parantuneet	13	Erytystä tukea tarvitsevien työllistymisedellytykset ovat parantuneet
Kaupungin talous on tasapainossa ja talouden tasapainottamisohjelman tavoitteet on saavutettu	42	Työvoimakustannukset ovat vuosisuunnitelman mukaiset

SOSIAALI- JA TERVEYSLAUTAKUNTA

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot			
Myyntitulot	61 269	43 098	43 004
Maksutulot	53 827	47 754	48 987
Tuet ja avustukset	4 640	6 675	3 351
Vuokratulot	189	136	136
Muut toimintatulot	1 816	1 091	1 091
Toimintatulot yhteensä	121 740	98 752	96 568
Toimintamenot			
Henkilöstömenot			
Palkat ja palkkiot	-189 495	-157 446	-169 108
Henkilösivumenot			
Eläkemenot	-45 299	-38 361	-39 150
Muut henkilösivumenot	-9 009	-6 857	-6 626
Palvelujen ostot	-476 327	-538 394	-540 365
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-27 360	-18 008	-17 983
Avustukset	-44 084	-42 879	-43 068
Vuokramenot	-35 112	-30 180	-30 389
Muut toimintamenot	-1 267	-1 032	-834
Toimintamenot yhteensä	-827 953	-833 156	-847 523
Toimintakate	-706 213	-734 404	-750 955
Rahoitustulot ja -menot	5 800	5 700	1 700
Poistot ja arvonalentumiset	-2 202	-1 627	-1 996
Tilikauden tulos	-702 614	-730 331	-751 251

Investoinnit (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019
Investointimenot	-2 000	-2 610	-1 531

SITOVAT ERÄT

Sitovat erät (1 000 euroa)	TA 2019
Sosiaali- ja terveyslautakunta, toimintakate (pl. erikseen sitovat erät)	-750 875
Smart Tampere	-80
Sosiaali- ja terveyslautakunta, nettoinvestoinnit	-1 531

Ikäihmisten palvelut

Ikäihmisten palveluihin sisältyy toimintakykyä edistävät ja kotiin annettavat palvelut, kuten ohjaus ja neuvonta, palvelukeskus-, korttelikerho- ja lähitoritoiminta, ikäihmisten kuljetuspalvelut, kotihoito, palvelutalon kotihoito, yli 21-vuotiaiden omaishoidon tuki, perhehoito, päiväkeskustoiminta, lyhytaikaishoito ja veteraanikuntoutus. Palvelukokonaisuuteen kuuluu myös asumispalvelut (tehostettu palveluasuminen ja palveluasuminen), vanhainkotihoito, erityisvaativa hoito, Rauhaniemen sairaala ja Oriveden terveyskeskus-vuodeosastojen kuntoutuspalvelut. Kotona asuvat saavat myös kuntoutuksen tai lääkäripalvelut kotiin tai ne toteutetaan läheisessä tehostetun palveluasumisen yksikössä. Ikäihmiset ohjautuvat palveluihin asiakasohjausyksikön kautta, jossa palveluntarve selvitetään yhdessä asiakkaan kanssa ja järjestetään hänelle soveltuvimmat palvelut.

Ikäihmisten palvelujen tavoitteena on, että ikäihmiset voisivat asua turvallisesti kotonaan tai kodinomaisessa ympäristössä mahdollisimman pitkään. Kun kotona asuminen ei enää ole mahdollista, löytyy jokaiselle sopiva asumismuoto tehostetusta palveluasumisesta, vanhainkodista tai uusista, kodin ja tehostetun palveluasumisen väliin kehitettävistä asumisratkaisuista. Sairaalahoidon perustuu tarpeeseen ja on pääasiassa lyhytaikaista. Palveluilla pyritään tukemaan monipuolisesti vanhuksen elämää ja auttamaan vanhusta ohjaamaan itse omaa elämää asuinympäristössään.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Ikäihmisten palvelujen asiakasmäärän ja asiakkaiden hoitoisuuden ennakoidaan jatkavan kasvuaan väestön edelleen ikäntyydessä. Kasvuun vastaaminen edellyttää resurssien lisäämisen ohella erityisesti kotihoitoon sisällöllistä kehittämistä, intensiivisen hoidon tuottamista vanhuksen kotiin sekä mm. sairaanhoidollisen ja kuntoutuksen osaamisen lisäämistä kotihoidossa. Vuoden 2019 painopisteenä on aiempien vuosien tavoitteiden mukaisesti laitoshoidon tarpeen vähentäminen lisäämällä kotiin tai kodinomaisiin oloihin annettavaa apua ja hoitoa. Erityisenä painopisteenä on kotihoitoon asiakkaitten tarpeettoman sairaalakäytön ja Acuta-käyntien vähentäminen. Rauhaniemen sairaala ja Oriveden terveyskeskusvuodeosastojen kuntoutuspalvelut siirtyivät vuoden 2018 alusta ikäihmisten palvelujen palvelulinjalle, samalla aloitettiin sairaalakuntoutuksen ja kotikuntoutuksen prosessien yhdistäminen. Tätä kehittämistä jatketaan ja vahvistetaan vuonna 2019, suunnitteilla on muun muassa arviointi- ja jatkokuntoutusosaston perustaminen. Vuonna 2018 perustettiin kaksi vaativan hoidon yksikköä, molemmat jatkavat vuonna 2019. Molempiin yksiköihin asiakkaat tulevat mielen-terveyspalvelujen ostopalveluyksiköistä tai pitkäaikaisesta psykiatrisesta sairaalahoidosta.

Osaamisen ja resurssien joustavaa käyttöä ympärivuorokautisen hoidon ja

kotihoitoon välillä kehitetään. Hyvinvointitekniologiaa eri muodoissa hyödynnetään eri palvelumuotojen yhdistämisessä ja erityisesti kotiutusprosessin kehittämisessä. Keskeisenä teknologiana käytetään kuva-puhelinyhteyttä, jonka käyttö laajennetaan myös lääkäripalveluihin. Ikäihmisten palvelulinja osallistuu aktiivisesti Kotidigihankkeeseen, jossa kehitetään yhteistyössä myös yritysten kanssa hyvinvointitekniologian uusia soveltamismahdollisuuksia täydentämään kotona asuvien vanhusten palveluja ja osin korvaamaan perinteisiä kotikäyntejä. Digitalisaatiota hyödynnetään erityisesti henkilöresurssien oikea-aikaisessa kohdentamisessa. Tavoitteena on lisäksi ottaa käyttöön päiväkeskusasiakkaitten jononhallintaan optimointityökalu. Optimointityökalun avulla pystytään nostamaan päiväkeskusten käyttöastetta ja pienentämään kuljetuskustannuksia. Nykyisten työvuorosunnittelujärjestelmien automaattisten optimointiominaisuuksien käyttöä laajennetaan ja mahdollisesti hankitaan uusia ominaisuuksia.

Uusia sosiaalisen tuen palvelutapoja kehitetään, jottei teknologisten ratkaisujen käyttäminen aiheuta vanhusten yksinäisyyden tunteen lisääntymistä. Merkittävä osa tästä kehittämistyöstä kanavoituu Seniori-Vamos-hankkeen kautta, jota hallinnoi seurakuntayhtymä. Lisäksi Yhteinen keittiö -projektin aikana syntyneet kotona asumista ja yhteisöllisyyttä tukevat säännölliset tapahtumat jatkuvat ja laajenevat useampiin kerhotoiloihin. Yhteistyötä lisä-

Käyttötalous (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot	48 284	48 395
Toimintamenot	-199 770	-208 493
Toimintakate	-151 487	-160 098
Investoinnit (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Investointimenot	-160	-103

tään myös ulkopuolisten palveluntuottajien sekä lähitorien ja hyvinvointikeskusten kanssa. Yhteistyötä suunnataan palvelujen sisällön kehittämiseen sekä vanhuksen elämänlaatua tai tyytyväisyyttä kuvaavien mittaustapojen kehittämiseen.

Käynnissä olevaa ikäihmisten palvelujen rakennemuutosta tuetaan lisäämällä kotiin annettavia palveluja mm. kotihoidon lääkäripalvelujen vahvistamisella, palvelutalon kotihoitoa kehittämällä sekä lisäämällä päihde- ja mielenterveysasiakkaiden kohtaamisen ja hoitamisen vaatimaa osaamista. Palvelutalon kotihoitoa palvelumuotona kehitetään ja sen palvelukuvaus yhtenäistetään eri palveluntuottajien kesken. Tavoitteena on kustannustehokas intensiivinen kotiin annettava palvelumuoto perinteisen kotihoidon ja ympärivuorokautisen ryhmäkoti- tai muotoisen tehostetun palveluasumisen väliin.

Palvelurakenteen kehittämisen ohella ikäihmisten palvelulinja toteuttaa kaupungin valtuuston hyväksymää talousohjelmaa, jonka lisäksi palvelulinjalla etsitään ja toteutetaan kustannustehokkuuden parantamista. Keskeistä on varmistaa, että asiakasrajapinnassa työskentelevien työajasta valtaosa käytetään asiakastyöhön

ja työajan suunnittelu on asiakaslähtöistä. Hallinnollinen työ, kuten kirjaaminen, tehdään tehokkaasti sille osoitettuna aikana. Kotihoidon toiminnassa vahvistetaan hoitajatiimimallia, jonka arvioidaan parantavan asiakastytyväisyyttä sekä lisäävän kustannustehokkuutta. Kustannustehokkuuden nosto perustuu kotikäyntien ruuhkahuippujen vähentämiseen. Ympärivuorokautisessa hoidossa alennetaan maltillisesti henkilöstömitoitusta ja tehostetaan teknologian käyttöä ohjaamaan henkilöstöresurssien kohdentamista erityisesti yöaikana, mikä mahdollistaa henkilöstöresurssien joustavan käytön ympärivuorokautisen hoidon ja kotihoidon yöpartion kesken. Kumppanuusavustuksista leikataan noin 10 prosenttia.

Omaishoidettavien ikäihmisten määrän ennakoitaan jatkavan kasvuaan. Omaishoidon tuki halutaan jatkossakin turvata kaikille, joiden hoidon sitovuus ja vaativuus täyttää sille asetetut kriteerit. Omaishoidon tuen kelpoisuusarviointi ohjataan tekemään ensisijaisesti kansallisessa ODA-hankkeessa (Omat digiajan hyvinvointipalvelut) kehitetyssä sähköisessä Omaolo-palvelussa. Palvelulinja osallistuu myös maakunnan valmisteluun yhteisen omais-

hoidon toimintamallin luomiseksi.

Vuoden 2019 keväällä aloittaa toimintansa Satamakadun peruskorjatussa kiinteistössä tehostetun palveluasumisen yksikkö (75 ryhmäkoti- tai paikkaa). Palveluntuottajan kanssa pyritään kehittämään palvelun sisältöä sekä osin ikäihmisten palvelurakennetta. Alkuvuonna 2019 alkaa tehostetun palveluasumisen uusi puitesopimuskausi. Sopimuksen sisältöä uudistetaan siten, että palveluntuottajien tulee toteuttaa palvelussaan myös Ikäystävällisen Tampereen periaatteita. Puitesopimuskomppanian avulla pyritään tarjoamaan asiakkaille kustannustehokas valinnanmahdollisuus.

Palvelulinja osallistui vuonna 2018 kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaikenikäisten omaishoitoa -kärkihankkeen Ikäneuvo-kokeiluhankkeeseen, jossa luotiin maakunnallisen ikäihmisten neuvonnan ja asiakasohjauksen toimintamallin yhteydessä ikäihmisen laaja-alaisen moniammatillisen CGA-arvioinnin kehikko. CGA-arviointikehikko otetaan säännölliseen käyttöön vuoden 2019 aikana.

Lasten, nuorten ja perheiden palvelut

Lasten, nuorten ja perheiden palveluihin sisältyvät äitiys- ja lastenneuvolapalvelut hyvinvointineuvolan toimintamallilla järjestettyinä, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, sosiaalihoitolain mukaiset perhepalvelut, nuoriso- ja ehkäisyneuvolapalvelut, lasten ja nuorten poliklinikka, puheterapiapalvelut, alle 21-vuotiaiden omaishoidon tuki, lastensuojelun avohuollon palvelut sekä lastensuojelun sijaishuollon palvelut. Palvelujen tavoitteena on edistää ja ylläpitää lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia, tarjota tukea, tutkimuksia tai arviointia sekä hoitoa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ongelmien tai sairauden ilmetessä sekä tarvittaessa turvata lapsen tilanne viranomaiskeinoin. Asiakaskeskeisyys, monialaisuus, yhdenvertaisuus ja oikea-aikaisuus ovat läpileikkaavia periaatteita kokonaisuuden erilaisissa palveluissa.

Lapsiperheiden sosiaali- ja terveyspalveluihin sisältyviä palveluja tuottavat kaupungin avo- ja asumispalvelujen palveluryhmän lisäksi useat yksityiset lastensuojelun sijaishuollon palveluntuottajat, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (YTHS), omaishoidon tuen asiakkaiden lyhytaikashoidon palveluntuottajat sekä tuetun ja tukiasumisen palveluntuottajat. Lapsiperheiden tilapäisessä kotipalvelussa sekä perheneuvolan neuvonta- ja terapia-palveluissa on käytössä palvelusetelit. Lisäksi lastensuojelun avohuollon asiakkaille hankitaan tarpeiden mukaisesti muun muassa tehostettua perhetyötä yksityisiltä palveluntuottajilta oman palvelutuotannon lisäksi.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Palvelulinjan toiminnan painopisteitä ja kehittämistä ohjaa Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) tuotosten juurruttaminen osaksi kaupungin toimintaa. Kehittämistä tehdään monialaisesti yhdessä avo- ja asumispalveluiden muiden palvelulinjojen, kasvatus- ja opetus- sekä kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen kanssa ja osana kaupungin palvelumallityötä. Aluekohtaisista ilmiöistä kerätään tietoa palvelujen kehittämiseen myös sosiaalisen raportoinnin kautta.

Perhekeskustoimintamallia laajennetaan Hervanta-Vuores pilottialueelta muualle kaupunkiin kokemukset ja alueiden tarpeet huomioiden. Perhekeskustoimintamallissa toimii yhteistyössä matalan kynnyksen periaatteella lapsiperheiden palvelut: sosiaali- ja terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen ja koulun sekä järjestöjen toimijoita. Perhekeskus toimii verkostomaisesti ja palveluja tarjotaan useissa eri toimipisteissä ja kohtaamispaikoissa.

Talousohjelman tavoitteisiin liittyen on tunnistettu tarve selkeyttää yhdyspintoja jouhevampien asiakaspolkujen ja laadukkaampien palvelujen antamiseksi asiakkaille. Talousohjelman osana toteutetaan hoitotarvejakelun kriteerien uudelleenarviointi. Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen kumppanuusavustuksista leikataan noin 10 prosenttia. Talousarvion toteutumisen riskinä on sijaishuollon uuden hankintasopimuksen myötä tulevat hintojen korotukset.

Sosiaalityön asiakasmäärä on lisääntynyt erityisesti perhepalveluissa, joita vahvistetaan kolmella sosiaalityöntekijällä. Varhaisen vaiheen palveluja tuetaan myös siirtämällä ostopalveluihin varattuja määrärahoja kohdennettavaksi asiakkaiden palvelutarpeisiin jo aiemmassa vaiheessa. Sosiaalihoitolain mukaista perhetyötä kehitetään sisällöllisesti vastaamaan paremmin asiakkaiden tarpeisiin. Näillä toimenpiteillä edistetään rakennemuutosta ja estetään asiakkaiden päätymistä raskeampiin palvelujen piiriin.

LAPE-muutosohjelman mukaisesti lastensuojelupalveluja kehitetään kohti lastensuojelun systeemistä toimintamallia, johon henkilöstö koulutetaan. Lastensuojelun sijaishuollon uuden hankintasopimuksen myötä sijaishuoltopaikkojen saatavuus paranee, mikä helpottaa tarpeenmukaisten paikkojen löytämistä sijoitettaville lapsille. Uusi sopimus on Pirkanmaan maakunnan laajuinen. Kiireellisten sijoitusten määrää pyritään edelleen kaikin käytettävissä olevin keinoin vähentämään ja prosesseja sujuvoittamaan.

Olemassa olevien digitaalisten palvelujen käyttöä tehostetaan ja ODA-hankkeen tuloksia hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan. Sähköisen ajanvarauksen mahdollisuuksia lisätään ja nykyisiä markkinoidaan aktiivisesti asiakkaille. Tavoitteena on tälläkin tavalla vähentää peruuttamattomia poisjääntejä asiakaskäynneiltä.

Köyhyysohjelman toimenpiteenä laajennetaan maksutonta ehkäisyä alle 20-vuotiaille.

Palveluverkkoon tulee muutoksia kun nuorten talon toimintojen myötä myös etsivä työ muuttaa Tullinkulmaan, josta myös opiskeluterveydenhuolto saa uudet toimitilat. Muilta osin tilojenkäyttöä tehostetaan ja tiivistetään tarkoituksenmukaisella tavalla.

Käyttötalous (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot	8 078	7 651
Toimintamenot	-90 645	-91 076
Toimintakate	-82 567	-83 425
Investoinnit (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Investointimenot	-326	-355

Vastaanottopalvelut

Vastaanottopalvelut sisältävät kansanterveys- ja terveydenhuoltolain mukaisesti väestön terveydentilan seuranta, terveyden edistämistä ja sen osana terveysneuvontaa ja terveystarkastuksia sekä suun terveydenhuollon, avokuntoutuksen ja avosairaanhoidon palvelut. Palveluihin sisältyy perusterveydenhuollon alueellisen vastaanottotoiminnan ja suun terveydenhuollon lisäksi perusterveydenhuollon erityisvastaanottojen palveluja. Palvelujen tavoitteena on edistää terveyttä ja ennaltaehkäistä sairauksien syntymistä, tunnistaa sairastumisriskissä olevat henkilöt mahdollisimman varhain ja vastata osaltaan sairastuneiden hyvästä hoidosta ja kuntoutuksesta.

Kaupungin oman organisaation lisäksi terveysasematoimintaa tuottavat yksityiset palveluntuottajat. Vastaavasti hammaslääkäripalveluja ja lääkinnällisen kuntoutuksen palveluja tuotetaan sekä oman organisaation että useiden eri palveluntuottajien toimesta.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Vastaanottopalveluissa tavoitteena on turvata palvelujen oikea-aikainen saatavuus kehittämällä toimintamalleja ja lisäämällä sähköisiä palveluja. Sekä vastaanotto-toiminnan että suun terveydenhuollon palveluissa edistetään palvelumallityötä keskittämällä toimintaa suurempiin palvelupisteisiin ja ottamalla käyttöön digitaali-

sia ratkaisuja niin ammattilaisten välisessä kuin asiakasviestinnässä. Suun terveydenhuollon palveluverkkoa tiivistetään vuoden 2019 aikana, kun Tullinkulmaan valmistuu uusia tiloja korvaamaan suljettavia Nekalan, Aleksanterin sekä Messukylän hammashoitoloita.

Vastaanottopalvelut hyödyntää kansainvälisiä kokemuksia muun muassa asiakas-kohtaamisten avainhetkien parantamisessa, ammattilaisten välisen ja asiakkaiden kanssa tapahtuvan viestinnän selkeyttämisessä sekä toimintatapojen kehittämisessä siten, että omaksutuissa käytännöissä, palvelun rakenteessa tai muussa yhteydessä havaitut kehittämiskohteet ja ongelmat nostetaan mahdollisimman nopeasti esille ja käsitellään systemaattisesti. Linnainmaan ja Tipotien terveysasemilla kokeiltua uutta toimintamallia jatkokehitetään niin, että asiakkaiden yhteydenosaanti palveluihin paranee.

Suun terveydenhuollossa otetaan käyttöön sähköinen ratkaisu toiminta-, laatu- ja vaikuttavuustietojen seuraamiseksi ja vertailemiseksi. Samalla tavoin terveysasematoiminnan toiminta- ja taloustietojen seuranta varten rakennetaan tiedolla johtamista tukeva automatisoitu ratkaisu. Omaolo-oirearvot otetaan käyttöön eri palveluissa sitä mukaa, kun ne valmistuvat.

Palvelulinja tiivistää yhteistyötään Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kanssa hyödyntämällä erikoissairaanhoidon etäkon-

sultaatiomahdollisuuksia toiminnassaan sekä selvittämällä yhteistyömahdollisuuksia vastaanottotoiminnan kiireellisen hoidon järjestämisessä. Lisäksi jatketaan valmistelutyötä alueellisen apuvälineyksikön toiminnan aloittamiseksi yhteistyössä Pirkanmaan sairaanhoitopiirin ja alueen kuntien kanssa.

Vastaanottopalvelut on mukana Tesoman allianssin yhteistoiminnallisessa kehittämisessä. Kansallisella tasolla palvelulinja jatkaa osallistumistaan suun terveydenhuollon ja terveysasemapalvelujen valinnanvapauskokeiluihin, mikäli niille myönnetään jatkorahoitus. Lisäksi vastaanottopalvelut on mukana valinnanvapauspilotteissa niiden toteutuessa ja mikäli Tampereen kaupunki tulee niihin valituksi.

Perusterveydenhuollon ja suun terveydenhuollon asiakasmaksut on nostettu talousohjelman mukaisesti lain sallimiin maksimeihin. Palvelulinja tarkistaa maksuttomien hoitotarvikkeiden ja -välineiden myöntämisen kriteerejä sekä ottaa käyttöön erillisen hoitajamaksun. Lisäksi palvelulinja käy keskusteluita kumppanuusavustettavien tahojen kanssa myönnettävien avustusten vähentämisestä. Kumppanuusavustuksista leikataan noin 10 prosenttia.

Talousarviossa on varauduttu vastamaan paremmin kasvavaan palvelutarpeeseen terveysasemilla ja suun terveydenhuollossa.

Käyttötalous (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot	19 195	17 007
Toimintamenot	-87 814	-89 093
Toimintakate	-68 619	-72 085

Investoinnit (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Investointimenot	-1 706	-835

Psykososiaalisen tuen palvelut

Psykososiaalisen tuen palvelukokonaisuuteen kuuluvat aikuisten sosiaalipalvelut, mielenterveys- ja päihdepalvelut sekä vammais- ja kehitysvammaisten palvelut. Maahanmuuttajille suunnatut palvelut on integroitu palveluihin. Tampere vastaa myös Oriveden palveluiden järjestämisestä.

Aikuisten sosiaalipalveluihin kuuluvat Sarviksen sosiaaliaseman palvelut, rikos- ja riita-asioiden sovittelutoiminta, asioimistulkkaus- ja käännöspalvelut, turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskustoiminta ja alaikäisten maahanmuuttajanuorten palvelut. Ostopalveluina hankitaan osallisuutta vahvistavaa kuntouttavaa työtoimintaa ja sosiaalista kuntoutusta sekä nuorten matalan kynnyksen palveluita.

Mielenterveys- ja päihdepalveluihin kuuluvat psykiatrinen avohoito sisältäen erikoistuneet psykiatrian poliklinikat, päiväsaalatoiminnan ja päihdeavopalvelut sekä Hatanpään puistosairaalan psykogeriatrian palvelut. Lisäksi palveluihin kuuluvat päihdehuollon päiväkeskustoiminta, katkaisu- ja selviämishoitoasemapalvelut, sekä ensivaiheen asumispalveluita, lyhytaikaista päihdehuollon laitospalvelua ja osa tukiasumistoinnasta. Ostopalveluina hankitaan pääosa mielenterveys- ja päihdehuollon asumispalveluista ja huumehoidosta sekä kotiin annettavan tuetun asumisen palvelut ja päihdehuollon laitospalvelut.

Vammaispalveluilla tuetaan vammaisen henkilön itsenäistä selviytymistä yhdenvertaisena kuntalaisena. Palvelukokonai-

suuteen kuuluvat vammaisten palvelut ja tukitoimet, vammaisten asumispalvelut ja päivätoiminta, kehitysvammaisten avopalvelut sekä kehitysvammahuollon laitospalvelut ja avustukset. Vammaispalvelut hankitaan pääosin ulkopuolisilta palveluntuottajilta. Kehitysvammapoliklinikan palvelut ja kehitysvammaisten laitoshoidon hankitaan Pirkanmaan sairaanhoitopiiriltä. Kehitysvammalain rajoituspykälään liittyvää asiantuntijaryhmän palvelua myydään ostopalveluyksiköille.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Psykososiaalisen tuen palvelujen painopisteenä ovat heikoimmassa asemassa ja syrjäytymisvaarassa olevien asiakkaiden toimintakyvyn ja elämänhallinnan ylläpitäminen ja vahvistaminen. Mielenterveys- ja päihdepalveluissa hoidetaan potilaat laadukkaasti ja tehokkaasti integroimalla palvelut. Kehitysvammaisten palveluissa ja vammaispalveluissa tuetaan itsenäistä elämää ja omatoimisuutta tukipalveluita hyödyntämällä. Aikuissosiaalityössä korostuu sosiaalinen kuntoutus ja verkostotyö. Psykososiaalisen tuen palveluissa noudetaan talousohjelmaa ja pyritään vaikuttaviin ja kustannustehokkaisiin palveluihin. Talouden tasapainottamistoimenpiteinä kumppanuusavustuksista leikataan noin 10 prosenttia, opiskelijoiden työllistämisen toimeentulotuen maksamisen sijaan lopetetaan ja päihde- ja mielenterveyspalvelujen tuetun asumisen myöntämiskriteerejä tiukennetaan.

Talous- ja velkaneuvonta siirtyy vuoden 2019 alusta alkaen valtiolle.

Perustoimeentulotuen siirtyminen Kelelaan on aiheuttanut sen, että harkinnanvaraisen tuen luonne ja tarve on kasvanut pysyvästi. Työllisyyspalvelujen elokuussa 2017 alkanut kuntakokeilu ohjaa työvoimapalveluista sosiaalityön palveluihin asiakkaita, joiden ei arvioida hyötyvän työvoimapalveluista. Työmarkkinatuelta toimeentulotuen varaan siirtyvät asiakkaat tarvitsevat aikuissosiaalityön palveluita ja harkinnanvaraista taloudellista tukea. Pakolaisiin liittyvien erityiskustannuskorvausten hakemista on tehostettu vuoden 2018 aikana. Kustannusten korvaamisen edellytyksenä olevien sopimusten määrä sekä haettavien korvausten määrät ovat kasvussa.

Pakolaiskiintiön nosto vaikuttaa edelleen asiakasmäärään maahanmuuttajien alkuvaiheen palveluissa. Oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden hallittua kotoutumista edistetään yhteistyöverkostojen ja TEKO-hankkeen tuella sekä työvoimapalveluiden kanssa toteutettavalla yhteistyöllä.

Tampereen kaupunki on mukana asunnottomuuden ennaltaehkäisyn kuntastrategiassa ja siihen liittyvässä toimenpideohjelmassa (AUNE 2016 - 2019) sekä asunnottomuuden ennaltaehkäisyn kuntastrategiat -hankkeessa (Aku 2016 - 2019).

Aikuissosiaalityön palvelut osallistuu STM:n sekä THL:n Osallistava sosiaaliturva-kuntakokeiluun. Kokeilu liittyy hallituksen kärkihankkeisiin ”Palvelut asiakasläh-

Käyttötalous (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot	22 671	23 004
Toimintamenot	-144 317	-148 001
Toimintakate	-121 646	-124 996

Investoinnit (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Investointimenot	-418	-238

töisiksi” ja ”Nuorisotakuuta yhteisötakuun suuntaan”. Kokeilussa kehitetään aikuisso- siaalityöhön malli, jossa sosiaalityöllä on nykyistä enemmän välineitä tukea pitkäai- kaistyöttömiä. Tamperelaisten alle 25-vuo- tiaiden nuorten arki haltuun -hankkeen kohderyhmänä ovat tulottomat, palvelu- jen ulkopuolella olevat nuoret. Hankkees- sa etsitään ja ohjataan nuoria tarvittavien palveluiden piiriin hyödyntäen ja tiivistä- en olemassa olevaa yhteistyöverkostoa. Vuokravelkaantumisen vähentämiseksi ja asumisen ongelmatilanteiden tueksi luodaan toimintamalleja Asumisneuvonnan hankkeen ja Tamperelaisten vuokra-asuk- kaiden talousongelmien ennaltaehkäisy -hankkeen avulla.

Kaupunki osallistuu hävikkiruokaa hyö- dyntävään hankkeeseen, joka toteutetaan yhdessä Tampereen evankelisuterilaisen seurakunnan ja järjestöjen kanssa. Hanke on osa köyhyystyöryhmän esitystä.

Mielenterveys- ja päihdepalveluissa etsitään keinoja vastata lisääntyneeseen palvelutarpeeseen. Huumehoidon palve- luita parannetaan sekä ennaltaehkäistään huumeiden käyttöä. Psykiatrian palve- lurakenteen muutoksen edellyttämät li- säykset kohdistuvat asumispalveluihin sekä avopsykiatriaan mielenterveys- ja

päihdepalveluissa. Hoitotakuun määrä- aikoja noudatetaan ja palveluja tarjotaan joustavasti myös ilta- ja viikonlopputyönä. Nuorisopsykiatriassa läheteiden määrä on lisääntynyt vuosittain. Hoitojonon pur- kamiseksi saatiin kesällä 2018 nuorisopsy- kiatriaan lisäresurssina kolme psykiatrisen sairaanhoitajan määräaikaista vakanssia. Vuonna 2019 nämä vakanssit vakainaiste- taan ja ne tulevat sijoittumaan yläkouluil- le jalkautuvaan tiimiin. Nuorten aikuisten yksikkö on yhteistyössä aikuissozialityön alle 30-vuotiaiden omatyöntekijäpalvelun kanssa kehittämässä ja ottamassa käyt- töön kansallisen Omaolon sähköisiä pal- veluja. Mielenterveyskuntoutujien tehos- tetun palveluasumisen ja palveluasumisen vaikuttavuusperusteisesti kilpailutetut palveluntuottajat aloittavat vuoden 2019 alussa.

Vammaispalvelulain mukaisen palvelu- asumisen ja päivätoiminnan kilpailutuk- sen seurauksena uusi sopimuskausi astuu voimaan 1.1.2019. Vammaispalvelulain mukaisen kuljetuspalvelun osalta seura- taan liikennepalvelulain muutosten vai- kutuksia. Kehitysvammaisten lyhytaikainen laitoshoido kilpailutetaan yhdessä lasten ja nuorten sekä ikäihmisten palveluiden kanssa.

Vuoden 2019 alussa valmistuu 8-paik- kainen kehitysvammaisten ympärivuoro- kautinen asumisyksikkö sekä 12-14 tuetun asumisen asuntoa, jossa aloitetaan sosiaa- lisen isännöinnin kokeilu. Kalkun asumis- palveluyksikön palveluntuottajaksi vaihtuu huhtikuussa 2019 Honkalampisäätiö. Asumispalveluja järjestetään ensisijaisesti niille nuorille ja aikuisille kehitysvammai- sille, jotka asuvat vielä lapsuudenkodeis- saan.

Lisäksi vammaispalvelussa kehitetään henkilökohtaisen avun työnantajamallia, mm. sähköinen palkanmaksuohjelma laajennetaan asiakkaiden käyttöön. Vam- maispalvelut ovat mukana kehittämässä vammaispalvelulain mukaisen kuljetuspal- velun sähköistä Omaolo -arviointia, jolla asiakas voi itsenäisesti arvioida oikeuttaan palveluun. Omaolo tarjoaa sähköistä ha- kemusta, jos asiakkaalla on mahdollisuus palveluun.

Lisäksi Tampereen kaupunki on mukana kehitysvammaisten avopalvelujen osalta Yes we are in -hankkeessa (2018 - 2020), jossa edistetään sosiaalisen median ja so- siaalisen osallisuuden toimintaa eri kult- tuurien välillä ja kehitysvammaisten elä- mässä.

Erikoissairaanhoidon palvelut

Erikoissairaanhoidon palvelut sisältävät päivystystoiminta (Acuta), vuodeosastohoidon, sairaalakuntoutuksen, poliklinikatoiminnan ja ensihoidon palvelut sekä myös kotiin annettavia palveluja kuten kotisairaala ja kotihoitoon lääkäripalvelut. Erikoissairaanhoidon kokonaisuuteen sisältyy myös sairaanhoitopiirin perimä erityisvelvoitemaksu.

Erikoissairaanhoidon tavoitteena on järjestää laadukkaat erikoissairaanhoidon palvelut hoitotakuun mukaisesti ja tarjota erityisosaamista vaativille asiakkaille laadukkaat hoito- ja tutkimuspalvelut. Sairaalakuntoutusta tarvitseville potilaille tarjotaan oikea-aikaiset ja vaikuttavat kuntoutuspalvelut. Erikoissairaanhoidon kokonaisuuteen sisältyvät myös laadukkaat saattohoitopalvelut.

Erikoissairaanhoidon palvelut hankitaan Pirkanmaan sairaanhoitopiiriltä (PSHP). Lisäksi hoitoketjuun kuuluvia palveluja tuottavat mm. Tammenlehväkeskus ja useat eri palvelusetelituottajat. Erikoissairaanhoidon valinnanvapauden puitteissa asiakkaat voivat myös itse valita haluamansa julkisen palveluntuottajan.

PSHP:ssa erikoissairaanhoidon palvelutuotanto jakaantuu seitsemälle eri toimialueelle, jotka jakaantuvat edelleen vastuualue- ja erikoisalatasolle. Toimialue 1 muodostuu sisätautien vastuualueesta

sekä keuhko-, iho-, ja allergiasairauksien vastuualueesta. Toimialueen 2 muodostavat kirurgian, gastroenterologian ja syövänhoidon vastuualueet. Toimialueeseen 3 kuuluvat neuroalojen ja kuntoutuksen, korva- ja suusairauksien, tuki- ja liikuntaelinsairauksien sekä silmätautien vastuualueet. Toimialue 4 kattaa naistentautien- ja synnytysten, lastentautien sekä lastenpsykiatrian vastuualueet. Toimialueeseen 5 kuuluvat puolestaan aikuispsykiatrian ja nuorisopsykiatrian vastuualueet. Acuta-päivystys muodostaa toimialueen 7. Toimialue 8 muodostui Hatanpään sairaalasta PSHP:lle siirtyneistä toiminnoista. Toimialueiden lisäksi PSHP:lta tilattavia erikoissairaanhoidon palveluja tuottavat TAYS Sydänsairaala ja tekonivelsairaala Coxa sekä Valkeakosken ja Vammalan alue-sairaalat. Lisäksi PSHP:n kautta hankitaan palveluja myös muilta sairaanhoitopiireiltä kuten Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriin keskitetyt toimenpiteet.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Erikoissairaanhoidon palvelujen kysyntä on jatkanut kasvuaan sekä valtakunnallisesti että Pirkanmaalla. Palvelujen kasvun taustalla on sekä väestön kasvu että väestön ikääntyminen. Vuosittaista, vaikeasti

ennakoitavaa vaihtelua palvelutarpeessa aiheuttavat mm. infektio- ja autoimmuunien epidemiat.

Palvelujen kehittämisen keskeisinä tavoitteina ovat vuodeosastojaksojen lyhentäminen, toimenpiteiden ja tutkimusten siirtäminen enenevässä määrin polikliiniksiksi sekä erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon hoitoketjujen sujuvuuden kehittäminen.

Suunnitteilla on terveysasemilla tapahtuvien erikoislääkärikonsultaatioiden käynnistäminen, kiirevastaanotto toiminnan laajentaminen ja perusterveydenhuollon tasoisen jatkokuntoutusosaston käynnistäminen.

TAYS Hatanpäällä jatkaa toimintaansa Kampus-johtoryhmätyöskentely, jonka tavoitteena on varmistaa hoitoketjujen toimivuus ja yhteistyö sairaalan ja perusterveydenhuollon sekä muiden peruspalvelujen välillä.

Käyttötalous (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot	525	510
Toimintamenot	-310 609	-310 861
Toimintakate	-310 085	-310 351

ELINVOIMAN JA KILPAILUKYVYN PALVELUALUE

Elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualue koostuu kuudesta palvelukokonaisuudesta: ammatillinen koulutus, lukiokoulutus, työllisyyspalvelut, yrityspalvelut ja edunvalvonta, kehitysohjelmat sekä kiinteistöt, tilat ja asuntopolitiikka.

Elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualue vastaa vastuualueensa lisäksi elinvoimaja osaamislautakunnan sekä asunto- ja kiinteistölahtakunnan tehtäviin kuuluvien asioiden valmistelusta ja asiakasohjauksen järjestämisestä. Kuntien yhteistoimintasuopimuksen perusteella palvelualue hoitaa ammatillisen koulutuksen yhteistoimintaluueen tehtävien valmistelun.

Toimintaympäristön muutokset

Palvelualueen toimintaympäristön taloudellisia ja toiminnallisia reunaehdoja määrittävät keskeisiltä osin kansainvälisen talouden suhdanteet. Maailmantalouden kasvunäkymiä varjostaa laajemmin kauppaerimielisyyksien kärjistyksen uhka. Globaalien markkinatoimijoiden sopeutusreaktiot muuttavat kansainvälistä työnjakoa, mikä aiheuttaa rakennemuutosongelmia, mutta avaa myös uusia mahdollisuuksia. Yleismaailmalliset megatrendit kuten kaupungistuminen, maahanmuutto, väestön ikääntyminen, digitalisaatio sekä ympäristökysymykset,

mukaan luettuna energiatalous, heijastuvat Tampereelle nopeasti ja monin tavoin.

Tampereen seudun talous kasvaa vahvasti ja kasvun jatkumiselle on myös hyvät edellytykset. Tampere on vetovoimainen kaupunki, jonka väestön kasvu on ollut merkittävää. Kaupunkiseudun väestönkasvu ja asuntotuotanto ovat viime vuosina keskittyneet entistä voimakkaammin Tampereelle. Tampereen väkiluku oli elokuussa 2018 hieman yli 234 000 asukasta. Edellisellä valtuustokaudella 2013 - 2016 väestö kasvoi keskimäärin noin 2 700 asukkaalla vuodessa. Vuonna 2017 väestönkasvu oli 3 639 asukasta. Tampereelle rakennettiin vuonna 2017 yli 3 000 uutta asuntoa, mikä on poikkeuksellisen suuri määrä suhteessa aiempiin vuosikymmeniin, jolloin vuosittainen asuntotuotanto on pysynyt keskimäärin alle 2 000 asunnossa. Kasvun mahdollistaminen ja kestävä hallinta asunto- ja maapolitiikan keinoin on kiinteistöt, tilat ja asuntopolitiikka -palveluryhmän keskeinen tehtävä.

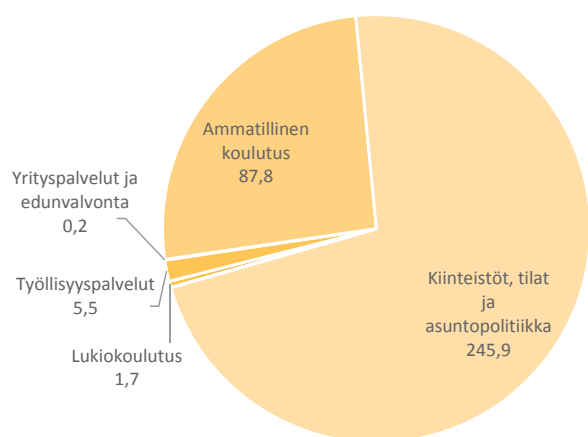
Kaupungin voimakas kasvu merkitsee myös palvelurakennuksiin kohdentuvien investointitarpeiden, käyttökustannusten ja kunnossapidettävien tilojen määrän kasvun kriittistä tarkastelua. Toiminnan tehostamista ja elinkaarikustannusten hallintaa kireässä taloustilanteessa on

edelleen jatkettava. Tampereen hiilineutraaliustavoite vuoteen 2030 mennessä edellyttää kiinteistöt, tilat ja asuntopolitiikka -palveluryhmältä toimenpiteitä, jotta asumisen ja rakentamisen elinkaaren aikaisia hiilidioksidivaikutuksia saadaan pienennettyä.

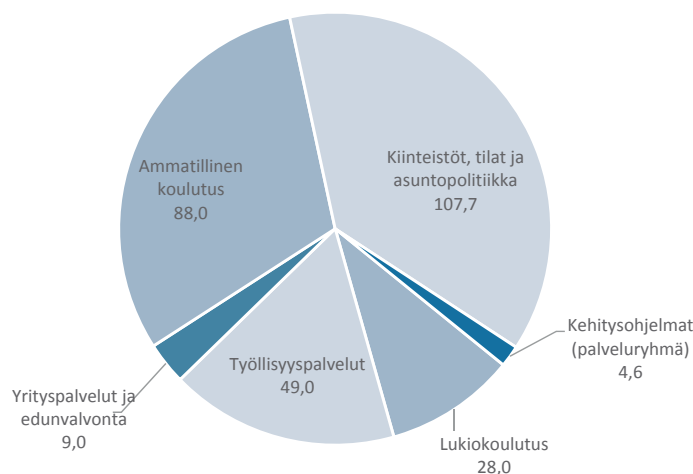
Elinkeinoelämän suhdannenäkymä on tällä hetkellä hyvä. Pirkanmaalaiset yritykset kokevat nykyiset suhdanteet vielä muutakin maata paremmiksi. Samoin niiden odotukset tulevasta ovat myönteisemmät kuin koko maassa keskimäärin. Etenkin pirkanmaalaisilla teknologiateollisuuden yrityksillä näyttää menevän todella hyvin. Tampereen isot rakennushankkeiden ja vahvan muuttovirran myötä myös rakennusala voi Tampereen seudulla hyvin. Tampereen elinkeinorakenne on monipuolinen. Teollisuustuotanto kehittyi mm. teollisen internetin myötä entistä osamisintensiivisemmäksi ja palvelusektorin merkitys kasvaa. Menestyjiä ovat toimijat, jotka kykenevät parhaiten hyödyntämään digitalisaation. Toiminnallisten edellytysten kannalta on merkitystä sillä, että Suomen ensimmäinen 5G-valmiuden omaava mobiiliverkko valmistui Tampereelle kesäkuussa.

Pirkanmaan tutkimus- ja tuotekehityksen rahoitus on vähentynyt vuoden 2008

TOIMINTATULOT, 341 milj. €

TOIMINTAMENOT, 286 milj. €

1,2 miljardin euron arvosta vuoden 2016 0,67 miljardiin euroon. Vuoteen 2015 verrattuna laskua oli 100 miljoonaa euroa eli 13 prosenttia. Myös Pirkanmaan suhteellinen osuus maamme innovaatorahoituksesta on alentunut ja oli 11 prosenttia vuonna 2016.

Pirkanmaan työttömyysaste oli vuoden 2018 elokuussa 8,9 prosenttia. Tampereella työttömyysaste oli tämän vuoden elokuussa 11,1 prosenttia. Vastaavasti koko maassa työttömyysaste oli keskimäärin 9,2 prosenttia. Valtakunnallisesti verrattuna Pirkanmaan työttömyyden lasku oli valtakunnan kärkitasoa. Rakennetyöttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys ovat edelleen haaste. Samalla talouskasvu näyttää kuitenkin säilyttävän nykyisen tasonsa. Uusien avoimien työpaikkojen määrän kasvu ei ole hidastunut, mutta rekrytointiongelmia ovat tosin kasvaneet.

Työllisyyspalveluissa vahvistetaan osamisperustaisuutta ja samalla suunnataan

toimintaa kohti elinvoimakuntien tulevaa roolia. Työllistymistä edistetään myös suunnitteilla olevalla elinvoima- ja kasvupalveluallianssin kehitysohjelmalla, joka on jatkoa työvoima- ja yrityspalveluiden alueelliselle kokeilulle. Uudella kehitysohjelmalla jatketaan ja kehitetään edelleen Pirkanmaan 10 kunnassa toteutetun työllisyyskokeilun hyviä käytänteitä sekä rakennetaan kaupungin ja kaupunkiseudun tulevaisuuden työllisyshoidon mallia.

Ammatillisen koulutuksen reformi on käynnissä. Ammatillisen koulutuksen tehtävinä ovat osaamisen tuottaminen sekä työelämän ja yksilöiden tarpeita vastaavan koulutuksen tarjoaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanoa laajalla tukiohjelmalla. Kuntatalouden kehityksen nuukkeneminen sekä maakuntauudistuksen luoma kunnan roolin uudelleen arviointi luovat tilanteen, jossa kuntakonserniin kuuluvien toimijoiden resurssit

ovat koottavissa entistä vaikuttavammin yhteisten tavoitteiden tueksi. Tampereen kaupungin ja aluetalouden kannalta keskeisin uudistus on Tampereen uuden yliopiston (Tampere3) toiminnan alkaminen 1.1.2019. Kaupunki edistää käytettävissä olevin keinoin uuden yliopiston saattamista menestysuralle.

Tampere hyötyy kaupungistumiskehityksestä, kansainvälistymisestä ja väestönkasvusta. Kasvu antaa edellytyksiä vastaanottavalle, mutta myös sitä edistävälle yksityiselle investointitoiminnalle. Julkisten investointien näkyvyys on Tampereella hyvä ja vaikuttavuudeltaan suurten investointien linjalla on jatkettava, sillä ne synnyttävät alustoja merkittävälle innovaatiotoiminnalle. Suuret kehittämiskohteet kuten Hiedanranta antavat mahdollisuuden kaupunkikehityksen tavoitteelliseen ohjaamiseen ja tukevat käsitystä kehittyvästä kaupungista.

ELINVOIMA- JA OSAAMISLAUTAKUNTA

Elinvoima- ja osaamislautakunnan palvelujen tavoitteena on edistää Tampereen alueen elinvoimaisuutta, kilpailukykyä, työllisyyttä ja osaamista sekä kaupungin kansainvälistä tunnettua ja vetovoimaisuutta.

Elinvoima- ja osaamislautakunnan tehtävänä on järjestää osaamisen ja elinkeinon edistämisen palvelut. Näitä palveluja ovat toisen asteen koulutus sekä osaamisen, elinkeinon ja työllisyyden edistäminen. Lisäksi lautakunnan tehtävänä on järjestää kuntouttava työtoiminta lukuun ottamatta sosiaali- ja terveyslautakunnalle kuuluvia tehtäviä. Lautakunta vastaa maaseutuhallinnon paikallisten viranomaistehävien järjestämisestä ja ohjaa työllisyys- ja elinkeinopolitiikan linjauksia ja seuraa niiden toteutumista.

Lautakunta vastaa kaupungin koulutuspolitiikan suuntaviivojen määrittelystä sekä koulutuspoliittisesta ohjauksesta lukuun ottamatta perusopetusta ja varhaiskasvatusta sekä hyväksyy koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmat lukiokoulutuksen osalta ja koulutuksen järjestäjän toteuttamis- ja arviointisuunnitelman ammatillisen koulutuksen osalta. Elinvoima- ja osaamislautakunta toimii Tampereen kaupungin tekemän ammatillisen koulutuksen yhteistoimintasopimuksen perusteella yhteistoiminta-alueen yhteislautakuntana.

Elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualueen organisaatiossa elinvoima- ja osaamislautakunnan järjestämät palvelut ja-

kautuvat viiden palveluryhmän vastuulle. Niitä ovat ammatillinen koulutus, lukio-koulutus, työllisyyspalvelut, yrityspalvelut ja edunvalvonta sekä kehitysohjelmat. Kaupunginhallituksen ohjauksessa ovat valtuustoon nähden erikseen sitovat kehitysohjelmat, joita ovat Hiedanranta ja Viiden tähden keskusta. Sitovia kohteita ovat myös kaupunginhallituksen 18.6.2018 jatkovalmisteluun hyväksymät uudet ja täydentyvät kehitysohjelmat, joita ovat Smart Tampere, Elinvoima- ja kasvupalveluallianssi sekä Vetovoimainen elämyskaupunki. Näiden ohjelmasuunnitelmat tuodaan kaupunginhallituksen käsiteltäväksi marraskuussa 2018. Kehitysohjelmista on esitetty tarkemmat ohjelmakohtaiset vaikutukset talousarviokirjan alkuosassa.

Toiminnan strategiset painopisteet ja tavoitteet vuonna 2018

Vuoden 2019 talousarvio ja sen sisältämät vuosittaiset sitovat toiminnan tavoitteet perustuvat syksyllä 2017 hyväksytyyn Tampereen strategiaan 2030, joka on valmisteltu Lauri Lylyn pormestariohjelman 2018 - 2021 pohjalta. Strategian sisältöjä tarkennetaan toimenpiteiksi lautakunnan palvelu- ja vuosisuunnitelmassa.

Työllisyys on kokonaisuutena kehittynyt Pirkanmaalla ja Tampereella suotuisaan suuntaan, mutta rakenne- ja pitkäaikais-työttömyys ovat yhä haasteena. Työllisyyden edistäminen on yksi Tampereen strategian keskeisistä painopisteistä ja vuonna 2019 siihen kohdistetaan useita toimin-

nan tavoitteita. Työllisyyden edistämisen ohella vuonna 2019 vahvistetaan nuorten koulutus- ja työllistämispolkuja.

Vaikuttavan elinkeinopolitiikan toteuttaminen on Tampereen strategian keskiössä. Vuoden 2019 aikana tavoitteena on erityisesti vahvistaa alueen StartUp- ja kasvuekosysteemiä ja innovaatiotoimintaa sekä edistää yritysten syntyä, kasvua, kansainvälistymistä ja alueelle sijoittumista, jossa onnistuminen näkyy Tampereen sijoittumisessa EK:n kuntaranking-mittaristossa.

Strategian painopisteenä on Tampereen vetovoiman ja tunnettuuden vahvistaminen. Vuoden 2019 aikana tavoitteena on erityisesti matkailijamäärien kasvattaminen. Tunnettuuden osalta pyritään erityisesti lisäämään kaupungin kansainvälistä tunnettua älykkäänä kaupunkina.

Talouden tasapainon saavuttaminen erityisesti menojen kasvua hillitsemällä sekä tuottavuuden paraneminen ovat tavoitteina kuluvalle valtuustokaudella. Vuonna 2019 elinvoima- ja osaamislautakunnan alaisessa toiminnassa tavoitteena on työvoimakustannusten pitäminen vuosisuunnitelman tasossa.

Elinvoima- ja osaamislautakunnalle kohdistuu vuonna 2019 yhteensä 16 sitovaa toiminnan tavoitetta, jotka perustuvat Tampereen strategiaan 2030.

Tavoite 2018 - 2021	Nro	Talousarvion toiminnan tavoite 2019
Maahanmuuttajien integroituminen on vahvistunut	2	Maahanmuuttajien työllisyys on parantunut edelliseen vuoteen verrattuna
Tyytyväisyys palveluihin ja niiden saatavuuteen on parantunut	6	Tyytyväisyys palveluihin on parantunut valituissa kohteissa (Tredu, lukiokoulutus)
Jokaiselle nuorelle on varmistettu koulutus- ja työllistymispolku	11	Ammatillisen koulutuksen negatiiviset eroamiset ovat alle 7,5 %
	12	Ammatillisesta koulutuksesta valmistuneiden arvio omasta sijoittumisestaan työelämään tai jatko-opintoihin valmistumisvaiheessa on parantunut
Työttömyys on alentunut maan keskiarvon tasolle ja erityistä tukea tarvitsevien työllistymisedellytykset ovat parantuneet	13	Erityistä tukea tarvitsevien työllistymisedellytykset ovat parantuneet
	14	Työmarkkinatuen kuntaosuus on pienentynyt 2,7 milj. euroa 2018 vuosisuunnitelmaan verrattuna
Tampereen vetovoima opiskelija- ja innovaatiokaupunkina on vahvistunut	15	Tampere on vuonna 2019 Suomen suositelluin opiskelukaupunki
Vaikuttavalla elinkeinopolitiikalla on edistetty yritysten syntyä, kasvua, kansainvälistymistä ja alueelle sijoittumista	16	Alueen startup- ja kasvuekosysteemi on vahvistunut ja startup- ja kasvuyritysten määrä on kasvanut
	17	Tampereen sijoittuminen EK:n kuntaranking -mittariston (yritysil-masto kunnissa) 20 suurimman kaupungin vertailussa on noussut (v. 2017: sijoitus 8.)
Alueen innovaatiotoiminta on vahvistunut	19	Innovaatioalustoilla toimivien yritysten määrä on kasvanut edelliseen vuoteen verrattuna
Tampereen vetovoima kansainvälisen tason kulttuuri-, matkailu-, kongressi-, tapahtuma- ja urheilukaupunkina on vahvistunut	21	Tampereella yöpyneiden ulkomaalaisten matkailijoiden määrä on kasvanut 7 % edelliseen vuoteen verrattuna
	22	Kävijämäärät keskeisissä kohteissa ovat kasvaneet edelliseen vuoteen verrattuna
	23	Tampereella järjestettyjen kansallisen ja kansainvälisen tason tapahtumien määrä on säilynyt edellisen vuoden tasolla
Tampereen kansainvälinen tunnettuus ja vetovoima ovat vahvistuneet	25	Tampereen kansainvälinen tunnettuus älykkäänä kaupunkina on kasvanut
Tampereen kansallinen ja kansainvälinen saavutettavuus on parantunut	26	Tampere-Pirkkalan lentoliikenteen matkustajamäärät ovat kasvaneet 10 % vuoteen 2017 verrattuna
Kaupungin talous on tasapainossa ja talouden tasapainottamisohjelman tavoitteet on saavutettu	42	Työvoimakustannukset ovat vuosisuunnitelman mukaiset

ELINVOIMA- JA OSAAMISLAUTAKUNTA

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot			
Myyntitulot	87 766	85 640	83 406
Maksutulot	544	493	412
Tuet ja avustukset	7 084	11 412	9 993
Vuokratulot	532	522	662
Muut toimintatulot	1 242	737	671
Toimintatulot yhteensä	97 168	98 804	95 143
Toimintamenot			
Henkilöstömenot			
Palkat ja palkkiot	-66 903	-71 365	-71 415
Henkilösivumenot			
Eläkemenot	-13 173	-13 639	-13 425
Muut henkilösivumenot	-3 156	-3 066	-2 774
Palvelujen ostot	-35 011	-42 633	-33 182
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-5 337	-4 666	-4 634
Avustukset	-34 317	-28 874	-27 204
Vuokramenot	-23 204	-24 204	-25 339
Muut toimintamenot	-803	-1 278	-654
Toimintamenot yhteensä	-181 904	-189 725	-178 627
Toimintakate	-84 736	-90 922	-83 484
Rahoitustulot ja -menot	-6	0	0
Poistot ja arvonalentumiset	-2 259	-1 812	-1 612
Tilikauden tulos	-87 001	-92 734	-85 096
Investoinnit (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019
Nettoinvestoinnit	-860	-2 200	-1 500
Pysyvien vastaavien luovutustulot	45	0	0

SITOVAT ERÄT

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2019
Elinvoima- ja osaamislautakunta, toimintakate (pl. erikseen sitovat erät)	-59 026
Ammatillinen koulutus, tilikauden tulos	-1 698
Viiden tähden keskusta, toimintakate	-3 576
Hiedanranta, toimintakate	-1 006
Smart Tampere, toimintakate	-994
Elinvoima- ja kasvupalveluallianssi, toimintakate	-18 462
Vetovoimainen elämyskaupunki, toimintakate	-222
Investoinnit (1 000 euroa)	TA 2019
Ammatillinen koulutus, investointimenot	-1 500

Ammatillinen koulutus

Tampereen kaupunki järjestää ammatillista koulutusta ammatillisen koulutuksen yhteistoimintasopimuksen perusteella Tampereen seudun ammattiopistossa (Tredu). Oppilaitos toimii vuonna 2019 yhteensä 16 toimipisteessä 8 paikkakunnalla: Kangasalla, Lempäälässä, Nokialla, Orivedellä, Pirkkalassa, Tampereella, Virroilla ja Ylöjärvellä. Ikaalisten toimipisteen toiminta lakkautettiin vuonna 2018 syksyllä, jolloin sinne ei enää otettu uusia opiskelijoita.

Opetusta tarjotaan seuraavilla koulutusaloilla: kasvatusalat, humanistiset ja taidealat, yhteiskunnalliset alat, kauppa, hallinto ja oikeustieteet, luonnontieteet, tietojenkäsittely ja tietoliikenne (ICT), tekniikan alat, maa- ja metsätalousalat, terveys- ja hyvinvointialat sekä palvelualat. Lisäksi kaupunki järjestää ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta (VALMA). Tampereen seudun ammattiopisto tuottaa palvelusuunnitelmassa määriteltyä muuta toimintaa.

Ammatillisen koulutuksen ja Työllisyyspalvelut -palveluryhmien kesken on kehitetty asiakaslähtöistä synergistä yhteistyötä.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Pormestariohjelman mukaisesti tavoitteena on, että jokainen tamperelainen peruskoulun päättänyt nuori saa opiskelupaikan ja jokainen nuori suorittaa toisen asteen tutkinnon. Ammatillisessa koulutuksessa tullaan kokeilemaan uudenlaisia digitaalisia sekä yritys-elämän, työllisyyden ja koulutuksen yhdistäviä oppimisympäristöjä. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden tarvitsema opetus ja opinto-ohjaus turvataan ottaen huomioon heidän yksilölliset tarpeensa.

Ammatillisen koulutuksen reformi on yksi hallituksen kärkihankkeista, jossa uudistetaan koko ammatillinen koulutus. Reformin uudistukset ovat tulleet voimaan vuoden 2018 alusta uuden lain voimaantulon myötä. Nuoria ja aikuisia koskeva lainsäädäntö on yhdistetty. Lisäksi on uudistettu koulutuksen rahoitus, ohjaus, tutkintojärjestelmä, koulutuksen toteutta-

mismuotoja sekä järjestäjärakennetta.

Vuoden 2018 aikana Tredussa on toteutettu mittava organisaatiouudistus, jonka tarkoituksena on mahdollistaa reformimuutosten ja erityisesti uuden rahoitusmallin mukainen toiminta ja sen johtaminen. Uudessa organisaatiossa vahvistetaan toimipisteiden lähiesiemiä ja kehitetään erityisesti opetuksen ja oppimisen laatua.

Syksyllä 2018 luodaan Tredulle vuosille 2018 - 2022 yhteinen strateginen ohjelma, jossa määritetään Tredun visio, arvot, strategiset painopisteet ja valinnat. Strategiatyö vahvistaa johtamista ja Tredun tuloksellisuutta haastavassa taloudellisessa tilanteessa. Strategian toteuttamissuunnitelmaa viedään käytäntöön vuoden 2019 alusta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön on antanut 12.12.2017 päätöksen tutkintojen ja koulutuksen järjestämislupaksi, jonka mukaan vuonna 2018 tavoitteellinen opiskelijavuosimäärä on 8 614. Järjestämislupapäätöksen perusteella on tehty tarkistus ammatillisen koulutuksen valtionosuustuloarvioon.

Järjestämisluvan (12.12.2017) mukainen opiskelijavuosimäärä on 8065. Suoritepäätöksellä järjestämisluvassa päätettyä opiskelijavuosimäärää nostettiin 8614 opiskelijavuoteen. Lisäksi Tredulle myönnettiin elokuussa lisäsuoritepäätöksellä 80 opiskelijatyövuotta.

Valtionosuusrahoitus on muuttunut vuodesta 2018 alkaen valtion tuloarvioperusteisesti. Vuonna 2019 rahoituksesta 95 prosenttia perustuu perusrahoitukseen ja 5 prosenttia suoritusrahoitukseen. Siirtymäkauden päättyessä vuonna 2020 rahoituksesta 50 prosenttia perustuu perusrahoitukseen, 35 prosenttia suoritusrahoitukseen ja 15 prosenttia vaikuttavuusrahoitukseen. Perusrahoituksen perusteena on Opetus- ja kulttuuriministeriön suoritepäätöksellä määräämä tavoitteellinen opiskelijavuosimäärä. Suoritemäärää painotetaan koulutuksen järjestäjän toteutuneiden opiskelijavuosien mukaisella kertoimella. Rahoitus tulee kahden vuoden viiveellä eli vuoden 2019 rahoitus muodos-

tuu vuoden 2017 tuloksista. Vuodelle 2018 tarkoitettu strategiarahoitus, yhteensä 1,196 milj. euroa myönnettiin kesäkuun lopussa 2018. Strategiarahoitus kohdistetaan päätöksen mukaan ohjauksen kehittämiseen ja erityisesti tukea tarvitsevien nuorten opintopolkujen varmistamiseen, urheilijoiden ammatillisen koulutuksen kehittämiseen, teknologia-alan koulutuksen valtakunnalliseen kehittämiseen yhteistyössä työelämän kanssa. Lisäksi vuodelle myönnettiin Taitaja2018-kisoihin 0,68 milj. euroa. Rahoitusmallin muutoksen ja erillisten lisärahoitusten hakujen johdosta vuoden 2019 tuloarvioitujen ennakointi vaikeutuu.

Talousarvion valmistelussa on tuloarvioitujen arvioitu vuoden 2018 muutetun vuosisuunnitelman mukaisesti. Vuoden 2019 lopussa tuloarvio ja menoarviot oikaistaan valtionosuuspäätöksen mukaiseksi. Viime vuosiin on kohdistunut ja kohdistuu mitattavia tuloarvioitujen leikkauksia, joiden vuoksi Tredun talouden tasapainottamiseksi käytetään aikaisempien vuosien ylijäämää vuosina 2017 - 2020. Talousarviokehityksen mukaan tilikauden tulos on 1,698 milj. euroa alijäämäinen.

Ammatillisen koulutuksen yhteistoimintasopimuksen mukaisesti valtiolta ammatilliseen koulutukseen saatava valtionosuusrahoitus käytetään kokonaisuudessaan ammatillisen koulutuksen järjestämiseen. Lähtökohtaisesti ammatillisen koulutuksen kulut tulee kattaa rahoituksella ja muilla ammatillisen koulutuksen toimintatuloilla. Tredulle on kertynyt ylijäämää vuosilta 2013 - 2016 yhteensä 17,7 milj. euroa. Vuonna 2017 ammatillisen koulutuksen valtionosuusrahoitus pieneni vuoden 2016 tasosta noin 13 prosenttia eli noin 12,2 milj. euroa ja vuonna 2018 6,4 prosenttia eli noin 5,2 milj. euroa vuoden 2017 tasosta. Vuonna 2018 arvioidaan, että aiempien vuosien ylijäämää käytetään talouden ja toiminnan tasapainottamiseksi noin 3,3 milj. euroa ja vuonna 2019 noin 1,7 milj. euroa, mutta ylijäämän käyttäminen ei ole talouden tasapainottamisen näkökulmasta kestävä toimintatapa. Tredussa on vuonna 2018 otettu käyttöön

tuottavuusohjelma, jonka avulla etsitään säästökohteita palveluverkosta, henkilöstömenoista luontaisten eläköitymisten ja henkilöstöliikkuvuuden myötä sekä eri ku-

luista. Kilpailukyky suunnitelmaan pohjautuvan tuottavuusohjelman toteutumista seurataan ja arvioidaan säännöllisesti.

Tredu on mukana Opetushallituksen rahoittamassa toisen asteen opiskelijoiden liikuntaa edistävässä GO toinen aste GO -hankkeessa.

Käyttötalous (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot	88 946	87 819
Toimintamenot	-90 577	-88 017
Toimintakate	-1 631	-198
Poistot ja arvonalentumiset	-1 700	-1 500
Tilikauden tulos	-3 331	-1 698

Investoinnit (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Investointimenot	-2 100	-1 500

Lukiokoulutus

Lukiokoulutuksen palveluryhmä käsittää lukiokoulutuksen, oppivelvollisuuden ylittäneiden perusopetuksen, lukioon valmistavan koulutuksen sekä toisen asteen opiskelijoille tarjottavat Oppilas- ja opiskeluhoitolain mukaiset opiskeluhoollon palvelut.

Tampereen kaupunki järjestää vuonna 2019 lukio-opetusta kuudessa päivälukiossa ja yhdessä aikuislukiossa. Tampereen kaupungin lukioilla on viisi valtakunnallista erityistehtävää: kuvataide ja design, urheilu, luonnontieteet, musiikki ja musiikkiteatteri sekä englanninkielinen IB-opetus. Omina opetussuunnitelmallisina painoituksina ovat matematiikka-tekniikka ja Eurooppa-linja. Opiskeluhoollon henkilöstö toimii Tampereella sijaitsevilla toisen asteen oppilaitoksissa ja niiden toimipisteissä.

Vuonna 2018 Tampereen kaupungin ylläpitämissä päivälukioissa aloitti yhteensä 1086 opiskelijaa, joista 654 oli tamperelaisia ja 432 (39,78 %) muista kunnista. Kaikkiaan 20.9.2018 oli Tampereen kaupungin päivälukioissa 3329 opiskelijaa joista 1231

(37 %) muista kunnista. Vuoden 2017 tilastopäivään 20.9. verrattuna opiskelijoita oli kaikkiaan 35 enemmän ja muita kuin tamperelaisia opiskelijoita 45 enemmän.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Lukiokoulutuksen vuoden 2019 yhtenä painopisteenä on 1.8.2019 voimaan tulevan uuden lukiolain toimeenpanon valmistelu ja toteuttaminen. Tämä tehdään laaja-alaisessa ja moniammatillisessa sidosryhmäyhteistyössä toimimalla aktiivisesti suurten kuntien yhteisessä lukioverkostossa, seudullisesti, eri koulutusasteiden, sisäisten ja ulkoisten kumppanuuksien sekä viranomaistahojen, erityisesti OKM:n ja OPH:n kanssa.

Lukiokoulutuksen kiinnostavuus varmistetaan laadukkaalla opetuksella, jatko-opintoihin johtavilla tuloksilla ja hyvällä läpäisyllä sekä aktiivisella ja avoimella tiedottamisella.

Lukiopedagogiikassa edistetään digitalisaation hyödyntämistä ja toimitaan aktiivisesti älykkäitä oppimisympäristöjä

kehittävässä hankkeissa, esim. 6Aika, joka jatkuu myös vuonna 2019. Osana kehittämistyötä otetaan huomioon opiskelijoiden mahdollisuudet käyttää ajanmukaisia opiskeluympäristöjä ja -välineitä.

Sidosryhmäyhteistyössä painottuvat erityisesti seudullisuus, TRE3 ja opetusalan ulkopuoliset kumppanuudet. Seudulliselle lukioyhteistyölle ja toisen asteen kampusyhteistyölle on hyväksytty kehittämissuunnitelma, jota toteutetaan Tampereen seudun hyvinvointipalvelujen työryhmän ohjauksessa. Erityinen painopiste on Tampereen uusi yliopisto ja muiden kumppanuuksien osalta ei-opetukselliset yhteisöt, kuten elinkeinoelämän järjestöt, yritykset ja kolmas sektori.

Sisäisenä painopisteenä jatketaan kumppanuuksien ja synergiahyötyjen parantamista Tampereen nykyisessä toimintamallissa sekä lukiokoulutuksen sisällä oppilaitosten välillä.

Lukiokoulutus on mukana Opetushallituksen rahoittamassa toisen asteen opiskelijoiden liikuntaa edistävässä GO toinen aste GO -hankkeessa.

Käyttötalous (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot	1 706	1 658
Toimintamenot	-27 424	-28 034
Toimintakate	-25 718	-26 376

Työllisyyspalvelut

Työllisyyspalvelujen palveluryhmä sisältää kaupungin vastuulla olevat työllisyyspalvelut, työllisyyden edistämiseen tähtäävät avustukset ja tuet, työmarkkinatuen kuntasuuden, nuorisotakuun koordinoinnin sekä kansainvälisen osaamisen ja maahanmuuttajatyön koordinoinnin.

Työvoima- ja yrityspalveluiden alueellinen kokeilu päättyy vuoden 2018 lopussa kokeilulain voimassaolon päättyessä, ellei kokeiluilalle säädetä jatkoa eduskunnan toimesta. Kokeilun päättyessä vastuu kokeilussa olevista asiakkaista siirtyy Pirkanmaan TE-toimistolle ja huolena on, että kokeilun aikana alkaneet asiakkaiden palveluprosessit katkeavat ja kokeilussa selvitettyihin noin 17 000 asiakkaan palvelutarpeisiin ei pystytä vastaamaan. Jotta heikossa työmarkkina-asemassa olevien työttömien sujuvat ja palvelutarpeen mukaiset palvelut voitaisiin turvata, on valmisteltu erilaisia yhteistyöhön perustuvia toimintamalleja, joilla kokeilussa kehitettyjä hyviä käytänteitä ja kuntien ja TE-hallinnon yhteistä tekemistä pystytään jatkamaan.

Yhtenä vaihtoehtona kunnat ovat valmistelleet yhteistyössä TE-toimiston, ELY-keskuksen ja maakuntavalmistelijoiden kanssa kasvupalvelupilottia työ- ja elinkeinoministeriölle. Toteutuessaan pilotti alkaa keväällä 2019.

Kasvupalvelupilotin lisäksi yhteistyöhön on rakenteilla myös muita vaihtoehtoja. Suunnitelmassa on rakentaa kaupungin osaamisperusteiset työllisyyspalvelut osana seudullista kuntien välistä yhteistyötä. Kaupungin osaamisperusteisten työllisyyspalveluiden toiminta ja asiakaskohderyhmä perustuvat pääosin monialaista työllistymistä edistävää yhteispalvelua koskevaan lainsäädäntöön (TYP). Tampereella TYP-kriteerit täyttäviä työttömiä on tällä hetkellä noin 15 500. Lisäksi työllisyyspalveluiden asiakkaina olisivat mm. nuoret Ohjaamon ja oppilaitosyh-

teistyön kautta. Toimintamalli edellyttää yhteistyökäytännöistä ja resursseista sopimista TE-hallinnon kanssa. Neuvotteluja käydään parhaillaan.

Työllisyyspalveluiden talousarvio on valmisteltu niin, että se mahdollistaa työllisyyskokeilua vastaavan palveluvolyymien vuonna 2019. Kaupunki käynnistää työllisyyskokeilun jatkoksi uuden elinvoima- ja kasvupalveluallianssin kehitysohjelman vuosille 2019 - 2020.

Kaupunki vastaa vuonna 2019 lakisääteisesti kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä, veloitetyöllistämistä sekä työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun järjestämisestä.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Kaupungin työllisyyspalveluiden tulevaisuuteen vaikuttavat lainsäädännöt ja valtakunnalliset linjaukset ovat keskeneräisiä ja niiden lopullista suuntaa ei tiedetä.

Tällä hetkellä merkittäviä tekijöitä ovat valmistelussa oleva maakuntauudistus ja siihen liittyvä valtion työvoima- ja yrityspalveluiden muuttaminen maakunnan järjestämiseksi kasvupalveluiksi. Valmistelussa on myös nykyisen valtiota koskevan työvoima- ja yrityspalvelulainsäädännön muuttaminen nopealla aikataululla yksityistä palvelutuotantoa suosivaksi. Kunnille on edelleen jäämässä rahoitusvastuuta työmarkkinatuesta.

Tulevaisuuteen valmistaudutaan parhaiten suuntaamalla työllisyyspalvelujen toimintaa monialaisen työn lisäksi elinvoimakuntien tulevaan rooliin työllisyyspalveluiden osaamisperustaisuutta vahvistamalla. Keskeistä on kehittää yhteisiä palvelualustoja elinkeinopalveluiden, oppilaitosten sekä sosiaali- ja terveystyöpalveluiden kanssa. Lisäksi yhteiset toimintakäytännöt ja -alustat TE-toimiston kanssa ovat tärkeitä lähivuosien siirtymäaikana.

Elinvoima- ja kasvupalveluallianssin kehitysohjelman tavoitteena on jatkaa ja kehittää edelleen Pirkanmaan 10 kunnassa toteutetun työllisyyskokeilun hyviä käytänteitä sekä rakentaa kaupungin ja kaupunkiseudun tulevaisuuden työllisyydenhoidon mallia valmistautuen maakuntauudistukseen ja kasvupalvelujen yhdyspintaan rakennettavaan allianssi- tai muuhun yhteistyömalliin. Mahdollista on myös toimintamallin laajentaminen kaikkiin Pirkanmaan kuntiin.

Kaupungin työllisyyspalveluiden toiminnassa keskeistä vuonna 2019 ovat OMA-valmentajamalli, asiakkaiden palvelutarpeiden tunnistaminen, moniammatillisuus, osaamisen kehittäminen sekä työelämälähtöisyys. Palvelutarjonnassa painotetaan vaikuttavuutta ja asiakaslähtöisyyttä sekä digitaalisten ratkaisujen hyödyntämistä osana työllistymisprosessia.

Maahanmuuttajien työllisyyspalveluissa painopiste siirtyy työllisyyskokeilun päättyessä kotouttamistyöstä vahvemmin osaamisen kartoittamiseen ja työllistymisen edistämiseen. Toiminnan pääpainoa suunnataan erityisesti kotouttamisajan jälkeen vielä monialaisia palveluja tarvitseviin maahanmuuttajiin. Maahanmuuttajainfo Mainio jatkaa osana työllisyyspalveluiden kokonaisuutta. Työllisyyspalveluihin perustetaan kansainvälisen osaamisen ja maahanmuuttajatyön koordinoinnista elinvoiman ja kilpailukyvyyn palvelualueella vastaava palvelukokonaisuus, jota johtaa kansainvälisen osaamisen päällikkö. Yhdyspintoja rakennetaan myös sote-palveluihin. Kansainvälisten osaajien integroitumista ja hyödyntämistä edistävä Talent Tampere -toiminta siirtyy samalla työllisyyspalveluiden yhteyteen.

Vuoden 2019 tarkennettu vuosisuunnitelma ja työllisyyspalveluiden kokonaisuus valmistellaan syksyn 2018 aikana lainsäädännöllisten ja muiden reunaehtojen täsmennyssä.

Käyttötalous (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot	7 000	5 473
Toimintamenot	-54 976	-48 950
Toimintakate	-47 976	-43 477

SITOVAT ERÄT

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2019
Työllisyydenhoito, toimintakate (pl. erikseen sitovat erät)	-25 015
Elinvoima- ja kasvupalveluallianssi, toimintakate	-18 462

Yrityspalvelut ja edunvalvonta

Palveluryhmä sisältää elinvoima- ja osaa- mislautakunnan alaiset elinkeino-, matkailu- ja tapahtumapalvelut sekä elinvoiman, osaamisen ja elinkeinon kehittämisen tuet ja avustukset. Lautakunnan palvelukokonaisuus sisältää myös maataloushallinnon viranomaispalvelut, jotka Oriveden kaupunki tuottaa yhteistoiminta-alueosipimuksen perusteella.

Palveluryhmän tavoitteena on edistää Tampereen alueen elinvoimaisuutta ja kilpailukykyä edesauttamalla yritysten syntyä ja kasvua sekä kaupungin kansallista ja kansainvälistä tunnettuutta ja vetovoimaisuutta niin opiskelijoiden, yrittäjien kuin sijoittajien suuntaan. Palveluryhmä kehittää myös kaupungin yritysmyönteisyyttä madaltamalla yrittäjien ja kaupungin päättäjien kohtaamiskynnystä. Brysselissä toimiva EU-toimisto vastaa kaupungin ja koko maakunnan yhteisestä edunvalvonnasta, tukee sidosryhmien verkostoitumista ja edistää EU-rahoituksen hyödyntämistä kehittämistoiminnassa.

Palveluryhmä vastaa kulttuuripääkaupunkihankkeesta ja toteuttaa sitä yhteistyössä kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden palveluryhmän kanssa. Kulttuuripääkaupunkihankkeen lisäksi valmistellaan uutta Vetovoimainen elämiskaupunki -kehitysohjelmia yhteistyössä hyvinvoinnin palvelualueen kanssa. Vetovoimainen elämiskaupunki -ohjelmaa varten on palveluryhmän talousarvioon sisällytetty erikseen sitovana eränä määräraha-avustus.

Palveluryhmän yhteydessä on esitetty erillisenä sitovana eränä Smart Tampere -ohjelman Elinvoiman ja kilpailukyvyyn palvelualueelle kuuluva ekosysteemiosion osuus (pois lukien Opastamisen ekosysteemi -projekti). Ohjelmaa toteutetaan kaupunginhallituksen ohjauksessa. Smart Tampere on kaupungin digitalisaatiota ja kestävä kehitystä edistävä strateginen ohjelma. Ohjelma rakentaa Tampereesta kansainvälisesti tunnettua, vetovoimaista ja älykästä kaupunkia, joka houkuttelee niin yrityksiä kuin osaajia ja luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Palveluryhmä edistää ekosysteemipohjaista elinkeino- ja innovaatiopolitiikkaa yhdessä Smart Tampere -ohjelman kanssa. Yrityspalvelut ja edunvalvonta -palveluryhmän muita painopisteitä ovat yritysten synnyn, kasvun ja kansainvälistymisen edistäminen, investointien, osaajien ja matkailijoiden houkuttelu sekä yrityspalvelujen, toimintaympäristöjen ja alustojen kehittäminen. Vuonna 2019 jatketaan toimenpiteitä alueen startup-ekosysteemin kehittämiseksi, AV-alan tuotannon tukemiseksi sekä yrityspalveluiden sujuvoittamiseksi ja kaupungin yritysmyönteisyyden parantamiseksi. Vuonna 2018 aloitettua elinkeinon avustuskäytäntöä jatketaan.

Matkailu- ja tapahtumapalveluiden painopisteinä on alueen vetovoiman kehittäminen ja matkailijoiden houkuttelu, matkailuekosysteemin ja matkailutarjonnan kehittäminen sekä alueen tapahtumatoiminnan edistäminen.

Elinkeino-, matkailu- ja tapahtumapalveluiden strategisesta ohjauksesta ja kehittämisestä vastaa Yrityspalvelut ja edunvalvonta -palveluryhmä. Elinkeino- ja kehitysyritykset hankitaan palvelutilauksella Tampereen kaupunkiseudun elinkeino- ja kehitysyritys Tredea Oy:ltä yhdessä kaupunkiseudun muiden kuntien kanssa. Matkailu- ja tapahtumapalvelut, niihin liittyvä markkinointia sekä kehittämistoimenpiteitä hankitaan palvelutilauksella Visit Tampere Oy:ltä.

Yrityspalvelut ja edunvalvonta -palveluryhmän keskeisiä painopisteitä vuonna

2019 ovat StartUp-toiminnan ja kaupungin yritysmyönteisyyden edelleen kehittäminen. Palveluryhmä toimii myös yrityksille neuvonnan, oven avaajan ja verkottajan roolissa suhteessa kaupungin muihin palveluihin. Yrityspalvelut ja edunvalvonta -palveluryhmä vastaa lisäksi 6Aika-kokonaisuuden koordinaatiosta.

Tampereen kaupungin ja aluetalouden kannalta keskeisin uudistus on Tampereen uuden yliopiston (Tampere3) toiminnan alkaminen 1.1.2019. Kaupunki edistää käytävissä olevin keinoin uuden yliopiston saattamista menestysuralle. Yrityspalvelut ja edunvalvonta -palveluryhmä vastaa yliopistoyhteistyön kehittämisestä.

Tampere hakee Euroopan vuoden 2026 kulttuuripääkaupungiksi ja on solminut aiesopimuksen Mänttä-Vilppulan kanssa, jonka mukaisesti kulttuuripääkaupunkistatusta haetaan yhdessä. Mukaan on kutsuttu myös muita Pirkanmaan kuntia. Hankkeen valmistelu käynnistyy syksyn 2018 aikana ja on yksi toiminnan keskeisistä painopisteistä vuosina 2019 - 2020. Hanketta valmistellaan kiinteänä osana uutta vetovoimainen elämiskaupunki -kehitysohjelmia. Käynnistyvä kulttuuripääkaupunkihanke tuo uusia avauksia myös kansainväliseen yhteistyöhön.

Tampereen ja Pirkanmaan EU-toimisto jatkaa vuonna 2019 EU:n seuraavan monivuotiseen rahoituskehikseen vaikuttamista. Edunvalvontatoimet keskittyvät varsinkin seuraaviin ohjelmiin: Verkkojen Eurooppa (liikenne/Suomirata), rakennerahasto-ohjelmat (EAKR, ESR) sekä Horizon Europe (tutkimusrahoitus).

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2019
Toimintatulot	193
Toimintamenot	-9 044
Toimintakate	-8 851

Organisaatiomuutoksesta johtuen vertailukelpoisia tietoja muutettu TA2018 ei ole saatavilla.

SITOVAT ERÄT

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2019
Yrityspalvelut ja edunvalvonta, toimintakate (pl. erikseen sitovat erät)	-7 635
Smart Tampere, toimintakate	-994
Vetovoimainen elämiskaupunki, toimintakate	-222

Kehitysohjelmat

Kehitysohjelmat -palveluryhmän kokonaisuus muodostuu Viiden tähden keskusta ja Hiedanrannan kehitysohjelmien elinvoima- ja osaamislautakunnan alaisesta toiminnasta. Kehitysohjelmat ovat

valtuustoon nähteen ohjelmittain sitovia. Kehitysohjelmat perustuvat kaupunkistrategiaan ja ne toteutetaan kaupunginhallituksen ohjauksessa. Kehitysohjelmista on esitetty tarkemmat ohjelmakohtaiset

kuvaukset talousarvion alkuvaiheessa, Tampereen kaupungin kehitysohjelmat-kappaleessa.

Käyttötalous (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot	4	0
Toimintamenot	-3 891	-4 582
Toimintakate	-3 887	-4 582

SITOVAT ERÄT

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2019
Viiden tähden keskusta, toimintakate	-3 576
Hiedanranta, toimintakate	-1 006

ASUNTO- JA KIINTEISTÖLAUTAKUNTA

Asunto- ja kiinteistölautakunnan tehtävänä on maapolitiikan osalta vastata kaupungin maaomaisuuden kehittämisestä, maapoliittisten linjausten valmistelusta ja seurannasta sekä maanomistajan tavoitteiden asettamisesta, maapolitiikan toimeenpanosta ja kaupungin maa- ja vesialueiden edunvalvonnasta. Asuntopoliitiikan osalta tehtävänä on asuntopoliitiikan linjausten valmistelu ja seuranta, edunvalvonta ja asumisen kehittäminen; sisältäen sosiaalisen vuokra-asumisen ja erityisryhmien asumisen kehittämisen sekä asuinalueiden negatiivisen eriytymiskehityksen ennaltaehkäisyyn liittyvän valmistelun ja seurannan. Tilaomaisuuden osalta lautakunta vastaa tilaomaisuuden hallinnasta ja kehittämisestä, omistajan tavoitteiden asettamisesta sekä tilapolitiikan toimeenpanosta valtuuston asettamien tavoitteiden mukaisesti.

Asunto- ja kiinteistölautakunta huolehtii asuntolainsäädännön ja siihen liittyvien säännösten mukaisista viranomaistehtävistä ja käyttää näissä asioissa viranomaiselle kuuluvaa ratkaisuvalltaa.

Elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualueen organisaatiossa asunto- ja kiinteistölautakunnan järjestämät palvelut kuuluvat Kiinteistöt, tilat ja asuntopoliittikka-palveluryhmään ja kaupunginhallituksen ohjauksessa toimiviin Viiden tähden keskusta ja Hiedanranta kehityshankkeisiin. Viiden tähden keskustan ja Hiedanrannan käyttötalous ja investoinnit ovat ohjelmittain sitovia. Kehitysohjelmista on esitetty tarkemmat ohjelmakohtaiset kuvaukset talousarviokirjan alkuosassa.

Toiminnan strategiset painopisteet ja tavoitteet 2019

Vuoden 2019 talousarvio ja sen sisältämät vuosittaiset sitovat toiminnan tavoitteet perustuvat Tampereen strategiaan 2030, joka on valmisteltu Lauri Lylyn pormestariohjelman 2017–2021 pohjalta. Strategian sisältöjä tarkennetaan toimenpiteiksi lautakunnan palvelu- ja vuosisuunnitelmassa.

Tampereen strategiassa nostetaan vahvasti esiin kaupungin tavoite kasvaa keskimäärin 3 000 asukkaalla vuodessa.

Kasvu edellyttää, että kaupungissa on houkuttelevaa ja monipuolista asuunkantaa ja houkuttelevia asuinympäristöjä sekä kysyntää vastaavasti kohtuuhintaisia vuokra- ja opiskelija-asuntoja. Asunto- ja maapoliittisten linjausten 2018–2021 asuntotuotannon tavoitteena on keskimäärin 2 500 asuntoa vuodessa, josta 30 %:a on kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja. Lisäksi asuntorakentamisen rakennusoikeutta tulee asettaa haettavaksi vuosittain 80 000 k-m², josta noin 30 000 k-m² kohtuuhintaiselle vuokra-asuntotuotannolle. Valtion kanssa tehdyn MAL3-sopimuksen mukainen tavoite vuodelle 2019 on 570 kohtuu-

hintaista vuokra-asuntoa.

Kaupunkiseudun kasvu edellyttää myös tarpeita vastaavaa yritystonttitarjontaa. Yritys- ja toimitilarakentamisen edellytykset varmistetaan ja maankäyttöä kehitetään riittävän ja yritystoiminnan tarpeiden mukaisen tonttitarjonnan varmistamiseksi seudullinen näkökulma huomioiden. Yritystonttitarjontaa kehitetään myös nk. sekoittuneena rakenteena sellaiselle yritystoiminnalle, joka voi toimia asutuksen läheisyydessä ja yhteydessä. Vuoden 2019 aikana yritystontteja luovutetaan 50 000 k-m².

ASUNTO- JA KIINTEISTÖLAUTAKUNTA

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019
Myyntitulot	1 101	1 130	670
Maksutulot	18 805	9 791	7 346
Tuet ja avustukset	18	0	0
Vuokratulot	41 497	200 864	206 290
Muut toimintatulot	16 617	24 221	31 578
Toimintatulot yhteensä	78 038	236 005	245 884
Toimintamenot			
Henkilöstömenot			
Palkat ja palkkiot	-1 708	-1 708	-1 994
Henkilösivumenot			
Eläkemenot	-388	-1 648	-1 676
Muut henkilösivumenot	-77	-71	-75
Palvelujen ostot	-3 602	-60 250	-60 883
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-553	-84	-260
Avustukset	-107	-454	-460
Vuokramenot	-272	-37 094	-42 128
Muut toimintamenot	-113	-92	-207
Toimintamenot yhteensä	-6 820	-101 401	-107 683
Toimintakate	71 219	134 604	138 201
Rahoitustulot ja -menot	42	-1 605	-2 185
Vuosikate	71 261	132 999	136 016
Poistot ja arvonalentumiset	-266	-39 566	-41 384
Tilikauden tulos	72 795	93 433	94 632

Asunto- ja kiinteistölautakunnan talousarvioehdotus sisältää talousohjelman tasapainottamistoimenpiteitä 1,8 milj. euron edestä; maanvuokratulojen kasvu 1,7 milj. euroa ja tilavuokrien kasvu 0,1 milj. euroa. Maanvuokratulojen kasvua tavoitellaan uudelleen kohdistetun kaavoitusohjelman toteutumisen, uusittavien vuokrasopimusten sekä kasvaneen kysynnän johdosta ja tilavuokrien kasvu perustuu arvioon tilojen markkinoilta saatavasta vuokratuotosta.

Talouden tasapainon saavuttaminen erityisesti menojen kasvua hillitsemällä sekä tuottavuuden paraneminen ovat tavoitteina kuluvalle valtuustokaudella. Vuon-

na 2019 asunto- ja kiinteistölautakunnan alaisessa toiminnassa tavoitteena on työvoimakustannusten pitäminen vuosisuunnitelman tasossa.

Asunto- ja kiinteistölautakunnalle kohdistuu vuonna 2019 yhteensä neljä sitovaa toiminnan tavoitetta, jotka perustuvat Tampereen strategiaan 2030.

ASUNTO- JA KIIINTEISTÖLAUTAKUNTA

Tavoite 2018 - 2021	Nro	Talousarvion toiminnan tavoite 2019
Yritystontitarjonnalla on vastattu kasvavan kaupunkiseudun tarpeisiin	18	Yritystontteja on luovutettu 50.000 k-m ²
Kaupungissa on houkuttelevaa ja monipuolista asuntokantaa sekä kasvun edellyttämää kysyntää vastaavasti kohtuuhintaisia vuokra- ja opiskelija-asuntoja	32	570 kohtuuhintaisen vuokra-asunnon rakentaminen on käynnistynyt MAL 3 -sopimuksen tavoitteiden mukaisesti
	33	Asuinrakentamisen rakennusoikeutta on asetettu haettavaksi 80 000 ke-m ²
Kaupungin talous on tasapainossa ja talouden tasapainottamishjelman tavoitteet on saavutettu	42	Työvoimakustannukset ovat vuosisuunnitelman mukaiset

Investoinnit (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019
Investointimenot	-10 173	-112 091	-83 570
Rahoitusosuudet	2	1 020	3 170
Nettoinvestoinnit	-10 171	-111 071	-80 400
Pysyvien vastaavien luovutustulot	17 550	26 876	39 400

SITOVAT ERÄT

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2019
Asunto- ja kiinteistölautakunta, toimintakate (pl. erikseen sitovat erät)	139 098
Hiedanranta, toimintakate	-897

Investoinnit (1 000 euroa)	TA 2019
Asunto- ja kiinteistölautakunta, nettoinvestoinnit (pl. erikseen sitovat erät)	-19 250
Talonrakennushankkeet, nettoinvestoinnit (pl. Hiedanranta)	-46 670
Viiden tähden keskusta, nettoinvestoinnit	-3 980
Hiedanranta, nettoinvestoinnit	-10 500

Kiinteistöt, tilat ja asuntopolitiikka

Kiinteistöt, tilat ja asuntopolitiikka -palveluryhmä toteuttaa osaltaan kaupungin väestönkasvun, asuinrakentamisen ja elinkeinoelämän sijoittumisen edellytyksiä. Lisäksi edistetään asuntotuotannon kilpailun syntymistä ja asumisen kohtuuhintaisuutta. Yhdessä muiden palvelualueiden kanssa laaditaan ja toteutetaan palveluiden, asumisen, liikenteen ja maankäytön toteuttamisen ja investointien pitkän aikavälin suunnitelman (PALM) -ohjelmaa.

Maapolitiikkaan kuuluu maanhankinta ja -luovutus, maaomaisuuden edunvalvonta sekä kehittäminen. Maapolitiikan toiminnoilla luodaan osaltaan edellytykset palveluiden, asumisen ja elinkeinoelämän kaupunkiseudulle sijoittumiselle ja kehittämiselle sekä rakentamiselle.

Asuntopolitiikan keinoin varmistetaan kaupungin väestönkasvun edellyttämä asuinrakentaminen, asuntotuotannon kilpailun syntyminen ja asumisen kohtuuhintaisuus. Tavoitteena on edistää asumisvaihtoehtojen monipuolisuutta, sosiaalisen asuntotuotannon ja erityisryhmien asumisen kehittämistä sekä ehkäistä asuinalueiden negatiivista eriytymistä. Tehtäviä hoidetaan yhteistyössä seutukunnan, kaupungin sekä omistaja-, rakennuttaja- ja rakentajatahojen kanssa. Asuntopolitiikan toteuttamisessa huomioidaan valtakunnalliset ja kaupungin tavoitteet maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) osalta sekä kiinteistö- ja rakennusalan digitalisaation tuomat mahdollisuudet. Edunvalvonnalla huolehditaan, että kaupunkistrategian tavoitteet huomioidaan edellä mainittujen tavoitteiden valmistelussa.

Palveluryhmä hoitaa asuntolainsäädännössä kaupungille asetetut viranomais-tehtävät. Tällaisia ovat muun muassa sekä valtion että kaupungin varoista myönnettujen henkilökohtaisten asuntolainojen takaisinperintä ja laina-aikaiset muutokset sekä avustusten myöntäminen sosiaalisen asumisen tukemiseen ja hissien rakentamiseen vanhoihin kerrostaloihin.

Palveluryhmä hallinnoi ja kehittää kaupungin tilaomaisuutta pitkäjänteisesti kaupungin palveluiden ja kaupunkilaisten

tarpeisiin sekä huolehtii tiloihin liittyvistä vuokrausjärjestelyistä ja sopimuksista. Tarpeeton tilaomaisuus realisoidaan joko kehittämisen kautta tai myydään suoraan ja käytöstä poistettavat rakennukset, joille ei löydy uutta käyttöä, puretaan. Osana tilaomaisuuden hallintaa huolehditaan torivalvonnasta ja torien kehittämisestä sekä Kauppahallin toiminnan järjestämisestä. Kaupunkitilan tapahtumakäyttöä edistetään yhteistyössä muiden palvelualueiden ja Visit Tampere Oy:n kanssa.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Kaupunki hankkii raakamaata kantakaupungin ja strategiassa määriteltyjen kasvusuuntien alueella asemakaavatomilta alueilta rakennesuunnitelman ja yleiskaavoitusohjelman toteutuksen edistämiseksi. Kaupunki hankkii aktiivisesti myös kaavoitettuja alueita erityisesti täydennysrakentamisen edistämiseksi, esimerkiksi lopetettujen teollisuuslaitosten ja Laka-laivan alueelta.

Maankäytösopimuksia kaupunki käyttää maankäytön muutostilanteissa yksityisten maa-alueita asemakaavoitessaan. Asemakaavoituksen aikataulun mukaisesti vuoden 2019 aikana maankäytösopimuksia tulee lautakunnan hyväksyttäväksi muun muassa Lamminpään ja Tohlopin Abloyn alueille ja kaupunkirakenteen eheyttämiseen liittyvissä täydennysrakentamiskohteissa muun muassa keskustassa ja Tammelassa. Vuoden 2019 aikana neuvotellaan sopimuksia myös Asemakeskuksen ensimmäisen vaiheen alueella. Maankäytösopimusten kannustimilla edistetään täydennysrakentamista. Maankäytösopimukset laaditaan asemakaavamuutosten edetessä ehdotusvaiheeseen. Hankekehittämisen yhteistyösopimuksista neuvotellaan maapolitiikan linjausten mukaisesti muun muassa sellaisissa kaupungin maalle tehtävissä asemakaavamuutoksissa, joissa hankekehittäjä vastaa rakentamisen vaatimista kynnysinvestoinneista. Vastineeksi kaupunki luovuttaa kehittäjälle kaupungin omistamalle asemakaavoitetulle maalle syntyvää

rakennusoikeutta neuvottelumenettelyllä käypään markkinahintaan. Hankekehittämisestä tehdään ennen asemakaavamuutoksen vireilletuloa yhteistyösopimus, jossa sovitaan kehittämisen periaatteista sekä sitovasti asemakaavoituksen kustannuksien jaosta. Kaavaehdotuksen oltua nähtävillä tehdään asemakaavan toteutus-sopimus, jolla sovitaan sitovasti kynnysinvestointien kustannusjaosta, rakennusoikeuden luovutuksesta sekä muista kaavan toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Hankekehittämisen tavoitteena on kehittää kaupungin maaomaisuutta ja samalla lisätä kaupungin maanvuokratuloja. Hankekehittämisellä edistetään täydennysrakentamista olemassa olevan kaupunkirakenteen sisällä.

Maaomaisuuden investoinnit kohdentuvat vahvistuneiden asemakaavojen ja kaupungin sitoumusten mukaisesti johtosiirtoihin ja pilaantuneiden maiden puhdistamiseen sekä maan esirakentamisen kustannuksiin valikoiduilla alueilla. Johtosiirtoja toteutetaan vuonna 2019 Santalahdessa, Sammonkadun alueella ja Ikurissa Taimiston alueella. Pilaantuneita maa-alueita puhdistetaan muun muassa Lakalaivan Sulkavuoressa, Ranta-Tampellassa, Hatanpään sairaalan alueella sekä raitiotien rakentamisen alueella. Maaomaisuuden investoinnit mahdollistavat rakentamisen ja ovat edellytyksenä suunniteltujen maaomaisuuden tulojen, kuten maanvuokratulojen kasvu. Maan esirakentaminen Lahdesjärvellä perustuu Lahdesjärven eteläosan uuden työpaikka-alueen asemakaavan hyväksymiskäsittelyyn. Kaavan lisäksi louhintatyö kaava-alueella tehdään kokonaisuudessaan kaupungin ohjauksessa minimoiden haitat alueen asukkaille, kiinteistöille ja ympäristölle. Vastaavaa korttelialueiden esirakentamista on tarkoituksenmukaista tehdä myös Kolmenkulman II-osalla alueellisen massatasapainon ja tonttien houkuttelevuuden kannalta.

Kaupunginhallitus hyväksyi 25.6.2018 Ratapihankadun, tavara-aseman ja Morkun aukion alueen kehittämisen periaatteet ja tavoitteet vaihtoehdon 2 mukaisesti. Tässä

vaihtoehdossa keskeytetään kaavamuu-
toksen valmistelu, toteutetaan alueen
ratkaisu lainvoimaisen asemakaavan ja
suunnitelmien mukaan sekä käynnistetään
tontinluovutus- ja konseptikilpailu tavara-
aseman, asuintalon sekä Morkun aukion
pohjoispuolen toimitilakorttelista, eli täs-
sä vaihtoehdossa Ratapihankadun, tavara-
aseman ja Morkun aukion alueen ratkaisu
esitetään toteutettavaksi lainvoimaisen
asemakaavan ja suunnitelmien mukaan.
Tavara-aseman siirto ja Ratapihankadun
suoran linjauksen ja Rongan alikulkuyh-
teyden jatko voidaan toteuttaa siten, että
rakentaminen alkaa jo vuonna 2019, jolloin
valmista olisi alkuvuonna 2020. Morkun
purku ja tavara-aseman siirto toteutetaan
kaupungin kustannuksella ja kustannuk-
siksi on arvioitu yhteensä noin 3,2 milj.
euroa, josta siirtourakan arvo on noin 2,6
milj. euroa. Ratapihankadun ja Morkun au-
kion infrarakentamisen kustannuksiksi on
arvioitu noin 4,3 milj. euroa, joka toteutuu
kaikissa vaihtoehdoissa. Infrarakentami-
sen kustannukset ovat Yhdyskuntalauta-
kunnassa. Syntyviä kustannuksia pyritään
kompensoimaan tavara-aseman, asuin-
talon sekä Morkun aukion pohjoispuolen
toimitilakorttelista järjestettävällä tontin-
luovutus- ja konseptikilpailulla ja toimitila-
korttelin 443 luovuttamisen alustava tuot-
toarvio nykyisellä hintatasolla on noin 5,9
milj. euroa. Jos mahdollisesti käynnistet-
tävän kaavamuu-
toksen tuloksena syntyy
lisärakennusoikeutta, saa kaupunki siitä
myyntihinnan kyseisen hetken hintatason
mukaan. Mikäli Ratapihankadun tilanne
jäisi useiksi vuosiksi ratkaisematta, olisi
sillä riippuvuuksia ja vaikutuksia muun
muassa 2020-luvun alkupuolella alkavaan

raitiotien liikennöintiin, 2022 järjestettä-
viin jääkiekon MM-kilpailuihin sekä tällä
tietoa 2023 alkavaan Itsenäisyydenkadun
ratasillan uusimiseen. Tehtävällä Ratapi-
hankadun ratkaisulla on myös suuri vai-
kutuksen käynnissä olevan asemakeskuksen
yleissuunnitelman kytkeytymiseen koillis-
reunassa idän ja Tammelan suuntaan. Mo-
lempien vaihtoehtojen suora katulinjaus
mahdollistaa asemakeskuksen yleissuun-
nitelmassa lisäksi myös VR:n eläkesäätiön
tontin täydennysrakentamisen ja kehittä-
misen sekä toimivamman kytkennän idän
ja Tammelan suunnasta asemakeskukseen.

Asuntorakentamisen monimuotoisuutta
edistetään sekä toteutustavan että hallin-
tamuotojen osalta. Tontteja luovutetaan
pientalorakentamiseen (1-3 asuntoa),
yhtiö-, osuuskunta- ja ryhmärakennut-
tamismuotoiseen asuntorakentamiseen
huomioiden kohtuuhintaisen vuokra-
asuntotuotannon tavoitteet, sekä yritys- ja
palvelutilatuotantoon. Kiinteistötoimi luov-
uttaa tontteja asunto- ja maapolitiikan
linjausten mukaisesti. Kaupunki asettaa
kahdesti vuodessa haettavaksi asuin-
kerros- ja rivitalorakentamiseen soveltuvia
tontteja. Kaupunki asettaa haettavaksi
vuonna 2019 tontteja vapaarahoitteiseen
asumiseen muun muassa Vuoreksen Iso-
kuusesta ja Hervantajärveltä. Kohtuuhin-
taiseen vuokra-asuntotuotantoon kau-
punki asettaa haettavaksi tontteja muun
muassa Hervantajärveltä, Santalahdesta ja
Vuoreksen Isokuusesta. Edellä kerrottujen
tonttihakuun asetettavien kohteiden osal-
ta asemakaavat ovat vahvistuneet. Lisäksi
tontinluovutuksia voidaan tehdä Hervan-
nan pohjoisakselin, Ikurin Taimiston ja
Hatanpään alueilta, jos näiden alueiden

asemakaavat vahvistuvat vuoden 2019
alussa ja tarvittava yhdyskuntarakenta-
minen toteutetaan. Kaupunkiympäristön
palvelualueella on useita merkittäviä ase-
makaavoitushankkeita käynnissä ja ase-
makaavojen vahvistumisen ja lainvoimai-
suuden sekä yhdyskuntarakentamisen niin
mahdollistaessa, tonttihakuun laitettavan
rakennusoikeuden määrää voidaan kasvat-
taa. Omatoimiseen rakentamiseen aseteta-
aan haettavaksi noin 90 pientalotonttia
vuonna 2019.

Tonttihakujen ohjelmassa suunnitellaan
tonttihakuihin liittyvä asumisen ja raken-
tamisen kehittäminen sekä arkkitehti- ja
tontinluovutuskilpailut. Tontinluovutuk-
seen liittyviä kehittämisteemoja vuonna
2019 ovat edelleen puurakentaminen,
kaupunginvaltuuston vuonna 2016 hy-
väksymien julkisen taiteen periaatteiden
edistäminen ja rakennusten energiatehok-
uus. Tontinluovutuskilpailuja järjestetään
vuonna 2019 muun muassa Hatanpäällä,
Onkiniemessä, Kalevassa Iskun kaava-
alueella ja Tesomajärvellä. Arkkitehtuu-
rikilpailuista Sarviijaakonaukion kilpailu
ajoittuu osin vuoden 2019 puolelle. Teso-
majärven puretun koulun alueelle järjes-
tetään kaavoituksen aikana tontinluovu-
tuskilpailu, jossa tavoitteena on muun
muassa kohtuuhintainen omistusasunto-
tuotanto. Tontinluovutuksen sekä siihen
liittyvien kilpailujen avulla varmistetaan
monimuotoisen asuntojakauman toteu-
tumista. Puurakentamista edistetään eri-
tyisesti Ojalaan asemakaavoitusvaiheessa
ja Vuoreksen Isokuuseen. Lisäksi osallis-
tutaan asumiseen liittyvään jakamis- ja
kiertotalouden kehittämis-yhteistyöhön.
Ryhmärakennuttamisen ja osuuskunta-
asumisen edellytyksiä ja kaupungin oh-
jeistusta näihin parannetaan. Kaupungin
maankäytön kokonaisprosessin ja rakenta-
misen laadunohjauksen kehittämistä jat-
ketaan yhteistyössä Kaupunkiympäristön
palvelualueen kanssa.

Asumiseen liittyvää tutkimusta tehdään
vuonna 2019 yhteistyössä muiden suurten
kaupunkien sekä yhteistyötoimijoiden kanssa.
Vuonna 2018 käynnistyneet tutkimushan-
keet pienten asuntojen keskittymien eriy-
tymiskehitysvaikutuksen selvittämiseksi
sekä kuntalaisten asumispreferenssien
kartoittamiseksi jatkuvat. Kehittämis-yh-

Käyttötalous (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot	236 006	245 884
Toimintamenot	-101 402	-107 683
Toimintakate	134 604	138 201
Investoinnit (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Investointimenot	-112 091	-83 570
Rahoitusosuudet	1 020	3 170
Pysyvien vastaavien luovutustulot	26 876	39 400

teistyötä Rakennusteollisuus ry:n, RAKLI ry:n ja kaupungin sekä kaupunkiseudun kesken jatketaan. Vuonna 2018 valmistuvien Tampereen asuinalueiden haitallisen eriytymiskehityksen tutkimuksen ja ennaltaehkäisyn työkalupakkityön tuloksia hyödynnetään vuoden 2019 asunto- ja maapolitiikan toteutuksessa. Yhdessä kaupungin hyvinvointipalveluiden kanssa ennaltaehkäistään asuinalueiden haitallista eriytymiskehitystä. Sosiaalisen asumisen ja erityisryhmien asumisen osalta tehdään yhteistyötä ja -kehittämistä muun muassa konsernin vuokra-asuntoyhteisöjen sekä muiden yleishyödyllisten toimijoiden ja hyvinvointipalveluiden kanssa.

Kaupungin yritystonttivarannosta 540 000 k-m² on heti luovutettavissa. Yritystonttitarjontaa on muun muassa keskusta-alueella, Kolmenkulmassa, Ruskossa, Tarasteella ja Lahdesjärvellä. Varantoa lisäävät tulevana vuosina uusina yritysalueina Lahdesjärven eteläosa noin 105 000 k-m² ja Kolmenkulman II-vaihe 230 000 k-m². Hyvinvointipalveluiden osalta yksityisten palveluntuottajien tarpeisiin luovutetaan tontteja niiltä osin, kun kaupungin omat palvelut eivät ole olemassa olevaa tonttivarantoa tarvitse. Yhteistyössä kaupunkiympäristön palvelualueen kanssa varmistetaan, että sekä julkiseen että yksityiseen palvelurakentamiseen syntyy tarpeeseen nähden riittävä määrä tonttivarantoa. Pääasiassa kysyntää on ollut päiväkotitonteista ja palveluasumiseen tarkoitetuista tonteista.

Kaupungin palvelutilojen suunnittelua jatketaan yhteistyössä hyvinvointipalveluiden kanssa kaupungin strategisten linjausten ja palveluverkkosuunnitelman edellyttämällä tavalla. Tilahankkeet perusteluineen on esitetty talonrakennusohjelmassa. Kaupunginvaltuuston vuonna 2016 hyväksymien julkisen taiteen periaatteiden toteutuminen palvelurakentamisessa varmistetaan tarveselvitysvaiheessa yhteistyössä hyvinvointipalveluiden kanssa. Hankejohtaminen, rakennuttaminen sekä kiinteistöihin liittyvät ylläpitopalvelut hankitaan Tampereen Tilapalvelut Oy:ltä. Palvelutuotannolle tarpeettoman kiinteistöomaisuuden realisointia jatketaan joko asemaavallisen kehittämisen kautta tai suoraan myyden. Realisoinneista saatavat tulot ohjataan tilojen korvaus- ja uudisinvestointeihin. Luettelo realisoitavista ja irtisanottavista vuokrakohteista päivitetään palveluverkkosuunnitelman valmistuessa.

Tampereen kaupungin tavoite hiilineutraaliudesta vuoteen 2030 mennessä haastaa minimoimaan palvelutilojen elinkaaren aikaiset hiilidioksidivaikutukset. Tavoite ohjaa osaltaan tilahankkeiden uudisrakentamisen, perusparannuksen ja käytön suunnittelua. Kiinteistöt, tilat ja asuntopolitiikka -palveluryhmän tehtävänä on tukea omistajaohjausta kaupunkikonserniin kuuluvien vuokra-asuntoyhteisöjen osallistamisessa hiilineutraalin Tampereen eteen tehtävään työhön. Vuonna 2019 selvitetään, millä uusilla keinoilla voidaan edistää hiilineutraaliuden tavoitetta asunto-

ja palvelurakentamisessa.

Kaupungin tilankäytön tehostamista jatketaan asetettujen tavoitteiden mukaisesti yhteistyössä Hyvinvoinnin palvelualueen ja konsernihallinnon kanssa. Tilojen tehokas käyttö, uudenlainen palveluiden ja tilojen käytön muotoilu sekä kaupunkiympäristön hyödyntäminen oppimisympäristönä ovat lähtökohtana palvelutilojen uudisrakentamisen, perusparannusten ja väistötilojen suunnittelussa. Vuoden 2019 vuokratuloja pienentää Konsernipalveluyksikkö Kopparin yhtiöittämisen myötä tyhjenevä Tietotalo. Vuokravaikutus on 0,8 miljoonaa euroa ja sen negatiivista vaikutusta vuokratulokertymään yritetään pienentää hankkimalla ulkoisia vuokralaisia. Yhtiöitettävä Tampereen Voimia Liikelaitos vaikuttaa vuoden 2019 vuokriin siten, että Voimian sisäiset vuokrat muuttuvat ulkoisiksi ja arvonalisäverollisiksi vuokriksi.

Digitalisaatiolla tavoitellaan asiakaspalvelun sujuvoittamista maanomistajan lupien käsittelyn osalta ja kaupunkitilan tapahtumapaikkojen varauksissa. Palvelukäytössä olevien tilojen käyttöasteen kasvattamista edistetään laajentamalla iltakäytön mahdollisuuksia digitaalisen palvelun kautta yhteistyössä Hyvinvointipalveluiden kanssa. Vuonna 2018 aloitettu Kaupunkitilat 24/7 -projekti jatkuu vuonna 2019. Maanvuokrasopimusten sähköiseen allekirjoitukseen ja arkistointiin siirrytään vaiheittain ja siirtyminen aloitetaan vuonna 2019 uusista omakotitonttien maanvuokrasopimuksista.

TALONRAKENNUSHANKKEET VUOSINA 2019-2022 (1 000 EUROA)

Hankkeen nimi	Kust. arvio	Aik. käyttö, tilanne 31.7.2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
VARHAISKASVATUS JA PERUSOPETUS						
Pispalan koulun perusparannus	7 500	298	3 800			
Atalan terveysaseman muutos päiväkodiksi	1 800		1 800			
Kissanmaan koulun perusparannus	10 600		100	3 500	7 000	
Tammelan koulun, rakennus 2 uuden osan sisäilmaperuserparannus	15 000		200	7 400	7 400	
Hyhkyn koulun (rak 1) ja Huovarin päiväkodin (rak 2) peruserparannus	4 040		540	3 000	500	
Hippoksen uusi päiväkot	4 940	19	2 250	2 590		
Lielahden uusi päiväkot	6 900		100	3 350	3 450	
Mustametsän päiväkot ja neuvola	9 100	76	4 550	4 120		
Pellervon päiväkot ja koulu	8 450	3	300	8 050		
Multisillan päiväkot ja koulu	6 200		200	5 000	1 000	
Olkahisen koulun uudisrakennus ja päiväkodin peruserparannus	10 700		3 000	6 000	1 500	
Liisanpuiston koulun ja päiväkodin uudisrakennus	25 000		200	5 800	13 000	6 000
Isokuusen päiväkot ja koulu	8 000		100	6 000	1 900	
Messukylän koulu / puurakennukset 2 ja 1 ja kivirakennus	5 850			100	1 650	900
Harjun koulu, Kalkun koulutalon peruserparannus	2 600			100	2 500	
Lamminpään koulun rakennus 2 peruserparannus	4 000				100	1 950
Järvensivun koulun peruserparannus / pienten lasten yksikkö	4 600					200
Pohjois-Hervannan koulun peruserparannus ja laajennus	18 500					300
Messukylän (uusi) päiväkot	6 000			3 000	3 000	
Etelä-Hervannan koulu ja päiväkot, uudisrakennus	24 000			300	11 700	12 000
Etelä-Hervannan päiväkot (Kisapuiston koulun paikalle)	6 700					1 000
Kanjonin päiväkot ja koulu uudisrakennus	8 000				1 400	3 300
Kaakinmaan (Eteläpuiston) päiväkot ja koulu ja PMO sali	6 000					100
Ojalan päiväkot ja koulu	8 000					100
Päiväkotien peruserparannus			3 500	3 500	3 500	3 500
Päiväkotien ja koulurakennusten pienet hankkeet			4 500	4 500	4 500	5 500
LUKIOKOULUTUS						
Tampereen lyseon lukion peruserparannus	8 000					100
Lukioiden pienet hankkeet			300	300	300	400
KULTTUURI- JA VAPAA-AIKAPALVELUT						
Kulttuuripalvelut						
Sara Hildénin taidemuseon peruserparannus	6 000	11	100	3 000	2 900	
Kulttuuri ja taide pienet hankkeet			1 000	1 000	1 000	1 000
Kirjastot ja kansalaisopistoyksikkö pienet hankkeet			300	300	300	500
Vapaa-aikapalvelut						
Hervannan vapaa-aikakeskuksen V-rakennuksen peruserparannus	9 000				200	4 000
Hervannan toimintakeskuksen K-rakennuksen peruserparannus	6 900					200
Hervannan toimintakeskuksen E-rakennuksen peruserparannus	1 500					
Hervannan uimahallin allasosaston peruserparannus sekä ilmastoinnin uusiminen	4 200		1 600	2 000		
Keskusta-alueen sisäliikuntatilan suunnittelu			100	100		
Hakametsän jäähallin muutos sisäpelihalliksi	23 000					200
Kalevan liikuntapuiston huoltorakennus	1 500					1 500
Liikuntapaikkojen peruserparannus			2 000	2 000	2 000	2 200
Liikunta ja nuoriso pienet hankkeet			700	700	700	900
SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT						
Koukkuniemen kehittäminen						
Männistö, RAUSAN laajennus	11 000	281	7 000	4 000		
Sosiaali- ja terveysrakennusten pienet hankkeet			2 000	2 000	2 000	2 000

Hankkeen nimi	Kust. arvio	Aik. käyttö, tilanne 31.7.2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
KONSERNIHALLINTO						
Keskusvirastotalon laajennus ja perusparannus	21 600				200	5 800
TKL-Varikko	14 000					200
Sisäilmaolosuhdeinvestoinnit			3 000	3 000	3 000	3 500
Valmistuneiden kohteiden jälkityöt			350	350	400	400
Suunnittelukustannukset			350	350	350	400
MUUT KIINTEISTÖT						
Muiden rakennusten kiinteistö- ja laiteinvestoinnit sekä kaupunkikuvalisten kohteiden investoinnit			3 600	3 600	3 600	3 600
Hiedanrannan rakennusten perusparannus			3 000	2 000	1 000	1 000
Hyvinvointiteknologia ja ensikertainen kalustaminen välivuokrauksessa			300	300	300	300
Purkukustannukset			2 000	2 000	2 000	2 000
TALONRAKENNUKSET YHTEENSÄ		688	52 840	93 310	84 350	65 050
Rahoitusosuudet			-3 170	0	0	0
TALONRAKENNUSHANKKEIDEN NETTOINVESTOINNIT			49 670	93 310	84 350	65 050
TALONRAKENNUSHANKKEIDEN NETTOINVESTOINNIT, PL. HIEDANRANTA (sitova erä)			46 670	91 310	83 350	64 050
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot			-3 460	-3 000	-3 000	-3 000
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA YHTEENSÄ			46 210	90 310	81 350	62 050

VUOKRAUKSELLA TAI MUULLA RAHOITUSMALLILLA TOTEUTETTAVAT HANKKEET

Vuorestalo 2. osa	44 720	44 720				
Tammelan stadion	20 000	xxx	xxx	xxx	xxx	20 000
Lamminrahkan yhtenäiskoulu, 1.vaihe	12 222					
Tredu Kankaantaankatu	28 200	xxx	xxx	xxx		

Vuoden 2019 hankkeiden perustelut

KASVATUS JA OPETUS

Pispalan koulun perusparannus

Pispalan koulurakennus on rakennettu vaiheittain vuosina 1915, 1922 ja 1942. Koulurakennus tarvitsee perusparannuksen. Samassa yhteydessä tehdään oppimisympäristöjen kehityksen edellyttämät muutostyöt. Rakennuksen arvoluokitus on RMII (Rakennustaiteellisesti, maise- mallisesti ja kaupunkikuvallisesti erittäin merkittävä, vuoden 1942 laajennuksen alkuperäisyysaste korkea). Koulurakennus on merkitty asemakaavassa suojeltavaksi merkinnällä sr-18 ja piha merkinnällä sk-piha. Hankkeen tarveselvitys hyväksyttiin lasten ja nuorten palvelujen lautakunnassa 12.5.2016 ja hankesuunnitelma 21.2.2017. Perusparannushankkeelle oli suunnitteluraha vuodelle 2017 ja rakentamisrahaa vuosille 2018–2019. Talousarvion valmisteluvaiheessa on suunniteltu, että koulu siirtyy väistötiloihin Amurin kansainvälisen koulun tiloihin ja muihin olemassa oleviin tiloihin.

Atalan terveysaseman muutos päiväkodiksi

Atalan koulun tontilla sijaitseva vuonna 1991 valmistunut Atalan terveysasema muutti Linnainmaan hyvinvointikeskukseen vuonna 2017. Alueella on pulaa päivähoidon tiloista. Tyhjilleen jääneet tilat muutetaan 60 lapsen päiväkodiksi. Samalla tehdään toiminnan edellyttämät tilamuutokset ja talotekniikan uudistukset sekä uudet leikkipihat. Uuden päiväkodin ja koulun välille rakennetaan uusi yhdyskäytävä. Hanke perustuu vuonna 2015 tehtyyn koillisen alueen varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palveluverkkoselvitykseen. Hankkeelle esitetään rakentamisrahaa vuodelle 2019. Suunnitelman mukaan tilat toimivat viereisen Atalan päiväkodin väistötilana sen perusparannuksen ajan. Tarveselvitys ja hankesuunnitelma ovat valmistelussa. Hanke ei vaadi väistötiloja.

Kissanmaan koulun perusparannus

Kissanmaan koulurakennus on rakennettu vuonna 1951. Koulurakennus tarvitsee perusparannuksen. Samassa yhteydessä

tehdään oppimisympäristöjen kehityksen ja palveluverkkopäätösten edellyttämät muutostyöt. Koulurakennus on merkitty asemakaavassa suojeltavaksi merkinnällä sr. Koulun oppilasmäärä on 300 (luokat 0–6 kaksisarjaisena). Perusparannushankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2019 ja rakentamisrahaa vuosille 2020–2021. Tarveselvitys on valmistelussa. Talousarvion valmisteluvaiheessa on suunniteltu, että koulu väistää Liisanpuiston uuteen kouluun sen valmistuttua.

Tammelan koulun, rakennus 2 uuden osan sisäilma- ja perusparannus

Tammelan koulurakennus 2 on rakennettu vuonna 1957 ja se on peruskorjattu vuonna 2005. Rakennus kärsii sisäilmaongelmista ja tarvitsee perusparannuksen. Samassa yhteydessä tehdään joitakin oppimisympäristöjen kehityksen edellyttämiä muutostöitä. Perusparannushankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2019 ja rakentamisrahaa vuosille 2020–2021. Hanke edellyttää väistötiloja, ja ne ratkaistaan esiselvitystyön yhteydessä.

Hyhkyn koulun ja Huovarin päiväkodin perusparannus

Hyhkyn koulurakennus on rakennettu vuonna 1903 ja samalla tontilla sijaitseva Huovarin päiväkotirakennus vuonna 1912. Koulurakennukset on merkitty asemakaavassa suojeltavaksi merkinnällä sr-3. Rakennukset tarvitsevat perusparannuksen. Samassa yhteydessä tehdään oppimisympäristöjen kehityksen ja palveluverkkopäätösten edellyttämät muutostyöt. Perusparannushankkeelle esitetään suunnittelu- ja rakentamisrahaa vuosille 2019–2021. Hanke edellyttää väistötiloja, ja ne ratkaistaan esiselvitystyön yhteydessä.

Hippoksen päiväkotia

Hippoksen päiväkotia on korjattu useaan otteeseen viime vuosina kosteus- ja sisäilmaongelmien takia. Päiväkodin nykyinen lapsimäärä on 88. Osa lapsista tarvitsee erityistä hoitoa ja kuntoutusta. Laaja perusparannus oli suunniteltu tehtäväksi vuodesta 2017 alkaen päiväkotien perusparannushankkeisiin osoitetuilla määrära-

hoilla. Esisuunnitteluvaiheessa kuitenkin selvisi, että rakennuksen perusparantaminen edellyttää laajaa rakenteiden purkua ja uusimista. Lisäksi todettiin, että tilat ovat nykyisellään toimimattomat eikä rakennusrunko mahdollista tarpeellisia tilamuutoksia tai tilankäytön tehostamista. Vaihtoehtona laajamittaiselle perusparannukselle tarveselvityksessä päädyttiin esittämään tontille uutta päiväkotirakennusta 120 lapselle. Hippoksen päiväkodin uudisrakennuksen tarveselvitys hyväksyttiin sivistys- ja kulttuurilautakunnassa 12.9.2017. Sivistys- ja kulttuurilautakunta on hyväksynyt hankesuunnitelman 26.4.2018 ja asunto- ja kiinteistölautakunta on hyväksynyt hankesuunnitelman 25.4.2018. Hankkeelle esitetään rakentamisrahaa vuosille 2019–2020. Päiväkodin toiminta on siirtynyt kesällä 2017 Kalevanharjun väistötiloihin.

Lielahden uusi päiväkotia

Lielahden vanha päiväkotia on suljettu sisäilmaongelmien vuoksi. Rakennuksessa toiminut neuvola siirtyi Lielähtikeskukseen kesällä 2015. Rakennus vaatisi perusparannuksen ja tilamuutosten tekemisen pohjakerroksen neuvolatiloihin. Päiväkotia puretaan ja tilalle rakennetaan uusi 160 lapsen yksikkö. Hankkeen edellyttämä asemakaavaehdotus hyväksyttiin asetettavaksi nähtäville 4.–18.5.2018 väliseksi ajaksi ja sen odotetaan vahvistuvan syksyllä 2018. Hankkeen tarveselvitys hyväksyttiin sivistys- ja kulttuurilautakunnassa 24.5.2018. Hankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2019 ja rakentamisrahaa vuosille 2020–2021. Päiväkotia toimii jo väistötiloissa Peltovainion siirtokelpoisessa päiväkodissa.

Mustametsän päiväkotia ja neuvola

Koivistonkylän-Veisun alueen päivähoitopaikkatarpeen ratkaisemiseksi on tarjottu rakentaa uusi 140–160 paikkainen päiväkotia ja esiopetuksen tilat 3–4 ryhmälle sekä neuvola Nekalan kaupunginosaan Normaalkoulun läheisyyteen. Rakennuksen keskitetään eteläisen palvelualueen neuvolapalveluja. Rakennettava päiväkotia korvaa huonokuntoisen ja tämän vuoksi

käytöstä poistuvan Nekalan päiväkodin. Hankkeen tarveselvitys hyväksyttiin lasten ja nuorten palvelujen lautakunnassa 26.3.2015. Hankesuunnitelma hyväksyttiin kaupunginhallituksessa 22.1.2018. Hankkeelle esitetään rakentamisrahaa vuosille 2019–2020. Käytöstä poistuva vanha Nekalan päiväkodin kiinteistö kehitetään muuhun käyttötarkoitukseen.

Pellervon päiväkotiki ja koulu

Pellervon päiväkodin ja koulun uudisrakennus rakennetaan Pellervon vanhan koulun tontille. Päiväkotiki mitoitetaan 160 lapselle ja koulun esi- ja alkuopetuksen (luokat 0–2) tilat toteutetaan kaksisarjaisena. Tontilla nyt sijaitsevasta väliaikaisesta 140 lapsen päiväkotikiyksiköstä luovutaan uuden rakennuksen valmistuttua. Hankkeen tarveselvitys hyväksyttiin sivistys- ja kulttuurilautakunnassa 22.3.2018 ja hankesuunnittelu käynnistyy syksyllä 2018. Hankkeelle esitetään suunnittelu- ja rakentamisrahaa vuosille 2019–2020. Pellervon vanha koulu on purettu ja koulun tontilla, johon uusi päiväkotiki ja koulu sijoittuvat, on käynnissä asemakaavamuutos. Asemakaavamuutoksessa tavoitellaan palvelurakennuksen lisäksi uutta rakennusoikeutta asuntorakentamiseen.

Multisillan päiväkotiki ja koulu

Nykyinen Multisillan päiväkotiki kärsi vakavista sisäilmaongelmista ja se purettiin vuonna 2015. Koulu on suljettu sisäilmaongelmien vuoksi ja se purettiin kesällä 2018. Koululaiset ovat siirtyneet jo aiemmin Peltolammin koululle. Päiväkotiki toimii tällä hetkellä siirtokelpoisissa väistötiloissa nykyisen koulun tontilla. Multisillan yleissuunnitelma valmistui syksyllä 2016 ja asemakaavoitus käynnistyi tämän jälkeen. Uusi päiväkotiki- ja koulurakennus on tarkoitus rakentaa yleissuunnitelman mukaisesti vanhan koulun ja Lempääläntien väliselle alueelle. Vanha päiväkodin tontti kaavoitetaan yhdessä viereisen koulutontin kanssa asuinkäyttöön. Päiväkotiki mitoitetaan 140 lapselle, lisäksi tiloihin sijoitetaan pienten lasten koulun, esi- ja alkuopetuksen (luokat 1–2) tilat yksisarjaisena. Hankkeen tarveselvitys hyväksyttiin lasten ja nuorten palvelujen lautakunnassa 23.4.2015. Hankkeelle esitetään suunnitte-

lu- ja rakentamisrahaa vuosille 2019–2021.

Olkahisen koulun uudisrakennus ja päiväkodin perusparannus

Olkahisen koulurakennus on rakennettu vuonna 1960, laajennus ja muutostyöt valmistuivat vuosina 1985 ja 1997. Vuonna 1997 valmistui myös päiväkodin laajennusosa koulun yhteyteen. Koulurakennus kärsi vakavista sisäilmaongelmista ja koulun opetus siirtyi koulun tontille rakennettuihin siirtokelpoisiin väistötiloihin keväällä 2018. Päiväkodin sisäilmaongelma paheni talvella 2018. Suunnitelman mukaan koulurakennus korvataan uudisrakennuksella ja paremmassa kunnossa oleva päiväkotiki perusparannetaan. Uuden koulun oppilasmäärä on 300 (luokat 0–6 kaksisarjaisena) ja perusparannettavan päiväkodin lapsimäärä on 80. Hankkeen tarveselvitys hyväksyttiin sivistys- ja kulttuurilautakunnassa 22.2.2018. Hankkeelle esitetään rakentamisrahaa vuosille 2019–2021. Sisäilmaongelmista kärsivä päiväkotiki siirtyy koulun kentällä sijaitsevaan siirtokelpoiseen väistötilaan syksyllä 2018.

Liisanpuiston koulu ja päiväkotiki

Liisanpuiston koulu ja terveysasema on rakennettu vuonna 1977 ja laajennukset valmistuivat vuosina 1985 ja 1997. Koulu- ja terveysasemarakennus kärsii vakavista sisäilmaongelmista. Koulu suljettiin vuonna 2017 ja koulun opetus siirtyi väistötiloihin Sairaalankatu 6:n tiloihin syksyllä 2017. Palveluverkkosuunnitelman mukaan koulu- ja terveysasemarakennus korvataan uudella isommalla koulu- ja päiväkotikirakennuksella. Koulun tuleva oppilasmäärä on 750 oppilasta (luokat 0–9) ja päiväkodin 120 lasta. Tarveselvitys on valmistelussa. Hankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2019 ja rakentamisrahaa vuosille 2020–2022.

Isokuusen päiväkotiki ja koulu

Isokuusen päiväkodin ja koulun uudisrakennus rakennetaan palveluverkkosuunnitelman mukaisesti Vuoreksen kaupunginosaan Isokuusen keskustan alueelle. Päiväkotiki mitoitetaan 160 lapselle ja koulun esi- ja alkuopetuksen (luokat 0–2) tilat toteutetaan kaksisarjaisena. Hankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2019

ja rakentamisrahaa vuosille 2020–2021. Tarveselvitys on valmistelussa.

Päiväkotien perusparannus

Määrärahaa käytetään kaupungin omistuksessa olevien päiväkotitilojen perusparannukseen. Päiväkotitiloissa uudistetaan vanhaa tekniikkaa ja parannetaan olosuhteita. Lisäksi tehdään toiminnallisia muutoksia. Perusparannettavat hankkeet täsmentyvät päivähoidon tilakartoituksen ja kohteiden kuntoarvioiden perusteella. Vuodelle 2019 on suunniteltu toteutettavaksi Linnainmaan päiväkodin perusparannus. Lisäksi määrärahaa käytetään tulevien perusparannuksien suunnitteluun.

Päiväkotien ja koulurakennusten pienet hankkeet

Määräraha käytetään kasvatuksen ja opetuksen tilojen käyttäjälähtöisiin ja rakennuksen sisäilman ja kunnan parantamiseen tähtääviin hankkeisiin. Tällaisia voivat olla esimerkiksi tilamuutokset, osittaiset perusparannukset (esimerkiksi pihat, rakenteet, tekniset järjestelmät), turvallisuutta ja sisäilmaolosuhteita parantavat hankkeet.

LUKIOKOULUTUS

Lukioiden pienet hankkeet

Määräraha käytetään lukioiden tilojen pieniin perusparannus- ja muutostöihin erillisen vuosisuunnitelman mukaan.

KULTTUURI- JA VAPAA-AIKAPALVELUT

Sara Hildénin taidemuseon perusparannus

Sara Hildénin taidemuseo on valmistunut vuonna 1978. Tehtyjen kuntotutkimusten perusteella rakennuksen ylläpito edellyttää rakennusteknistä peruskorjausta ja myös talotekniset järjestelmät ovat suurilta osin käyttöikänsä päässä. Rakennus perusparannetaan vastaamaan näyttelytoiminnan ja taideteosten säilytyksen tarpeita. Samalla tehdään tarpeellisia tilojen toiminnallisia parannuksia. Rahoitusta esitetään suunnittelulle vuodelle 2019 ja rakentamiselle vuosille 2020–2021.

Särkänniemen-Onkiniemen asemakaavoitustyö on käynnistynyt vuonna 2017 ja taidemuseon toimintaedellytysten parantaminen nykyisellä sijainnilla tarkastellaan samassa yhteydessä. Alueelle suunnitellaan matkailu- ja huvipuistotoiminnan ja taidemuseon toiminnan lisäksi rakentamismahdollisuuksia asunnoille ja toimitiloille.

Hervannan uimahallin perusparannus

Uimahalli valmistui luolaan ja otettiin käyttöön vuonna 1978. Rauhanaikana luola toimii pysäköintihallina ja uimahallina. Taloteknisesti uimahalli on suunniteltu ja toteutettu palvelemaan kriisi aikana osana Hervannan kallioluolan suurta väestönsuojaa. Sen talotekniset laitteet toimivat osin yhteisinä molemmille. Uimahallilla on oma toiminnallinen ja tekninen roolinsa kriisitilanteessa (uimahalli ”sairastilana” ja uimallas ”lauhdevesialtaana”). Laitteistojen on tästä syystä oltava koko ajan toimintakuntoisia. Hervannan uimahallista on syksyn 2017 aikana tehty kattavat talotekniset kuntoselvitykset, joiden perusteella on tunnistettu kiireellinen perusparannustarve. Ympäristöterveys on antanut useita huomautuksia tilojen terveellisyden ja turvallisuuden epäkohdista.

Hervannan uimahallin perusparannuksen tarveselvitys on hyväksytty jatkosuunnittelun pohjaksi sivistys- ja kulttuurilautakunnassa 22.3.2018 ja annettu tiedoksi asunto- ja kiinteistölautakunnassa 28.3.2018. Toteutussuunnittelu alkaa hankesuunnitelman hyväksymisen jälkeen syyskuussa 2018. Urakkalaskenta on tarkoitus toteuttaa tammi-helmikuussa 2019 ja toteutussuunnitelman hyväksyminen maaliskuussa 2019. Uimahalli on tarkoitus ottaa uudelleen käyttöön elokuussa vuonna 2020.

Hankkeelle esitetty aikataulu oli tutkittuun korjaustarpeeseen nähden alimitoitettu ja määräraha riittämätön. Hankesuunnitelman hyväksymisen jälkeen tehdään vuonna 2018 toteutussuunnittelu, johon tarvittavat rahat on budjetoitu. Isojen investointien määrärahaan esitetään varausta, joka yhdessä 2018 määrärahan loppuosan kanssa riittää Hervannan uimahallin perusparannuksen toteuttamiseen vuosille 2019–2020.

Keskusta-alueen sisäliikuntatilan suunnittelu

Keskusta-alueen liikuntamahdollisuuksien kehittämiseksi käynnistetään talousarviovuonna sisäliikuntatilan suunnittelu keskusta-alueelle. Suunnittelu tehdään liikuntapaikkaselvityksen ja Hakametsä-työryhmän tarvearvioiden perusteella, jonka jälkeen päätetään erikseen hankkeen laajuudesta ja rakentamisaikataulusta.

Kulttuuri- ja taide pienet hankkeet

Määräraha käytetään kulttuuri- ja taiderakennusten sekä kansalaisopiston ja Tampere-talon pieniin perusparannus- ja muutostöihin erillisen vuosisuunnitelman mukaan. Vuoden 2019 määrärahasta on varattu 0,7 milj. euroa Mäntinrannan taidekeskuksen perusparannuksen 2. vaiheelle.

Kirjastot ja kansalaisopistoyksikkö pienet hankkeet

Määräraha käytetään kirjastojen ja kansalaisopistoyksiköiden tilojen pieniin perusparannus- ja muutostöihin erillisen vuosisuunnitelman mukaan.

Liikuntapaikkojen perusparannus

Määrärahaa käytetään kaupungin omistuksessa olevien liikuntatilojen perusparannukseen, jossa uudistetaan vanhaa tekniikkaa ja parannetaan olosuhteita. Lisäksi tehdään toiminnallisia muutoksia. Liikuntatilojen perusparannustarpeista on laadittu suunnitelma, josta esitetään toteutettavaksi 1–2 kohdetta vuosittain kiireellisyysjärjestyksessä. Sivistys- ja elämälaatupalvelujen lautakunta on 8.12.2016 asettanut perusparannukset kiireellisyysjärjestykseen ja vuosien 2017–2022 aikana toteutetaan ainakin Hervannan urheilukentän huoltorakennuksen perusparannus, Hakametsän harjoitshallin sisäkaton perusparannus, Hervannan uimahallin perusparannus sekä Tampereen Stadionin (Ratina) toiminnallisia uudistuksia ja viereisen kauppakeskuksen valmistumiseen liittyviä katsomoiden perusparannustöiden toteuttamista. Kaukajärven soutu- ja melontastadionin perusparannus toteutetaan määrärahojen niin mahdollista vuonna 2022. Hervannan toiminta- ja vapaa-aikakeskuksen rakennusten perusparannus on nostettu erillisiksi investointihankkeiksi johtuen niiden suures-

ta koosta. Tarveselvitys kokonaisuudesta on valmistunut syksyllä 2017.

Liikunta ja nuorisot pienet hankkeet

Määräraha käytetään liikunta- ja vapaa-aikarakennusten ja nuorisotoimen käytössä olevien rakennusten pieniin perusparannus- ja muutostöihin erillisen vuosisuunnitelman mukaan. Määrärahasta kohdistetaan 0,2 milj. euroa erityisesti uimarantojen rakennusten uusimiseen ja perusparannukseen erillisen suunnitelman mukaan.

SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT

Koukkuniemen kehittäminen

Vanhusten hoivapaikkojen tarve lisääntyy merkittävästi. Palveluverkkosuunnittelussa on esitetty toteutusmalli hoitopaikkatarpeen ratkaisuksi. Sen yhtenä osana on Koukkuniemen alueen kehittäminen. Koukkuniemen vanhempi rakennuskanta on toiminnallisesti ja teknisesti perusparannusvaiheessa lähivuosina. Samalla toteutetaan rakennemuutosta laitoshoidosta avohoitoon ja tehostettuun palveluasumiseen. Uudisrakennuksia on toteutettava ensin, jotta mahdollistetaan perusparannusten käynnistäminen ja tarvittava purku.

Kehittämistä viedään eteenpäin yhdessä Valtion asumisen rahoitus- ja kehittämisskeskuksen (ARA) kanssa, jolta kaupunki on saanut ja voi hakea investointiavustusta hankkeille. ARA on edellyttänyt asemakaavamuutokseen tähtäävän yleissuunnitelman laatimista Koukkuniemen alueen kehittämisestä ennen uusien investointiavustusten myöntämistä. Yleissuunnittelussa (vuonna 2014) on esitetty, kuinka Koukkuniemen aluetta kehitetään siten, että alueelle syntyä ikäihmisten asumisen lisäksi myös muuta asumista. ARA:ta saadut avustukset lasketaan suoraan asukkaiden hyväksi vuokranmaksua keventämään. Koukkuniemen 10,7 ha tontin asemakaavan muutos on tehty tältä pohjalta, mutta uuden asemakaavan vahvistuminen siirtyy valitusprosessin vuoksi. Kaavaehdotuksessa tontin itäpää kehitetään asuinalueeksi ja länsipäähän mahdollistetaan tehostetun palveluasumisen lisärakentaminen.

Koukkuniemen Männistö, RAUSAN laajennus

Rauhaniemen sairaalan (RAUSA) viereen rakennetaan laajennusosa, johon on tulossa 4 ryhmäkotia, yksi kuhunkin kerrokseen, yhteensä 60 asukaspaikkaa. Uudisosan kerrokset pyritään rakentamaan samaan tasoon Rauhaniemen sairaalan lattiapintojen kanssa. Rakentamisen on ollut tarkoitus alkaa Toukolan valmistuttua. Tavoitteena on, että Männistön valmistuttua Koivula-rakennus poistuu palveluverkosta ja uuden asemakaavan mukainen alue saadaan vapautettua asuinrakentamiseen.

Hanke liittyy Koukkuniemen kehittämiin, palvelutarpeen kasvuun ja uusien ikäihmisten asuntojen rakentamiseen ennen vanhojen perusparannusta. Tarveselvitys hyväksyttiin ikäihmisten palvelujen lautakunnassa 11.11.2014. Hankesuunnitelma hyväksyttiin ikäihmisten palvelujen lautakunnassa 26.10.2016 ja Tilakeskuksen johtokunnassa 27.10.2016. Hankkeelle on varattu suunnittelurahaa vuodelle 2016 ja rakentamisrahaa vuosille 2018–2019. Investointiavustus on budjetoitu vuosille 2016 ja 2018–2019. Männistö on saanut ARAn alustavan varauksen hankkeelle, jonka laajuus oli ajateltu suuremmaksi, 84–90 asuntoa sisältäväksi. Rakennuspaikka ei mahdollista niin isoa rakennusta, joten sitä on pienennetty kahden ryhmäkodin verran. Hankkeelle haettiin 15.2.2018 heinäkuussa 2016 voimaan tulleen kuntien sote-investointien rajoittamislain mukaisista poikkeuslupaa sosiaali- ja terveysministeriöstä (STM) 1.7.2016, mutta se hylättiin 19.4.2018. Asiasta tehtiin oikaisuvaatimus ja valituskirjelmä 17.5.2018 Hämeenlinnan hallinto-oikeuteen, jossa asia on nyt käsittelyssä.

Sosiaali- ja terveystalouden pienet hankkeet

Määräraha käytetään sosiaali- ja terveystalouden toimitilojen pieniin perusparan-

nus- ja muutostöihin sekä toiminnan edellyttämiin toiminnallisiin muutoksiin erillisen vuosisuunnitelman mukaan.

KONSERNIHALLINTO

Sisäilmaolosuhdeinvestoinnit

Määräraha käytetään rakennusten sisäilmaongelmia aiheuttavien teknisten ja rakenteellisten investointien toteuttamiseen kohteissa, joissa ei tehdä muita perusparannustöitä. Määräraha mahdollistaa toiminnan edellyttämien sisäilmaolosuhdeiden parantamisen ja kiinteistöjen teknisten ja rakenteellisten ongelmien hoitamisen.

Valmistuneiden kohteiden jälkityöt

Määrärahalla hoidetaan edellisissä valmistuneiden kohteiden jälkitöitä, kuten pihatyöt ja valmistuneissa kohteissa todettuja käyttöä haittaavia puutteita.

Suunnittelukustannukset

Määräraha käytetään sellaisten hankkeiden esi- ja hankesuunnitteluun, joilla ei ole yksilöityjä talousarviomäärärahoja. Hankkeiden toteutuessa kustannukset siirretään kyseisille projekteille.

MUUT KIIENTEISTÖT

Muiden rakennusten kiinteistö- ja laiteinvestoinnit sekä kaupunkikuvallisten kohteiden investoinnit

Määrärahaa käytetään kaupungin omistuksessa olevien ja kaupunkikonsernin ulkopuolelle vuokrattujen tilojen investointeihin vuokrauksen ja vuokratuottojen mahdollistamiseksi. Määrärahaa käytetään myös kaupunkikuvallisesti tärkeiden kohteiden investointeihin (piiput ja muut maamerkit).

Määrärahasta käytetään kaikkien kaupungin omistamien rakennusten energian-

säästötoimiin noin 0,8 milj. euroa. Määrärahaa käytetään lisäksi rakennuksissa olevien teknisten laitteiden ajanmukaistamiseen sekä rakennuksien liittämiseen rakennusautomaatiojärjestelmien ja kulunvalvonnan piiriin.

Määrärahalla toteutetaan liikelaitosten rationalisointi-investointeja sekä liikelaitosten pieniä perusparannus- ja korjausinvestointeja ja toiminnan edellyttämiä muutoksia sekä palvelukäyttöön vuokrattujen kohteiden yhteiskäytössä olevien tilojen kalustamista silloin, kun niitä ei ole sisällytetty muihin määrärahoihin.

Lisäksi määrärahaa käytetään kehitettävien ja realisoitavien kiinteistöjen kehityskustannuksiin.

HYVINVOINTITEKNOLOGIA JA ENSIKERTAINEN KALUSTAMINEN VUOKRAUKSELLA TAI MUULLA RAHOITUSMALLILLA TOTEUTETTAVISSA HANKKEISSA

Määrärahaa käytetään ulkopuoliselta kiinteistönomistajalta vuokrattujen tai muulla kuin investointimäärärahalla toteutettujen hankkeiden käyttäjälähtöisiin investointeihin, joita ei sisällytetä vuokra- tai rahoitussopimukseen. Tällaisia hankintoja voivat olla esimerkiksi joidenkin useamman käyttäjän tilojen kalustaminen ja hyvinvointiteknoologiaan liittyvät hankinnat. Vuosina 2019–2021 tällaisia hankkeita ovat Vuores-talo ja Tammelan Stadion.

TULOT

Talonrakennushankkeiden tulot muodostuvat Koukkuniemen Männistölle (RAUSAN laajennus) budjetoidusta ARAn investointiavustuksista sekä kiinteistöomaisuuden myynneistä.

Taloussuunnitelmakauden 2020–2022 hankkeiden perustelut

KASVATUS JA OPETUS

Messukylän koulu / puurakennukset 2 ja 1 ja kivirakennus

Messukylän vanhimmat koulurakennukset ovat valmistuneet vuosina 1886 (puurakennus 1), 1888 (puurakennus 2) ja 1926 (kivirakennus). Rakennukset on peruskorjattu vuonna 1991. Koulurakennukset tarvitsevat perusparannuksen. Samassa yhteydessä tehdään oppimisympäristöjen kehityksen ja palveluverkkopäätösten edellyttämät muutostyöt. Koulussa on 360 oppilasta (luokat 0–6 kaksisarjaisena). Rakennuksen perusparannus toteutetaan vaiheittain. Puurakennus 2 kärsii sisäilmaongelmista ja alustavan suunnitelman mukaan se siirtyy tontille rakennettaviin väistötiloihin jo vuonna 2019. Väistötila mitoitetaan siten, että se palvelee kaikkia rakennusvaiheita. Perusparannushankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2020 ja rakentamisrahaa vuosille 2021–2023.

Harjun koulu, Kalkun koulutalon perusparannus

Kalkun koulurakennus on rakennettu vuonna 1981. Koulurakennus tarvitsee perusparannuksen. Samassa yhteydessä tehdään oppimisympäristöjen kehityksen ja palveluverkkopäätösten edellyttämät muutostyöt. Koulussa on 60 oppilasta (0–4 luokat 0,5–1 sarjaisena). Perusparannushankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2020 ja rakentamisrahaa vuodelle 2021. Hanke edellyttää väistötiloja, ja ne ratkaistaan esiselvitystyön yhteydessä.

Lamminpään koulun rakennus 2 perusparannus

Lamminpään koulurakennus 2 on rakennettu vuonna 1981. Koulurakennus tarvitsee perusparannuksen. Samassa yhteydessä tehdään oppimisympäristöjen kehityksen ja kouluverkkopäätösten edellyttämät muutostyöt. Koulun kokonaisoppilasmäärä on 462 (luokat 0–6). Perusparannushankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2021 ja rakentamisrahaa vuosille 2022–2023. Hanke edellyttää väistötiloja, ja ne ratkaistaan esiselvitystyön yhteydessä.

Järvensivun koulun perusparannus / pienten lasten yksikkö

Järvensivun koulukiinteistö koostuu kolmesta rakennuksesta. Rakennuksista vanhimmat ovat vuodelta 1907, nuorin vuodelta 1956. Rakennukset tarvitsevat perusparannuksen. Koulu on suljettu sisäilmaongelmien vuoksi ja se siirtyi väistötiloihin Sairaalkatu 6:n tiloihin syksyllä 2017. Palveluverkkoselvityksessä tehdään esitys Järvensivun koulun tulevaisuudesta. Hankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2022 ja rakentamisrahaa vuodelle 2023.

Pohjois-Hervannan koulun perusparannus ja laajennus

Pohjois-Hervannan koulurakennus on rakennettu vuonna 1975. Koulurakennus tarvitsee perusparannuksen. Samassa yhteydessä tehdään oppimisympäristöjen kehityksen ja palveluverkkopäätösten edellyttämät muutostyöt ja varaudutaan alueen oppilasmäärän kasvuun. Hankkeen valmistuttua koulun kapasiteetti on noin 1100 oppilasta (luokat 0–9). Talousarviovalmisteluvaiheen suunnitelman mukaan koulu väistää osin Etelä-Hervannan uuteen kouluun rakennustöiden ajaksi ja osin TTY:n tiloihin Konetaloon. Perusparannushankkeelle esitetään suunnittelu- ja rakentamisrahaa vuosille 2022–2024.

Messukylän uusi päiväkoti

Messukylän päiväkodin uudisrakennus rakennetaan Messukylän koulun välittömään läheisyyteen. Päiväkoti mitoitetaan 160 lapselle. Rakennuksen valmistuttua Messukylän vanhasta päiväkodista luovutaan. Hanke edellyttää kaavamuutosta. Päiväkodin tarpeisiin tehtävällä kaavamuutoksella mahdollistetaan myös nykyisen päiväkodin ja sen viereisen kiinteistön kehittäminen asuntorakentamiseen. Hankkeelle esitetään suunnittelu- ja rakentamisrahaa vuosille 2020–2021.

Etelä-Hervannan päiväkoti (Kisapuiston koulun paikalle)

Kisapuiston koulu on suljettu sisäilmaongelmien vuoksi vuonna 2017 ja se siirtyi väistötiloihin Pelipuiston kiinteistöön

samana vuonna. Hervannan alueen nykyisten päiväkotien kunto on heikko ja alueen lapsimäärä kasvaa tulevaisuudessa voimakkaasti. Kisapuiston koulu puretaan ja paikalle suunnitellaan uusi 160–180 lapsen päiväkotiyksikkö. Samalla tontilla sijaitseva noin 100 lapsen Kisapuiston päiväkoti kärsii sisäilmaongelmista ja vaatii perusparannuksen. Tarveselvitysvaiheessa tutkitaan myös mahdollisuutta rakentaa molemmat nykyiset rakennukset korvaava yksi iso noin 250–260 lapsen päiväkotiyksikkö. Samassa yhteydessä luovutaan pienistä ja epätarkoituksenmukaisista päiväkodeista. Hankkeelle esitetään suunnittelu- ja rakentamisrahaa vuosille 2022–2023. Hanke edellyttää väistötiloja, jotka ratkaistaan esiselvitystyön yhteydessä.

Etelä-Hervannan koulu ja päiväkoti

Etelä-Hervannan koulurakennus on rakennettu vuonna 1983. Koulu kärsii sisäilmaongelmista ja se suljettiin kesällä 2018. Koulu siirtyy väistötiloihin TTY:n kampukselle Konetaloon syksyllä 2018. Suunnitelman mukaan koulurakennus korvataan uudella 1300 oppilaan (luokat 0–9) koulun ja 160 lapsen päiväkodin rakennuksella. Rakennus toimii osin tulevan Pohjois-Hervannan koulun perusparannuksen väistötilana. Hankkeen edellyttämä asemakaavamuutos on vireillä. Samassa yhteydessä luovutaan pienistä ja epätarkoituksenmukaisista päiväkodeista. Tarveselvitys on valmistelussa. Hankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2020 ja rakentamisrahaa vuosille 2021–2022.

Kanjonin päiväkoti ja koulu uudisrakennus

Kanjonin koulu on rakennettu vuonna 1987 ja samalla tontilla sijaitseva nuorisotalo on rakennettu vuonna 1988. Palveluverkkosuunnitelman mukaan huonokuntoiset rakennukset korvataan uudisrakennuksella. Uusi päiväkoti mitoitetaan 160 lapselle ja koulun esi- ja alkuopetuksen (luokat 0–2) tilat toteutetaan kaksisarjaisena. Hankkeelle esitetään suunnittelu- ja rakentamisrahaa vuosille 2021–2023. Hanke edellyttää väistötiloja, jotka ratkaistaan esiselvitystyön yhteydessä.

Kaakinmaan (Eteläpuiston) päiväkoti ja koulu ja PMO sali

Kaakinmaan (Eteläpuiston) päiväkodin ja koulun uudisrakennus rakennetaan Kaakinmaan kaupunginosaan. Päiväkoti mitoitetaan 120 lapselle ja koulun esi- ja alkuopetuksen (luokat 0–2) tilat toteutetaan yksisarjaisena. Päiväkodin sali mitoitetaan ja suunnitellaan siten, että sitä voi käyttää myös Pirkanmaan musiikkiopisto (PMO) harjoitustilanaan ilta-aikaan. Hanke korvaa huonokuntoisen Mäntykadun päiväkodin. Jatkosuunnittelun yhteydessä tutkitaan myös Koulukadun yksiköstä luopumista. Hankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2022 ja rakentamisrahaa vuodelle 2023.

Ojalan päiväkoti ja koulu

Ojalan päiväkodin ja koulun uudisrakennus rakennetaan palveluverkon mukaisesti Ojalan kaupunginosaan. Päiväkoti mitoitetaan 160 lapselle ja koulun esi- ja alkuopetuksen (luokat 0–2) tilat toteutetaan kaksisarjaisena. Alueen asemakaava on valmistelussa. Päiväkodin ja koulun tarve määritetty Ojalan alueen rakentamisen aikataulun mukaan. Ojala-Lamminrahkan alueen Tampereen ja Kangasalan kaupunkien yhteinen Lamminrahkan kouluhanke on valmistelussa. Hankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2022 ja rakentamisrahaa vuosille 2023–2024.

LUKIOKOULUTUS

Lyseon lukion perusparannus

Lyseon lukion rakennus on valmistunut vuonna 1935. Rakennus tarvitsee perusparannuksen. Perusparannuksen yhteydessä tehdään asemakaavan ja suojeluarvojen mahdollistamissa rajoissa tarpeellisia tilamuutoksia. Tilat suunnitellaan nykymuotoisen lukio-opetuksen tarpeisiin ja niiden käytettävyyttä sekä esteettömyyttä parannetaan. Hankkeelle esitetään suunnittelu- ja rakentamisrahaa vuosille 2022–2024.

KULTTUURI- JA VAPAA-AIKAPALVELUT

Hervannan vapaa-aikakeskuksen perusparannus

Vapaa-aikakeskus valmistui 1979. Rakennus on tullut perusparannusikänsä ja erityi-

sesti talotekniset laitteet ja ratkaisut ovat vanhentuneet. Talotekniikka on käyttökänsä päässä ja sen uusiminen ajankukaisesti on yksi suurimpia osa-alueita. Lisäksi rakennuksiin on tarpeen tehdä toiminnallisia parannuksia tehostamaan tilankäyttöä. Tällä hetkellä tilankäytön tehottomuus on iso ongelma. Monet tilat eivät vastaa toiminnallisesti eivätkä teknisesti käyttäjien tarpeita, minkä vuoksi niiden käyttöaste on heikko.

Hervannan vapaa-aikakeskuksen (E-, K- ja V-rakennus) perusparannuksen tarveselvitys on hyväksytty jatkosuunnittelun pohjaksi sivistys- ja kulttuurilautakunnassa 12.10.2017. V-rakennuksen kunto vaatisi pikaisia korjaustoimia, ja alueen liikunta- ja nuorisopalvelutoiminnan kehittäminen on pysähdyksissä perusparannukseen asti.

Kalevan liikuntapuiston huoltorakennus

Tampereella ei ole nuorille suunniteltua puistoa, joka houkuttaisi luontevaan ja spontaaniin liikkumiseen. Sorsapuiston vieressä Kalevassa on laaja sorakenttä, jossa on kaksi jalkapallokenttää ja yleisurheilualueita. Alue voisi toimia oppimisympäristönä myös läheisille oppilaitoksille. Keskeisen sijainnin ja hyvien kulkuyhteyksien vuoksi se voisi toimia keskitettyinä palveluna eri alueiden käyttäjille sekä keskustan muille kouluille. Kalevan liikuntapuisto voisi tarjota tulevaisuudessa eri ikäryhmien ja erityisesti nuorten liikuntapuistopalveluja. Liikuntapuiston suunnittelussa on mahdollista ottaa huomioon sellaiset nuorisoryhmät, joita perinteiset liikuntalajit eivät houkuta. Kalevan liikuntapuiston tarveselvitys on hyväksytty 18.10.2012. Alueesta on laadittu yleissuunnitelma.

Alueen nykyinen huoltorakennus on huonokuntoinen ja uusimisen tarpeessa. Suunnittelu ja toteutus on ajateltu vuoteen 2022.

Hakametsän jäähallin muutos sisäpelihalliksi

Valtuuston vuonna 2010 tekemän päätöksen mukaisesti Hakametsän jäähalli muutetaan sisäpelihalliksi Kansi ja Areena-hankkeen valmistuttua. Hakametsän kehittäminen on osa liikunnan huippuketjua, joka mahdollistuu monitoimiareenan val-

mistumisen myötä. Hakametsä-hankkeen yhtenä mahdollisuutena on kehittää alueesta ns. hybridihanke, joissa urheilu- ja liikuntatilojen lisäksi yhdistyvät mm. asuminen, yritys- ja kaupallisten toimintojen, vapaa-ajan sekä kulttuurin- ja tapahtumien erilaiset tilat toimiviksi, monikäyttöisiksi ja käyttöasteeltaan tehokkaiksi tilakokonaisuuksiksi. Yleissuunnitelma ja tarveselvitys on laadittu vuonna 2015. Hankkeen toteutussuunnittelu esitetään tapahtuvaksi vuonna 2022 ja rakentamisen vuosina 2023–2025.

KONSERNIHALLINTO

Keskusvirastotalon laajennus ja perusparannus

Kaupunginhallitus on 6.3.2017 kokouksessaan hyväksynyt hallintorakennusten tilankäytön uudistamisen periaatteet ja linjannut päätöksessään, että Virastotalon tilajärjestelyjen jatkamiseksi suunnitellaan ruokalan siirtämistä katutasoon ja selvitetään tontin rakennusoikeuden hyödyntämismahdollisuudet. Vuonna 2018 toteutettavan Keskustorin visiotyön yhteydessä selvitetään myös Virastotalon korttelin pitkän aikavälin käyttötarkoitus.

Keskusvirastotalon henkilöstöravintolan keittiö sijaitsee rakennuksen ylimässä kerroksessa ja on toiminnallisen ja taloteknisen perusparannuksen tarpeessa. Pahimman toiminnallisen ja turvallisuusongelman muodostaa keittiön lattian korkeusasema, joka on nykyisestä viemäröintiratkaisusta johtuen noin 30 cm ylempänä kuin ruokasalin lattia. Huoltoliikenne rakennuksen kuudenteen kerrokseen on vaivalloinen. Keittiön ja ravintolan siirtäminen katutasoon merkitsee toiminnallisesti parempaa tilankäyttöä ja kiinteistöturvallisuutta, tekniset ratkaisut helpottuvat, ja asiakaskuntaa voidaan laajentaa koskemaan kaikkia kaupunkilaisia ja tarjoamaan näkyvyyttä kaikille avoimissa tiloissa. Tilankäytön tehostamisen edellyttämää toimistotilaa suunnitellaan nykyisen keittiön ja ruokalan paikalle 6. kerrokseen. Hankkeessa tutkitaan myös virastotalon laajennusmahdollisuus joko nykyisen asemakaavan sallimissa rajoissa tai edellä kerrotun koko korttelia koskevan pitkän aikavälin käyttötarkoituksen tutkimisen yhteydessä. Tarveselvitystyö ja kun-

totutkimukset on käynnistetty. Hankkeelle esitetään suunnittelurahaa vuodelle 2021 ja rakentamisrahaa vuodelle 2022. Mikäli visiotyössä päädytään pitämään keskusvirastotalo virastotalona, hankkeen toteuttamista aikaistetaan.

TKL-Varikko

Tampereen kaupungin liikennelaitos (TKL) on toiminut vuosikymmeniä Jokipohjantien varikkotontilla, jonka rakennukset ovat perusparannuksen tarpeessa. Nykyisten toimintojen kannalta tilankäyttö on tehotonta sekä tilat ja tontti ovat toimin-

nallisesti epätarkoituksenmukaisia. Paljon tilaa vaativan toiminnan siirto perusparannuksen ajaksi väistötiloihin ei ole mahdollista. Jokipohjantien tontin kehittämistä monipuolisempaan yritystoimintaan ja tontin käytön tehokkuuden parantamista asemakaavamuutoksen avulla selvitetään.

Hankkeelle on varattu 4,5 hehtaarin tontti Lahdesjärveltä Vuoreksen puistokadun pohjoispäästä läheltä eteläistä moottoritietä. Ajo tontille tapahtuu Aarporankadulta. Etäisyys linnuntietä on Keskustorilta noin 5 kilometriä. Tavoitteena on, että tontille sijoitetaan huoltokorjaamorakennus

toimistoineen sekä 120 linja-auton säilytysshalli. Sen lisäksi tontin läheisyydessä (erillinen kulku varikkoalueeseen nähden) aidatun varikkoalueen ulkopuolella pitäisi olla 50–80 autopaikkaa henkilökunnan autojen pysäköintiin.

Tarveselvitys on hyväksytty TKL:n johtokunnassa 13.6.2018. Hankkeen suunniteluun esitetään määrärahaa vuodelle 2022 ja rakentamiselle vuosille 2023–2025.

Seuraavat tilajärjestelyt toteutetaan vuokraamalla tai muulla rahoitusmallilla.

Vuokrauksella tai muulla rahoitusmallilla toteutettavat hankkeet

Vuorestalo

Vuorestalo (entinen Vuoreksen koulu-keskus), on ensimmäinen Vuorekseen rakennettavista julkisista rakennuksista. Se käsittää yhtenäisen peruskoulun tilojen lisäksi päiväkodin, hammashoidon ja hyvinvointineuvolan tilat. Lasten ja nuorten palvelujen lautakunnassa hyväksyttiin tarveselvitys 15.2.2007 ja hankesuunnitelma 7.2.2008. Hanke suunniteltiin rakennettavaksi kolmessa vaiheessa. 1. vaiheen toteutussuunnitelma hyväksyttiin Tampereen Tilakeskus Liikelaitoksen johtokunnassa 23.2.2012. Suunnittelumääräraha oli vuodelle 2011 ja rakentaminen käynnistyi vuoden 2012 alusta siten, että ensimmäinen vaihe, päiväkodin, alakoulun ja terveydenhoidon tilat, otettiin käyttöön koulujen alkaessa kesällä 2013. Liikuntatilat, koulun keittiö sekä aula/ruokailu- ja monitoimitilat valmistuivat vuoden 2013 lopussa. Viimeinen vaihe, peruskoulun 5–9-vuosiluokkien tilat, valmistuvat vuonna 2019. Toiminnan tarpeet ja sisältö ovat kahdeksassa vuodessa muuttuneet. Tästä syystä 2. vaiheen suunnitelmat päätettiin tutkia uudelleen ja päivittää vastaamaan tulevia tarpeita. Päivähoitoikäisten lasten määrä on kasvanut Tampereella jo viidettä vuotta peräkkäin ja Vuoreksen alueella päivähoitoikäisten lasten kasvu on ollut suurta. Kasvun arvioivaan olevan vuoteen 2025 mennessä 600 lasta. Vuoreksen alueen alakouluikäisten määrä (7–12-vuotiaat) nousee väestösuunnitteen mukaan vuoteen 2025 mennessä 550 oppilaalla. Yläkouluikäisten (13–15-vuotiaat) määrä nousee vuoteen 2025 mennessä reilulla 300 oppilaalla. Vuorestalon viimeisen vaiheen tilat vastaavat alueen oppilasmäärän kasvuun. Tiloja hyödynnetään joustavasti myös varhaiskasvatuksen tarpeisiin niin kauan kuin peruskoulun palvelutarpeet sen mahdollistavat.

Vuonna 2008 2. vaiheen rakentamisen kustannuksiksi oli arvioitu 16,85 milj. euroa. Oleellisin esille tullut kustannuksia kasvattanut syy on rakentamisen kustannusindeksiluvun kasvu rakentamisen aloituksen siirryttyä. Isoimmat rakennussuunnittelun muutokset vuoden 2008 hankesuunnitelmaan verrattuna ovat

kylmän pysäköintihallin sijoittuminen pohjakerrokseen ja talotekniikan tuomat muutokset, joista tärkeimpänä ovat iv-konehuoneiden kokojen kasvu. 1. vaiheen toteutussuunnitteluvaiheessa rakennuksen perustamistasoa jouduttiin nostamaan noin kahdella metrillä johtuen ympäristön korkeusasemien muutoksista asemakaavavaiheessa ja tontin heikoista perustamisolosuhteista. Alapohjan alapuolinen korkea tila päätettiin muuttaa kylmäksi autohalliksi. Hanke toteutetaan kaupungin ulkopuolisen rahoittajan rahoittamana. Kaupunki vuokraa rakennuksen tilat 20 vuoden kiinteistöleasingisopimuksella, johon sisältyy 10 vuoden jatkomahdollisuus ja mahdollisuus lunastaa rakennus omaksi. Investointiohjelmassa hankekohtainen investointikustannus on esitetty vuodelle 2019, jossa 2. vaiheen hankekohtainen investointikustannus on 18,24 milj. euroa. 1. vaiheen toteutuneet kustannukset olivat 26,47 milj. euroa. Toteutussuunnitelmasa arvioitu kokonaiskustannus 2. vaihe mukaan lukien oli 43,5 milj. euroa. Uusi arvioitu kokonaiskustannus on 44,7 milj. euroa. 2-vaiheen hankesuunnitelman päivitys hyväksyttiin kaupunginhallituksessa 31.10.2016 ja toteutussuunnitelma asunto- ja kiinteistölautakunnassa 21.2.2018. Rakentaminen on käynnissä.

Tammelan stadion

Kaupungin maankäytön kehittämishankkeen tuloksena toteutettava Tammelan stadion on alustavasti suunniteltu toteutettavaksi kiinteistöleasingrahoitusmallilla hyvinvointipalvelujen osoittamaan käyttöön. Stadion suunnitellaan siten, että se täyttää kansainvälisten jalkapallootteluiden vaatimukset olosuhteiltaan ja varustukseltaan. Hankkeen mahdollistama asemakaava hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 11.4.2016 ja se sai lainvoiman 27.4.2018. Tammelan Stadion korvaa nykyisen Tammelan Pallokentän. Hankkeen jatkokehitys ja rakentamisen valmistelu oli tarkoitus aloittaa keväällä 2018 siten, että käyttöönotto olisi vuonna 2021. Kaupunginhallitus on hyväksynyt yhteistyösopimuksen päivityksen kokouksessaan 28.11.2016. Yhteistyösopimuksen edellyt-

tämä allianssiselvityksen laatiminen on käynnissä. Hankkeen tarveselvitys hyväksyttiin sivistys- ja elämänlaatu- ja palveluiden lautakunnassa 31.1.2017. Hankesuunnittelun käynnistyminen edellyttää allianssiselvityksen jälkeen. Yhteistyösopimus mahdollistaa myös kokonaan yksityisrahoitteisen hankkeen. Päätöstä toteutustavasta ei ole tehty. Asemakaavassa olevien asuntorakentamiseen tarkoitettujen tonttien luovutus edellyttää stadionin toteuttamista samanaikaisesti. Hankkeen on tarkoitus valmistua vuonna 2022.

TREDU-Kiinteistöt Oy

Tredu Kankaantaankatu

Tredu Kankaantaankadun toimipisteen rakennukset ovat huonokuntoisia ja niissä kärsitään sisäilmaongelmista. Tarveselvitysvaiheessa tutkitaan vaihtoehdot Tredun palveluverkkosuunnitelman mukaisen ammatillisen koulutuksen järjestämiseksi Nokialla. Tarkoituksena on tutkia mahdollisuudet luopua Kivimiehenkadun toimipisteestä, peruskorjata A-rakennus sekä korvata purettavia tiloja uudisrakennuksella. Toteutusaikataulu tarkentuu tehtävien päätösten myötä, mutta suunnittelu tapahtuu aikaisintaan 2019, jolloin rakentaminen sijoittuisi vuosille 2020–21. Hanke tulisi toteutettavaksi Tredu-Kiinteistöt Oy:n investointina. Alkusyöksystä 2018 alkaen tekniikanalojen opetusta joudutaan järjestämään osin väliaikaisjärjestelyin ja Tampereen kaupunki on vuokrannut opetuksen käyttöön hallitilaa.

KAUPUNKIYMPÄRISTÖN PALVELUALUE

Kaupunkiympäristön palvelualueen toimielimiä ovat yhdyskuntalautakunta ja sen ympäristö- ja rakennusjaosto sekä alueellinen ympäristöterveydenhuollon jaosto, seudullinen joukkoliikennelautakunta sekä alueellinen jätehuoltolautakunta.

Kaupunkiympäristön palvelualue vastaa vastuualueelleen kuuluvista tehtävistä ja palvelujen järjestämisestä sekä omasta palvelutoiminnasta, viranomaispalveluista ja näihin liittyvistä tuki- ja kehittämissprosesseista. Lisäksi palvelualue vastaa vastuualueensa lautakuntien ja jaostojen toimialaan kuuluvien asioiden valmistelusta ja asiakasohjauksen järjestämisestä. Kaupunkiympäristön palvelualueella hoidetaan Tampereen kaupungin tekemien yhteistoimintasopimusten perusteella myös joukkoliikenteen, jätehuollon ja ympäristöterveydenhuollon yhteistoimintalueiden tehtäviä.

Toimintaympäristön muutokset ja toiminnan strategiset painopisteet

Tampereen väestön kasvu on tasaantunut verrattuna vuoteen 2017, mutta on yhä voimakasta. Tampereen väkiluku elokuun 2018 lopussa oli noin 234 000. Kasvua vuoden takaiseen on reilut 2 100 asukasta. Tampereen osuus koko kaupunkiseu-

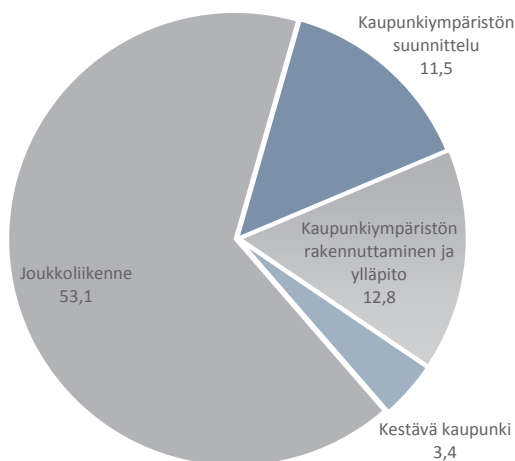
dun väestön lisäyksessä näyttää hivenen pienentyneen, mutta keskustaupunkiin suuntautuu edelleen reilusti yli puolet kaupunkiseudun kasvusta. Tampereen vetovoimaisuus ja hyvä suhdanne heijastuu rakentamisen määrään ja kustannuksiin kaupungissa. Rakennuslupia myönnettiin vuoden 2018 ensimmäisen puoliskon aikana yli 3 000 asunnolle ja lähes 3 000 uuden asunnon rakentaminen käynnistyi. Maanrakennusalan kustannukset nousivat heinäkuussa 4,4 prosenttia vuodentakaisesta. Kustannusten nousun taustalla on rakentamisen hyvä suhdanne ja öljyn hinnan nousu, joka heijastuu erityisesti päällysteiden kustannuksiin. Hyvä suhdanne heijastuu hintojen ohella myös kaupungin haasteina rekrytoida osaajia keskeisiin suunnittelun ja rakentamisen asiantuntijatehtäviin.

Kestävän kasvun mahdollistaminen on kaupunkiympäristön palvelualueen keskeinen tehtävä. Kaupungin kasvua pyritään suuntaamaan nykyisen rakenteen sisään erityisesti raitiotievyöhykkeelle ja muille joukkoliikenteen laatukäytävälle sekä aluekeskuksiin. Suunnitteluun tämä lisää haasteellisuutta, mutta mahdollistaa nykyistä kestävämmän ja kustannustehokkaamman yhdyskuntatekniikan, kau-

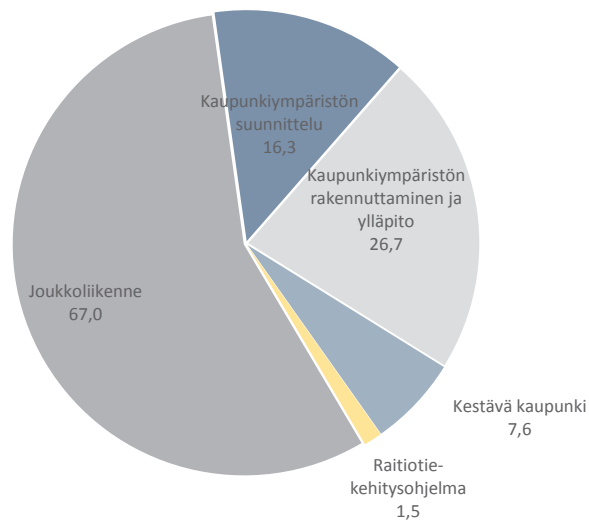
punki-infran ja palveluverkon. Kaupungin voimakas kasvu merkitsee myös investointitarpeiden ja kunnossapidettävien alueiden kasvua. Toiminnan tehostaminen ja elinkaarikustannusten hallinta kireässä taloustilanteessa on keskeistä. Kustannusten hillinnän näkökulmasta keskeistä on digitaalisen teknologian hyödyntäminen toiminnassa ja maankäytön kokonaisprosessin uudistamisen myötä saavutettavissa olevat hyödyt.

Tampere on asettanut tavoitteeksi hiilineutraaliuden vuoteen 2030 mennessä, mikä tarkoittaa että kokonaispäästöjä vähennetään 80 prosenttia vuoden 1990 tasosta ja jäljelle jäävä osuus kompensoidaan. Talouden elpyminen lisää tavoitteen haastavuutta. Vuonna 2016 päästöt kääntyivät usean vuoden myönteisen kehityksen jälkeen uudelleen kasvuun. Kasvihuonekaasupäästöt kasvoivat edellisvuodesta 6 prosenttia noin 1 000:n CO₂-ekvivalentitonniin. Kokonaispäästöjen taso oli 23,6 prosenttia matalampi kuin vertailuvuotena 1990.

TOIMINTATULOT, 81 milj. €

TOIMINTAMENOT, 119 milj. €

YHDYSKUNTALAUTAKUNTA

Yhdyskuntalautakunnan tehtävänä on järjestää kaupunkirakenteen kehittämistä kokonaisuutena, kaupunkisuunnittelua, rakentamista ja ylläpitoa koskevat palvelut sekä viranomaispalvelut. Lautakunta vastaa kestävän kaupunkikehityksen ja ympäristöpolitiikan linjausten ja sitoumusten koordinaatiosta, toimeenpanosta, projektinnista ja seurannasta. Lautakunnalle kuuluu liikenteen hallinta paitsi ympäristö- ja rakennusjaostolle sekä Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunnalle kuuluvat tehtävät. Lisäksi lautakunnalle kuuluu tulvariskien hallinta sekä yleisen vesi- ja viemärlaitoksen toiminta-alueesta määrääminen.

Lautakunta toimii lainsäädännön mukaisena viranomaisena edellä mainituissa asioissa.

Kaupunkiympäristön palvelualueen organisaatiossa yhdyskuntalautakunnan järjestämät palvelut jakautuvat kaupunkiympäristön suunnittelun, kaupunkiympäristön rakennuttamisen ja ylläpidon

sekä kestävän kaupungin palveluryhmiin. Lisäksi kaupunginhallituksen ohjauksessa toteutettavan raitiotie-kehitysohjelman toimintamenot sisältyvät kaupunkiympäristön palvelualueelle.

Yhdyskuntalautakunnan alaisten palvelujen merkitys kuntalaisten hyvinvoinnin, kaupungin elinvoiman ja kaupunkiympäristön tilan sekä kestävän kehityksen näkökulmasta on huomattava. Sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuun siirtäminen maakuntatasolle tulee edelleen korostamaan yhdyskuntapalvelujen asemaa kunnassa. Yhdyskuntapalveluilla mahdollistetaan kuntalaisten asuminen, liikkuminen ja yritystoiminnan sijoittuminen sekä edistetään arjen sujuvuutta ja hyvinvointia, elinympäristön viihtyisyyttä ja turvallisuutta sekä kestävän kehityksen toteutumista.

Jätehuoltolautakunnan 0,344 milj. euron toimintamenot sisältyvät yhdyskuntalautakunnan talousarvioon.

Toiminnan strategiset painopisteet ja tavoitteet vuonna

Vuoden 2019 talousarvio ja sen sisältämät vuosittaiset sitovat toiminnan tavoitteet perustuvat syksyllä 2017 hyväksytyyn Tampereen strategiaan 2030, joka on valmisteltu Lauri Lylyn pormestariohjelman 2018–2021 pohjalta. Strategian sisältöjä tarkennetaan toimenpiteiksi lautakunnan palvelu- ja vuosisuunnitelmassa.

Tampereen strategiassa 2030 korostuu kaupungin kasvu. Vuosittain tavoitellaan n. 3 000 uutta asukasta. Kasvua pyritään hallitsemaan kestäväällä tavalla suuntaamalla sitä ensisijaisesti joukkoliikennevyöhykkeelle ja aluekeskuksiin. Vuonna 2019 tavoitteena on, että 80 prosenttia asemakaavoitetusta asuineralasta sijoittuu näille alueille. Kaupungin kestävä kasvu ja kehitys ovat strategian keskeisiä painopisteitä ja Tampere pyrkii olemaan hiilineutraali vuonna 2030. Vuoden 2019 aikana energiankulutuksessa tavoitellaan edelleen vähennystä ja liikkumismuodoissa pyritään kasvattamaan kestävien liikkumismuotojen (kävely, pyöräily ja joukkoliikenne) kulkutapaosuutta.

Kaupungin strategisena painopisteenä kuluvalle valtuustokaudella on parantaa kaupunkilaisten tyytyväisyyttä tarjottuihin palveluihin. Vuoden 2019 aikana tavoitteena on lyhentää rakennuslupaprosessin keskimääräistä kestoja sekä parantaa tyytyväisyyttä palveluihin rakennusvalvonnassa ja katujen talvikunnossapidossa.

Raitiotien toteuttaminen on yksi kaupungin merkittävimmistä hankkeista. Vuonna 2019 tavoitteena on, että osan 1 rakentaminen ja osan 2 suunnittelu etenevät sekä seudullisesta laajenemisesta ja vaiheistuksesta on muodostettu kokonaisnäkemys.

Talouden tasapainon saavuttaminen erityisesti menojen kasvua hillitsemällä sekä tuottavuuden paraneminen ovat tavoitteina kuluvalle valtuustokaudella. Vuonna 2019 yhdyskuntalautakunnan alaisessa toiminnassa tavoitteena on työvoimakustannusten pitäminen vuosisuunnitelman tasossa.

Yhdyskuntalautakunnalle kohdistuu vuonna 2019 yhteensä 9 sitovaa toiminnan tavoitetta, jotka perustuvat Tampereen strategiaan 2030.

YHDYSKUNTALAUTAKUNTA

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot			
Myyntitulot	9 420	9 369	8 683
Maksutulot	7 509	11 824	13 568
Tuet ja avustukset	121	110	1 243
Vuokratulot	467	648	648
Muut toimintatulot	3 126	3 461	3 449
Toimintatulot yhteensä	20 644	25 412	27 591
Valmistus omaan käyttöön	23 480	15 080	1 080
Toimintamenot			
Henkilöstömenot			
Palkat ja palkkiot	-12 058	-12 990	-14 092
Henkilösivumenot			
Eläkemenot	-2 862	-2 861	-2 952
Muut henkilösivumenot	-565	-576	-581
Palvelujen ostot	-54 126	-48 328	-29 870
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 962	-1 996	-2 012
Avustukset	-482	-352	-237
Vuokramenot	-1 624	-2 175	-2 890
Muut toimintamenot	-339	-214	-474
Toimintamenot yhteensä	-74 017	-69 492	-53 109
Toimintakate	-29 894	-29 000	-24 438
Rahoitustulot ja -menot	1	0	0
Poistot ja arvonalentumiset	-39 159	-45 165	-45 570
Tilikauden tulos	-69 052	-74 166	-70 008

Tavoite 2018 - 2021	Nro	Talousarvion toiminnan tavoite 2019
Tyytyväisyys palveluihin ja niiden saatavuuteen on parantunut	6	Tyytyväisyys palveluihin on parantunut valituissa kohteissa (rakennusvalvonta, katujen talvikunnossapito)
	7	Rakennuslupaprosessin keskimääräinen kesto on lyhentynyt 2 kuukauteen
Kaupungin kestävä kasvua on vahvistettu kaavoittamalla 80 prosenttia asuinkeuhkosalasta joukkoliikennevyöhykkeille ja aluekeskuksiin	27	80 % asemakaavoitetusta asuinkeuhkosalasta sijoittuu joukkoliikennevyöhykkeille ja aluekeskuksiin
Energiankulutus on vähentynyt energiatehokkuussopimuksen (2017 - 2025) mukaisesti 7,5 prosenttia	29	Energiankulutus on vähentynyt energiatehokkuussopimuksen mukaisesti 1 %:n
Kestävien liikemuuotojen (kävely, pyöräily ja joukkoliikenne) kulkutapaosuus on noussut valtuustokauden loppuun mennessä 58 prosenttiin (2012=54 %)	31	Pyöräilymäärät ovat kasvaneet 2 % edelliseen vuoteen verrattuna
Kaupallinen raitiotieliikenne ensimmäisellä reitillä on aloitettu onnistuneesti	34	Raitiotien osan 1 rakentaminen on edennyt tavoitellun aikataulun mukaisesti
	35	Raitiotien seudullisesta laajenemisesta ja vaiheistuksesta on muodostunut yhteinen kokonaisnäkemys
Raitiotien rakentaminen keskustasta Lentävänniemeeseen on käynnistynyt	36	Raitiotien osan 2 suunnittelu on edennyt Raitiotieallianssin kehitysvaiheena sekä Hiedanrannan ja Niemenrannan asemakaavoituksena
Kaupungin talous on tasapainossa ja talouden tasapainottamisohjelman tavoitteet on saavutettu	42	Työvoimakustannukset ovat vuosisuunnitelman mukaiset

Investoinnit (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019
Investointimenot	-66 546	-82 424	-58 453
Rahoitusosuudet	611	0	0
Nettoinvestoinnit	-65 935	-82 424	-58 453
Pysyvien vastaavien luovutustulot	9 088	0	0

Ohjelmatasolla sitovat kohteet

Yhdyskuntalautakunnan talousarviossa esitetyn Raitiotie-kehitysohjelman käyttötalous on valtuustoon nähden sitova erä. Ohjelmittain sitovia eräjä ovat myös Viiden tähden Keskustan ja Hiedanrannan kehi-

tysohjelmien käyttötalous ja investoinnit sekä kaupunginhallituksen 18.6.2018 hyväksymä uudistuva Smart Tampere kehitysohjelma, jonka käyttötalousmenoista osa tulee sisältymään yhdyskuntalauta-

kunnan talousarvioon. Smart Tampere -kehitysohjelman valmistelua jatketaan osana talousarvion valmistelua.

SITOVAT ERÄT

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2019
Yhdyskuntalautakunta, toimintakate (pl. erikseen sitovat erät)	-21 243
Hiedanranta-kehitysohjelma, toimintakate	-780
Viiden tähden keskusta, toimintakate	-500
Raitiotie, toimintakate	-1 500
Smart Tampere, toimintakate	-415
Investoinnit (1 000 euroa)	TA 2019
Yhdyskuntalautakunta, nettoinvestoinnit (pl. erikseen sitovat erät)	-47 075
Hiedanranta, nettoinvestoinnit	-1 420
Viiden tähden keskusta, nettoinvestoinnit	-9 958

Kaupunkiympäristön suunnittelu

Palvelukokonaisuuteen kuuluvat yleiskaavoitus, asemakaavoitus, liikennejärjestelmän suunnittelu, viheralueet ja hulevedet, rakennusvalvonta ja kaupunkimittaus.

Kaupunkisuunnittelussa luodaan fyysisen ympäristön osalta edellytykset palveluiden, asumisen ja elinkeinoelämän rakentamiselle sekä näitä palvelevan yhdyskuntatekniikan, liikennejärjestelmän ja viheralueiden toteuttamiselle tasapainoisen ja kestäväen yhdyskuntarakenteen tavoitteiden mukaisesti.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Maankäytön hallinnan kokonaisprosessin kehittäminen on palveluryhmälle keskeinen, jatkuva hanke, joka koskettaa laajasti koko kaupunkiympäristön palvelualueita sekä myös kahta muuta palvelualueita. Kehittämisellä pyritään toiminnan sujuvuuteen, ennustettavuuteen sekä merkittäviin ajallisiin säästöihin. Asiakaslähtöisen ja vuorovaikutteisen suunnittelun kehittämiseksi haetaan uusia mahdollisuuksia yhdistää esimerkiksi asukastapaamisia ja kehittää digitalisaation mahdollistamia vuorovaikutuksen tapoja. Kokonaisprosessin mahdollistamien hyötyjen täysimääräinen toteutuminen edellyttää toimintatapojen kehittämistä kaupunkisuunnittelun palvelukokonaisuuden sisällä sekä sujuvien yhteistyömallien luomista rajapinnoille. Palveluryhmän muodostama organisaatio tukee prosessia koskevia kehittämistavoitteita. Kokonaisprosessin kehittämistä jatketaan yksikkökohtaisilla sekä yksikköjen yhteisillä, Lean-ajatteluun perustuvilla henkilöstön osaamista hyödyntävillä kehittämishankkeilla. Tärkeä osa kehittämistä on aktiivinen osallistuminen Maankäytön digitalisointi (MAD) -projektiin.

Maakunnallisen ja seudullisen suunnittelun näkökulmasta keskeistä on yhteistyö ja edunvalvonta maakuntaudistuksen valmistelussa. Tampereen kaupunkiseudun yhteistyössä painopiste on MAL-sopimuksen sitoumusten ja tavoitteiden toteuttamisessa.

Maankäytön suunnittelua keskeisesti ohjaavan kantakaupungin yleiskaavan

2040 päivitys käynnistyi 2018. Keskeisiä tutkittavia asioita ovat kaupungin aiempaa suurempien kasvutavoitteiden vaikutukset sekä kaupunginvaltuuston yleiskaavan 2040 hyväksymiseen liitetyt päätöspöytäkirjat. Ne koskivat lähijunaliikenteen mahdollisia pysäkkiympäristöjä sekä Ruotulan alueen maankäytön mahdollisia muutoksia. Kantakaupungin yleiskaavan luonnos valmistuu keuhällä 2019. Vuonna 2019 valmistuvat myös pohjoisen suuralueen uudistetut maankäytön periaatteet käsittävän strategisen yleiskaavan luonnos sekä Kämmenniemen yleissuunnitelman luonnos. Yleiskaavoituksessa on osana valtakunnallista Kiradigi-hanketta kehitetty tietomallipohjaista suunnittelua, esimerkiksi kohteina ovat kaikki 2019 luonnosvaiheeseen valmistuvat kaavat.

Asemakaavoituksen prosessin kehitystyötä jatketaan. Ohjelmointi- ja seuranta-järjestelmän avulla ohjelmoidaan ja aikataulutetaan koko kaavoituksen työkalu, millä varmistetaan käynnistyvien hankkeiden resursointi ja kehitetään aikataulujen ennakoitavuutta. Asemakaavoproessia on vakioitu luomalla prosessin ja asiakirjojen ohjeet ja mallit sisältävä laatukäsikirja. Vireille tulon ja valmisteluvaiheen yhdistävää kevennettyä asemakaavoproessia käytetään selkeissä hankkeissa, joissa suunnitteluratkaisu on lähtökohtaisesti kiistaton. Kaavoitusohjelmaan priorisoidaan hankekokonaisuus, joka vastaa kaupunkistrategiassa asetettuja tavoitteita. Kaavavarannon kasvun varmistamiseksi painopiste työkannassa asetetaan rakentamismahdollisuuksia tuottaviin kaavahankkeisiin. Tampereen kasvutavoitteiden nostamisella on vaikutuksia asemakaavoituksen määrällisiin tarpeisiin.

Asemakaavoituksen painopisteitä ovat erityisesti raitiotien lähialueet sekä keskustan sekä aluekeskusten kohteet. Keskustassa Asemakeskus, Särkänniemi, Amuri ja Tammela ovat laajimpia kohteita. Raitiotien reitin varrelle sijoituvia kohteita on tulevien viiden vuoden kaavoitusohjelmassa useita. Kohteita sijoituu muun muassa Kalevaan ja Hervantaan. Työpaikkojen määrän kasvulle luodaan

edellytyksiä Aitovuoren alueella. Palvelu- ja tuotantotiloille luodaan sijoittumismahdollisuuksia myös monitoimintaisille alueille keskustassa ja keskuksissa. Pientalovaltaista aluetta asemakaavoitetaan Vuorekseen ja Ojalaan, lisäksi vuosittain tehdään noin 20 tonttijakoa, joiden avulla saadaan olemassa oleville alueille erillispientalojen tontteja. Kaavoituksella mahdollistetaan lisäksi monipuolisen asuntotuotannon toteutuminen huomioimalla kohtuuhintaisen rakentamisen sekä I- ja II-kerroksisten rivitalojen tuotantojen edistämisen tarpeet.

Hiedanrannan-Lielahden yleissuunnitelman pohjalta asemakaavoitus Hiedanrannan ydinalueilla käynnistyy ensimmäisillä asemakaavoilla, joilla osoitetaan tiloja sekä asumiselle että toimitiloille ja kaupallisille palveluille. Tärkeän keskustan täydennysalueen, Viinikanlahden entisen jätevedenpuhdistamon alueen suunnittelu käynnistyy.

Liikennejärjestelmäsuunnittelussa jatketaan raitiotien ja siihen liittyvien rinkaishankkeiden suunnitelmien laatimista. Pääpaino tulee olemaan raitiotien 2. vaiheen Pyynikintori - Lentävänniemi suunnittelussa, jota tehdään yhdessä Raitiotieallianssin kanssa.

Kestäväen liikkumisen suunnitelman (SUMP) laatimista jatketaan osallistuen EU:n organisoimaan tukiryhmään. Liikkumisen ohjaus muun muassa kampanjojen, kokeilujen, markkinoinnin, liikku-mispalveluiden kehittämisen muodossa jatkuu. Kävelyn ja pyöräilyn olosuhteiden parantamisen pääpaino on pääreittien laatu-tason kohottamisessa erityisesti raitiotiekäytävissä sekä keskustassa. Keskustan ja Hervannan välisen korkeatasoisen pyöräväylän suunnittelua jatketaan. Kävelyn opastussuunnitelmia sekä kävelyreitien kehittämistä jatketaan keskustassa. Asuin-alueiden 30 km/h alu nopeusrajoitusalueiden ja liikenteen rauhoittamistoimenpiteiden suunnittelua jatketaan. Erityisesti suojatieturvallisuutta ja koululaisten turvallista liikkumista edistetään.

Keskustan katujen suunnittelua jatketaan. Vuonna 2019 tärkeimpänä suunnit-

Kaupunkiympäristön rakennuttaminen ja ylläpito

Palvelukokonaisuuteen kuuluvat yleisten alueiden toteutussuunnittelu ja rakennuttaminen, kunnossapidon järjestäminen ja satamapalvelut. Kadut, aukiot, viheralueet ja satamat rakennetaan vuosisuunnitelman investointiohjelman mukaisesti. Tehävänä on rakennuttaa kaava- ja viheralueohjelmia sekä peruskorjauksia toteuttavan investointiohjelman kohteet mahdollisimman edullisesti ja laadukkaasti hyödyntämällä tehokkaasti sekä kaupungin omia että yksityisiä palveluntuottajia. Yleisten alueiden rakentamisinvestoinnit teetetään hankekohtaisilla urakkasopimuksilla.

Palvelualueelle kuuluvat lisäksi katu-tilavalvonnan viranomaistehtävät, jotka sisältävät muun muassa yleisillä alueilla tapahtuvien töiden lupien myöntämisen ja niiden valvonnan sekä romuajoneuvoihin liittyvän viranomaistoiminnan. Pysäköinninvalvonnan tehtävänä on valvoa pysäköintiä ja pysäyttämistä koskevien säännösten noudattamista sekä määrätä pysäköintivirhemaksuja ja muita seuraamuksia pysäköintivirheiden ja joutokäyntirikkomusten johdosta.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Toiminta keskittyy lähivuosina poikkeuksellisen suurien rakennushankkeiden hallintaan ja käyttöönottoon. Rakentamisen volyymin kasvu on nostanut maltillisesti rakennusurakkahintoja, mutta kilpailutilanne on edelleen kohtuullinen. Ruskon maanvastaanottoaikan sulkeminen on merkinnyt kustannusten nousua erityisesti kaupungin itäisillä rakennuskohteilla. Ti-

lannetta pyritään parantamaan korvaavilla maantäyttökohteilla, kuten meluvalleilla. Ylläpidon laatutavoitteena on käyttäjätarpeisiin perustuva tyydyttävä laatu, ajan-kohta ja olosuhteet sekä kustannukset huomioiden. Talouden tasapainottamistoimenpiteistä huolimatta yleisten alueiden ylläpidon laatu pyritään säilyttämään pääosin nykyisellä tasolla. Keinona on tuottavuuden paraneminen suhteessa käytettävissä olevaan rahoitukseen ja yleiseen kustannusten nousuun. Kunnossapidon työn laajuus kasvaa muun muassa uusien ja muuttuvien alueiden takia. Uusia alueita ovat esimerkiksi Ranta-Tampella.

Raitiotie-hankkeeseen ja sen rinnakkaishankkeisiin kuulumattomien infrastruktuurihankkeiden käynnistämistä vältetään työmaan läheisyydessä. Samoin konsernitason vältetään muiden yhdyskuntarakenteellisten töiden käynnistämistä työmaan läheisyydessä. Samaan aikaan myös asunto- ja toimitilarakentaminen on vilkasta, mikä pyritään ottamaan myös rakennushankkeissa huomioon.

Talouden sopeuttamisen edellyttämiä säästöjä pyritään saavuttamaan muun muassa katuvalojen led-tekniikkaan siirtymisen tuottamalla säästöillä ja kilpailutettujen alueurakoiden sopimusten täytäntöönpanolla. Yleisten alueiden siisteyttä pyritään ylläpitämään kohdistamalla puhtaanapito keskeisiin alueisiin sekä suuriin kaupunkitapahtumiin.

Digitalisaation hyödyntämisen painopiste on tietomallipohjaisen suunnittelun lisääminen omassa ja ostopalveluissa. Kaupungin ja sidosryhmien investointi-

hankkeiden yhteisen tietokannan käyttöönottoa jatketaan hanke- ja toteutus-suunnittelussa sekä itse rakentamisessa. Infraomaisuuden hallintajärjestelmiä kehitetään. Tietojärjestelmien avulla voidaan jakaa tietoa myös kaupunkilaisille, mikä huomioidaan kehitystyössä. Lupa- ja valvontaprosessin digitalisointiprojekteilla parannetaan asiakaspalvelua. Satamatoiminnassa venepaikkojen digitaalisen vuokrausjärjestelmän on suunniteltu olevan tuotantokäytössä.

Infrakohteiden suunnittelussa ja rakennuttamisessa panostetaan kiertotalouden edistämiseen. Tähän liittyen kokeillaan uusioainesten käyttöä soveltuviissa Tampereen kaupungin infrarakentamiskohteissa. Tavoitteena on ympäristölle ja ihmisille turvallisia ratkaisuja käyttämällä vähentää hiilijalanjälkeä ja saavuttaa säästöä rakentamisen kustannuksissa. Ratkaisulla on lisäksi mahdollista tuottaa infrarakenteille pidempi ja roudattomampi elinkaari.

Palvelukokonaisuuden toimintatuloihin sisältyy muun muassa pysäköintimaksut sekä -virhemaksut. Palvelukokonaisuuden toimintamenoihin sisältyy myös yksityisten avustusmäärärahaa 0,2 milj. euroa.

Merkittävimpiä investointeja ovat Ojala-Lamminrahkan alueen rakentamisen käynnistäminen yhteistyössä Kangasalan kaupungin kanssa. Hervantajärven alueen rakentaminen käynnistetään. Santalahden, Ranta-Tampellan, Vuoreksen alueen rakentamista jatketaan. Lahdenjärven eteläosan yritysalueen rakentaminen käynnistetään. Hämeensillan uusiminen jatkuu. Erillisiä kevyen liikenteen rakennuskohteita ovat

Käyttötalous (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot	12 375	12 776
Toimintamenot	-29 028	-26 664
Toimintakate	-16 653	-13 888
Investoinnit (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Investointimenot	-65 948	-57 853
Rahoitusosuudet	33	0

muun muassa niin sanottu keskustan-Hervannan laatukäytävän rakentamisen jatkaminen. Hämeenkadun kevyen liikenteen väylät on tarkoitus toteuttaa Raitio-
tieallianssin laajuusmuutoksena, jotta rakennustyöt ydinkeskustassa voidaan sovittaa yhteen mahdollisimman hyvin ja välttää usean eri työmaan aikaiset häiriöt ja ongelmat. Raitiotien toteuttamisen rin-

nakkaihankkeet ovat merkittävilta osin kävely- ja pyöräilyväylien toteuttamista. Ratapihankadun rakentaminen tavara-ase-
man kohdalla on tarkoitus aloittaa loppu-
vuonna 2019 heti sen jälkeen, kun tavara-
asema on siirretty.

Tärkeimmät siltakohteet ovat Hämeen-
sillan uusimisen jatkaminen ja Hervannan
valtaväylän Korkinmäen sillan vahvistami-

nen. Laukontorin rantamuuria korjataan.
Santalahden puiston rakentaminen jatkuu
vuonna 2019. Ulkovalaistusverkon perus-
korjauksia toteutetaan erityisesti Raitio-
tie-hankkeen yhteydessä.

ERITTELY ERIKSEEN SITOVISTA ERISTÄ

Investoinnit (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Kaupunkiympäristön rakennuttaminen ja ylläpito, netto- investoinnit (pl. erikseen sitovat erät)	-45 715	-46 575
Hiedanranta-kehitysohjelma, nettoinvestoinnit	-500	-1 320
Viiden tähden keskusta -kehitysohjelma, nettoinvestoinnit	-19 700	-9 958
Yhteensä	-65 915	-57 853

Kestävä kaupunki

Kestävä kaupunki -palvelukokonaisuus vastaa Tampereen kaupungin ympäristöpolitiikan ja kestävä kehityksen linjausten valmistelusta, toteutuksesta ja johtamisesta sekä niihin liittyvien toimintatapojen kehittämistä, päätösvalmistelusta ja seurannasta. Ryhmä vastaa ympäristönsuojelun, jätehuollon ja ympäristöterveyden viranomaistehtävistä.

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Palvelukokonaisuuden vuoden 2019 toiminnan painopiste on valtuuston hyväksymien ympäristöpolitiikan ja kestävä kehityksen Kestävä Tampere 2030 -linjausten kaupunkikonsernia koskevan toimenpideohjelman laatiminen ja sen toteutuksen aloittaminen. Linjausten toteutusta tehdään yhteistyössä kaikkien palvelualueiden, liikelaitosten ja konserniyhtiöiden kanssa samoin kuin asukkaiden ja alueen yritysten ja kolmannen sektorin kanssa. Kestäviä hankintakriteerejä edistetään ja otetaan käyttöön. Ympäristötiedon keräämistä, hallintaa ja hyödyntämistä tehostetaan.

Ympäristönsuojeluviranomainen eli yhdyskuntalautakunnan ympäristö- ja rakennusjaosto huolehtii Kuntien ympäristöhallintolain (64/1986) 6 §:n mukaisesti ysviranomaisen hoidettaviksi laissa ja sen nojalla säädetyistä tehtävistä, ympäristönsuojelun suunnittelusta ja kehittämisestä, ympäristönsuojelua koskevasta tiedottamisesta ja valituksesta sekä ympäristönsuojeluun liittyvän neuvonnan ja ohjauksen järjestämisestä. Tehtävänä on myös edistää viranomaisten välistä yhteistyötä ympäristönsuojelussa ja huolehtia ympäristön tilan seurannasta sekä siihen liittyvistä selvityksistä ja tutkimuksista. Käytännössä ympäristönsuojeluviranomaisen toiminnasta vastaa ympäristönsuojeluyksikkö.

Vireille tulevat lupahakemukset ja ilmoitukset käsitellään ripeästi. Päivitetään valvontasuunnitelma ja laaditaan sen pohjalta valvontaohjelma vuodelle 2019. Luonnon monimuotoisuuden toimintaohjelma viimeistellään päätöksentekoon ja laaditaan vesiensuojeluohjelma yhteistyössä

eri tahojen kanssa. Jatketaan luonnonsuojeluohjelman toteutusta sekä vesistöjen tilan ja ilman laadun seuranta. Pohjavesien laadun tarkkailu nostetaan uudeksi osaksi ympäristön tilan seuranta ja tavoitteena on saada yhteisten pohjavesialueiden osalta myös muut kaupunkiseudun kunnat osallistumaan tarkkailuun. Luonnonhoidon ja virkistyskäytön vaatimien rakenteiden ja toimenpiteiden toteuttamis- ja kunnossapitovastuut määritellään kaupunkitasolla. Ympäristövastuullisia toimintatapoja edistetään läpi kaupunkiorganisaation ja panostetaan erityisesti yhteistyöhön kaupunkiympäristön suunnittelun kanssa.

Ympäristöterveys tuottaa seudullisen ympäristöterveydenhuollon lakisäätteiset tehtävät kahdeksan kunnan toiminta-alueella. Tampere toimii isäntäkuntana ja päättävä elin on yhdyskuntalautakunnan ympäristöterveysjaosto. Ympäristöterveydenhuoltoon kuuluu terveydensuojelu, elintarvikkeiden, tupakkalain, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta sekä eläinlääkäripalvelut.

Tampereen ympäristöterveyden sektorit ovat elintarvikevalvonta, terveydensuojeluvälvonta ja eläinlääkintähuolto. Ympäristöterveydenhuollon valvonta toteutetaan Tampereen ympäristöterveyden valvontasuunnitelman 2015 - 2019 mukaisesti. Valvonta on riskiperusteista. Valvontakeinot ja valvonnan kohdentaminen valitaan siten, että valvonta on mahdollisimman vaikuttavaa. Ympäristöterveydenhuollon valvonnan vaikuttavuutta edistetään toteuttamalla seuraavia tavoitteita; valvonnan riskiperusteisuuden ja tehokkaan kohdentamisen varmistaminen, arviointi- ja ohjauskäytien käyttöön ottaminen, valvonnan maksullisuuden edistäminen, tietojärjestelmien kehittäminen ja hyödyntäminen sekä valvonnan näkyvyyden

varmistaminen. Yksittäisinä painopistealueina ovat muun muassa talousvesi, sisäilma ja terveydelliset olosuhteet sekä vaikuttavuus suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Jätehuollon viranomaispalvelut vastaa seitsemäntoista Pirkanmaan kunnan jätehuoltoviranomaisen tehtävistä. Päättävä elin on kuntien yhteinen jätehuoltolautakunta. Jätehuoltoviranomaisen ja sen alaisen henkilökunnan kustannukset sisältyvät asiakkailta perittävään jätemaksuun. Jätehuoltoviranomaisen päätöksenteolla luodaan puitteet toimivalle ja ympäristöä mahdollisimman vähän kuormittavalle jätehuollolle.

Jätehuoltoviranomaisen vuoden 2019 toiminnan painopisteitä ovat jätehuollon palvelutason määrittely ensimmäistä kertaa toimialueelle sekä jätehuoltomääräysten päivittäminen. Palvelutason määrittelyn yhteydessä linjataan, millaisia jätehuoltopalveluita kuntalaisille ja kiinteistöille tarjotaan, miten turvataan riittävä jätehuollon palvelutaso ja varmistetaan jätemaksujen kohtuullisuus. Työ pohjautuu vuonna 2018 valmistuvaan jätestrategiaan. Samalla päivitetään myös toimialueen jätehuoltomääräykset erityisesti kunnallisen lietteenkuljetuksen tuomien muutosten ja jätteiden erilliskeräyksen tehostamisen vuoksi.

Vuonna 2019 jatketaan lisäksi yksikön toimintaprosessien tehostamista ja automatisointia sekä sähköisen asioinnin kehittämistä. Jätehuoltoviranomaisen oman asianhallintaohjelman avulla nopeutetaan yksikön prosesseja, ja sähköisellä asioinnilla parannetaan asiakaspalvelua ja lyhennetään käsittelyaikoja.

Käyttötalous (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot	2 710	3 351
Toimintamenot	-6 763	-7 566
Toimintakate	-4 053	-4 215
Investoinnit (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Investointimenot	-110	0

ERITTELY ERIKSEEN SITOIVISTA ERISTÄ

Käyttötalous (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Kestävä kaupunki, toimintakate (pl. erikseen sitovat erät)	-4 053	-3 937
Smart Tampere, toimintakate	0	-278
Yhteensä	-4 053	-4 215

Kehitysohjelmat

Kehitysohjelmat -palveluryhmään sisältyy Raitiotien kehitysohjelma, joka ovat valtuustoon nähden sitova. Kehitysohjelmat perustuvat kaupunkistrategiaan ja ne toteutetaan kaupunginhallituksen ohjauksessa. Kehitysohjelmista on esitetty tarkemmat ohjelmakohtaiset kuvaukset kirjan alkuosassa, Tampereen kaupungin kehitysohjelmat -kappaleessa.

Raitiotien kehitysohjelma toimii kaupunkiympäristön palvelualueella ja se koordinoi peruskaupungin toimintaa raitiotiehankkeessa. Peruskaupungin, kaupunkiympäristön palvelualueen vastuulla on raitiotiehankkeessa maankäytön suunnittelu, liikennesuunnittelu, katujen ja yleisten alueiden rakennussuunnittelu, rakennuttaminen ja ylläpito sekä joukkoliikenteen suunnittelu, tilaaminen, maksuliikenne, tiedotus ja matkustajainformaatio. Kehitysohjelma tukee osaltaan Tampereen Raitiotie Oy:tä ja Raitiotieallianssia raitiotiejärjestelmän toteuttamishankkeessa. Raitiotien toteuttaminen liittyy kiinteästi kaupunkiympäristön palvelualueen perustoimintaan sekä kaupungin muiden palvelualueiden ja kehitysohjelmien toimintaan.

kenteen suunnittelu, tilaaminen, maksuliikenne, tiedotus ja matkustajainformaatio. Kehitysohjelma tukee osaltaan Tampereen Raitiotie Oy:tä ja Raitiotieallianssia raitiotiejärjestelmän toteuttamishankkeessa. Raitiotien toteuttaminen liittyy kiinteästi kaupunkiympäristön palvelualueen perustoimintaan sekä kaupungin muiden palvelualueiden ja kehitysohjelmien toimintaan.

Käyttötalous (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot		
Toimintamenot *)	-1 529	-1 529
Toimintakate	-1 529	-1 529

*) Sisältää tukipalvelujen vyörytysosuudet

JOUKKOLIIKENNELAUTAKUNTA

Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunnan tehtävänä on järjestää joukkoliikenne Tampereen kaupunkiseudulla yhteistoimintana kaupunkiseudun kuntien kanssa sekä toimia EU:n palvelusopimusasetuksen sekä kansallisen joukkoliikennelain mukaisena paikallisena toimivaltaisena viranomaisena.

Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta toimii Tampereen, Nokian, Oriveden ja Ylöjärven kaupunkien

sekä Kangasalan, Lempäälän, Pirkkalan ja Vesilahden kuntien yhteisenä seudullisena joukkoliikenteen viranomaisena Tampereen kaupunginvaltuuston ja -hallituksen alaisuudessa.

Kaupunkiympäristön palvelualueella joukkoliikennelautakunnan palvelut järjestää joukkoliikenteen palveluryhmä. Kaikki joukkoliikennelautakunnan alaiset palvelut sisältyvät yhteen joukkoliikenteen palvelukokonaisuuteen.

Toiminnan strategiset painopisteet ja tavoitteet vuonna

Vuoden 2019 talousarvio ja sen sisältämät vuosittaiset sitovat toiminnan tavoitteet perustuvat syksyllä 2017 hyväksytyyn Tampereen strategiaan 2030, joka on valmisteltu Lauri Lylyn pormestariohjelman 2018–2021 pohjalta. Strategian sisältöjä tarkennetaan toimenpiteiksi lautakunnan palvelu- ja vuosisuunnitelmassa.

Tampereen strategian mukaisena tavoitteena on, että kestävien liikkumismuotojen (kävely, pyöräily ja joukkoliikenne) yhteenlaskettu kulkutapaosuus on noussut valtuustokauden loppuun mennessä 58 prosenttiin. Joukkoliikennelautakunnan osalta vuoden 2019 tavoitteena on kasvattaa joukkoliikenteen matkustajamäärää 3 prosenttia vuoteen 2018 verrattuna.

Strategisena painopisteenä kuluvalta valtuustokaudella on parantaa kaupunkilaisten tyytyväisyyttä tarjottuihin palveluihin. Vuoden 2019 aikana tavoitteena on parantaa tyytyväisyyttä joukkoliikenteen bussilinjoin.

Kuluvan valtuustokauden tavoitteina ovat strategian mukaisesti myös talouden tasapainon saavuttaminen ja tuottavuuden paraneminen. Vuonna 2019 kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunnan alaisessa toiminnassa tavoitteena on työvoimakustannusten pitäminen vuosisuunnitelman tasossa.

Joukkoliikennelautakunnalle kohdistuu vuonna 2019 yhteensä kolme sitovaa toiminnan tavoitetta, jotka perustuvat Tampereen strategiaan 2030.

JOUKKOLIIKENNELAUTAKUNTA

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot			
Myyntitulot	44 251	44 501	48 612
Tuet ja avustukset	3 809	4 168	3 908
Muut toimintatulot	602	520	620
Toimintatulot yhteensä	48 662	49 189	53 140
Toimintamenot			
Henkilöstömenot			
Palkat ja palkkiot	-742	-764	-828
Henkilösivumenot			
Eläkemenot	-130	-131	-147
Muut henkilösivumenot	-34	-32	-38
Palvelujen ostot	-60 626	-62 989	-64 884
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-23	-8	-8
Vuokramenot	-203	-180	-972
Muut toimintamenot	-94	-103	-119
Toimintamenot yhteensä	-61 853	-64 207	-66 995
Toimintakate	-13 191	-15 018	-13 855
Rahoitustulot ja -menot	2	0	0
Tilikauden tulos	-13 189	-15 018	-13 855

SITOVAT ERÄT

Käyttötalous (1 000 euroa)	TA 2019
Joukkoliikennelautakunta, toimintakate	-13 855
Investoinnit (1 000 euroa)	TA 2019
Joukkoliikennelautakunta, nettoinvestoinnit	-1 200

Tavoite 2018 - 2021	Nro	Talousarvion toiminnan tavoite 2019
Tyytyväisyys palveluihin ja niiden saatavuuteen on parantunut	6	Tyytyväisyys palveluihin on parantunut valituissa kohteissa (joukkoliikenne)
Kestävien liikkumismuotojen (kävely, pyöräily ja joukkoliikenne) kulkutapaosuus on noussut valtuustokauden loppuun mennessä 58 prosenttiin (2012=54 %)	30	Joukkoliikenteen matkustajamäärä on kasvanut 3 % edelliseen vuoteen verrattuna
Kaupungin talous on tasapainossa ja talouden tasapainottamisohjelman tavoitteet on saavutettu	42	Työvoimakustannukset ovat vuosisuunnitelman mukaiset

Joukkoliikenne

Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunnan tehtävänä on järjestää joukkoliikenne Tampereen kaupunkiseudulla yhteistoimintana kaupunkiseudun kuntien kanssa sekä toimia EU:n palvelusopimusasetuksen sekä kansallisen joukkoliikennelain mukaisena paikallisena toimivaltaisena viranomaisena.

Tampereen kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta toimii Tampereen, Nokian, Oriveden ja Ylöjärven kaupunkien sekä Kangasalan, Lempäälän, Pirkkalan ja Vesilahden kuntien yhteisenä seudullisena joukkoliikenteen viranomaisena Tampereen kaupunginvaltuuston ja -hallituksen alaisuudessa.

Tampereen kaupunkiseudulla joukkoliikenteen järjestämistapa muuttui 30.6.2014 alkaen. Muutos perustui EU:n palvelusopimusasetukseen ja sen mukaisesti laadittuun vuonna 2009 voimaantulleeseen joukkoliikennelakiin. Lain tultua voimaan seutuliiikenteen linjaluvat muuttuivat siirtymäajan liikennesopimuksiksi, jotka päättyivät 30.6.2014 alkaen vaiheittain 2019 loppuun mennessä. Pääosa siirtymäajan sopimuksista on päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä. Jäljellä oleviin siirtymäajan liikenteisiin liittyvä seutulippujärjestelmä ylläpidetään palvelukokonaisuuden kautta koko kaupunkiseudulla.

Joukkoliikenteen palvelutilausta suunniteltaessa arvioidaan joukkoliikenteen tarve ja sen kehittyminen, suunnitellaan joukkoliikenteen linjasto ja liikennöinti sisältäen reitit, aikataulut ja pysäkkien

paikat. Tilaaja suunnittelee liikenteen autokierrot ja hankkii ne tuottajilta. Tilaaja vastaa myös joukkoliikenteen tukipalvelujen kehittämisestä (rahastus- ja informaatiojärjestelmät). Joukkoliikenteen tilaaja vastaa tariffisuunnittelusta, yhteistariffiliikenteen taloudellisesta selvityksestä (clearing) ja lippujen myyntiverkostosta sekä matkakorttien jakelusta ja hallinnoinnista (joukkoliikenteen asiakaspalvelu).

Toiminnan painopisteet ja keskeiset muutokset

Raitiotien rakennustyöt käynnistyivät vuoden 2017 alusta. Liikennepalvelun suunnittelussa on otettu huomioon raitiotierakentamisen vaikutuksia palvelutarjontaan. Raitiotien ja muiden kohteiden työmaat hidastavat erityisesti ydinkeskustan alueella joukkoliikenteen liikennöintiä 4-6 minuuttia suuntaansa. Runkolinjojen osalta tätä liikenteen hidastumista on kompensoitu lisäämällä linjoille autoja. Osittain näillä lisäyksillä on kyetty parantamaan myös palveluja, mutta suurelta osin niillä parannetaan liikenteen täsmällisyyttä. Muilla linjoilla hidastumisen vaikutuksia on kompensoitu aikataulumuutoksilla, mikä on merkinnyt vakiominuuttiaikatauluista luopumista.

Talouden tasapainotustoimien johdosta joukkoliikenteen toimintakate putoaa vuoden 2018 alkuperäisen talousarvion 14,6 miljoonasta eurosta 13,9 miljoonaan euroon. Vuoden 2019 talousarvioon sisältyy 0,78 miljoonaa euroa Tampereen Raitiotie Oy:n hallintovastiketta. Talouden tasapai-

notustoimia toteutetaan jo vuoden 2018 aikana 0,2 miljoonan euron verran. Nämä huomioon ottaen nykyiseen joukkoliikennejärjestelmään käytännössä kohdistuva tuki pienenee lopulliseen vuoden 2018 talousarvioon verrattuna 1,4 miljoonaa euroa eli noin 10 prosenttia. Joukkoliikennetuen leikkauksen vaikutukset kompensoidaan asiakasmaksujen korotuksilla. Korotukset kohdistetaan 2 vyöhykkeen lippujen hintoihin ja näin ne kohdistuvat parhaiten Tampereen joukkoliikennetuen osuuteen.

Joukkoliikenteen hoidon kustannustason arvioidaan nousevan vuonna 2019 noin 2 prosenttia eli 1,2 miljoonaa euroa. Kustannustason nousun ja joukkoliikennetuen pienenemisen aiheuttama 2,6 miljoonan euron tasapainotustarve tulee katetuksi lisäämällä lipputuloloja noin 6 prosenttia. Matkustajamäärän ennustetaan kasvavan vaikka taksojen korotus vähentääkin kysyntää. Lipun hintojen korotustarve on keskimäärin 5-6 prosenttia. Korotukset kannattaa kohdistaa niin, että kausilipputuotteita korotetaan suhteellisesti vähemmän. Taksan korotuksista päätetään loppuvuodesta 2018. Talousarvio 2019 ei mahdollista liikennetarjonnan lisäämistä syksyn 2018 tasosta ja kaupungin kasvusta aiheutuva palvelujen lisäystarve on hoidettava karsimalla liikennettä vähemmän kysynnän alueilta ja ajankohtina.

Seutuliiikenteen osalta tehdään pienehköjä parantamistoimenpiteitä eri puolilla kaupunkiseutua. Merkittävimmät lisäykset toteutetaan Kangasalta Teiskontien kautta Tampereelle suuntautuvaan liikenteeseen.

Käyttötalous (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot	49 189	53 140
Toimintamenot	-64 207	-66 995
Toimintakate	-15 018	-13 855
Investoinnit (1 000 euroa)	Muutettu TA 2018	TA 2019
Investointimenot	-1 200	-1 200

KONSERNIHALLINTO

Konsernihallinnon tehtävänä on varmistaa kaupungin tavoitteiden toteutuminen ja kaupunkikonsernin yksiköiden toimiminen koko konsernin näkökulmasta parhaalla mahdollisella tavalla. Konsernihallinnon tehtävä ulottuu kaupunkiorganisaation lisäksi tytäryhtiöihin ja -yhteisöihin sekä säätiöihin, joissa kaupunki on omistajana tai joissa kaupungilla on määräysvalta.

Konsernihallinnossa toimivat pormestarin suorassa alaisuudessa konsernijohtaja, apulaispormestarit, sisäinen tarkastus ja pormestarin esikunta. Lisäksi konsernihallinto sisältää päätöksentekoon liittyvät toimielimet, kaupunginvaltuuston ja -hallituksen sekä lautakunnat.

Konsernihallinnossa toimivat myös palvelualueiden esikunnat ja konsernijohtajan alaisuudessa seitsemän konserniyksikköä. Konserniyksiköiden tehtävänä on ohjata ja tukea palvelualueiden ja muun kaupungin organisaation toimintaa ja sen kehittämistä sekä avustaa konsernijohtoa. Konserniyksiköt myös vastaavat konsernin

ohjaus- ja johtamisprosessien kehittämisestä. Konserniohjauksen ja palvelualueiden välisen yhteistyön kautta palvelualueiden johto saa konserniyksiköistä tukea toiminnan johtamiseen ja ohjaukseen.

Konsernipalveluyksikkö Kopparin talous- ja henkilöstöhallinnon palveluita siirtyy liikkeen luovutuksella Monetra Pirkkanmaa Oy:lle 1.1.2019. Kaupungille jäävät toiminnot harkitaan siirrettävän seuraaviin konsernihallinnon yksiköihin: hallinto, henkilöstö, strategia ja kehittäminen sekä tietohallinto. Uudistuksesta ovat käynnissä yhteistoimintaneuvottelut, joiden tulos on tiedossa marraskuussa.

Konsernihallintoon harkitaan siirtyväksi noin 150 henkilötyövuotta hallinto-, henkilöstö-, ICT-, tietojohdantamis- ja projektipalveluosaamista.

Toiminnan tavoitteet

Vuoden 2019 talousarvio ja sen sisältämät sitovat toiminnan tavoitteet perustuvat Tampereen strategiaan 2030, joka on val-

misteltu Lauri Lylyn pormestariohjelman 2018-2021 pohjalta.

Konsernihallinnossa edistetään koko kaupunkiorganisaatiota koskevien toiminnan tavoitteiden toteutumista. Vuoden 2019 tavoitteissa painottuvat johtamisen ja työhyvinvoinnin kehittäminen, talouden tasapainottaminen sekä tuottavuuden parantaminen muun muassa hankintojen tehokkuutta parantamalla ja työskentelytapoja uudistamalla digitalisaatiota hyödyntäen.

Konsernihallinnon ensisijaiselle toteutusvastuulle on asetettu vuonna 2019 yhteensä 10 sitovaa toiminnan tavoitetta, jotka esitetään alla olevassa taulukossa. Strategian sisältöjä tarkennetaan toimenpiteiksi konsernihallinnon palvelu- ja vuosisuunnitelmassa.

Tavoite 2018 - 2021	Nro	Talousarvion toiminnan tavoite 2019
Johtaminen on uudistunut ja se on johtamisperiaatteiden mukaista	38	Esimiesarviointien tulokset ovat parantuneet edelliseen vuoteen verrattuna
Henkilöstön työhyvinvointi on parantunut	39	Henkilöstön työhyvinvointi on parantunut edelliseen vuoteen verrattuna
Sairauspoissaolojen määrä on vähentynyt 10 prosentilla	40	Sairauspoissaolojen määrä on laskenut vähintään 3 %
Kaupungin talous on tasapainossa ja talouden tasapainottamisohjelman tavoitteet on saavutettu	41	Tilikauden tulos on 30,5 milj. € alijäämäinen
	42	Työvoimakustannukset ovat vuosisuunnitelman mukaiset
	43	Investointien tulorahoitus-% on 45
Kaupungin menojen kasvua on hillitty	44	Nettomenojen kasvu on 1,3 %
Hallinnollinen työ on vähentynyt 5 prosenttia	45	Hallintotehtävien kustannukset ovat vähentyneet edelliseen vuoteen verrattuna (valtuustokauden aikana yhteensä 5 %)
Tuottavuus on parantunut	46	Hankintojen tehokkuusindeksi on parantunut edellisvuoden tasoon verrattuna
	47	Digitalisaatiolla ja työskentelytapojen uudistamisella on saatu aikaan todennettuja tuottavuushyötyjä.

Konsernihallinnon suunniteltu henkilötyövuosien määrä on 351 vuonna 2019. Konsernipalveluyksikkö Kopparista siirtyy konsernihallintoon 150 henkilötyövuotta. Konsernihallinnon henkilötyövuosiin sisältyy myös keskusvaalilautakunta, johon esitetään ensi vuodelle 10 henkilötyövuotta (vuonna 2018 varaus 24 htv). Vuonna 2019 varaudutaan eduskuntavaaleihin sekä europarlamenttivaaleihin. Maakunta-vaalit järjestetään mahdollisesti europarlamenttivaalien yhteydessä, mutta mikäli maakuntavaalit järjestetään omana kokonaisuutenaan, tulee se lisäämään henkilö-

työvuosia.

Taloudellinen tilanne vaikuttaa vapautuvien tehtävien järjestelyihin. Tehtäviä pyritään mahdollisuuksien mukaan hoitamaan sisäisin järjestelyin. Myös maakuntaorganisaation valmistelutyöt saattavat vaikuttaa konsernihallinnon henkilöstömäärään.

ICT-kehittämiseen on suunniteltu käytettävän vuonna 2019 7,4 milj. euroa, josta 6,9 milj. euroa kohdistuu käyttötalouteen ja 0,5 milj. euroa investointeihin. Säästöohjelman mukaisesti 0,1 milj. euroa vuotta 2018 pienempi kehittämismääräraha on allokoitu palvelualueiden kehittämisen

konsernisalkuille seuraavasti:

- Elinvoima ja kilpailukyky: 0,850 milj. euroa
- Hyvinvointipalvelut: 2,360 milj. euroa
- Kaupunkiympäristön palvelualue: 1,560 milj. euroa
- Organisaation toimintakyky: 2,935 milj. euroa

Lisäksi ICT-strategian toimenpanoon on varattu 0,3 milj. euroa. Huomioitavaa on digiohjelman projektipäälliköiden kustannusten kohdistaminen tässä vaiheessa organisaation toimintakyksikulle, mikä kasvattaa merkittävästi sen määrärahaa suhteessa muihin. Digitalisaation edistämiseen on varattu sama summa kuin 2018 eli 2,3 milj. euroa. Hyvinvointipalveluiden kehittämissuunnitelmissa on lähtöoletuksena se, että Sote- ja maakuntaudistus toteutuu. Tämä mahdollistaa aikaisempaa merkittävemmän panostuksen kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden digitalisaation edistämiseen.

Kaupunginhallitus linjasi elokuussa 2018 vuoden 2019 talousarviokehityksen valmistelua. Kaupunginhallitus esitti säästöjen etsimistä kaupungin henkilöstön työskentelytapoja uudistamalla ja digitalisaation täysimääräisellä hyödyntämisellä. Toimenpiteillä tavoitellaan 10 miljoonan käyttömenosäästöjä vuoteen 2020 mennessä.

KONSERNIHALLINTO

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019
Myyntitulot	299	109	26 609
Tuet ja avustukset	1 803	582	348
Muut toimintatulot	156	1 191	836
Toimintatulot yhteensä	2 258	1 882	27 793
Toimintamenot			
Henkilöstömenot			
Palkat ja palkkiot	-11 933	-13 386	-19 700
Henkilösivumenot			
Eläkemenot	-1 862	-2 011	-3 376
Muut henkilösivumenot	-493	-573	-767
Palvelujen ostot	-12 908	-14 619	-31 601
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-350	-185	-435
Avustukset	-934	-721	-657
Vuokramenot	-2 685	-2 228	-3 779
Muut toimintamenot	-249	-710	-1 057
Toimintamenot yhteensä	-31 416	-34 433	-61 373
Toimintakate	-29 158	-32 551	-33 580
Rahoitustulot ja -menot	43	0	0
Poistot ja arvonalentumiset	-1 462	-1 500	-1 300
Tilikauden tulos	-30 577	-34 051	-34 880

Investoinnit (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019
Investointimenot	-439	-1 027	-500

Sitovat erät (1 000 euroa)	TA 2019
ICT-kehittäminen, toimintakate ja nettoinvestoinnit	-7 400
Konsernihallinto, toimintakate	-26 539
Smart Tampere, toimintakate	-141

YHTEISET ERÄT

Kaupungin yhteisiin eriin on koottu kaupunkitasoisia yhteistoimintaosuuksia, kuten Kuntaliiton, Pirkanmaan liiton ja Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymän maksuosuudet. Yhteisissä erissä on varaukset erinäisiin avustuksiin ja jäsenmaksuihin sekä kaupungin työntekijöiden työmatkaliikenteen tukeen ja liikunta- ja kulttuurikortista aiheutuviin kustannuksiin sekä osuuteen verotuskustannuksista. Uusina erinä talousarvioon sisältyy lakkautettavien liikelaitosten (Tampereen Infra sekä Tampereen Voimia) eläke- ja menoperusteiset sekä varhaiseläkeperusteiset maksut. Suurtaaphtuma-avustuksiin sekä järjestelykustannuksiin on varattu 0,95 milj. euroa.

Yhteisiin eriin sisältyy myös Pirkanmaan pelastuslaitoksen Tampereen maksuosuus 16,8 milj. euroa, poikkeusolon johtotilojen kustannukset ja pelastustoimen eläke- ja menoperusteiset maksut.

Ammatillisen koulutuksen yksikköhintarahoitus (valtionosuus) osoitetaan täysimääräisenä koulutuksen järjestäjä Tredulle. Lisäksi toisen asteen koulutukselle osoitetaan rahoitusta opiskelijahuoltoon sekä Ammatti10-, Tikas- ja Aku-toimintaan. Talousarvioon arvioitu rahoituksen suuruus on yhteensä noin 78,5 milj. euroa.

Työttömyysvakuutusmaksu alenee 0,55 prosenttiyksikköä vuonna 2019. Vaikutus talousarvioon on noin 2,3 milj. euroa. Alennus on talousarviossa kohdistettu konsernihallinnon yhteisiin eriin ja se kohdennetaan palvelu- ja vuosisuunnitelmissa kaikille toimintayksiköille.

Elinkeinorahasto on suunniteltu lakkautettavaksi 31.12.2018. Elinvoima- ja osaamislautakunnalle on osoitettu talousarviossa määrärahaa vastaavaan toimintaan.

Osakkeisiin ja osuuksiin on varattu yhteensä 2 milj. euroa kaupunginhallituksen käyttöön erillisten päätösten mukaan. Pysyvien vastaavien luovutustulot sisältävät arvion 0,5 milj. euron SVOP-palautuksen tytäryhtiö Finnpark Oy:ltä.

YHTEISET ERÄT

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019
Toimintatulot			
Myyntitulot	198	230	253
Tuet ja avustukset	275	200	0
Muut toimintatulot	1 564	852	852
Toimintatulot yhteensä	2 037	1 282	1 105
Toimintamenot			
Henkilöstömenot			
Palkat ja palkkiot	-84	-624	-443
Henkilösivumeno			
Eläkemenot	-1 596	-1 847	-4 347
Muut henkilösivumeno	260	-42	2 259
Palvelujen ostot	-25 484	-26 924	-27 813
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-55	-56	-56
Avustukset	-86 617	-81 306	-79 489
Vuokramenot	-151	-175	-175
Muut toimintamenot	-1 116	-1 205	-380
Toimintamenot yhteensä	-114 844	-112 179	-110 444
Toimintakate	-112 806	-110 897	-109 339
Poistot ja arvonalentumiset	-52	-566	-1 131
Tilikauden tulos	-112 859	-111 463	-110 470
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	113	0	0
Rahastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	780	1 500	0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-111 965	-109 963	-110 470

Investoinnit (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019
Investointimenot	-4 559	-23 968	-2 000
Nettoinvestoinnit	-4 559	-23 968	-2 000
Pysyvien vastaavien luovutustulot	2 678	10 562	500

Sitovat erät (1 000 euroa)	TA 2019
Yhteiset erät, toimintakate	-109 339
Yhteiset erät, nettoinvestoinnit	-2 000

PIRKANMAAN PELASTUSLAITOS

Pirkanmaan pelastuslaitos huolehtii Pirkanmaan alueen 22 kunnan pelastustoimesta. Pelastuslaitoksen keskeiset tehtäväalueet ovat toimialaa koskevan lainsäädännön mukaan onnettomuuksien ennaltaehkäisy, ihmisten ja omaisuuden pelastaminen, ympäristön suojaaminen sekä normaaliajan häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautuminen. Pelastuslaitos tuottaa myös ensihoitopalveluita

yhteistoiminnassa Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kanssa Tampereen, Pirkkalan, Nokian, Lempäälän, Valkeakosken, Vesilahden, Ylöjärven ja Akaan kuntien alueella sekä vastaa osaltaan ensivastetoiminnasta koko Pirkanmaalla.

Pelastustoimi on osa uuteen maakuntahallintoon siirtyvää toimintaa. Kansallisen maakunta- ja sote-uudistuksen lakiehdotusten eduskuntakäsittely kestää arvioitua

pidempään ja maakuntien aloitusajankohdasta viivästyy vuoteen 2021. Pirkanmaan pelastuslaitos jatkaa Tampereen kaupungin taseyksikkönä rahoittaen toimintaansa Pirkanmaan kuntien maksuosuuksilla vuoden 2020 loppuun asti. Aikataulumuutos ei heijastu Pirkanmaan pelastuslaitoksen varsinaiseen toimintaan ja pelastustoimen ja varautumisen suunnittelua jatketaan ns. virkatyönä.

PIRKANMAAN PELASTUSLAITOKSEN TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2019	Mittari
Pelastustoimen valvontatehtävät ovat toteutuneet valvontasuunnitelman mukaisesti	Määräaikaisen valvonnan toteutuminen
Pelastustoimen toimintavalmiusaika vaatimus on saavutettu pelastuslaitoksen palvelutasopäätöksen mukaisesti	Keskimmääräinen toimintavalmiusaikatavoite kaikissa kiireellisissä tehtävissä riskiluokista riippumatta: 1.yksikön keskimääräinen toimintavalmiusaikatavoite (10 min.); Pelastustoiminnan keskimääräinen toimintavalmiusaikatavoite (15 min.)
Työhyvinvointi on parantunut työyhteisötaitoja kehittämällä vuoden 2018 verrattuna	Työhyvinvoinnin matriisin tulokset

Ensihoidon toiminnan tavoitteet määräytyvät Pirkanmaan sairaanhoitopiirin ensihoidon palvelutasopäätöksen sekä PSHP:n ja pelastuslaitoksen yhteistoimintasopimuksen mukaisesti.

Kansalliset toimenpiteet

Sisäministeriö on valmistelemassa uutta järjestämisasetusta pelastustoimesta. Sisäministeriön asetus pelastustoimen järjestämisestä tulee korvaamaan ohjeen palvelutasopäätöksen laadinnasta. Esitys valmistuu vuoden 2018 aikana. Pirkanmaan pelastuslaitoksen nykyinen palvelutasopäätös on laadittu vuosille 201-2017 ja sitä on päivitetty 2017. Pirkanmaan kuntien kanssa on vuonna 2017 yhdessä sovittu päivitetyn palvelutasopäätöksen voimaansaoloajan pidentämisestä maakunnan palvelutasopäätöksen hyväksymiseen saakka. Maakunta- ja sote-uudistuksen viivästymisen vuoksi pelastuslaitos tekee esityksen vuoden 2018 aikana toimenpiteistä koskien palvelutasopäätöksen uusimista.

Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston ja Pelastusopiston yhteisessä Osaamisen kartoitus -hankkeessa on kartoitettu johtamisen tasoa. Kartoitusmalli on tehty päivystävän päällikön P20 ja päivystävän

palomestarin P30 johtamistasoille sekä tilannekeskushenkilöstölle. Hanke jatkuu vuoden 2019 alkupuolelle. Hankkeen tavoitteena on mm. selvittää osaamisen taso sekä yhtenäistää pelastustoiminnan johtamisen toimintamalleja.

Pelastustoimessa on meneillään laajoja kansallisia ICT-hankkeita, jotka toteutetaan tulevat korvaamaan pääosin nykyiset ydintoiminnan tietojärjestelmät sekä pelastustoimessa ja ensihoidossa. Hankkeista aiheutuu kustannuksia taloussuunnitelmakaudella. Hankkeiden aikataulu on viivästynyt ja saattaa olla, että uusien järjestelmien käyttöönotto tapahtuu samaan aikaan maakuntaan siirtymisen kanssa.

Onnettomuuksien ehkäisy

Palotarkastusten ja muiden valvontatoimenpiteiden vaikuttavuutta pyritään lisäämään kehittämällä edelleen valvonnan riskiperusteisuutta, toimintamalleja ja val-

vontaprosessia huomioiden valtakunnalliset suuntaviivat, kuten hyvän hallinnon periaatteiden toteutuminen. Suunnitteilla olevan uuden valtakunnallisen valvontatoiminnan tietojärjestelmän odotetaan tuovan myös osaltaan tehokkuutta valvontatoimintaan, mutta valvontasovelluksen käyttöönotto tulee olemaan aikaisintaan vuonna 2020.

Onnettomuuksien ehkäisyn erityisenä painopisteenä tulee edelleen olemaan iäkkäiden tai toimintakyvyltään muutoin alentuneiden asumisen paloturvallisuuden parantaminen yhteistoiminnassa muiden tahojen kanssa. Turvallisuusviestintää toteutetaan syksyllä 2018 uudistettavan turvallisuusviestintäsuunnitelman mukaisesti.

Nuohoustoimessa on menossa sisäministeriössä lakimuutos, jonka mukaan nuohoustoimi vapautettaisiin avoimeen kilpailuun nykyisen säännellyn ja pelastus-

toimen järjestämisen piirinuohousjärjestelmän sijasta. Uudistus toteutuu vuoden 2019 aikana.

Pelastustoiminta ja varautuminen

Paloasemaverkoston kehittämisellä turvataan toimintavalmiuden toteutumista sekä mahdollistetaan harjoitusolosuhteet palvelutasopäätöksen mukaisesti. Paloasemasuunnittelulla pyritään myös tehostamaan henkilöstöressurssien käyttöä.

Vuoden 2018 lopulla käyttöön otetaan Kangasalan, Ikaalisten ja Valkeakosken uudet paloasemat. Kustannusvaikutukset kohdistuvat lähinnä vuokratukansiin. Vuonna 2019 Hämeenkyröön ollaan käynnistämässä uuden paloaseman suunnittelua, johon sijoittuisivat myös Hämeenkyrön kirkonkylän VPK ja Kyröskosken VPK.

Samoin tarkastellaan Tampereen kaupunkikehitystä seuraten uuden paloaseman suunnittelun käynnistämistä Länsi-Tampereen alueelle.

Tampereen mittavien rakennushankkeiden liikennejärjestelyt ovat vaikeuttaneet toimintavalmiusaikavaatimusten toteutumista niin pelastustoimen kuin ensihoidon puolella ja vuoden 2019 suunnittelussa on tämä otettu huomioon. Sään ääri-ilmiöt ovat myös näkyneet pelastustoimen ja ensihoidon kohonneissa tehtävämäärissä ja vuonna 2019 pyritään entistä paremmin varautumaan myös pitkäkestoisiin luonnonolosuhteiden aiheuttamiin kuormituksiin.

Pelastuslaitos jatkaa maakunnallisen varautumisen suunnittelua yhdessä Pirkanmaan muutosorganisaation sekä yhteis-

työviranomaisten kanssa. Tavoitteena on osaltaan huolehtia siitä, että myös siirtymävaiheessa maakunnan eri toimijoilla on toimiva valmiusorganisaatio ja ajan tasalla olevat valmiussuunnitelmat.

Ensihoito

Pirkanmaan pelastuslaitoksella on yhteistoimintasopimus Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kanssa ensihoitopalvelun toteuttamisesta. Pirkanmaan pelastuslaitos ja sairaanhoitopiirin ensihoidokeskus kehittävät keskinäistä yhteistoimintaa sekä uusia toimintatapoja koko ensihoitojärjestelmää koskien. Suunnittelu liittyy osaltaan Pirkanmaan maakunta- ja yhteistoiminta-alue-suunnitteluun.

PIRKANMAAN PELASTUSLAITOS

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Liikevaihto	47 463	47 630	50 951	51 500	51 800	52 000
Liiketoiminnan muut tuotot	436	350	400	400	400	400
Materiaalit ja palvelut						
Aineet tarvikkeet ja tavarat	-3 255	-2 612	-2 900	-2 800	-2 800	-2 800
Palvelujen ostot	-5 521	-5 291	-5 230	-5 400	-5 400	-5 400
Henkilöstökulut						
Palkat ja palkkiot	-27 266	-27 295	-29 800	-29 850	-29 900	-30 000
Henkilösivukulut						
Eläkekulut	-5 007	-4 598	-5 330	-5 400	-5 500	-5 500
Muut henkilösivukulut	-1 399	-1 787	-1 410	-1 600	-1 650	-1 700
Poistot ja arvonalentumiset	-1 816	-1 900	-2 000	-2 000	-2 151	-2 201
Liiketoiminnan muut kulut	-3 636	-4 498	-4 682	-4 851	-4 800	-4 800
Liikelylijäämä (-alijäämä)	-2	-1	-1	-1	-1	-1
Rahoitustuotot ja -kulut						
Muut rahoitustuotot	2	1	1	0	0	0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	0	0	0	0	0	0

Rahoituslaskelma (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Liikelylijäämä (-alijäämä)	-2	-1	-1	-1	-1	-1
Poistot ja arvonalentumiset	1 816	1 900	2 000	2 000	2 151	2 201
Rahoitustuotot ja -kulut	2	1	1	1	1	1
Muut tulo-rahoituksen korjaukset	-111	0	0	0	0	0
Toiminnan rahavirta yhteensä	1 706	1 900	2 000	2 000	2 151	2 201
Investointimenot	-1 945	-1 952	-2 000	-2 200	-2 500	-2 500
Rahoitusosuudet investointimenoihin	168	302	62	62	62	62
Pysyvien vastaavien hyöd. luovutustulot	142	0	80	80	0	80
Investointien rahavirta yhteensä	-1 635	-1 650	-1 858	-2 058	-2 438	-2 358
Toiminnan ja investointien rahavirta	71	250	142	-58	-287	-157
Rahoituksen rahavirta						
Vaikutus maksuvalmiuteen	71	250	142	-58	-287	-157
Muut maksuvalmiuden muutokset	-71	-250	-142	58	287	157
Vaikutus rahavaroihin	0	0	0	0	0	0

Investoinnit (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Investointimenot	-1 945	-1 952	-2 000	-2 200	-2 500	-2 500
Rahoitusosuudet	168	302	62	62	62	62
Nettoinvestoinnit	-1 777	-1 650	-1 938	-2 138	-2 438	-2 438
Pysyvien vastaavien luovutustulot	142	0	80	80	0	80
Investointien rahavirta	-1 635	-1 650	-1 858	-2 058	-2 438	-2 358

VAHINKORAHASTO

Vahinkorahasto on Tampereen kaupungin perustama riskirahasto. Rahastoa käsitellään erillisenä taseyksikkönä ja siitä tehdään vuosittain tilinpäätös.

Rahastosta korvataan kaupungille aiheutuneita kertaluonteisia vahinkoja ja vastuita, joita ei vakuutuskin ole katettu. Rahastosta voidaan korvata myös vakuutuksesta korvattavien vahinkojen omavastuuosan ja kaupungin toimintayksikön omavastuuosan välinen kustannus sekä

vakuutuskorvauksen ylittävä vahinko-osa. Korvauspiiriin kuuluu myös leasing-rahoituksella hankittu erikseen vakuutamaton omaisuus. Rahastosta voidaan erityisistä syistä korvata myös kaupungin työntekijöiden ja luottamushenkilöiden omaisuudelle aiheutuneita ilkivaltaan tai varkauteen liittyviä vahinkoja silloin, kun vahinko on tapahtunut kaupungin työ- tai luottamustehtävien hoidon yhteydessä eikä muu vakuutus korvaa vahinkoa. Täl-

lön korvauksenhakijan tulee kyetä osoittamaan vahingon ja työtehtävien välinen yhteys.

Tuloslaskelmassa on menoina esitetty arvio korvausten määrästä vuonna 2019. Vahinkorahaston pääoma karttuu erillisestä esityksestä vain kaupungin tuloksen niin salliessa. Vahinkorahaston pääoma 31.12.2017 oli 21 039 101,15 euroa.

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Liiketoiminnan muut tuotot	15	0	0	0	0	0
Liiketoiminnan muut kulut	-335	-475	-475	-475	-475	-475
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	-320	-475	-475	-475	-475	-475
Rahastojen vähennys (+)	320	475	475	475	475	475
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	0	0	0	0	0	0

Rahoituslaskelma (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Toiminnan rahavirta						
Liikelylijäämä (-alijäämä)	-320	-475	-475	-475	-475	-475
Tulosrahoituksen korjauserät	-53	0	0	0	0	0
Toiminnan ja investointien rahavirta	-373	-475	-475	-475	-475	-475
Rahoituksen rahavirta						
Vaikutus maksuvalmiuteen	-373	-475	-475	-475	-475	-475
Muut maksuvalmiuden muutokset	373	475	475	475	475	475
Vaikutus rahavaroihin	0	0	0	0	0	0

LIKELAITOKSET

Kaupunginvaltuusto asettaa liikelaitoksille strategiaan perustuvat toiminnan ja talouden tavoitteet. Tavoitteet esitetään liikelaitoskohtaisissa tarkasteluissa. Liikelaitoksen johtokunta päättää toiminnan kehittämisestä asetettujen tavoitteiden rajoissa sekä seuraa ja raportoi tavoitteiden saavuttamista. Liikelaitoksille asetettujen toiminnan tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan Tampereen toiminnan ja talouden katsauksissa, tilinpäätöksessä ja konsernin toimintakertomuksessa.

Liikelaitosten tulee strategiassaan ja käytännön toiminnassaan huomioida kau-

pungin kokonaisuus ja toimia osaltaan strategiassa esitettyjen strategisten painopisteiden toteuttamisen edellyttämien tavoittein.

Tampereen kaupungin liikelaitoksia vuonna 2019 ovat Tampereen Vesi Liikelaitos ja Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos. Liikelaitokset toimivat kuntalain 9 luvussa säädetyn mukaisesti ja noudattavat kaupungin hallinto- ja johtosääntöjä.

Kaupunginvaltuusto päätti 21.5.2018 (§ 96) Tampereen Voimia Liikelaitoksen yhtiöittämisestä ja Pirkanmaan Voimia Oy:n perustamisesta. Tampereen kaupunki myy

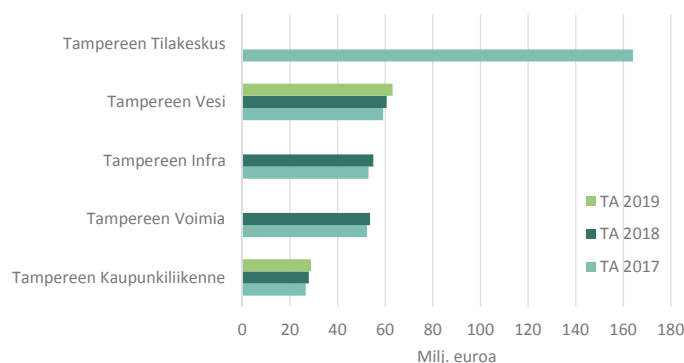
kaupungin ja Pirkanmaan sairaanhoitopiirin omistamalle Pirkanmaan Voimia Oy:lle Tampereen Voimia Liikelaitoksen liiketoiminnan 1.1.2019.

Tampereen kaupunginvaltuuston oletetaan päättävän 22.10.2018 Tampereen Infra Liikelaitoksen yhtiöittämisestä ja Tampereen Infra Oy:n perustamisesta. Mikäli kaupunginvaltuusto tekee asiaan liittyvät päätökset, Tampereen kaupunki myy Tampereen Infra Oy:lle Tampereen Infra Liikelaitoksen liiketoiminnan 1.1.2019.

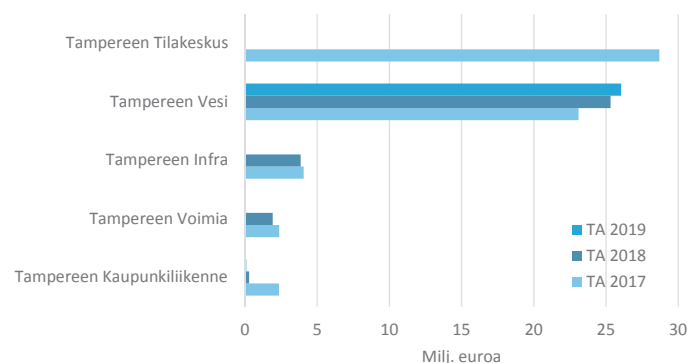
LIKELAITOSTEN TUNNUSLUKUJA

1000 euroa	Liikevaihto		Liikelyijäämä		Investointimenot		Henkilötyövuodet	
	Muutettu TA 2018	TA 2019	Muutettu TA 2018	TA 2019	Muutettu TA 2018	TA 2019	Muutettu TA 2018	TA 2019
Tampereen Vesi	60 600	63 100	25 309	26 052	-34 562	-29 566	137	137
Tampereen Kaupunkiliikenne	27 900	28 750	288	100	-3 100	-2 000	347	363
Tampereen Infra	51 552	0	3 861	0	0	0	400	0
Tampereen Voimia	53 602	0	1 931	0	-487	0	577	0
Yhteensä	193 654	91 850	31 389	26 152	-38 149	-31 566	1 461	500

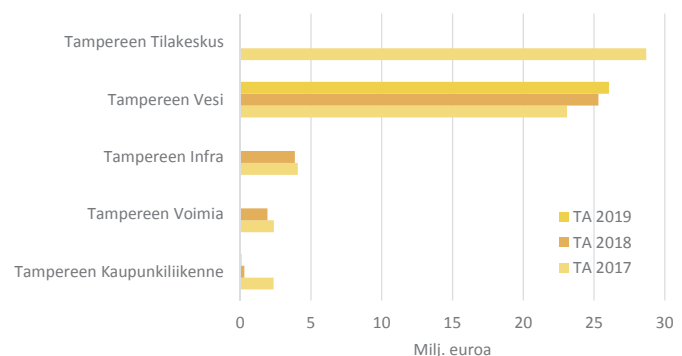
LIKEVAIHTO, TA 2019

LIKEYLIIJÄÄMÄ, TA 2019

INVESTOINTIMENOT, TA 2019

Tampereen Vesi Liikelaitos

Tampereen Vesi Liikelaitos tuottaa toiminta-alueensa vesihuoltopalvelut liiketaloudellisin periaattein kaupunkistrategian ja johtokunnan vuosille 2015–2025 hyväksymän Tampereen Veden strategian mukaisesti.

TAMPEREEN VESI LIIKELAITOKSEN TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2019	Mittari
Liikevaihto on kasvanut henkilötyövuotta kohden	Vertailukelpoinen liikevaihto/HTV
Sairauspoissaolojen määrä laskee vähintään 3 % ja vakavien tapaturmien määrä laskee	Sairauspoissaolojen ja 3pv tai enemmän työkyvyttömyyttä aiheuttaneiden tapaturmien määrän kehitys vuoteen 2018 verrattuna
Vesijohtoveden laatu ja toimitusvarmuus säilyvät korkealla tasolla	Asiakastytytyväisyysmittauksen tulokset
Vesijohtoverkoston toimintavarmuudesta huolehditaan	Verkoston keskimääräinen uusiutumisaika < 100 v.
Raitiotien rakentamiseen liittyvät vesijohtojen siirto- ja uusimistyöt toteutetaan kaupungin ja raitiotieallianssin kanssa yhteistyössä	Toimenpiteet ja toteutustilanne

Toimenpiteet palvelutuotannon kehittämiseksi

Vesihuollon toimintavarmuutta ja veden laatua parannetaan jatkamalla vesihuoltoverkostojen järjestelmällistä saneerausta, tehostamalla vedenkäsittelylaitosten puhdistusprosesseja, lisäämällä automaatiota sekä turvaamalla varavoiman saanti toiminnan kannalta tärkeimmissä kohteissa. Erityisesti panostetaan Kaupinon vedenpuhdistuslaitoksen saneerauksen loppuunsaattamiseen.

Vesihuoltoverkostojen rakentamisessa edelleen kehitetään rakennuttamis- ja urakointimenettelyjä sekä rakentamiskus-

tannusten seurantaa niin, että kaupungin kasvun edellyttämä verkostojen uudisrakentaminen, uusien runkojohtoyhteyksien mittava rakentaminen kantakaupungin verkoston sisällä ja nykyisten verkostojen riittävä saneeraus kyetään myös tulevaisuudessa toteuttamaan kohtuullisin kustannuksin.

Henkilöstön ammattitaitoa ja työkykyä pidetään yllä täydennyskoulutuksella, aktiivisella tyky-toiminnalla ja tarjoamalla mahdollisuuksia tehtäväkiertoon. Tiedonkulkua säilytetään avoimena ja yhteistyö-

hakuisena.

Tampereen Veden suurimpia haasteita ovat kasvavien investointitarpeiden rahoitus, vedentuotannon toimintavarmuuden ylläpitäminen ja varautuminen meneillään olevien seudullisten yhteishankkeiden toteuttamiseen. Korkealla tasolla pysyvät investointitarpeet - sisältäen varautumisen keskuspuhdistamon käyttöönottoon - aiheuttavat vedenmyynnin hienoisesta kasvusta huolimatta taksankorotuspainetta, jota vähennetään omaa toimintaa jatkuvasti tehostamalla.

TAMPEREEN VESI LIIKELAITOS

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Liikevaihto	60 706	60 600	63 100	65 160	66 463	67 780
Valmistus omaan käyttöön	9 506	740	8 566	9 100	9 970	10 850
Liiketoiminnan muut tuotot	29	32	32	32	32	32
Materiaalit ja palvelut						
Aineet tarvikkeet ja tavarat	-8 754	-6 510	-6 910	-8 171	-8 334	-8 501
Palvelujen ostot	-17 716	-8 125	-16 314	-16 590	-16 921	-17 260
Henkilöstökulut						
Palkat ja palkkiot	-5 708	-5 813	-5 900	-6 048	-6 139	-6 201
Henkilösivukulut						
Eläkekulut	-1 366	-1 470	-1 490	-1 433	-1 454	-1 469
Muut henkilösivukulut	-255	-245	-283	-273	-277	-280
Poistot ja arvonalentumiset	-11 301	-12 400	-13 000	-14 000	-15 000	-16 000
Liiketoiminnan muut kulut	-1 665	-1 500	-1 749	-1 750	-1 770	-1 800
Liikelylijäämä (-alijäämä)	23 476	25 309	26 052	26 027	26 570	27 151
Rahoitustuotot ja -kulut						
Muut rahoitustuotot	9	0	0	0	0	0
Korvaus peruspääomasta	-10 500	-10 500	-10 500	-10 500	-10 500	-10 500
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	12 986	14 809	15 552	15 527	16 070	16 651
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	-17 789	0	0	0	0	0
Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)	19 689	0	0	0	0	0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	14 886	14 809	15 552	15 527	16 070	16 651

Rahoituslaskelma (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Liikelylijäämä (-alijäämä)	23 477	25 309	26 052	26 027	26 570	27 151
Poistot ja arvonalentumiset	11 301	12 400	13 000	14 000	15 000	16 000
Rahoitustuotot ja -kulut	-10 491	-10 500	-10 500	-10 500	-10 500	-10 500
Muut tulorahoituksen korjauserät	-654	0	0	0	0	0
Toiminnan rahavirta yhteensä	23 632	27 209	28 552	29 527	31 070	32 651
Investointimenot	-19 748	-34 562	-29 566	-26 617	-21 000	-21 000
Rahoitusosuudet investointimenoihin	200	0	0	0	0	0
Pysyvien vastaavien hyöd. luovutustulot	0	14 899	0	0	0	0
Investointien rahavirta yhteensä	-19 548	-19 663	-29 566	-26 617	-21 000	-21 000
Toiminnan ja investointien rahavirta	4 084	7 546	-1 014	2 910	10 070	11 651
Rahoituksen rahavirta						
Antolainauksen muutokset						
Antolainasaamisten lisäykset	-23	0	0	0	0	0
Vaikutus maksuvalmiuteen	4 062	7 546	-1 014	2 910	10 070	11 651
Muut maksuvalmiuden muutokset	-4 062	-7 546	1 014	-2 910	-10 070	-11 651
Vaikutus rahavaroihin	0	0	0	0	0	0

Investoinnit (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Investointimenot	-19 748	-34 562	-29 566	-26 617	-21 000	-21 000
Rahoitusosuudet	200	0	0	0	0	0
Nettoinvestoinnit	-19 548	-34 562	-29 566	-26 617	-21 000	-21 000
Pysyvien vastaavien luovutustulot	0	14 899	0	0	0	0

Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos

Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitoksen toiminta-ajatuksena on tuottaa korkealuokkaisia joukkoliikennepalveluja kestäväen kehityksen mukaisesti, taloudellisesti ja turvallisesti.

TKL toteuttaa toiminta-ajatustaan Tampereen kaupungin joukkoliikenneyksikön kanssa solmitun

tuotantosopimuksen (2012-2020) mukaisesti. Joukkoliikenteen tilaajana toimiva joukkoliikenneyksikkö määrittelee ajettavat linjat, niiden aikataulut ja auto-kerrot. Tuottajana toimiva TKL suunnittelee kuljettajien työvuorot ja vastaa tilatun liikenteen hoidosta. Tilaaja järjestää lipunmyynti- ja neuvontapalvelut sekä joukkoliikenteen tiedotuksen ja markkinoinnin. Joukkoliikenneyksikkö maksaa TKL:lle korvauksen ajettujen linjakilometrien, linjatuntien ja autopäivien perusteella. Tuotantosopimus sisältää myös kriteerit palvelun ja kaluston laadulle sekä mahdollisille bonuksille ja sanktioille.

Vuonna 2019 on suunniteltu operoitavaksi runsaat 9,2 milj. linjakilometriä, mikä on vajaan prosentin enemmän kuin mitä edelliselle vuodelle oli suunniteltu. Kilometrisuorituksen ohella budjetoitua nousua on sekä tilattavien linjatuntien että autopäivien määrässä. Toiminnallisesti merkittävä muutos tapahtui toukokuussa 2018, kun aiemmin ostopalveluna Tampereen Infralta hankittu linja-autojen korjaus- ja huoltotoiminta siirtyi TKL:n omaksi toiminnoksi. Tässä yhteydessä siirtyi yhteensä 17 henkilöä Infralta TKL:lle. Lisääntyneen suorituksen ohella tämä rakenteellinen muutos nostaa henkilötyövuosien määrää selkeästi edellisvuoden

den budjetoidusta määrästä.

Tuotantohinnat on vuoden 2012 alusta lukien sidottu yksityiseltä sektorilta hankittavan liikennesuorituksen tapaan joukkoliikenteen yleiseen kustannusindeksiin. Tehostamistoimien ansiosta TKL:n talous on ollut vahva ja toiminnallinen tulos on ylittänyt budjetoidun. Joukkoliikenteen tilaajalta perittyä tuotantohintaa onkin voitu laskea yli 7% alle sopimuksen mukaiseen tasoon.

Investointien osalta TKL on seurannut tarkasti suoritelausten määrää ja sopeuttanut kalustonsa sen mukaisesti. Kaluston pitäminen laadukkaana ja keski-ikäen nykyisellään edellyttäisi operoitavalla suorite-määrällä noin 12-15 uuden linja-auton hankintaa. Pitämällä huolta kaluston tasosta varmistetaan liikenteen luotettavuustavoitteisiin vastaaminen ja joukkoliikenteen tilaajan operaattoreille asettamien laatuvaatimusten täytyminen. Vuodelle 2019 on investointimäärärahaa esitetty supistettavaksi aiemmasta tasosta, mikä aiheuttaa huomattavia haasteita TKL:lle ja vaikuttaa myös sen operointikykyyn.

Oman tuotannon roolin mukaisesti TKL on kalustopuolella edelläkävijänä kokeil- taessa esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä joukkoliikenteen sovelluksia tai uusia käyttövoimamuotoja. Tästä hyvänä esimerkkinä on vuoden 2016 lopulla ajoon tulleet sähköbussit. Sähköbussien käytöstä saatavien kokemusten ohella TKL laatii selvitystä myös muiden vaihtoehtoisten energiamuotojen käytön edellytyksistä Tampereen joukkoliikenteen toimintaympäristössä.

Toimenpiteet toiminnan ja talouden saavuttamiseksi

Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitoksen toiminnan organisointitavan selvittämiseksi perustetun työryhmän esitys hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa vuonna 2011. TKL:n osalta keskeisinä tavoitteina ovat edelleen pyrkimys kustannustehokkuuden lisäämiseksi, matkustajapalvelun laadun sekä palvelutarjonnan luotettavuuden jatkuva kehittäminen, sairauspoissaolojen hallinta sekä työssä jaksamisen edistäminen.

Toiminnan tehostamisella ja säännönmukaisella henkilöstön koulutuksella on oman palvelun tason ja kustannusrakenteen osalta saavutettu myönteisiä tuloksia. Kilpailukyky yksityiseen sektoriin verrattuna on parantunut selkeästi. Tuotannon kehittämistyön painopistealueina ovat tehokkaan liikennesuunnittelun ohella korjaamotoimintojen integroinnin haasteet sekä toimitiloihin liittyvät kysymykset. Yhteistyössä joukkoliikenteen tilaajan kanssa tullaan vastaisuudessaakin etsimään Tampereen joukkoliikenteeseen parhaiten soveltuvia kalusto- ja muita teknisiä ratkaisuja, painottaen ympäristöystävällisyyttä, esteettömyyttä ja käyttömukavuutta.

Vuoden 2019 talousarviossa on varauduttu kehysneuvotteluiden mukaiseen noin 7 uuden, sekä mahdollisesti muutama käytettynä ostettavan, linja-auton hankintaan yhteensä 2,0 milj. eurolla. Uusinvestointien lisäksi suoritetaan entiseen tapaan myös linja-autokalustoon kohdistuvia perusparannustoimenpiteitä, milloin se on tarpeen ja mahdollista.

TAMPEREEN KAUPUNKILIIKENNE LIIKELAITOKSEN TOIMINNAN TAVOITTEET

Toiminnan tavoite 2019	Mittari
Liikevaihto on kasvanut henkilötyövuotta kohden	Vertailukelpoinen liikevaihto/HTV
Sairauspoissaolojen määrä laskee vähintään 3 % ja vakavien tapaturmien määrä laskee	Sairauspoissaolojen ja 3pv tai enemmän työkyvyttömyyttä aiheuttaneiden tapaturmien määrän kehitys vuoteen 2018 verrattuna
Tilatuista linjakilometreistä on TKL:n toimesta toteutunut suunnitellusti vähintään vastaava osuus (%) kuin vuonna 2018	Toteutuneiden linjakilometrien määrä/ tilatut linjakilometrit
Liikelaitoksen oman korjaamotoiminnan kehittämistavoitteet on määritelty ja siihen liittyvät mittarit otettu käyttöön	Toimenpiteet ja toteutustilanne
Vaihtoehtoisin energiamuotoihin (mm. kaasu, biodiesel, sähkö) liittyvät toimenpidelinjaukset on tehty TKL:n taustaselvitykset ja kestävä Tampere 2030 -tiekartta huomioiden	Toimenpiteet ja toteutustilanne

TAMPEREEN KAUPUNKILIIKENNE LIIKELAITOS

Tuloslaskelma (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Liikevaihto	27 923	27 900	28 750	28 500	28 000	27 000
Liiketoiminnan muut tuotot	327	260	250	250	250	250
Tuet ja avustukset kunnalta	2 100	0	0	0	0	0
Materiaalit ja palvelut						
Aineet tarvikkeet ja tavarat	-4 152	-4 947	-5 782	-5 800	-5 700	-5 550
Palvelujen ostot	-3 400	-2 154	-1 705	-1 700	-1 600	-1 500
Henkilöstökulut						
Palkat ja palkkiot	-11 776	-12 811	-13 094	-13 100	-12 950	-12 600
Henkilösivukulut						
Eläkekulut	-4 201	-4 452	-4 460	-4 400	-4 300	-4 200
Muut henkilösivukulut	-537	-554	-514	-500	-500	-500
Poistot ja arvonalentumiset	-1 846	-2 010	-2 325	-2 250	-2 200	-2 000
Liiketoiminnan muut kulut	-838	-944	-1 020	-1 000	-1 000	-900
Liikelylijäämä (-alijäämä)	3 600	288	100	0	0	0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	3 600	288	100	0	0	0

Rahoituslaskelma (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Liikelylijäämä (-alijäämä)	3 600	288	100	0	0	0
Poistot ja arvonalentumiset	1 846	2 010	2 325	2 250	2 200	2 000
Muut tulorahoituksen korjaukset	-19	0	0	0	0	0
Toiminnan rahavirta yhteensä	5 427	2 298	2 425	2 250	2 200	2 000
Investointimenot	-2 963	-3 100	-2 000	-3 000	-3 000	-3 000
Pysyvien vastaavien hyöd. luovutustulot	17	0	0	0	0	0
Investointien rahavirta yhteensä	-2 946	-3 100	-2 000	-3 000	-3 000	-3 000
Toiminnan ja investointien rahavirta	2 481	-802	425	-750	-800	-1 000
Rahoituksen rahavirta						
Vaikutus maksuvalmiuteen	2 481	-802	425	-750	-800	-1 000
Muut maksuvalmiuden muutokset	-2 481	802	-425	750	800	1 000
Vaikutus rahavaroihin	0	0	0	0	0	0

Investoinnit (1 000 euroa)	TP 2017	Muutettu TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Investointimenot	-2 963	-3 100	-2 000	-3 000	-3 000	-3 000
Pysyvien vastaavien luovutustulot	17	0	0	0	0	0

LASKELMAT

Tuloslaskelmaosa

- Tuloslaskelma
- Verotulot
- Valtionosuudet
- Korkotulot ja -menot
- Muut rahoitustulot ja -menot

Investointiosa

Rahoituslaskelma

- Rahoituslaskelma
- Antolainauksen muutokset
- Korollisten velkojen muutokset

TULOSLASKELMA

Talousarvion laskelmaosan tuloslaskelmasa osoitetaan, kuinka kunnan tulorahoitus riittää palvelutoiminnan menoihin, korkoihin ja muihin rahoitusmenoihin sekä taloudellisen käyttöönsä mukaisiin suunnitelman mukaisiin poistoihin. Tuloslaskelmassa lasketaan yhteen talousarvion käytötalousosan toimintatulot ja -menot.

Tuloslaskelmaosan välituloksina esitetään seuraavat tiedot:

Toimintakate kertoo, paljonko toimintamenoista jää katettavaksi verotuloilla, valtionosuuksilla ja rahoitustuloilla.

Vuosikate ilmoittaa paljonko tulorahoituksesta jää investointien, lainanlyhennysten ja muiden pitkävaikutteisten menojen kattamiseen.

Tilikauden tulos kertoo tilikauden tulojen ja menojen erotuksen.

Tämän jälkeen esitetään tuloslaskelmassa poistoeron, varausten ja rahastojen muutos. Näiden jälkeen tuloslaskelma päättyy tilikauden yli- tai alijäämään, joka lisää tai vähentää kunnan omaa pääomaa.

Talousarvion 2019 tuloslaskelma

Talousarvion laadinnassa on valtuuston huhtikuussa 2018 hyväksymän talousohjelman 43 milj. euron tehostamistoimenpiteiden sisällytetty 20 milj. euron edestä uusia

tehostamistoimenpiteitä. Vuoden 2019 talousarvion toimintatulojen ja -menojen erotuksena muodostuva toimintakate on 1,2 miljardia euroa negatiivinen. Toimintakate kasvaa vuoden 2018 ennusteeseen verrattuna 1,3 %, joka on viime vuosien kasvuun nähden maltillinen. Toimintakateen jälkeen tuloslaskelmassa esitetään verotulot, valtionosuudet sekä rahoitustulot ja -menot. Näiden jälkeen muodostuva vuosikate on 86,4 milj. euroa.

Vuoden 2019 poistojen määräksi arvioidaan 116,9 milj. euroa. Korkean investointitason vuoksi poistojen määrä on vuosittain kasvamassa. Vuosikate kattaa poistoista 73,9 prosenttia.

Tilikauden tulos on 30,5 milj. euroa alijäämäinen.

Tilikauden tuloksen jälkeen esitetään tuloksenkäsittelyerät sekä tilikauden yli- ja alijäämä.

Taloussuunnitelmakauden tuloslaskelma

Taloussuunnitelmakauden tavoitteena on tuloksen kääntäminen ylijäämäiseksi vuodesta 2020 alkaen. Talouden tasapainotus edellyttää pitkäjänteistä ja kestävästä menojen kasvun hillitsemistä. Tulorahoituksen nykyinen taso ei kata palveluista ai-

heutuvia kustannuksia ja tulorahoituksen taso suhteessa kasvavan kaupungin tarvitsemiin välttämättömiin investointeihin on liian matala. Talouden tasapainottamisessa olennaista on mitoittaa toimintamenojen kasvu enintään verorahoituksen kasvun tasolle. Palvelujen kysyntä jatkaa kasvuaan ja samaan aikaan verorahoituksen kehitys on ollut vaisua erityisesti suurten valtionosuusleikkausten ja kunnallisveron heikon kasvun yhdistelmänä.

Tilikauden tuloksen nostaminen ylijäämäiseksi mahdollistaa taloussuunnitelmakaudella keskimäärin 2,1 prosentin vuotuisen toimintakateen heikkenemisen. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää toimintamenojen kasvun onnistunutta hallintaa. Viime vuosien menokehityksen ja palvelutarpeen arvioidun kasvun vuoksi menojen kasvun pitäminen noin kahdessa prosentissa vaatii erityistoimenpiteitä. Taloussuunnitelmakaudella kaupungin ei tule itse vaikeuttaa talouden tasapainottamista palveluja lisäämällä. Nykyisten palveluiden osalta tulee taloussuunnitelmakaudella kyetä tiivistämään palveluverkkoa. Laskelmissa ei ole otettu huomioon sote- ja maakuntaudistuksen vaikutuksia.

VUOSIKATE

86,4 MILJ. €
TA 2019

TULOS

-30,5 MILJ. €
TA 2019

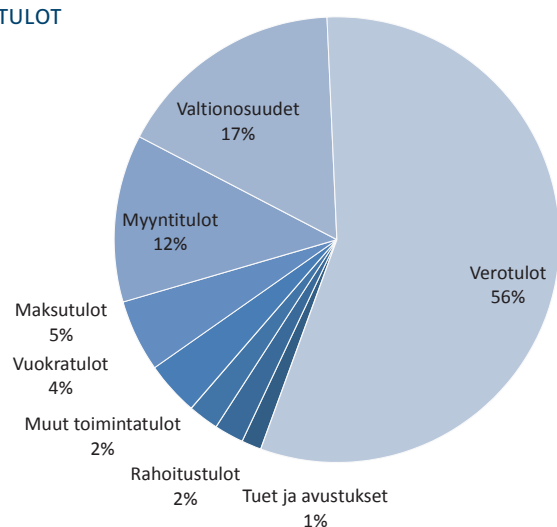
VUOSIKATE/POISTOT

73,9 %
TA 2019

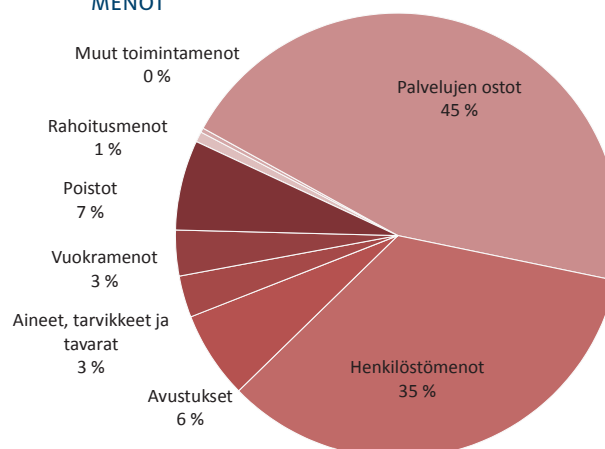
TULOSLASKELMA 2019

1 000 euroa	Kaupunki ilman liikelaitoksia ja rahastoja	Liikelaitokset ja rahastot	Yhteensä, sisäiset erät mukana	Yhteensä, sisäiset erät vähennetty
Toimintatulot				
Myyntitulot	269 514	91 850	361 364	211 941
Maksutulot	92 371	0	92 371	91 221
Tuet ja avustukset	24 945	137	25 082	25 080
Vuokratulot	208 903	0	208 903	68 232
Muut toimintatulot	40 106	145	40 251	38 670
Toimintatulot yhteensä	635 840	92 132	727 972	435 145
Valmistus omaan käyttöön	1 080	8 566	9 646	9 646
Toimintamenot				
Henkilöstömenot				
Palkat ja palkkiot	-468 362	-18 994	-487 356	-487 356
Henkilösivumenot				
Eläkemenot	-102 331	-5 950	-108 281	-108 281
Muut henkilösivumenot	-16 748	-797	-17 545	-17 545
Palvelujen ostot	-862 452	-18 019	-880 471	-807 721
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-41 570	-12 692	-54 262	-54 100
Avustukset	-192 101	0	-192 101	-113 366
Vuokramenot	-197 971	-2 425	-200 396	-59 463
Muut toimintamenot	-5 194	-819	-6 013	-5 766
Toimintamenot yhteensä	-1 885 650	-51 130	-1 936 780	-1 643 954
Toimintakate				
-1 249 810	41 002	-1 208 808	-1 208 808	
Verotulot	981 030	0	981 030	981 030
Valtionosuudet	290 400	0	290 400	290 400
Rahoitustulot ja -menot				
Korkotulot	8 373	0	8 373	6 173
Muut rahoitustulot	41 542	0	41 542	31 042
Korkomenot	-15 513	0	-15 513	-13 313
Korvaus peruspääomasta	0	-10 500	-10 500	0
Muut rahoitusmenot	-154	0	-154	-154
Vuosikate	55 868	30 502	86 370	86 370
Poistot ja arvonalentumiset	-101 579	-15 325	-116 904	-116 904
Tilikauden tulos	-45 711	15 177	-30 534	-30 534

TULOT

MENOT

TULOSLASKELMA 2017–2022

1 000 euroa	TP 2017	Alkup. TA 2018	TP 2018 Enn	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Toimintatulot							
Myyntitulot	223 902	215 768	219 798	211 941	216 180	221 585	227 124
Maksutulot	102 825	90 406	101 164	91 221	92 867	95 189	97 569
Tuet ja avustukset	23 157	21 964	27 355	25 080	25 582	26 222	26 877
Vuokratulot	54 822	63 955	63 250	68 232	69 597	71 337	73 120
Muut toimintatulot	25 590	32 347	27 868	38 670	39 443	40 430	41 440
	430 297	424 440	439 435	435 145	443 670	454 762	466 131
Valmistus omaan käyttöön	34 040	15 970	17 370	9 646	9 839	10 085	10 337
Toimintamenot							
Henkilöstömenot							
Palkat ja palkkiot	-524 922	-481 508	-498 038	-487 356	-497 103	-509 530	-522 269
Henkilösivumenot							
Eläkemenot	-118 910	-109 190	-112 962	-108 281	-110 447	-113 208	-116 039
Muut henkilösivumenot	-24 518	-21 654	-21 749	-17 545	-20 236	-20 742	-21 260
Palvelujen ostot	-654 389	-724 447	-760 113	-807 721	-823 365	-843 950	-865 048
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-104 944	-68 309	-73 293	-54 100	-55 182	-56 562	-57 976
Avustukset	-117 937	-110 829	-120 839	-113 366	-115 634	-118 524	-121 488
Vuokramenot	-51 172	-53 482	-54 885	-59 463	-60 653	-62 169	-63 723
Muut toimintamenot	-5 286	-5 724	-7 680	-5 766	-5 882	-6 029	-6 180
	-1 568 037	-1 559 172	-1 632 189	-1 643 954	-1 678 662	-1 720 630	-1 763 645
Toimintakate	-1 137 740	-1 134 732	-1 192 754	-1 208 808	-1 234 993	-1 265 868	-1 297 514
Verotulot	918 981	924 000	923 000	981 030	1 018 000	1 060 000	1 097 000
Valtionosuudet	285 094	289 700	290 448	290 400	302 000	304 500	307 000
Rahoitustulot ja -menot							
Korkotulot	5 843	5 734	5 665	6 173	6 169	6 147	6 114
Muut rahoitustulot	23 724	23 249	26 983	31 042	30 240	30 139	30 038
Korkomenot	-10 348	-12 582	-12 400	-13 313	-14 413	-15 397	-18 434
Muut rahoitusmenot	-447	-60	-510	-154	-154	-154	-154
Vuosikate	85 106	95 309	40 432	86 370	106 849	119 367	124 050
Poistot ja arvonalentumiset	-103 867	-111 009	-112 789	-116 904	-120 000	-122 000	-124 000
Satunnaiset erät	8 049	0	2 370	0	0	0	0
Tilikauden tulos	-10 711	-15 700	-69 987	-30 534	-13 151	-2 633	50
Poistoeron muutos	-16 829	700	788	700			
Varausten muutos	19 689	0	0	0			
Rahastojen muutos	1 100	1 975	1 975	475			
Tilikauden yli- tai alijäämä	-6 751	-13 025	-67 224	-29 359			

Verotulot

Kuntalain 66.§:n mukaan viimeistään talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on päätettävä kunnan tuloveroprosentista, kiinteistöveroprosenteista sekä muiden verojen perusteista. Kunnalle suoritettavat verot muodostuvat kunnan tuloverosta, osuudesta yhteisöveron tuottoon, kiinteistöverosta ja koiraverosta, jos kunta on päättänyt periä koiraveroa.

Kuntien verotulot 2017

Kuntien tilinpäätösten mukaiset verotulot olivat noin 22,55 mrd. euroa vuonna 2017. Kuntien verotulot kasvoivat yhteensä 0,33 mrd. euroa eli 2,0 %. Kunnallisverotulot kasvoivat 0,1 %. Kuntien yhteisöverotilitykset kasvoivat 21,5 % Pääosa yhteisöveron kertymän kasvusta muodostui verovuoden 2016 veroista. Verovuoden 2016 kunnille maksuunpantu yhteisövero kasvoi reilut 250 miljoonaa euroa arvioitua enemmän. Kiinteistöverotulot kasvoivat 6,3 %.

Kunnallisveroja kertyi 18,90 mrd. euroa, yhteisöveroja 1,87 mrd. euroa ja kiinteistöveroja 1,78 mrd. euroa.

Kuntien verotulot 2018

Kuntien arvioidaan saavan verotuloja kuluvana vuonna yhteensä noin 22,55 mrd. euroa. Kunnallisveron tilitykset ovat vähemmän 0,1 %. Kuntien saamien yhteisöverotilitysten arvioidaan vähenevän 0,5 %. Vuoden 2016 verotukseen liittyen toukuussa tuli huomattava yksittäinen ennakontäydennysmaksu, josta kuntien osuus oli reilu 200 miljoonaa euroa. Tämän vuoksi kuntien yhteisöverotulot kasvavat huomattavasti. Kiinteistöveron tilitykset nousevat 2,3 %. Kaikkiaan kuntien verotulojen arvioidaan pysyvän vuoden 2017 tasolla.

Vuonna 2018 arvioidaan kunnallisveroja kertyvän 18,88 mrd. euroa, yhteisöveroja 1,861 mrd. euroa ja kiinteistöveroja 1,81 mrd. euroa. Kunnallisveron tilitykset ovat kasvaneet kuluvan vuoden tammi-syyskuussa 3,2 %, yhteisöverotilitykset ovat vähentyneet 1,1 % ja kiinteistöverotilitykset ovat kasvaneet 3,2 %.

Kuntien verotulot 2019

Kuntien verotulojen arvioidaan nousevan 5,7 %:iin. Kuntien verotulojen kokonais-

määräksi arvioidaan 23,8 mrd. euroa. Kunnallisverotuloja arvioidaan kertyvän 19,95 mrd. euroa, yhteisöveroja 2,03 miljardia euroa ja kiinteistöveroja noin 1,85 mrd. euroa.

Verotulojen kasvua kiihdyttävät muun muassa poikkeuksellisen matalat verotulokertymät vuonna 2018 ja kertaluonteinen verotulojen lisäys, joka johtuu siirtymisestä verovelvolliskohtaiseen verotuksen valmistumiseen. Tämän seurauksena jäänösverojen maksu aikaistuu, mikä kasvattaa vuoden 2019 verotuloja.

Valtiovarainministeriö asetti joulukuussa 2016 hankkeen uusien maapohjien hintavyöhykkeiden luomiseksi kiinteistöverotusta varten. Uudistuksen tavoitteena on luoda selkeä, ymmärrettävä ja yksinkertainen arvostamisjärjestelmä rakennuksille ja maapohjalle. Uusi järjestelmä olisi oikeudenmukaisempi, koska verotusarvot päivittyisivät vuosittain uusimpien tietojen perusteella. Tähän saakka rakennusten verotusarvojen perusteita on tarkistettu kaavamaisesti rakennuskustannusindeksin muutosta vastaavasti. Tonttihinnoja taas on tarkistettu vain alueittain ja harvakseltaan.

Kiinteistöverotusta on tarkoitus uudistaa niin, että verotusarvot vastaisivat paremmin alueen hintatasoa ja rakentamiskustannuksia. Uudistuksen tavoitteena ei ole nostaa tai laskea kiinteistöveroja, mutta verorasitus jakautuisi osin uudella tavalla eri kiinteistöjen kesken.

Lainmuutosten on tarkoitus tulla voimaan ensi vuonna. Uusia arvostamis-

perusteita sovellettaisiin ensimmäisen kerran vuodelta 2020 toimitettavassa kiinteistöverotuksessa.

Kunnan tulovero

Vuoden 2019 talousarvio on laadittu nykyisen 19,75 tuloveroprosentin mukaan. Vuoden 2019 verotuloarvioita tehtäessä käytettävissä on ollut ennakkotieto vuoden 2017 veroista, jonka mukaan verotettavat tulot vähenivät Tampereella 1,8 % ja koko maassa 1,5 %. Verotettavien tulojen arvioidaan kasvavan 4,0 % vuonna 2018 ja kasvavan 3,6 % vuonna 2019. Vuonna 2018 kunnallisverotilitysten kumulatiivinen kasvu Tampereella on syyskuun tilityksen jälkeen 3,6 % ja koko maassa kunnallisveron kasvu on 3,2 %. Kunnallisveroja arvioidaan tilitettävän vuonna 2018 noin 775 milj. euroa. Vuonna 2019 kunnallisveroja arvioidaan tilitettävän 817 milj. euroa, jossa on kasvua 5,5 %.

Osuus yhteisöveron tuotosta

Yhteisövero on kertymässä vuonna 2018 noin 72 milj. euroa. Kaupungin yhteisöveron ensi vuoden jako-osuus määräytyy verovuosien 2017 ja 2016 perusteella ja tieto vuoden 2019 osuudesta saadaan tammiukuussa 2019. Talousarviovaiheessa on arvioitu kaupungin yhteisövero-osuuden pysyvän ennallaan. Arvioidulla Tampereen jako-osuudella ja kunnille tilitettävällä 2,03 mrd. eurolla yhteisöverotuloja arvioidaan tilitettävän 76 milj. euroa vuonna 2019.

KIINTEISTÖVEROPROSENTIT

	Vaihteluvälit (Kiinteistöverol)	TAMPERE 2018	TAMPERE 2019
Yleinen	0,93–2,00	1,15	1,25
Vakituiset asuinrakennukset	0,41–0,90	0,55	0,65
Muut kuin vakituiset asuinrakennukset	0,93–2,00	1,00	1,10
Yleishyödylliset yhteisöt	0,00–1,80	0,30	0,40
Voimalaitokset	enint. 3,10	1,40	1,50
Rakentamattomat rakennuspaikat	2,00–6,00	4,00	5,00

Kiinteistövero

Kiinteistövero on kiinteistöveroprosentin mukainen osuus kiinteistön arvosta. Kiinteistöverolain 11 §:n mukaan kunnanvaltuusto määrää kunnan kiinteistöveroprosenttien suuruuden laissa säädettyjen vaihteluvälien rajoissa vuosittain etukäteen samalla, kun se vahvistaa varainhoitovuoden tuloveroprosentin. Kiinteistöveroprosentit määrätään prosentin sadasosan tarkkuudella.

Kiinteistöveron pohjatietojen oikeudenmukaisuuden varmistamiseksi on käynnistetty kiinteistöveroprojekti, jossa tarkoitus on varmistaa, että kiinteistörekisterissä olevat tiedot ovat oikein. Projektin tuloksena odotetaan kiinteistöveron tuottoon lievää positiivista vaikutusta taloussuunnitelmakaudella. Kiinteistöveron tuotto on vuonna 2018 noin 76 milj. euroa. Vuodelle 2019 on kaikkia muita kiinteistöveroprosentteja korotettu 0,1 prosenttiyksiköllä, mutta rakentamattoman rakennuspaikan kiinteistövero 1,0 prosenttiyksiköllä. Kiinteistöveron tuotoksi arvioidaan 87,7 milj. euroa.

Taloussuunnitelma 2019–2022

Tampereen verotulojen arvioidaan kasvavan taloussuunnitelmakaudella vuosittain keskimäärin 4,4 %, jos yleinen talouskehitys toteutuu arvioidusti ja työllisyysaste paranee odotetusti. Vuonna 2018 verotulot ovat kasvamassa 0,3 %. Vuonna 2019 verotulojen arvioidaan kasvavan 6,3 %, vuonna 2020 kasvuksi arvioidaan 3,7 %. Jos sote- ja maakuntauudistus toteutuu vuonna 2021, vähenevät kaupungin verotulot, valtionosuudet sekä toimintameno merkittävästi. Uudistuksen lopulliset vaikutukset verotuloihin selviävät vasta vuonna 2021. Vuonna 2021 verotulot mahdollisesti vähenevät noin 50 %.

Kunnallisverotulojen arvioidaan kasvavan taloussuunnitelmakaudella keskimäärin 4,6 % hyvän työllisyyskehityksen ja asukasmäärän kasvun myötä. Vuonna 2019 kunnallisveron tuoton arvioidaan kasvavan 5,5 %. Yhteisöverotulojen arvioidaan pysyvän samalla tasolla taloussuunnitelmakauden. Kiinteistöveron arvioidaan suunnitelmakaudella kasvavan tasaisesti noin kahden prosentin vuosivauhtia.

VEROTULOT

+ 58 MILJ. €

TA 2019/TP Enn 2018

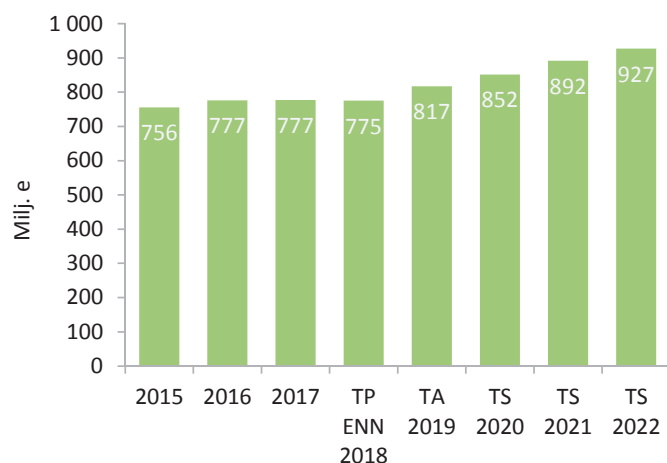
VEROTULOT

+6,3 %

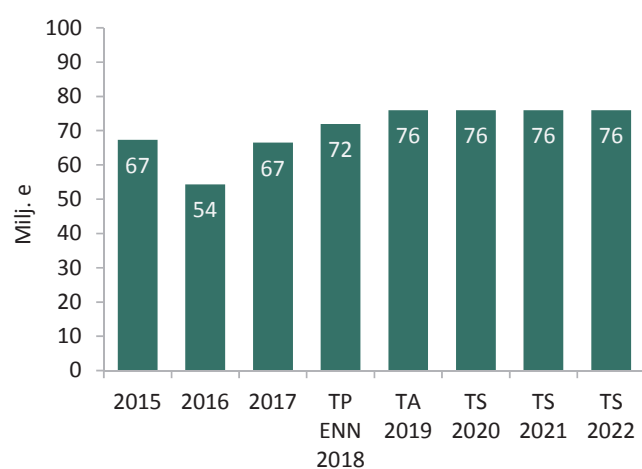
TA 2019/TP Enn 2018

Verotulot (1 000 euroa)	TP 2017	Alkup. TA 2018	TP Enn 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Kunnallisvero	776 800	781 000	775 000	817 300	852 000	892 000	927 000
- veroprosentti	19,75	19,75	19,75	19,75	19,75	19,75	19,75
Osuus yhteisöveron tuotosta	66 502	68 000	72 000	76 000	76 000	76 000	76 000
Kiinteistövero	75 580	75 000	76 000	87 730	90 000	92 000	94 000
Yhteensä	918 882	924 000	923 000	981 030	1 018 000	1 060 000	1 097 000

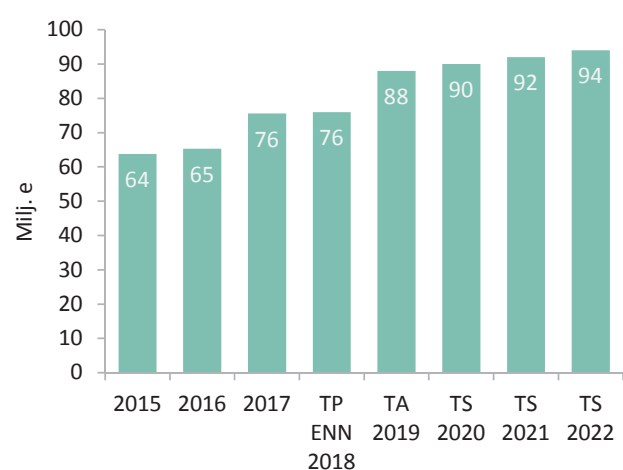
KUNNALLISVERON KEHITYS 2015–2022

YHTEISÖVERON KEHITYS 2015–2022

KIINTEISTÖVERON KEHITYS 2015–2022

Valtionosuudet

Valtionosuusjärjestelmä uudistettiin vuoden 2015 alusta. Valtionosuudet määräytyvät pitkälti kunnan väestön ikärakenteen ja sairastavuuden perusteella. Mahdollisen sote- ja maakuntauudistuksen myötä tullaan kuntien valtionosuusjärjestelmä jälleen uudistamaan, mutta nykyisen järjestelmän keskeiset määräytymisperiaatteet on tarkoitus säilyttää.

Vuoden 2018 valtionosuuksia vähentää kilpailukykysojimuksen vaikutukset sekä hallitusten toteuttamat leikkaukset kuntien valtionosuuksiin. Valtionosuudet kasvavat lievästi (1,9 %) vuonna 2018 lähinnä veromenetysten kompensaaion seurauksena. Valtionosuuksia on tänä vuonna kertymässä 290,5 milj. euroa. Vuoden 2019 talousarviossa valtionosuudet pysyvät vuoden 2018 tasolla. Valtionosuudet pysyvät ennallaan huolimatta kaupungin asukasmäärän suuresta kasvusta vuosina 2017 ja 2018.

Taloussuunnitelma 2019–2022

Vuonna 2019 valtionosuudet ovat vuoden 2018 tasolla. Taloussuunnitelmakaudella valtionosuuksien arvioidaan kasvavan keskimäärin noin 2 prosenttia. Vuonna 2020 valtionosuuksien tulisi kasvaa kilpailukykysojimuksen päättymisen seurauksena normaalia enemmän. Valtiovarainministeriön syyskuussa 2018 julkaistussa kuntatalousohjelmassa todettiin, että Julkisen talouden suunnitelman 2019-2022 mukaan kustannustenjaon tarkistuksesta johtuva kilpailukykysojimuksen lomarahaleikkauksen ylimääräinen leikkaus koskien vuotta 2016 kompensoidaan kunnille vuonna 2020. Samassa yhteydessä kompensoidaan myös vuosien 2017-2019 ylimääräinen lomarahaleikkaus. Yhteensä kompensatio on siten 237 milj. euroa. Vuosina 2021-2022 valtionosuuksien arvioidaan kasvavan vuosittain keskimäärin 0,5 % asukasmäärän kasvun myötä.

Sote- ja maakuntauudistusta on suunniteltu toteutettavaksi vuodesta 2021 lähtien. Muutokseen liittyviä lakeja ei kuitenkaan ole vielä hyväksytty. Lakia valmistelevien tietojen perusteella ei voida tehdä päätöksiä, vaan on tukeuduttava olemassa olevaan lainsäädäntöön. Siksi Kuntaliitto

suosittelee nykyisten ohjeiden perusteella, että kunnat ja kuntayhtymät laativat vuoden 2021 taloussuunnitelmansa siten, että sen luvuissa ei huomioida mahdollista tulevaa uudistusta.

Mikäli sote- ja maakuntauudistus toteutuu suunnitellusti, kaupungin valtionosuudet vähenevät merkittävästi vuodesta 2021 alkaen. Samalla myös kaupungin menotkin vähenevät, kun kaupungin talousarviosta poistuvat sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen menot

Vuonna 2019 valtionosuuksia arvioidaan kertyvän 290 milj. euroa. Vuonna 2020 valtionosuuksia arvioidaan kertyvän 304 milj. euroa. Nykyjärjestelmän mukaan arvioituna vuonna 2021 valtionosuuksia arvioidaan kertyvän 306 milj. euroa ja 307 milj. euroa vuonna 2022. Jos sote- ja maakuntauudistus toteutuu, niin valtionosuuksien määrä putoaisi arviolta neljänneksiin nykytasosta.

VALTIONOSUUDET

- 0,1 milj. €

TA 2019/TP Enn 2018

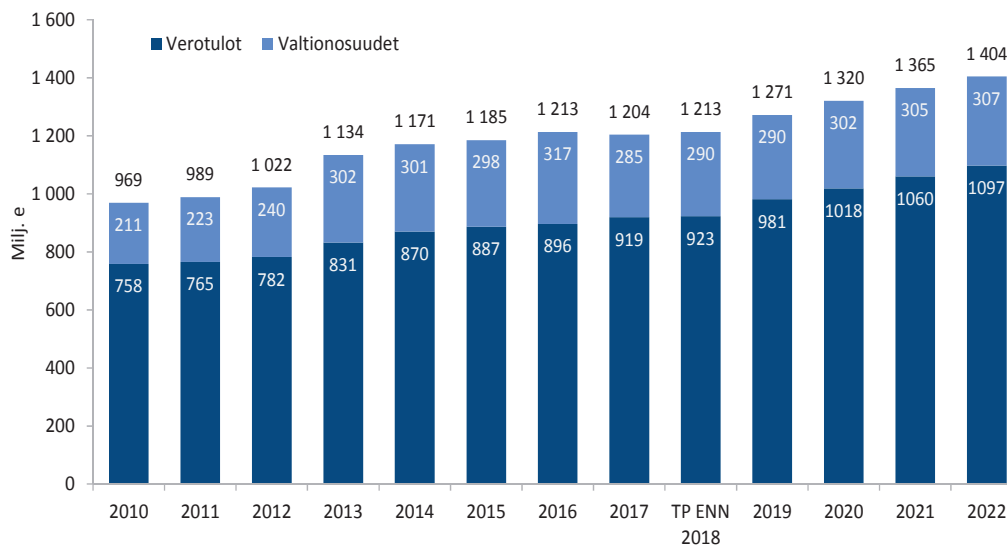
VALTIONOSUUDET

-0,0 %

TA 2019/TP Enn 2018

Valtionosuudet (1 000 euroa)	TP 2017	Alkup. TA 2018	TP Enn 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	221 502	227 700	231 900	232 400	242 000	244 000	244 000
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	63 592	62 000	58 600	58 000	62 000	62 000	63 000
Yhteensä	285 095	289 700	290 500	290 400	304 000	306 000	307 000

VERORAHOITUKSEN KEHITYS 2010–2022

Korkotulot ja -menot

Vaikka maailmantalouden ennakoidaan kasvavan 2018-2020 edelleen runsaan 3 prosentin vauhtia, ovat talouden näkymät Euroopassa hieman vaisummat ja bkt-kasvun arvioidaan painuvan alle 2 prosentin tulevana kahtena vuotena. Suomen tilanne heijastelee pitkälti Euroopan näkymiä. Yhdysvaltain ja Kiinan kasvut jatkuvat vahvoina, joskin molempien maiden kasvuvauhti on hieman hiipumassa.

Suomen talouskasvu on vahvistunut mukavasti jo parin vuoden ajan ja kasvun rakenne on tervehtynyt investointien ja viennin vetämänä, joskin kummankin vauhti on hiipumassa. Talouskasvua ovat viime vuosina hidastaneet heikon kansainvälisen suhdanteen lisäksi toimialakohittaiset ja rakenteelliset ongelmat, kuten väestön ikääntyminen ja tuottavuuden vaatimaton kehitys.

Rahapolitiikan ennustetaan säilyvän keveänä vielä ensi vuoteen, mikä osaltaan tukee kasvua. Euroopan keskuspankki on ensin keventänyt ja tulee ensi vuodenvaihteessa kokonaan lopettamaan arvopapereiden massiivisen osto-ohjelmansa. Päätös on keskuspankin signaali talouden tervehtymiselle ja ohjelman päättäminen nostanee pitkiä korkoja tulevaisuudessa. Keskuspankin ohjauskorko on ollut nollassa jo pitkään, mutta pankin arvellaan

nostavan sitä ensi vuonna jossain kohtaa ensimmäisen kerran.

Talousarvio on laadittu hieman markkinoiden ennakoimaa korkeammalle korkotasolle. Lyhyiden markkinakorkojen on arvioitu silti pysyvän erittäin alhaisina koko ensi vuoden. Euribor-koroilla on vaikutusta erityisesti kaupungin korkomenojen puolella, sillä suuri osa kaupungin korkotuloista perustuu kiinteäkorkoisiin saamisiin.

Korkotulot

Kaupungin ulkoisten korkotulojen arvioidaan olevan ensi vuonna noin 6,2 milj. euroa ja siitä valtaosa koostuu edelleen antolainojen koroista. Näistä merkittävimmät ovat Tampereen Sähkölaitos Oy:n vaihtovelkakirjalainastaan maksama noin 4,3 miljoonan euron korko sekä konsernin vuokra-asuntoyhteisöjen lainoistaan maksama noin 0,8 miljoonan euron suuruinen korko. Antolainojen korkotulot kasvavat hieman, sillä Tampereen Monitoimiareena Oy:lle myönnetään lainaa valtuustopäätöksen mukaisesti.

Sisäiset korkotulot koostuvat taseyksiköiltä perittävistä koroista sekä asunto- ja kiinteistöalautakunnalta perittävistä kiinteistörahoituksen korkosuojauskuluista.

Korkosijoitusten määrä on laskenut ja korkotaso alhainen, joten niiden tuottojen

arvellaan jäävän mataliksi. Muihin korkotuloihin kirjataan lähinnä konsernitaloudelle saatava tuotto.

Korkomenot

Kaupungin ulkoiset korkomenot tulevat ensi vuonna kasvamaan lainamäärän nousun vuoksi sekä korkojen nousun varalle tehtävän pienen tarkistuksen johdosta. Koko korollisen vieraan pääoman hinta on alhaisen korkotason ansiosta edelleen kohtuullinen; arvion mukaan noin 1,6 % keskimääräiselle laina- ja leasingpääomalle laskettuna. Luku sisältää noin 0,1 % -yksikköä laskennallista menoa vuonna 2015 toteutetusta korkomenojen jaksotuskäytännön muutoksesta.

Kaupunki käyttää vaihtuvakorkoisten lainojen korkoriskien hallintaan korkojohdannaisia, joilla osa korkomenoista on vaihdettu kiinteiksi. Tällä lainanotto-suunnitelman mukaisella toimintatavalla tavoitellaan korkomenojen pienempää vaihtelua ja parempaa ennustettavuutta. Koronvaihtosopimusten kiinteiden korkojen vaihteluväli on 0,9-3,9 % ja keskiarvo on tällä hetkellä noin 2,4 %. Sopimukset ovat pitkäaikaisia ja kaupunki hyötyy niistä, mikäli markkinakorot tulevaisuudessa nousevat sopimuskoron yläpuolelle. Lainojen suojausaste on noin 60 %, minkä

Korkotulojen erittely (1 000 euroa)	TP 2017	TA 2018	TP Enn 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Sisäiset korkotulot	1 796	1 620	1 940	2 200	2 000	1 800	1 600
Sisäiset erät yhteensä	1 796	1 620	1 940	2 200	2 000	1 800	1 600
Antolainat	5 355	5 443	5 250	5 783	5 779	5 757	5 724
Sijoitukset	226	90	200	90	90	90	90
Muut korkotulot	262	200	200	300	300	300	300
Ulkoiset erät yhteensä	5 843	5 733	5 650	6 173	6 169	6 147	6 114
Yhteensä	7 638	7 353	7 590	8 373	8 169	7 947	7 714
Korkomenojen erittely (1 000 euroa)	TP 2017	TA 2018	TP Enn 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Sisäiset korkomenot	-1 796	-1 620	-1 940	-2 200	-2 000	-1 800	-1 600
Sisäiset erät yhteensä	-1 796	-1 620	-1 940	-2 200	-2 000	-1 800	-1 600
Rahalaitokset	-9 983	-12 082	-11 669	-12 813	-13 513	-14 097	-16 734
Henkilöstökassa	0	0	0	0	0	0	0
Lahjoitusrahastot	-92	-100	-100	-100	-100	-100	-100
Muut korkomenot	-273	-400	-400	-400	-800	-1 200	-1 600
Ulkoiset erät yhteensä	-10 348	-12 582	-12 169	-13 313	-14 413	-15 397	-18 434
Yhteensä	-12 144	-14 202	-14 109	-15 513	-16 413	-17 197	-20 034

johdosta tulevien vuosien mahdolliset korkonnousut vaikuttavat kaupungin korkomenoihin vain osittain.

Muihin korkomenoihin kirjataan konsernitiliin liittyneille tytäryhteisöille maksettava euribor-sidonnainen talletuskorko.

Suunnitelmajaksolla vuosina 2020-2022 korkomenojen arvioidaan kasvavan, sillä uutta lainaa joudutaan nostamaan joka vuosi investointien rahoittamiseksi. Lisäksi tuleville vuosille on arvioitu myös mallillinen korkotason nousu, jonka vaikutus

korkomenoihin on suuren lainasumman johdosta jo huomattava, vaikka osa korkomenoista onkin kiinteitä.

Muut rahoitustulot ja -menot

Rahoitustulot

Muiden ulkoisten rahoitustulojen arvioidaan kasvavan ensi vuonna noin 7,8 milj. eurolla vuoden 2018 talousarvioon verrattuna ja niiden arvioidaan nousevan 31,0 milj. euroon. Liikelaitosten peruspääomakorvaukset, jotka ovat kaupungin sisäisiä eriä, taas laskevat, sillä Voimia ja Infra liikelaitosten toiminnat lakkaavat yhtiöittämisen johdosta.

Ulkoiset rahoitustulot sisältävät arvion Pirkanmaan sairaanhoitopiirin 3,1 milj. euron suuruudesta ylijäämän palautuksesta ja

peruspääoman korvauksesta. Merkittävää kasvua odotetaan osinkotuloista, joihin on laskettu mukaan valtuuston hyväksymän talouden tasapainottamispaketin mukaiset tavoitteet ja lisäksi 5,0 milj. euron suuruinen kertaosinko Tampereen Sähkölaitos Oy:ltä. Käytännössä kaikilta osinkoja maksavilta yhtiöiltä odotetaan suurempia osinkoja kuin vuonna 2018. Osinkotulot ovat kuitenkin riippuvaisia myös yhtiöiden liiketoiminnan menestyksestä ja siten niihin sisältyy epävarmuutta.

Rahoitusmenot

Muihin rahoitusmenoihin kirjataan mm. sijoitusomaisuuden myyntitappiot ja arvonalennukset sekä lainojen ja omaisuuden hoidosta aiheutuneet menot.

Merkittäviä myyntitappioita tai arvonalennuksia ei odoteta tuleville vuosille.

Muiden rahoitustulojen erittely (1 000 euroa)	TP 2017	TA 2018	TP Enn 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Liikelaitosten peruspääomakorvaukset							
Tampereen Vesi Liikelaitos	10 500	10 500	10 500	10 500	10 500	10 500	10 500
Tampereen Infra Liikelaitos	890	890	890	0	0	0	0
Tampereen Voimia Liikelaitos	222	222	222	0	0	0	0
Tampereen Tilakeskus Liikelaitos	24 162	0	0	0	0	0	0
Sisäiset erät yhteensä	35 774	11 612	11 612	10 500	10 500	10 500	10 500
Kuntayhtymien peruspääomakorot ja ylijäämänpalautus	7 173	5 445	7 145	3 145	1 445	1 445	1 445
Rahoitusarvopapereiden myyntivoitot	61	0	11	0	0	0	0
Verotilityskorot	9	0	6	0	0	0	0
Osinkotulot	15 562	17 769	19 292	26 700	27 700	27 700	27 700
Muut rahoitustulot	919	35	463	1 196	1 095	994	893
Ulkoiset erät yhteensä	23 724	23 249	26 917	31 041	30 240	30 139	30 038
Yhteensä	59 498	34 861	38 529	41 541	40 740	40 639	40 538
Muiden rahoitusmenojen erittely (1 000 euroa)	TP 2017	TA 2018	TP Enn 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Korvaus peruspääomasta	-35 774	-11 612	-11 612	-10 500	-10 500	-10 500	-10 500
Sisäiset erät yhteensä	-35 774	-11 612	-11 612	-10 500	-10 500	-10 500	-10 500
Verotilitysten korkomenot	-61	0	-3	0	0	0	0
Viivästyskorkomenot	-34	-5	-24	-30	-30	-30	-30
Muut rahoitusmenot	-352	-55	-503	-124	-124	-124	-124
Ulkoiset erät yhteensä	-447	-60	-530	-154	-154	-154	-154
Yhteensä	-36 221	-11 672	-12 142	-10 654	-10 654	-10 654	-10 654

INVESTOINNIT

Investointilaskelmat sisältävät investointisuunnitelmat talousarvio- sekä taloussuunnitelmavuosille. Investoinnit-luku on kooste edellä Käyttötalousosa ja investoinnit yksiköittäin -osassa esitetyistä investoinneista ja tekstissä mainituista eristä saa lisätietoa yksikkökohtaisista kirjan osioista. Kooste investoinneista vuosille 2019-2029 esitetään liitteenä kirjan lopussa. Koosteessa on esitetty talousarviovuoden 2019 lisäksi taloussuunnitelmavuodet 2020-2022, sekä alustavat suunnitelmat vuosille 2023-2029. Investointien sitovuustasot on esitetty talousarvion alkuosan luvussa Talousarvion sitovuus.

Kaupungin nettoinvestoinnit vuoden 2019 talousarviossa ovat 190,6 milj. euroa. Investointien yhteenlaskettu rahavirta (nettoinvestoinnit vähennettynä pysyvien vastaavien myyntituloilla) on 150,6 milj. euroa. Investointien ja vuosikatteen välistä suhdetta kuvaava investointien tulorahoitusprosentti on 45.

Investointitaso on korkea talousarviovuonna 2019 ja nousee taloussuunnitelmavuosina 2020-2022. Eryityisesti vuonna 2020 nettoinvestointitaso kohoaa 238 milj. euroon, joka on merkittävästi vuoden 2019 talousarviota sekä taloussuunnitelmavuosia korkeampi.

Talousarviovuosi 2019

Vuonna 2019 nettoinvestointitaso koostuu muutamasta merkittävästä toimijasta. Suurimmat investoinnit ovat yhdyskuntalautakunnan investoinnit ja asunto- ja kiinteistölautakunnan talonrakennushanke-kokonaisuus.

Vuonna 2019 yhdyskuntalautakunnan alaiset nettoinvestoinnit ovat 47,1 milj. euroa. Suurin osa lautakunnan alaisesta budjetista käytetään olemassa olevan yhdyskuntarakenteen peruskorjaamiseen sekä uuden rakentamiseen, jotka ovat yhteensä noin 30 milj. euroa. Budjetista käytetään varoja myös siltojen korjaamiseen sekä viherrakentamiseen. Siltojen korjaamisen osalta merkittävä kohde on muun muassa Hämeensilta. Ratikkaan liittyviin hankkeisiin on varattu noin 7 milj. euroa.

Talonrakennushankkeiden kokonaisuus on toiseksi merkittävin investointirahojen käyttökohde ja vuonna 2019 talonrakennushankkeiden kokonaisbudjetti on 46,7 milj. euroa. Budjetti jakaantuu uudis- ja lisärakentamiseen sekä korjaushankkeisiin siten, että korjaushankkeet ovat noin 60 % ja uudis- ja lisärakentaminen noin 40 % talonrakennushankkeiden budjetista. Kokonaisbudjetista käytetään noin 26 milj. euroa varhaiskasvatukseen ja perusopetuksen rakennuksiin. Muista talonrakennushankkeiden määrärahoista käytetään muun muassa noin 6 milj. euroa kulttuuri ja vapaa-aikapalveluiden rakennuksiin ja 7 milj. euroa Rauhaniemen sairaalaan.

Talonrakennushankkeet ja yhdyskuntarakentaminen ovat yhteensä 93,8 milj. euroa eli puolet kaupungin kokonaisinvestoinneista.

Vuonna 2019 kolmanneksi suurin investointitoimija on Tampereen Vesi, jonka investointibudjetti on 29,6 milj. euroa. Tampereen Veden normaali investointitaso on noin 20 milj. euroa, mutta vuoden 2019 talousarvioon sisältyy noin 9,3 milj. euron varaus Tampereen Seudun Keskuspuhdistamo Oy:n pääomitukseseen. Tampereen Veden lisäksi muita isoja investointeja tekeviä toimijoita on asunto- ja kiinteistölautakunnan maan esirakentaminen sekä tonttimaan hankinta 19,3 milj. eurolla sekä sivistys- ja kulttuurilautakunta 11,5 milj. eurolla.

Kehitysohjelmat

Kehitysohjelmien investointibudjetti vuonna 2019 on yhteensä 25,9 milj. euroa. Budjetti jakautuu 11,9 milj. euron Hiedan-

rannan kehitysohjelmaan ja 13,9 milj. euron Viiden Tähtien keskustan kehitysohjelmaan. Kehitysohjelmien investointirahat käytetään maan esirakentamiseen sekä kaupunkiympäristön rakentamiseen.

Taloussuunnitelmavuodet

Vuosina 2020-2022 investointibudjetti pysyy suurena. Vuonna 2020 nettoinvestointien arvioidaan olevan vajaa 240 milj. euroa, joka on taloussuunnitelmavuosien suurin. Jokaisella taloussuunnitelmavuodella nettoinvestoinnit ovat suurempia kuin talousarviovuonna 2019. Investointeja tulee kuitenkin arvioida suhteessa vuosikatteeseen ja investointien tulorahoitusprosenttiin, joka alkaa nousta vuonna 2021 talousarviovuoden 2019 tasosta. Vuonna 2021 tulorahoitusprosentti on 55 ja 62 vuonna 2022, joka on jo huomattavan lähellä strategista 70 %:n tavoitetta.

Suurimmat investointitoimijat säilyvät taloussuunnitelmakaudella samoina. Talonrakennushankkeiden budjetti nousee kuitenkin merkittävästi vuoden 2019 tasosta ja kaupunkiympäristön rakentaminen pysyy ennallaan. Taloussuunnitelmavuosien aikana merkittävä nousu tapahtuu kehitysohjelmien budjetissa, joka nousee vuonna 2021 ylimmillään yhteensä 40 milj. euroon. Muut toimijat tavoittelevat samaa investointitasoa kuin talousarviovuonna 2019.

	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Bruttoinvestoinnit (investoinnit täytenä)	193 833	238 060	217 643	199 747
Nettoinvestoinnit (investoinnit - rahoitusuudat)	190 601	238 060	217 643	199 747
Investointien rahavirta (nettoinvestoinnit - om.myynti)	150 621	204 560	184 143	166 247
Vuosikate	86 370	106 849	119 367	124 050
Investointien tulorahoitusprosentti	45%	45%	55%	62%

Omaisuu den myynti ja rahoitusosuudet

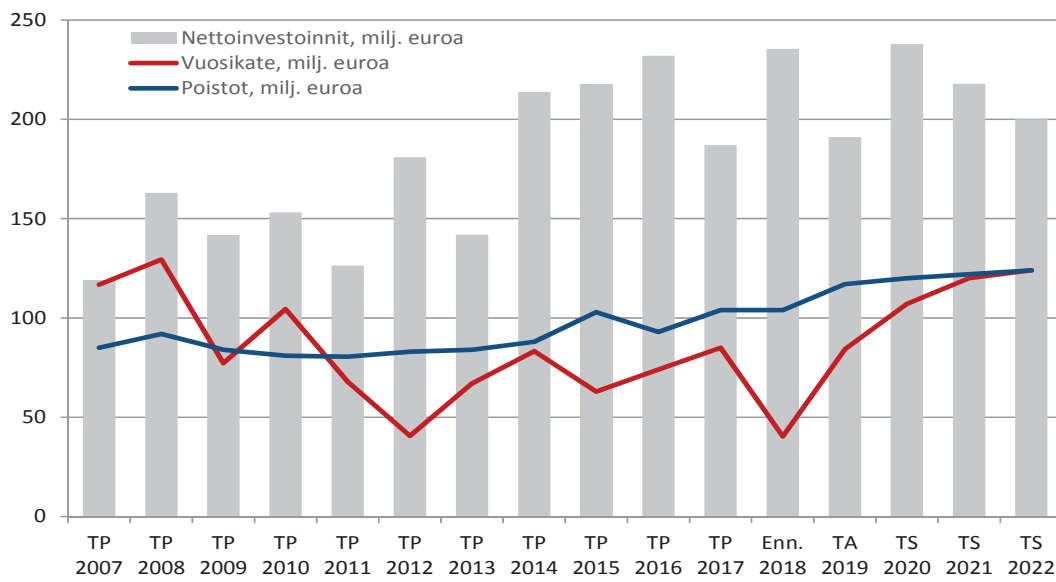
Investointien rahavirtaan vaikuttavia myyntituloja saadaan omaisuutta myymällä. Vuonna 2019 omaisuutta arvioidaan myytävän noin 40 milj. eurolla. Summa sisältää noin 30 milj. euroa maanmyyn-

tituloa ja noin 9 milj. euroa yksittäisten kiinteistökohteiden myyntiä. Summaan lasketaan myös Finnpark Oy:n maksama SVOP-rahaston palautus 0,5 milj. euroa. Rahoitusosuuksia arvioidaan saatavan 3,2

milj. euroa Rauhaniemen sairaalan projektiin. Taloussuunnitelmavuosina kehityksen arvioidaan pysyvän vuoden 2019 tasolla.

NETTOINVESTOINNIT, VUOSIKATE JA POISTOT

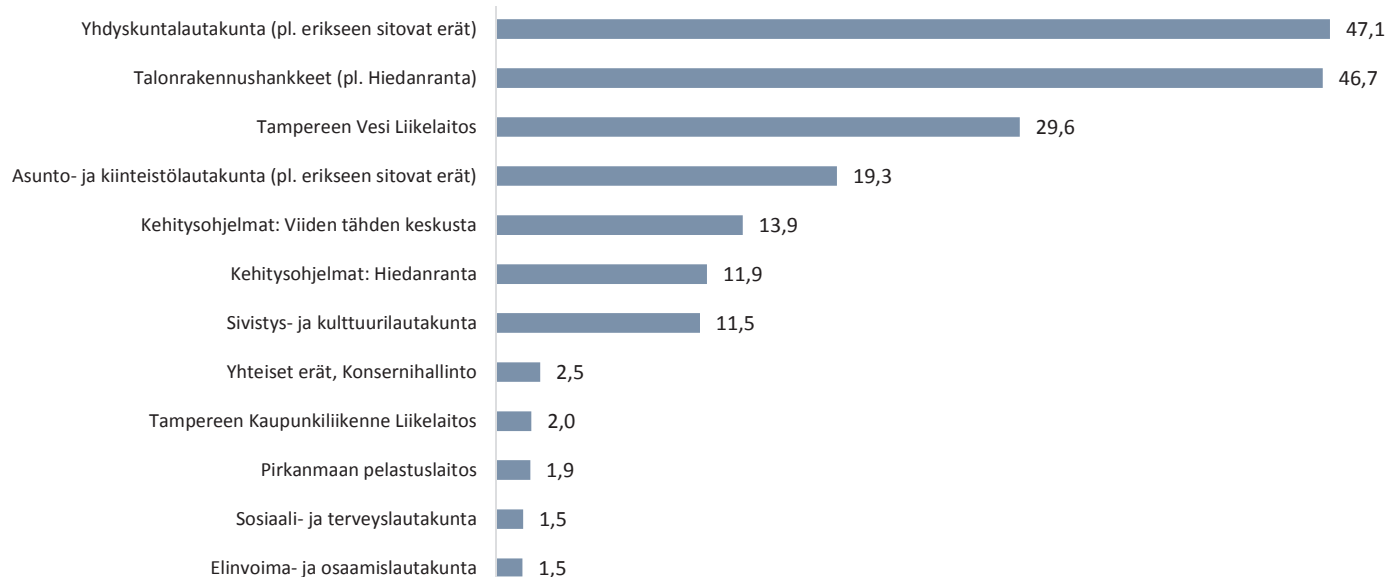
Milj. euroa

INVESTOINNIT		TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Hyvinvoinnin palvelualue					
Sivistys- ja kulttuurilautakunta	Nettoinvestoinnit	11 513	9 340	6 624	6 937
Sosiaali- ja terveyslautakunta	Nettoinvestoinnit	1 531	1 500	0	0
Elinvoiman ja kilpailukyvyyn palvelualue					
Elinvoima- ja osaamislautakunta					
Ammatillinen koulutus	Nettoinvestoinnit	1 500	1 000	1 000	1 000
Asunto- ja kiinteistölahtakunta					
Asunto- ja kiinteistölahtakunta (pl. erikseen sitovat erät)	Nettoinvestoinnit	19 250	12 910	7 660	12 060
Talonrakennushankkeet (pl. Hiedanranta)	Nettoinvestoinnit	46 670	91 310	83 350	64 050
Hiedanranta	Nettoinvestoinnit	10 500	16 000	15 000	13 000
Keskusta	Nettoinvestoinnit	3 980	410	3 919	0
Kaupunkiympäristön palvelualue					
Yhdyskuntalahtakunta					
Yhdyskuntalahtakunta (pl. erikseen sitovat erät)	Nettoinvestoinnit	47 075	51 200	51 200	51 200
Keskusta	Nettoinvestoinnit	9 958	17 190	16 390	21 500
Hiedanranta	Nettoinvestoinnit	1 420	2 700	5 000	2 500
Joukkoliikennelahtakunta	Nettoinvestoinnit	1 200	1 000	1 000	1 000
Konsernihallinto					
Yhteiset erät	Nettoinvestoinnit	2 000	2 000	2 000	2 000
ICT-kehittäminen	Nettoinvestoinnit	500	500	500	500
Taseyksiköt					
Pirkanmaan pelastuslaitos	Nettoinvestoinnit	1 938	2 000	0	0
Liikelaitokset					
Tampereen Vesi Liikelaitos	Nettoinvestoinnit	29 566	26 000	21 000	21 000
Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos	Nettoinvestoinnit	2 000	3 000	3 000	3 000
	Nettoinvestoinnit yhteensä	190 601	238 060	217 643	199 747

NETTOINVESTOINNIT TOIMIJOITTAIN (MIJ. EUROA)

RAHOITUSLASKELMA

Talousarvion laskelmaosan rahoituslaskelmaan kootaan käyttötalous-, tuloslaskelma- ja investointiosan tulojen ja menojen aiheuttama rahavirta (toiminnan ja investointien rahavirta). Lisäksi rahoitusosaan merkitään kaupungin antolainauksen, lainakannan ja mahdolliset oman pääoman muutokset sekä arvio merkittävistä muutoksista muissa maksuvalmiuden erissä (rahoituksen rahavirta).

Rahoituslaskelma on rahavirtalaskelman luonteinen, sen lopussa esitetään toiminnan ja investointien sekä rahoituksen rahavirtojen vaikutus kaupungin rahavaroihin eli sitä, miten kaupungin rahavarat muuttuvat toiminnan johdosta tilikauden aikana. Välituloksena esitetään Vaikutus maksuvalmiuteen.

Talousarvion 2019 rahoituslaskelma

Rahoituslaskelmassa varsinaisen toiminnan tuloista ja menoista kertyvä tulorahoitus on talousarviovuonna 54,8 milj. euroa. Investointien aiheuttama rahoitustarve eli investoinnit vähennettynä niihin saaduilla rahoitusosuuksilla ja myyntituloilla on 150,6 milj. euroa. Tulorahoitus ei riitä investointien kattamiseen, ja toiminnan ja investointien rahavirta muodostuu yhteensä 95,8 milj. euroa negatiiviseksi.

Antolainojen määrän arvioidaan laskevan ohjelman mukaisten lyhennysten johdosta 0,6 milj. euroa. Antolainojen lisäykset ovat 22,1 milj. euroa.

Uutta lainaa arvioidaan nostettavan 133,4 milj. euroa. Kaupungin lainoja lyhennetään maksuohjelmien mukaisesti 43,4 milj. eurolla. Lainamäärä kasvaa nettomääräisesti 90 milj. euroa. Asukaskohtainen lainamäärä on nousemassa vuoden 2019 lopussa 3 336 euroon.

Kaikkiaan talousarvion vaikutus kaupungin rahavaroihin on 27,3 milj. euroa negatiivinen. Talousarvion toteutuessa kaikilta osiltaan kaupungin rahavarat ja erät muut maksuvalmiuteen vaikuttavat erät vähenevät kyseisellä summalla.

Taloussuunnitelmakauden rahoituslaskelma

Kaupungin strategian mukainen kasvutavoite edellyttää isoja investointeja sekä palvelutaloihin että kaupungin infrastruktuuriin. Taloussuunnitelmakauden investoinnit painottuvat erityisen vahvasti talonrakennushankkeisiin, joita suunnitellaan toteutettavan 286 milj. eurolla. Uudis- ja lisärakennusten osuus on 141 milj. euroa ja perusparannusten 145 milj. euroa. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen uudiskohteisiin osoitetaan 114 milj. euroa ja perusparannuksiin 57 milj. euroa. Yhdyskuntalautakunnan perusinfrainvestointeja varaudutaan toteutettavan 192 milj. eurolla. Kaupungin vetovoimaa ja kilpailukykyä kasvatetaan kehitysohjelmilla, joista Viiden tähden keskusta -hankkeita suunnitellaan toteutettavan 73 milj. eurolla ja

Hiedanrantaa 66 milj. eurolla.

Suurten investointitarpeiden vuoksi kaupungin lainamäärä nousee nopeasti, jos kaikki investoinnit tehdään kaupungin taseeseen. Jos investointien toteuttamisessa käytetään muita rahoitusmalleja, kaupungin lainamäärä kasvaa hitaammin. Kaupungin lainamäärä voi kasvaa taloussuunnitelmakaudella noin 1 087 milj. euroon, jos kaikki suunnitellut investoinnit toteutuvat suunnitellussa aikataulussa. Vuoden 2022 lopussa asukaskohtaisen lainamäärän arvioidaan nousevan noin 4 000 euroon. Talousohjelman toimenpiteillä tavoitellaan lainamäärän hitaampaa kasvua.

Talousohjelman avulla taloussuunnitelmakaudella tavoitteena on nostaa investointien tulorahoitusprosentti 70 prosenttiin, jolloin velkaantumisen hidastuu nyt suunnitellusta olennaisesti. Talousohjelman avulla tavoitellaan toimintamenojen sopeuttamisen lisäksi pitkäjänteistä ja taloudellisesti hallittua investointien suunnittelua.

Tulevien vuosien investointien aiheuttamaa suurta lisärahoitustarvetta katetaan osittain myös omistuksien uudelleenjärjestelyillä ja omaisuuden myynnillä. Omaisuuden myynnistä saatavia tuloja tulee ensisijaisesti kohdistaa suunniteltujen investointien omarahoitusosuuden vahvistamiseen ja velanottotarpeen vähentämiseen.

NETTOINVESTOINNIT

190,6 milj. €

TA 2019

INVESTOINTIEN
TULORAHOITUS

45 %

TA 2019

LAINAKANTA

797,5 milj. €

(enn. 31.12.2019)

LAINAMÄÄRÄ/AS.

3 336 €

(enn. 31.12.2019)

RAHOITUSLASKELMA 2019

1 000 euroa	Kaupunki ilman liikelaitoksia ja rahastoja	Liikelaitokset ja rahastot	Yhteensä, sisäi- set erät mukana	Yhteensä, sisäiset erät vähennetty
Toiminnan rahavirta				
Vuosikate	55 868	30 502	86 370	86 370
Tulorahoituksen korjauserät	-31 578	0	-31 578	-31 578
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-162 267	-31 566	-193 833	-193 833
Rahoitusosuudet investointimenoihin	3 232	0	3 232	3 232
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	39 980	0	39 980	39 980
Toiminnan ja investointien rahavirta	-94 765	-1 064	-95 829	-95 829
Rahoituksen rahavirta				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten lisäykset	-22 100	0	-22 100	-22 100
Antolainasaamisten vähennykset	584	0	584	584
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	133 404	0	133 404	133 404
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-43 404	0	-43 404	-43 404
Lyhytaikaisten lainojen muutos	0	0	0	0
Vaikutus maksuvalmiuteen	-26 281	-1 064	-27 345	-27 345
Muut maksuvalmiuden muutokset	-1 064	1 064	0	0
Vaikutus rahavaroihin	-27 345	0	-27 345	-27 345

RAHOITUSLASKELMA 2017–2022

1 000 euroa	TP 2017	Alkup. TA 2018	TP 2018 Enn	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Toiminnan rahavirta							
Vuosikate	85 106	95 309	40 432	86 370	106 849	119 367	124 050
Satunnaiset erät	8 049	0	2 370	0	0	0	0
Tulorahoituksen korjauserät	-29 600	-24 196	-21 085	-31 578	-20 000	-20 000	-20 000
	63 555	71 113	21 717	54 792	86 849	99 367	104 050
Investointien rahavirta							
Investointimenot	-189 240	-223 966	-236 438	-193 833	-238 060	-217 643	-199 747
Rahoitusosuudet investointimenoihin	5 732	20 830	915	3 232	0	0	0
Pysyvien vastaavien hyöd. luovutustulot	65 022	27 476	27 479	39 980	33 500	33 500	33 500
	-118 486	-175 660	-208 044	-150 621	-204 560	-184 143	-166 247
Toiminnan ja investointien rahavirta	-54 931	-104 547	-186 327	-95 829	-117 711	-84 776	-62 197
Rahoituksen rahavirta							
Antolainauksen muutokset							
Antolainasaamisten lisäykset	-1 571	-24 600	-24 600	-22 100	-600	-600	-600
Antolainasaamisten vähennykset	4 963	345	345	584	390	360	2 740
Lainakannan muutokset							
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	80 000	147 000	187 000	133 404	91 600	81 100	81 100
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-43 381	-3 400	-6 620	-43 404	-13 404	-15 841	-18 222
Lyhytaikaisten lainojen muutos	2 798	-7 164	-7 164	0	0	0	0
Vaikutus maksuvalmiuteen	-12 122	7 634	-37 366	-27 345	-39 725	-19 757	2 821
Muut maksuvalmiuden muutokset	41 675	0	0	0	0	0	0
Vaikutus rahavaroihin	29 553	7 634	-37 366	-27 345	-39 725	-19 757	2 821
Rahavarat 31.12.	138 411		101 045	73 700	33 975	14 218	17 039
Rahavarat 1.1.	108 858		138 411	101 045	73 700	33 975	14 218

Antolainauksen muutokset

Antolainojen määrän arvioidaan kasvavan vuonna 2019 noin 21,5 milj. eurolla. Antolainakantaa lisäävät Tampereen Monitoimiareena Oy:lle myönnettävä 22,0 milj. euron suuruinen laina sekä pienehköt varaukset muihin lainoihin.

Antolainojen muita lisäyksiä on budjetoitu sosiaaliseen luototukseen 0,5 milj. euroa ja 0,1 milj. euroa Sivistys- ja

kulttuurilautakunnan myöntämiin lainoihin Tampere Filharmonian muusikoiden soitinhankintoihin sekä kuvataiteilijoille myönnettäviin lainoihin.

Antolainojen lyhennykset kohdistuvat lähinnä konsernin asuntoyhteisöjen lainoihin sekä jäljellä oleviin asuntolainoihin.

Merkittävimmät antolainasaamiset kaupungilla on Tampereen Sähkölaitos Oy:ltä

70,0 milj. euroa ja Tampereen Vuokratalosäätiöltä 16,7 milj. euroa.

Tytäryhteisöjen pitkäaikainen lainarahoitus otetaan pääsääntöisesti suoraan rahalaitoksilta ja kaupunki takaa lainoja valtuuston tapauskohtaisilla päätöksillä. Taulukon antolainoihin ei sisälly tytäryhtiöille konsernitilin kautta myönnetty lyhytaikaiset luotot.

Antolainat (1 000 euroa)	TP 2017	TA 2018	TP Enn 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Konserniyhteisöt ja muut	95 472	122 303	94 990	116 606	116 196	113 426	113 005
Vähennykset	-4 771	-295	-502	-484	-510	-2 870	-520
Lisäykset	1 500	24 600	20	22 100	100	100	100
Asuntolainat	596	463	465	365	285	220	160
Vähennykset	-192	-140	-131	-100	-80	-65	-60
Antolainat yhteensä	96 067	122 766	95 455	116 971	116 481	113 646	113 165
Sosiaalinen luototus	226	679	206	556	906	1 256	1 606
Vähennykset	-59	-90	-120	-150	-150	-150	-150
Lisäykset	159	500	100	500	500	500	500

Korollisten velkojen muutokset

Ensi vuonna kaupungin korollisen velan arvioidaan kasvavan 90,0 milj. eurolla. Tämä on selvästi vähemmän kuin arvio vuoden 2018 velan kasvusta ja se perustuu alhaisempaan investointimäärään sekä kohentuneeseen omarahoitusosuuteen.

Rahalaitoksilta olevat pitkäaikaiset lainat lyhenevät vuonna 2019 maksuohjelmien mukaisesti 43,4 milj. eurolla ja uutta velkaa tarvitaan siten 133,4 milj. euroa. Konsernitilin kautta tytäryhteisöille olevan lyhytaikaisen velan arvioidaan säilyvän ennallaan. Pitkäaikaista velkaa edustavat ra-

halaitoslainat ovat talousarviossa sitovia.

Taloussuunnitelmakaudella 2020-22 velkaantumisen arvioidaan jatkuvan hieman maltillisemmin kuin 2019. Investointipaineet säilyvät korkealla, mutta vuosikatteen odotetaan paranevan, mikä auttaa velan kasvun hillitsemisessä. Silti jakson lopulla korollista velkaa arvioidaan olevan jopa yli miljardi euroa ja asukaskohtainen lainamäärä nousee yli 4 000 euron.

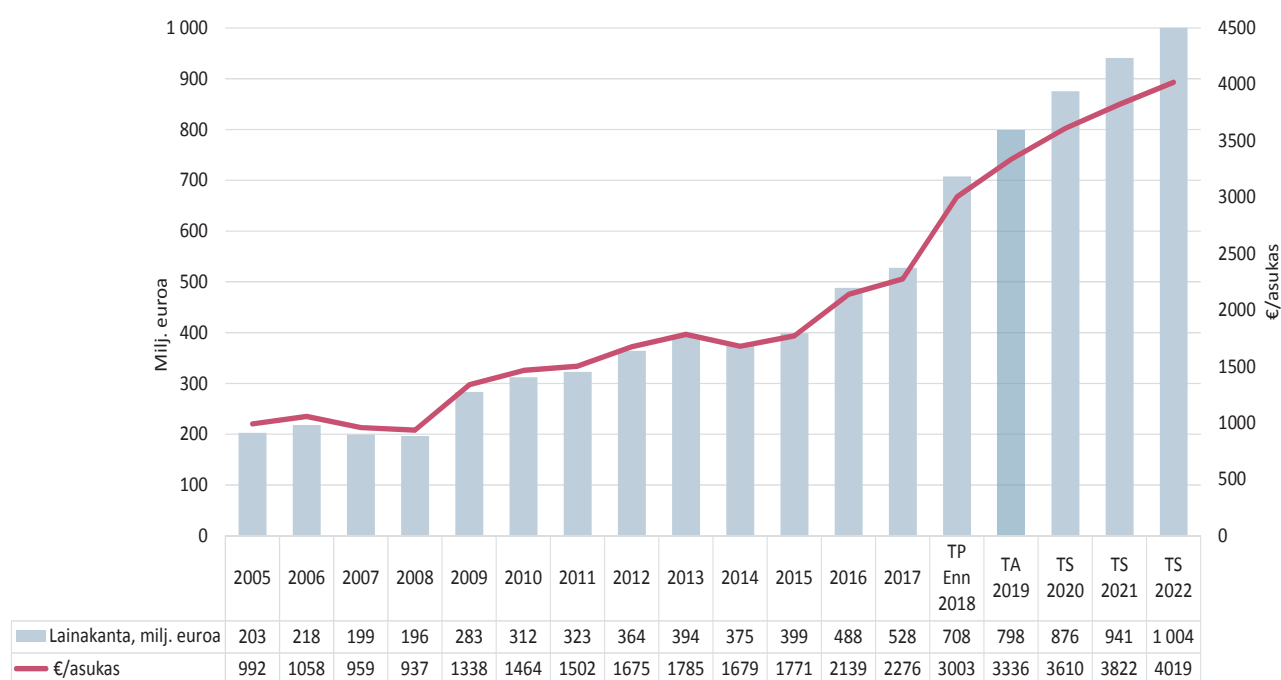
Korollisen tasevelan lisäksi kaupungilla on velkaa vastaavia rahoitusleasing-sopimuksia, jotka esitetään vain taseen liite-

tiedoissa. Näiden määrä oli viime tilinpäätöshetkellä 104,5 milj. euroa.

Kaupunki toteuttaa parhaillaan raitiotien ensimmäistä vaihetta. Raideinfran sekä kaluston omistus tulee olemaan Tampereen Raitiotie Oy:llä ja yhtiö myös rahoittaa hankkeen. Tästä syystä raitiotiehankkeen velat eivät näy kaupungin luvuissa.

Korolliset velat (1 000 euroa)	TP 2017	TA 2018	TP Enn 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Pitkäaikaiset korolliset velat							
Rahalaitoksille	327 154	506 154	507 534	597 530	675 726	740 985	803 863
Lyhennykset	-43 381	-3 400	-6 620	-43 404	-13 404	-15 841	-18 222
Nostot	80 000	147 000	187 000	133 400	91 600	81 100	81 100
Lyhytaikaiset korolliset velat							
Henkilöstökassalle	6 572	0	0	0	0	0	0
Tytäryhteisöille	194 009	203 619	200 000	200 000	200 000	200 000	200 000
Korolliset velat yhteensä	527 735	709 773	707 534	797 530	875 726	940 985	1 003 863
Lainat euroa/asukas	2 276	3 040	3 003	3 336	3 610	3 822	4 019
Asukasmäärä	231 853	233 500	235 600	239 100	242 600	246 200	249 800

LAINAMÄÄRÄN KEHITYS

LIITTEET

Konserniin kuuluvat tytäryhtiöt ja -yhteisöt
Täydentäviä tietoja
Investoinnit kohteittain 2019 - 2029

KONSERNIIN KUULUVAT TYTÄRYHTIÖT JA -YHTEISÖT

Konserniohjaus Tampereen kaupungissa

Valtuusto päättää kuntalain 14 §:n mukaan talousarviosta ja taloussuunnitelmasta sekä omistajaohjauksen periaatteista ja konserniohjeesta. Valtuusto antaa tytäryhteisöjen ohjausta ja valvontaa koskevia periaatteita kunnan konsernijohtolle. Valtuuston asettamat tavoitteet ohjaavat kunnan edustajia tytäryhteisöjen toimielimissä. Kyseiset tavoitteet eivät kuitenkaan sido oikeudellisesti tytäryhteisöjä. Tavoiteasettelu on luonteeltaan välillistä, pääomistajan tahdon esiintuomista.

Tässä talousarvion osassa asetetaan tytäryhteisökohtaiset vuoden 2019 toiminnan ja talouden tavoitteet merkittävillä tytäryhteisöille. Kaupungin edustajien tulee toimia tytäryhteisöjen päätöksentekelimissä kaupunginvaltuuston asettamien tavoitteiden mukaisesti sekä noudattaa konserniohjeita. Tytäryhtiöiden ja -yhteisöjen toiminnasta raportoidaan Tampereen toiminnan ja talouden katsauksissa, tilinpäätöksessä sekä yhtiöitä käsittelevässä vuosiraportissa.

Uudet kuntalain mukaiset omistajaohjauksen periaatteet hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 2.10.2017 (§ 268). Tampereen kaupungin omistajapolitiikan päämääränä on, että Tampereen kaupunki on aktiivinen, vaativa ja selkeä omistaja, joka varmistaa omien omistustensa tehokkaan hyödyntämisen kaupunkilaisten hyväksi. Samoin tytär- ja osakkuusyhteisöjä ohjaava Tampereen kaupunkikonsernin konserniohje sekä Hyvä hallinto- ja johtamistapa -ohje (CG-ohje) uudistettiin 2017 vuoden aikana. Kaupungin omistamien tytäryhteisöjen yhtiökohtaiset omistajastrategiat päivitettiin talvella 2018 ja hyväksyttiin kaupunginhallituksen konsernijaostossa. Strategiatyön osana yhtiöomistuksia luokiteltiin eri luokkiin niiden strategisen käyttötarkoituksen ja omistajan kehittämistavoitteiden mukaisesti. Omistajaohjausyksikkö vie strategiatyön linjauksia käytäntöön ja esittelee kaupunginhallituksen konsernijaostolle päätöksentekotarve huomioiden.

Tampereen kaupunkikonserniin kuului vuoden 2018 elokuussa yhteensä 75 yhteisöä. Kuntakonsernilla tarkoitetaan kunnan sekä yhden tai useamman juridisesti itsenäisen yhteisön muodostamaa taloudellista kokonaisuutta, jossa kunnalla yksin tai yhdessä muiden kuntakonserniin kuuluvien yhteisöjen kanssa on määräysvalta yhdessä tai useammassa yhteisössä (tytäryhteisö). Määräämisvaltasuhde voi perustua myös siihen, että tytäryhteisöllä yksin tai yhdessä muiden tytäryhteisöjen kanssa on määräysvalta toisessa yhteisössä. Kaupunki on konsernin emoyhteisö. Tytäryhteisöksi nimitetään niitä yhteisöjä, jossa emoyhteisöllä on määräysvalta. Osakkuusyhteisöksi nimitetään yhteisöjä joissa emoyhteisöllä on yksin tai yhdessä muiden konsernityhteisöjen kanssa samanaikaisesti huomattava vaikutusvalta (20-50 % äänivallasta) ja merkittävä omistusosuus (vähintään 20 % yhtiön omasta pääomasta) yhteisössä.

Vastuu konserniohjauksen toteuttamisesta

Kuntalain mukaan kunta tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin, jonka ohjauksesta ja konsernivalvonnan järjestämisestä vastaa konsernijohto. Tampereen kaupungin hallintosäännön mukaan konsernijohtoon kuuluvat kaupunginhallitus, konsernijaosto, pormestari ja konsernijohtaja. Kuntalain mukaan konsernijohto vastaa kuntakonsernissa omistajaohjauksen toteuttamisesta sekä konsernivalvonnan järjestämisestä, jollei hallintosäännössä toisin määrätä. Kaupunginhallituksen konsernijaosto vastaa omistajaohjauksen täytäntöönpanosta ja mm. yhteisökohtaisista omistajastrategioista. Viranhaltijaorganisaatiossa omistajaohjaus kuuluu konsernijohtajan alaisuudessa toimivan konserniohjauksen omistajaohjausyksikölle.

Alla on kuvattu Tampere-konserni omistajaohjauksen näkökulmasta. Tampere-konserniin kuuluvat peruskaupunki, liike-

TAMPERE-KONSERNI (1.1.2019)

Tytäryhtiöt ja -yhteisöt (asetettu omistajatavoitteita TA:ssa)

Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos

Tampereen Vesi Liikelaitos

Pirkanmaan pelustuslaitos

Kuntayhtymät:

- Pirkanmaan Liitto 45,58 %
- Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä 38,18 %
- Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä 62,45 %

Merkittävimmät osakkuusyhteisöt:

- Coxa Oy 20,56 %
- Vuores Palvelu Oy 33,28 %
- Suomen Hopealinja Oy 30,46 %
- Tuotekehitys Oy Tamlink 24 %
- YH Kodit Oy 35,7 %
- Monetra Pirkanmaa Oy 22 %

- Tampereen Sähkölaitos –konserni 100 %
- Pirkanmaan Jätehuolto Oy 65,33 %
- Ekokumppanit Oy 90,57 %
- Tredea Oy 60,47 %
- Visit Tampere Oy 60,47 %
- Pirkanmaan Voimia Oy 82 %
- Tampereen Sarka Oy 100 %
- Tampereen Työvalmennussäätiö Syke
- Tampere-talo Oy 100 %
- Tampereen Särkänniemi Oy 100 %
- Oy Runoilijan Tie 72,58 %
- Tammenlehväsäätiö 100 %
- Tampereen Messu- ja Urheilukeskus Oy 66 %
- Finnpark Oy 100 %
- Tampereen Kotilinnasäätiö
- Tampereen Vuokratalosäätiö
- Vilusen Rinne Oy 100 %
- Tampereen Vuokra-asunnot Oy 100 %
- Pirkan Opiskelija-asunnot Oy 100 %
- Tampereen Palvelukiinteistöt Oy 100 %
- Tredu-Kiinteistöt Oy 66,46 %
- Tampereen Seudun Keskuspuhdistamo Oy 71,2 %
- Tuomi Logistiikka Oy 50,9 %
- Tullinkulman Työterveys Oy 75,1 %
- Tampereen Raitiotie Oy 100 %
- Tampereen Tilapalvelut Oy 100 %
- Tampereen Infra Oy 100 %

laitokset, tytäryhtiöt ja säätiöt, osakkuusyhteisöt ja kuntayhtymät.

Konsernirakenteen muutokset

Uutena tytäryhtiönä vuoden 2018 alusta toimintansa aloitti Tampereen Tilakeskus liikelaitoksesta yhtiötetty palveluliiketoiminta Tampereen Tilapalvelut Oy. Yhtiö toimii kaupungin sidosyksikkönä (in house) ja kaupunki voi hankkia yhtiöltä palveluja kilpailuttamatta. Yhtiö tuottaa yhtiöittämisen yhteydessä tehtyjen taloudellisten laskelmien perusteella vuosittain jonkin verran voittoa. Yhtiö voi maksaa kaupungille maltillista osinkoa. Tavoitteena on, että toiminta on taloudellisessa mielessä läpinäkyvää ja että kaupunki hyöttyy järjestelystä mm. yhtiön tuottamien kilpailukykyisten palvelujen kautta.

Tampereen Raitiotie Oy aloitti toimintansa 5.1.2017. Tampereen Raitiotie Oy keskinäisenä kiinteistöosakeyhtiönä rakennuttaa, omistaa, hallitsee, ylläpitää, huoltaa ja kehittää Tampereen kaupungin alueella sijaitsevien raitiotielinjojen raitiotieliikennettä palvelevia raiteita, huolto- ja varikkorakennuksia ja muita tiloja, rakennelmia sekä laitteita. Yhtiö voi lisäksi hankkia, omistaa, hallita ja vuokrata edellä mainittua tarkoitusta palvelevaa raitiotiekalustoa, kuten raitiotievaunuja. Tampereen Raitiotie Oy on Tampereen kaupungin 100 % omistama tytäryhtiö.

Pirkanmaan Jätehuolto Oy perusti tilikauden 2017 aikana kaksi uutta tytäryhtiötä. Ranta-Tampellan Putkikeräys Oy rakennuttaa Ranta-Tampellan alueelle

kaavamääräysten mukaisen jätteiden imukeräysjärjestelmän ja Pirkanmaan Jätevesipalvelut Oy perustettiin tarjoamaan ratkaisuja haja-asutusalueen jätevesiongelmiin. Pirkanmaan Jätevesipalvelut Oy on markkinoilla toimiva osakeyhtiö.

Tampereen kaupunki myi tilikauden 2017 lopussa osaomistusyhtiönsä Finnmedi Oy:n osakkeet (3560 kpl) Finnmedi Oy:lle. Järjestelyn taustalla oli Pirkanmaan sairaanhoitopiiri PSHP:n esitys FinnMedi Oy:lle ja sen osakkaille FinnMedi Oy:n liiketoiminnan siirrosta osaksi uutta PSHP:n tutkimus-, kehitys- ja innovaatiokeskusta.

Tampereen kaupunginvaltuusto päätti 21.5.2018 § 96, että Tampereen Voimia Liikelaitos yhtiötetään ja Pirkanmaan Voimia Oy perustetaan yhdessä Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kanssa. Tampereen kaupunki perusti yhdessä Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kanssa Pirkanmaan Voimia Oy:n syyskuussa 2018 kaupunginvaltuuston päätöksen mukaisesti. Kaupungin omistusosuus yhtiöstä on 82 %:ia ja PSHP:n 18 %:ia. Pirkanmaan Voimia Oy on perustettu ns. in-house -yhtiöksi ja sen tarkoituksena on tuottaa ateria- ja puhtauspalveluja pääsääntöisesti omistajilleen Tampereen kaupungille ja Pirkanmaan sairaanhoitopiirille. Yhtiön toiminnallinen ja taloudellinen tehokkuus osoitetaan laadukkaana palveluna ja kilpailukykyisinä asiakashintoina. Yhtiö tulee toimimaan omistajiensa strategisena tukipalvelukumppanina.

Kaupunginvaltuusto päätti 20.11.2017 (§ 317), että talous- ja henkilöstöhallinnon palveluiden tuottamisen valmistelua jatke-

taan siten, että vuoden 2018 aikana perustetaan Tampereen kaupungin, Pirkanmaan sairaanhoitopiirin ja Monetra Oy:n kanssa yhteisesti omistettu in-house -yhtiö talous- ja henkilöstöhallinnon palvelujen tuottamiseen ja että osana kokonaisuutta Tampereen kaupunki ostaa Monetra Oy:n emoyhtiön osakkeita. Tampereen kaupunki hankkii vuoden 2019 alusta alkaen määritellyt talous- ja henkilöstöhallinnon palvelut perustettavalta osakeyhtiöltä. Tampereen kaupunki sitoutuu merkittävästi Monetra Oy:n suunnatussa osakeannissa emoyhtiön osakkeita siten, että Tampereen kaupungin omistusosuus Monetra Pirkanmaa Oy:stä on 21,0 prosenttia ja Monetra Oy:stä 21,0 prosenttia.

Myös Tampereen Infra Liikelaitoksesta tehtiin yhtiöittämisspäätös konsernijaostossa syyskuussa 2018. Asia etenee kaupunginvaltuuston päätettäväksi ja mikäli valtuusto näin päättää, Tampereen Infra Oy:n on tarkoitus aloittaa toimintansa 1.1.2019. Perustettavan yhtiön päätarkoituksena on tuottaa omistajalleen yhdyskuntatekniikan paikkatietopalveluja, kunnossapito- ja rakentamispalveluja sekä kuljetus- ja korjaamopalveluja. Yhtiö kuuluu Tampereen kaupunkikonserniin ja se on täysin Tampereen kaupungin omistama yhtiö.

Tampereen kaupungin konsernirakenne 31.8.2018

Tytäryhteisöt		Muu- tos-%	Tytäryhteisöt		Muu- tos-%
Ekokumppanit Oy (osuus äänimäär. 93,50 %)	90,57%		Tullinkulman Työterveys Oy*	75,19%	
Finnpark Oy (konserni)	100,00%		Tuomi Logistiikka Oy*	50,90%	-0,10%
Finnpark Tekniikka Oy	0,00%		Vilusen Rinne Oy	100,00%	
Pysäköintiveturi Kiint Oy (osuus äänimäär. 89,86 %)	92,70%		Vuores Palvelu Oy (osuus äänimäär. 26,45 %)	26,27%	-4,77%
Tullin Parkki Oy (osuus äänimäär. 59,46 %)	69,60%				
Pellavan Parkki Kiint Oy	60,60%		*ilmoitettu kaupungin suora omistus		
Haukuluoman Liikerakennus Oy	87,91%				
Helapuiston Lähipalvelukeskus Oy	70,05%				
Keinupuistokeskus Oy	57,02%				
Lukonmäen Palvelukeskus Kiint Oy	59,31%		Kuntayhtymät		
Länsi-Tesoman Liikekeskus Kiint Oy	52,97%		Pirkanmaan liitto	45,58%	
Maijalanpuiston Lähipalvelukeskus Oy	86,08%		Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä (konserni)	38,18%	
Pelipuiston Lähipalvelukeskus Oy	54,34%		Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä	62,45%	
Pirkan Opiskelija-asunnot Oy	100,00%				
Tieteenkadun Parkki Kiint Oy	68,75%		Osakkuus- ja omistusyhteisyydet *		
Tupakkikiven Parkki Kiint Oy	61,03%		Atalan Liikekeskus Kiint Oy	40,00%	
Pirkanmaan Jätehuolto Oy (konserni, osuus äänimäär. 65,33 %)	49,69%		Ateljeetalo Oy	47,66%	
Pirkan Putkikeräys Oy (osuus äänimäär. 60,96 %)	44,28%	-0,32%	Coxa Oy (konserni)	20,56%	
Ranta-Tampellan Putkikeräys Oy (osuus äänimäär. 63,57 %)	47,34%	-2,35%	Hervannan Juhani As Oy	28,04%	
Pirkanmaan Jätevesipalvelu Oy (osuus äänimäär. 65,33 %)	49,69%		Hervannan Kanjoni As Oy	41,28%	-2,19%
Pirkanmaan Voimia Oy*	82,00%	82,00%	Kosken Parkki Kiint Oy	21,08%	
Runoilijan tie Oy	72,58%		Monetra Oy	21,00%	21,00%
Tammenlehväsäätiö (konserni)	100,00%		Mummunkujan pysäköinti Oy	31,33%	
Tammenlehvakeskus Oy	100,00%		Suomen Hopealinja Oy	30,46%	
Tampereen ammattikorkeakoulu Oy	0,00%	-87,00%	Tampereen Monitoimiareena Koy	40,00%	40,00%
Tampereen Ammattikorkeakoulun Tukisäätiö	0,00%	-87,00%	Tumpin Parkki Kiint Oy	20,96%	
Tampereen kaupunkiseudun elinkeino- ja kehitysyritys Tredea Oy	60,47%		Tuotekehitys Oy TamLink	24,00%	
Visit Tampere Oy	60,47%		Tyrkkölä As Oy	47,72%	
Tampereen Seudun Keskuspuhdistamo Oy	71,20%		Virontörmän Lämpö Oy	40,42%	
Tampereen Kotilinnasäätiö	100,00%		YH Kodit Oy (konserni)	21,86%	-13,85%
Pispan Tupahaka As Oy	75,71%				
Tampereen Tammelankodit As Oy	100,00%		* Kursivoidut osakkuusyhteisöt on yhdistelty konsernitalinpäätökseen		
Vellamonkodit Oy	100,00%				
Tampereen Messu- ja Urheilukeskus Oy	66,00%		Yhteisyydet		
Tampereen Palvelukiinteistöt Oy	100,00%		Jotospirtti Oy	50,00 %	
Tampereen Raitiotie Oy	100,00%		Lännen Palveluyhtiöt Oy	31,19 %	
Tampereen Sarka Oy	100,00%		Pikassos Oy	25,00 %	
Tampereen Sähkölaitos Oy (konserni)	100,00%				
Tammervoima Oy (osuus äänimäär. 83,01 %)	75,35%		Yhdistelemättömät tytäryhteisöt		
Tampereen Sähköverkko Oy	100,00%		Suomen Itämeri-Instituutin säätiö	100,00%	
Tampereen Vera Oy	100,00%		International Forest Machine Operator		
Tampereen Särkänniemi Oy	100,00%		Training Centre	100,00%	
FunZones Oy	66,67%				
Tampereen Tilapalvelu Oy	100,00%				
Tampereen työvalmennussäätiö Syke	100,00%				
Tampereen Vuokra-asunnot Oy	100,00%				
Tampereen Vuokratalosäätiö	100,00%				
Atalan Metsätonttu As Oy	100,00%				
VTS Kiinteistöpalvelu Oy	100,00%				
Tampere-talo Oy	100,00%				
Tavase Oy	79,45%				
TREDU-Kiinteistöt Oy	66,46%				

Konserniyhtiöiden ja -yhteisöjen investoinnit vuonna 2019

Tampereen kaupunkikonserni investoi merkittävästi myös tytäryhteisöjensä kautta talousarviovuonna 2019. Investoinnit 2019 vuodelta tytäryhteisöiltä kerättyjen tietojen perusteella esitetään alla olevassa taulukossa.

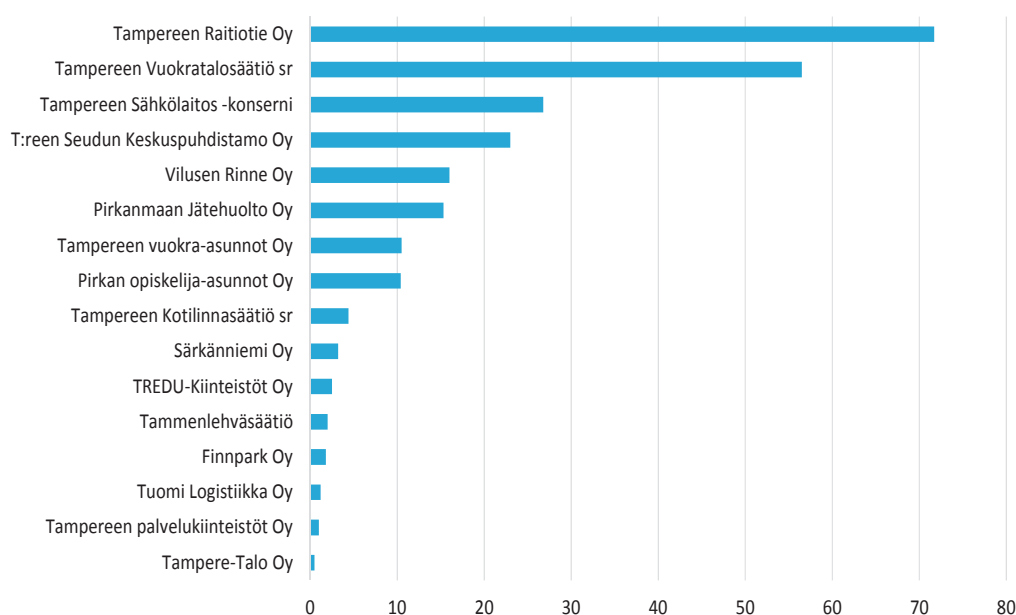
Konserniyhtiöiden investointikuorma on vuonna 2019 noin 247 M€, yhteensä pe-

ruskaupungin ja liikelaitosten kanssa kokonaisinvestoinnit ovat n. 437 milj. euroa. Tarkat investointibudjetit yhtiöiden osalta päätetään toimijoiden omissa päätöksenteoelimityksissä vasta loppuvuonna 2018.

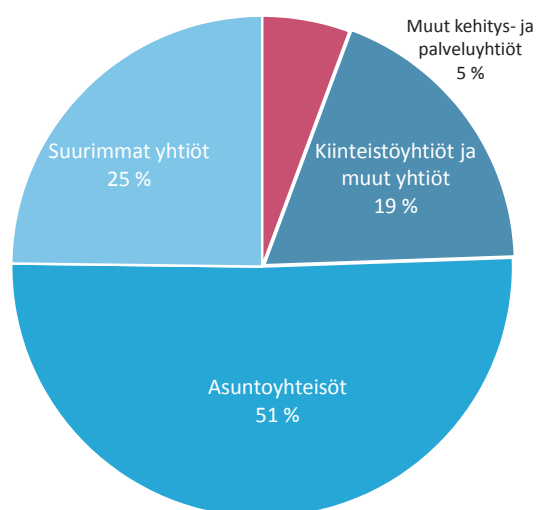
Konserniyhteisöjen investoinneista suurin osa (51%) tapahtuu asuntoyhteisöjen toimesta. Loput investoinneista painoutu-

vat suurimmille yhtiöille (25%) ja kiinteistö- sekä muut yhtiöt tekevät noin viidenneksen investoinneista (19%). Merkittävien yksittäisten investoijien on uusi yhtiö Tampereen Raitiotie Oy, joka investoi raitiotien rakentamiseen.

MERKITTÄVIMPIEN KONSERNIYHTIÖJEN INVESTOINNIT, YHT. 247 M€

MERKITTÄVIMPIEN YHTIÖIDEN INVESTOINTIEN JAKAUTUMINEN, YHT. 247 M€

Konserniyhtiöiden ja -yhteisöjen tavoitteet vuodelle 2019

Tavoitteiden asettamisen prosessi uudistui vuonna 2018 kaupungin toimintamalliuudistuksen myötä. Keskeinen tavoite oli vahvistaa palvelualueiden johdon osallistumista ao. palvelualueen toimintakenttään kuuluvien tytäryhteisöjen omistajatavoitteiden asettamisessa. Tämän mukaisesti palvelualueiden johdon kanssa

on kesäkuussa 2018 käyty läpi yhteisöjen omistajatavoitteet ja erityisesti niiden toiminnalliset osiot. Konsernijaosto hyväksyi liikelaitosten ja tytäryhteisöjen omistajatavoitteet 18.9.2018.

Tytäryhteisöjen tavoitteet koskevat koko taloussuunnitelmakauden mittaista ajanjaksoa. Tällä tavoitellaan pitkäjänteis-

pää ohjausta ja mittaristoa, joka suuntaa paremmin tytäryhteisön strategisia valintoja. Tytäryhteisöille on asetettu sekä talouden että toiminnan tavoitteita. Tavoitteistossa on pyritty huomioimaan uuden kaupunkistrategian painotukset, kuten vastuullisuus, kestävä kehitys ja hiilineutraaliuteen liittyvät näkökulmat.

Elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualueeseen liittyvät yhtiöt / yhteisöt

Tampereen Särkänniemi Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 1965
- Toimiala: matkailun edistäminen Tampereella ja siihen liittyvä liiketoiminta sisältäen huvipuisto- ja ravitsemustoiminnan; lisäksi kokonaisuuteen kuuluu Tampereen kaupungin hallinnoima Sara Hildénin taidemuseo

Tavoite	Tavoitteen mittari	Tavoitteen lähtötaso / toteuma		Mittarin tavoitetaso			
		2017	2018	2019	2020	2021	2022
Maksettu osinko on 50 % yhtiön nettotuloksesta tai vähintään 500 000 euroa pääoman palautukset huomioiden (maksetaan 2019)	Maksetun osingon määrä (mukaan lukien pääoman palautus)	50 % / 409 000 eur	50 / 500 000 euroa	50 / 1 000 000 euroa	50	50	50
Yhtiön sijoitetun pääoman tuotto -% kasvaa.	Sipo-%	4,3	4	5	6	6	6
Kävijämäärä on vähintään 5 prosenttia suurempi kuin 5 edellisen vuoden kävijämäärien (tavoitevuodesta 5 ed. vuoden) keskiarvo.	Toteutunut kävijämäärä (kasvu-%)	7	5	3	3	3	3

Toiminnan tavoitteet:

Tampereen Särkänniemi Oy toteuttaa yhteiskuntavastuutaan palkkaamalla runsaasti nuoria, etenkin ensimmäistä kesätyöpaikkaansa hakevia työntekijöitä.

EK:n energiasopimuksen tavoitteiden saavuttaminen

Matkailun ekosysteemin kehittäminen yhteistyössä elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualueen kanssa. Särkänniemen alue on yksi Tampereen vapaa-ajan ja matkailun hubeista.

Toteutustilanne, ensimmäisen kesätyöpaikan saaneiden nuorten määrä

Energiatehokkuus, CO₂ -päästöjen aleneminen

Toteutustilanne

Tampere-talo Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 1988
- Toimiala: Tampere-talon hallinta ja vuokraus musiikki-, kongressi-, juhla- ja näyttelytapahtumille ja niihin liittyvän palvelun ja laitteiden vuokraus, sekä ohjelma- ja ravintolatoiminta

Tavoite	Tavoitteen mittari	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso			
				2019	2020	2021	2022
Yhtiön liikevaihdon ja muiden tuottojen kasvu	Liikevaihto + muut tuotot M€, liikevaihdon kasvu-%	Liikevaihto + muut tuotot 17,7 M€, LV-kasvu-% 22,4 (2016: 15,1 %)	17,7 M€ / 4,7 %	18,3 M€ / 3,4%	18,9 M€ / 3,3%	19,4 M€ / 2,6%	21 M€ / 3 %
Tampere-talon päiväkävijöiden määrä kasvaa edelliseen vuoteen verrattuna	Toteutunut kävijämäärä	448 883	460 000				
Yhtiön nettotulos on positiivinen.	Milj. euroa	0,67	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Toiminnan tavoitteet:

Henkilöstötyytyväisyys kehittyy positiivisesti edelliseen vuoteen verrattuna.

Henkilöstötyytyväisyysmittausten tulokset

Tampereen tunnettuuden ja vetovoiman kasvattaminen yhteistyössä Tampereen kulttuuri- ja matkailutoimijoiden kanssa. Matkailun ja kulttuurin ekosysteemin ja yhteismarkkinoinnin kehittäminen yhteistyössä hyvinvoinnin palvelualueen sekä elinvoiman ja kilpailukyvyyn palvelualueen kanssa.

Toteutustilanne vuosikohtaisissa mittareissa

Tampere-talon vetovoimaisuuden kasvattaminen, Tampere-talon taloudellinen vaikutus talousalueellaan 46 M€, uusien liiketoimintamahdollisuuksien selvittäminen/toteuttaminen

Tampere-talon vetovoimaisuuden kasvattaminen, Tampere-talon taloudellinen vaikutus talousalueellaan 47 M€, uusien liiketoimintamahdollisuuksien selvittäminen/toteuttaminen

Tampere-talon vetovoimaisuuden kasvattaminen, Tampere-talon taloudellinen vaikutus talousalueellaan 48 M€, uusien liiketoimintamahdollisuuksien selvittäminen/toteuttaminen, ison salin mekaniikkaremontti

Tampereen Palvelukiinteistöt Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 2005
- Toimiala: kiinteistöjen vuokraus, kehittäminen ja hallinta

Tavoite	Tavoitteen mittari	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso			
				2019	2020	2021	2022
Maksettu osinko on 50 prosenttia yhtiön netto-tuloksesta tai vähintään 1,1 milj. euroa (maksetaan keväällä 2019)	Maksettu osinko % / eur	50 % / 0,41 milj. euroa	50 % / 600 000 euroa	50 % / 1000 000 euroa	50	50	50
Yhtiön sijoitetun pääoman tuotto -%	Sipo-%		4,1	4	5	6	6
Yhtiön omavaraisuusaste	Omavaraisuus-%		28,3	30	30	30	30
Toiminnan tavoitteet:							
Realisointisuunnitelman toteutus etenee. Pääoman kiertoa tehostetaan ja myyntivoitosta palautetaan vähintään 2/3 omistajalle.	Toteutustilanne			Suunnitelma valmis			

Tredu-Kiinteistöt Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 2013
- Toimiala: kiinteistöjen vuokraus ja hallinta

Tavoite	Tavoitteen mittari	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso			
				2019	2020	2021	2022
Sijoitetun pääoman tuotto-%	Sipo-%		4,5	2	2	2	3
Toiminnan tavoitteet:							
Tredu-Kiinteistöt Oy vuokraa laadukkaita tiloja toisen asteen koulutustoiminnan käyttöön kilpailukykyisin hinnoin	Vuokrataso (euro/m ²), vuokratason vertailu muihin alan toimijoihin						
Realisointisuunnitelma päivitetään vuoden 2019 aikana Tredun palveluverkkoselvityksen pohjalta ja toteutetaan suunnitellusti.	Toteutustilanne						
Selvitetään Tredu Kiinteistöt Oy:n ja kaupungin välinen vuokrausmallin muuttaminen siten, että kaupunki vuokraa tilat Tredu Kiinteistöt Oy:ltä ylläpidettynä ja Tredu Kiinteistöt Oy laatii ylläpitosopimukset suoraan nimiinsä (Tampereen Tilapalvelut Oy:n kanssa)	Toteutustilanne						
Osallistuminen uusien oppimisympäristöjen kehittämiseen ja tilankäytön tehostamistavoitteiden toteuttamiseen	Uudet oppimisympäristöt, tehostamistavoitteiden toteutustilanne						

Tampereen Vuokratalosäätiö

- Perustettu 1970
- Toimiala: hankkia asuntoja mahdollisimman halpaa vuokraa vastaan sosiaalisesti erityisessä asunnontarpeessa oleville henkilöille, hallita ja omistaa tontteja ja asuinrakennuksia sekä vuokrata asuntoja

Tavoite	Tavoitteen mittari	Tavoitteen lähtötaso / toteuma		Mittarin tavoitetaso			
		2017	Ennuste 2018	2019	2020	2021	2022
Asuntojen taloudellinen käyttöaste	Toteutunut käyttöaste	98,24	98	98	98	98	98
Säätiön sijoitetun pääoman tuotto -%	Sipo-%	6,64	6	6	6	6	6
Vuokratalosäätiön korjausvelan määrä rakennuskannan arvosta	%	1,23	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
VTS -kotien asuntokannan kasvattaminen siten, että MAL-sopimuksen tavoitteet osaltaan toteutuvat.	Toteutustilanne, uusien asuntojen määrä keskimäärin	196	200	200	200	200	200

Toiminnan tavoitteet:

Vuokratalosäätiö on aktiivinen toimija tavoitteenaan askeleet kohti hiilineutraalia rakentamista ja asumista 2030 ja on tiiviisti mukana kehitystyössä.

VTS-kotien energia-energiakulutus ja raportoidaan CO2-mallilla
rakennuttaminen raportoidaan CO2-mallilla

Vilusen Rinne Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 1967
- Toimiala: asuntojen rakennuttaminen, hallinta ja vuokraus

Tavoite	Tavoitteen mittari	Tavoitteen lähtötaso / toteuma		Mittarin tavoitetaso			
		2017	Ennuste 2018	2019	2020	2021	2022
Asuntojen taloudellinen käyttöaste	Toteutunut käyttöaste	96,8	98	98	98	98	98
Yhtiön sijoitetun pääoman tuotto -%	Sipo-%	5,02	5	5	5	5	5
Yhtiö maksaa kaupungille vuotuisen Ara-säännösten mahdollistaman enimmäisosingon	Maksetun osingon määrä						
Korjausvelan määrä rakennuskannan arvosta	%	1,23	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3

Pirkan Opiskelija-asunnot Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 1966
- Toimiala: asuntojen rakennuttaminen, hallinta ja vuokraus opiskelijoille

Tavoite	Tavoitteen mittari	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017		Ennuste		Mittarin tavoitetaso			
		2017	2018	2019	2020	2021	2022		
Asuntojen taloudellinen käyttöaste	Toteutunut käyttöaste	95,43	95	95	95	95	96		
Yhtiön sijoitetun pääoman tuotto -%	Sipo-%	2,04	3	4	3	3	4		
Yhtiön omavaraisuusaste kasvaa vähintään yhdellä %-yksiköllä	Omavaraisuusaste-%	4,9	5,5	6,5	5	5	6		
Yhtiö maksaa kaupungille vuotuisen Ara-säännösten mahdollistaman enimmäisosingon	Maksetun osingon määrä								
Pirkan Opiskelija-asunnot Oy:n korjausvelan määrä rakennuskannan arvosta	%	NA	5,1	4,9	4,2	3,5	3,3		
Toiminnan tavoitteet:									
Pirkan Opiskelija-asunnot Oy on aktiivinen toimija tavoitteenaan askeleet kohti hiilineutraalia rakentamista ja asumista 2030 ja on tiiviisti mukana kehitystyössä.				POAS:n energia-kulutus raportoidaan CO2-mallilla					
Täydennysrakennushankkeiden käynnistäminen ja asuntokannan kasvattaminen siten, että MAL-sopimuksen tavoitteet osaltaan toteutuvat.	Uusien asuntojen määrä keskimäärin, täydennys-rakennushankkeiden toteutustilanne	42	0	0	130	70	70		

Tampereen Vuokra-asunnot Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 2000
- Toimiala: asuntojen vuokraus ja hallinta sekä kaupunkikonserniin kuuluvien asuntojen omistajahallintotehtävät.

Tavoite	Tavoitteen mittari	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017		Ennuste		Mittarin tavoitetaso			
		2017	2018	2019	2020	2021	2022		
Asuntojen taloudellinen käyttöaste	Toteutunut käyttöaste	99,41	99	99	99	99	99		
Yhtiön sijoitetun pääoman tuotto -%	Sipo-%	4,5	6	7	7	7	7		
Yhtiö maksaa kaupungille vuotuisen Ara-säännösten mahdollistaman enimmäisosingon	Maksetun osingon määrä								
Tampereen Vuokra-asunnot Oy:n korjausvelan määrä rakennuskannan arvosta	%	1,25	1,25	1,3	1,3	1,3	1,3		
Toiminnan tavoitteet:									
Tampereen Vuokra-asunnot Oy on aktiivinen toimija tavoitteenaan askeleet kohti hiilineutraalia rakentamista ja asumista 2030 ja on tiiviisti mukana kehitystyössä.				TVA:n energia-kulutus raportoidaan CO2-mallilla					
Asuntokannan kasvattaminen siten, että MAL-sopimuksen tavoitteet osaltaan toteutuvat.	Uusien asuntojen määrä keskimäärin	63	40	75	100	100	100		

Tampereen Kotilinnasäätiö

- Perustettu 1963
- Toimiala: järjestää asuntopalveluita ikääntyville ja eläkkeellä oleville ihmisille, rakentaa tuettua asumista ja palveluasumista varten tiloja sekä neuvoo asukkaita asumiseen liittyvissä kysymyksissä

Tavoite	Tavoitteen mittari	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso				
				2019	2020	2021	2022	
Asuntojen taloudellinen käyttöaste	Toteutunut käyttöaste	98,8	97	98	98	98	98	
Säätiön sijoitetun pääoman tuotto -%	Sipo-%	3	3	4	5	5	5,5	
Säätiön omavaraisuusaste kasvaa vähintään yhdellä %-yksiköllä edelliseen vuoteen verrattuna.	%	15,5	16,5	17,5	18,5	19,5	20	
Toiminnan tavoitteet:								
Otetaan käyttöön laskentamalli korjausvelan määrän laskemiseksi rakennuskannan arvosta. Kotilinnasäätiön korjausvelan tavoitteen asetanta ja toteuman seuranta.	Toteutustilanne / korjausvelan määrä % rakennuskannan arvosta							
Asuntokannan kasvattaminen siten, että MAL-sopimuksen tavoitteet osaltaan toteutuvat.	Uusien asuntojen määrä keskimäärin		0	50	50	70	70	

Tampereen kaupunkiseudun elinkeino- ja kehitysyhtiö Tredea Oy

- Omistus 60,47 %
- Perustettu 2009
- Toimiala: seudullisen elinkeinopolitiikan ja siihen liittyvän toiminnan edistäminen, kehittäminen ja toteuttaminen Tampereen kaupunkiseudulla

Tavoite	Tavoitteen mittari	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso				
				2019	2020	2021	2022	
Tilikauden tulos on positiivinen	Toteutunut tulos	33 805	> 0	> 0	> 0	> 0	> 0	
Toiminnan tavoitteet:								
Tampereen kaupungin strategiset elinkeino- ja innovaatiopolitiikan tavoitteet on jalkautettu Tredean toimintasuunnitelmaan palvelusopimuksen kautta ja niille on laadittu mittarit. Tredean organisaatiorakenne tukee omistajien tavoitteiden toteutumista.	Tavoitteiden toteutustilanne, toimintasuunnitelman raportointi							

Visit Tampere Oy

- Tredea Oy:n tytäryhtiö
- Perustettu 2017
- Seudullinen matkailuyhtiö

Tavoite	Tavoitteen mittari	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso			
				2019	2020	2021	2022
Tampereen kaupungin strategiset matkailu- ja tapahtumataavoitteet on jalkautettu Visit Tampere Oy:n toimintasuunnitelmaan palvelusopimuksen kautta ja niille on laadittu mittarit. Visit Tampere Oy:n organisaatorakenne tukee Tampereen kaupungin tavoitteiden toteutumista. Visit Tampere Oy toteuttaa Tampereen kaupungin matkailu- ja tapahtumamarkkinointia sekä matkailu- ja tapahtumapalveluihin liittyvää kehittämistoimintaa Tampereen kaupungin suuntaviivojen pohjalta.	Tavoitteiden toteutus-tilanne, toimintasuunnitelman raportointi						

Tampereen Messu- ja Urheilukeskus Oy

- Omistus 66 %
- Perustettu 2005
- Toimiala: tilojen vuokraus urheilu-, messu- ja kongressitapahtumiin sekä niihin liittyvien oheispalvelujen tarjoaminen

Tavoite	Tavoitteen mittari	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso			
				2019	2020	2021	2022
Yhtiön sijoitetun pääoman tuotto-%	Sipo-%	4,4	4	5	6	6	6
Yhtiön omavaraisuusaste kasvaa vähintään yhdellä %-yksiköllä edelliseen vuoteen verrattuna.	Omavaraisuusaste	15,3	16	17	18	19	20
Messu- ja urheilukeskuksen laajennusinvestoinnit etenevät suunnitelmallisesti sisältäen mm. pysäköintiratkaisut ja hotellihankkeen.	Toteutustilanne						

Oy Runoilijan tie

- Omistus 72,58 %
- Perustettu 1967
- Toimiala: matkustajalaivaliikenne ja siihen liittyvä muu liiketoiminta

Tavoite	Tavoitteen mittari	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso			
				2019	2020	2021	2022
Tulos on positiivinen	Tilikauden tulos	7 288	> 0	> 0	> 0	> 0	> 0
Toiminnan tavoitteet:							
Matkustajamäärä on kasvanut edellisvuodesta.	Matkustajamäärän kehitys	7 085 / 56 % kasvua ed. vuoteen					
Matkailun ekosysteemin kehittäminen yhteistyössä elinvoiman ja kilpailukyyn palvelualueen kanssa.	Toteutustilanne						

Tampereen Sarka Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 2011
- Toimiala: avustavien hyvinvointi- sekä hallinto- ja tukipalveluiden tuottaminen ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistäminen

Tavoite	Tavoitteen mittari	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso				
				2019	2020	2021	2022	
Tulos on positiivinen	Tilikauden tulos	43 980	> 0	> 0	> 0	> 0	> 0	
Toiminnan tavoitteet:								
Toiminta on kehittynyt ja laajentunut siten, että asiakkaiden määrä ja työllistyneiden määrä kasvavat edelliseen vuoteen verrattuna.	Asiakkaiden määrä (kasvu-%), työllistyneiden määrä (%)	asiakkaiden määrän kasvu 20,4 %/ työllistyneiden määrä 5,3 %						
Toimintaa suunnataan tukemaan työllisyydenhoidon kokeilun tavoitteita yhteistyössä työllisyydenhoidon palvelujen kanssa.	Toteutustilanne							
Yhteistyökumppaneiden asiakastytyväisyysjärjestelmän käyttöönotto ja asiakaspalautteiden mittaaminen	Toteutustilanne							

Tampereen työvalmennussäätiö Syke

- Perustettu 2011
- Toiminnan tarkoitus: säätiön tarkoituksena on edistää työllistymistä sellaisille henkilöille, jotka ovat vaikeassa työmarkkinatilanteessa tai jotka tarvitsevat erityisiä palveluita sijoittuakseen työmarkkinoille

Tavoite	Tavoitteen mittari	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso				
				2019	2020	2021	2022	
Tulos on positiivinen	Tilikauden tulos	-8 404	> 0	> 0	> 0	> 0	> 0	
Toiminnan tavoitteet:								
Kuntouttavan työtoiminnan ja työelämänvalmennuksen asiakasmääriä koskevat tavoitteet on toteutettu. Kuntouttavan työtoiminnan ja työelämänvalmennuksen asiakaspaikkojen määrä kasvaa pajoilla edelliseen vuoteen verrattuna. Toiminnan asiakaslähtöisyys ja vaikuttavuus kehittyvät myönteisesti.	Tavoitteiden toteutuminen, asiakaspaikkojen määrä ja asiakkaiden jatkopoluttuminen (työ, koulutus, kolmas sektori)							
Vahvistetaan työllisyyskoulutusyhteistyötä aktiivisilla toimilla	Koulutukseen siirtyvien määrä kuntouttavan työ-toiminnan asiakkaista	NA	13%	20%				
Asiakastytyväisyys on kehittynyt positiivisesti edelliseen vuoteen verrattuna ja on parempi kuin toimijoilla keskimäärin.	Asiakastytyväisyysmittausten tulokset							
Toimintaa suunnataan tukemaan työllisyydenhoidon kokeilun tavoitteita yhteistyössä työllisyydenhoidon palvelujen kanssa.	Toteutustilanne							

Kaupunkiympäristön palvelualueelle liittyvät yhtiöt

Tampereen Sähkölaitos Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 1950
- Toimiala: energialiiketoiminta

Tavoite	Tavoitteen mittari (euroa, %, skaala yms.)	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso			
				2019	2020	2021	2022
Maksettu osinko 50 % konsernin nettotuloksesta tai vähintään 17 milj. euroa	%	13,5	15,4	17,8	20,0	20,0	20,0
Omistaja-arvo kehittyy positiivisesti	Osakekannan arvo lisättyä maksetuilla osingoilla (kasvu-%)	1,1	5	5	5	5	5
Sähkölaitoksen taloudellinen tulos on toimialaan kilpailukykyinen. Toimialan kilpailukykykymittarin arvo on yli 50.	Kehitystavoitteen kilpailukykykymittarin arvo (sis. 6 keskeistä tunnuslukua, skaala 0-100)	>50	>50	>50	>50	>50	>50
Toiminnan tavoitteet:							
Uusiutuva energia koko energiatuotannosta % (vesivoima, tuulivoima, bioenergia, jäte-energia)	%	>40	>40	>40	>43	>43	>43
Kehitetään uusia hiilineutraaleja liiketoimintamalleja	Kehitetty kyllä/ei	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä
Katurakentamisen haitat on minimoitu	Rakentamisen vuoden ohjelmointi laadittu toimijoiden kesken kyllä/ei		kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä

Finnpark Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 1970
- Toimiala: maksullisen pysäköinnin järjestäminen sekä pysäköinti- ja liikekiinteistöjen rakennuttaminen, kehittäminen, hallinta ja vuokraus

Tavoite	Tavoitteen mittari (euroa, %, skaala yms.)	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso			
				2019	2020	2021	2022
Maksettu osinko on 50 % konsernin nettotuloksesta tai vähintään 1,1 milj. euroa	%	0,5	1,1	1,2	1,5	1,5	1,5
Konsernin sijoitetun pääoman tuotto -%	Sipo-%	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
Toiminnan tavoitteet:							
Kunkun parkin kehitys etenee aikataulussa aiesopimuksen mukaisesti	kyllä/ei		kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä
Yhtiö kehittää liiketoimintaansa hiilineutraaliin suuntaan.	Tehdyt toimenpiteet						

Pirkanmaan Jätehuolto Oy

- Omistus 49,69 % (osuus äänimäärästä 65,33 %)
- Perustettu 1994
- Toimiala: jätteenkäsittely, muu jäte- ja ympäristöhuoltotoiminta sekä tähän liittyvien tuotteiden kauppa

Tavoite	Tavoitteen mittari (euroa, %, skaala yms.)	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso			
				2019	2020	2021	2022
Omakustannusperiaate on toteutunut pitkän tähtäimen velvoitteita vastaavasti, kuitenkin siten että hinnat ovat kokonaisuudessaan edullisimmassa kolmanneksessa suurista kaupungeista.	Hintataso, omakustannusperiaatteen toteutumisen kokonaisarvio	Hintataso Suomen edullisimmassa kolmanneksessa	Hintataso Suomen edullisimmassa kolmanneksessa	Hintataso Suomen edullisimmassa kolmanneksessa	Hintataso Suomen edullisimmassa kolmanneksessa	Hintataso Suomen edullisimmassa kolmanneksessa	Hintataso Suomen edullisimmassa kolmanneksessa
Vieraan pääoman osuuden lisääminen investoinneissa.	Vieraan pääoman osuus -%	50	50?	60	60	70	70

Toiminnan tavoitteet:

Asiakkaalle tarjottavan jätetiedon kehittäminen.	Tehdyt toimenpiteet
Laaditaan vuoden 2019 aikana suunnitelma aikatauluineen kierrätysasteen parantamiseksi ympäristö- ja talousvaikutukset huomioon ottaen.	Tehty suunnitelma
Yhtiö kehittää liiketoimintaansa hiilineutraaliin suuntaan.	Tehdyt toimenpiteet

Tampereen Seudun Keskuspuhdistamo Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 2015
- Toimiala: toimia seudullisena vesihuoltolaitoksena osakaskuntiensa alueella

Tavoite	Tavoitteen mittari (euroa, %, skaala yms.)	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso			
				2019	2020	2021	2022
Toiminnan tavoitteet:							
Hanke etenee hyväksytyn rahoitus- ja toteutussuunnitelman ja kustannusarvion mukaisesti.	Toteutustilanne	Suunnitelmat valmiit	Rakentamisen valmistelut käynnissä	Rakentaminen käynnistyy	Rakentaminen käynnissä	Rakentaminen käynnissä	Rakentaminen käynnissä
Yhtiö kehittää liiketoimintaansa hiilineutraaliin suuntaan.	Tehdyt toimenpiteet						

Tuomi Logistiikka Oy

- Omistus 50,9 %
- Perustettu 2015
- Toimiala: logististen toimintojen (esim. hankintapalvelut, materiaalihuolto ja kuljetustenohjaus) hoitaminen ja siihen liittyvän toiminnan edistäminen, kehittäminen ja toteuttaminen

Tavoite	Tavoitteen mittari (euroa, %, skaala yms.)	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Mittarin tavoitetaso				
			Ennuste 2018	2019	2020	2021	2022
Asiakashinnat pidetään alhaisina ja yhtiö tuottaa voittoa vain sen verran, että toimintaa voidaan kehittää.	Yhtiön tulos		< 0,5 milj euroa	< 0,5 milj euroa	< 0,5 milj euroa	< 0,5 milj euroa	< 0,5 milj euroa
Toiminnan tavoitteet:							
Aiakastytyväisyys on kehittynyt positiivisesti edelliseen vuoteen verrattuna	Hankintapalvelujen asiakastytyväisyysmittauksen tulokset (keskiarvo)	Kyselyn väittämien KA 3,0 ja kouluarvosana- KA 8,1	Keskiarvo > 3,0	Keskiarvo > 3,0	Keskiarvo > 3,0	Keskiarvo > 3,0	Keskiarvo > 3,0
	Väittämän ”Tuomen asiantuntijoilla on hyödyllisiä näkemyksiä hankintamme toteuttamiseksi” tulos	KA 2,9					
Työhyvinvointi kehittyi positiivisesti edelliseen vuoteen verrattuna.	Työhyvinvointimitauksen osa-alueiden keskiarvo	3,8	4,0	4,3	4,5	4,5	4,5
Toimintamalli kestävyysnäkökulmien systemaattiseksi huomioimiseksi Tuomi Logistiikan hankintapalveluissa on luotu. Ilmastopäästöjen kannalta merkittävät yhteishankinnat on tunnistettu ja työ ympäristökriteerien kehittämiseksi niihin on käynnistetty.	Toteutustilanne Hankintojen määrä, joissa tarjoajilta on edellytetty vastuullista ja eettistä yritystoimintaa, joka ulottuu läpi toimitusketjun.						
Asiakkuuksiin liittyviä käytäntöjä ja asiakkuuksien johtamista kehitetään siten, että omistajien tarpeet ohjaavat palveluiden tuottamista ja niiden kehittämistä.	Tavoitteen toteuttamiseksi on luotu toimintamalli ja se näkyy yhtiön toimintavoissa ja palveluiden paranemisena.						
Yhtiö kehittää liiketoimintaansa hiilineutraaliin suuntaan.	Tehdyt toimenpiteet						

Ekokumppanit Oy

- Omistus 90,57 %
- Perustettu 2002
- Toimiala: ympäristönhuoltoon, yhdyskuntasuunnitteluun ja teknisiin palveluihin kuuluvat tiedotus-, neuvonta- ja asiantuntijapalvelut sekä ympäristönhuoltoon, yhdyskuntasuunnitteluun ja teknisiin palveluihin kuuluvien tuotteiden myyminen ja välittäminen

Tavoite	Tavoitteen mittari (euroa, %, skaala yms.)	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso			
				2019	2020	2021	2022
Tulos on positiivinen.	Tilikauden tulos	37 370	> 0	> 0	> 0	> 0	> 0

Toiminnan tavoitteet:

Kuntalaisten kestävän ja vähäpäästöisen elintavan tukeminen ja neuvonta sekä hiilineutraaliutta edistävien toimintamallien tunnistaminen

Tehdyt toimenpiteet erityisesti liikkumisessa, energiatehokkuudessa ja ruokahävikissä.

Tampereen Raitiotie Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 2016
- Toimiala: rakennuttaa, omistaa, hallita, ylläpitää, huoltaa ja kehittää Tampereen kaupungin alueella sijaitsevien raitiotielinjojen raitiotieliikennettä palvelevia raiteita, huolto- ja varikkorakennuksia, ja muita tiloja, rakennelmia sekä laitteita. Lisäksi yhtiö voi hankkia ja omistaa raitiotiekalustoa.

Tavoite	Tavoitteen mittari (euroa, %, skaala yms.)	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso			
				2019	2020	2021	2022
Toiminnan tavoitteet:							
Hankkeen 1. vaihe pysyy tavoitekustannuksessa ja aikataulussa?	Kyllä/ei	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Hallinto on järjestetty tehokkaasti	Hallintovastike €/vuosi	477 000,00	1 100 000	1 300 000	1 500 000	1 700 000	1 900 000
Operaattorin valintaan ja kehitysvaiheeseen osallistuminen		Markkina- vuoropuhelu	Kilpailu- tuksen valmistelu	Operaatto- rin valinta	Kehitys- vaihe	Operointi käynnistyy	Operointi käynnissä
Yhtiö kehittää liiketoimintaansa hiilineutraaliin suuntaan.	Tehdyt toimenpiteet						

Tampereen Infra Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 2018
- Toimiala: Yhtiö tuottaa omistajalleen yhdyskuntatekniikan paikkatietopalveluja, kunnossapito- ja rakentamispalveluja sekä kuljetus- ja korjaamopalveluja.

Tavoite	Tavoitteen mittari (euroa, %, skaala yms.)	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso			
				2019	2020	2021	2022
Toiminnan tavoitteet:							
Yhtiömuodon mahdollistama toiminnan kehitystyö on aloitettu ja konkreettisia toimenpiteitä tehty.		Toimenpiteet ja toteutustilanne					
Yhtiön tulos on positiivinen.		Tilikauden tulos					
Tuotettujen palveluiden hinta- ja laatutaso vastaa yksityisten kilpailijoiden tasoa.		Toteutunut hinta- ja laatutaso					

Hyvinvoinnin palvelualueelle liittyvät yhtiöt / yhteisöt

Tullinkulman Työterveys Oy

- Omistus 100 %
- Perustettu 2015
- Toimiala: työterveyshuoltopalvelut

Tavoite	Tavoitteen mittari (euroa, %, skaala yms.)	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso			
				2019	2020	2021	2022
Yhtiön tulos on vähintään 300 000 €	Tilikauden tulos	299 000	100 000	300 000	350 000	400 000	450 000
Yhtiö maksaa omistajilleen osinkoa vähintään 50 % tilikauden tuloksesta.	Maksetun osingon määrä	149 000	50 000	150 000	175 000	200 000	225 000
Toiminnan tavoitteet:							
Tampereen kaupungin ostamien työterveyspalveluiden painopiste siirtyy selvästi ennaltaehkäisevään työterveyshuoltoon (ennaltaehkäisevien työterveyspalveluiden osuus kasvaa ja on yli 50 %)	Toteutustilanne	Toteutustilanne	Toteutus-tilanne	Toteutus-tilanne, kustannuskehitys kela1_2,	Toteutus-tilanne	Toteutus-tilanne	Toteutus-tilanne
Tampereen kaupungin työterveyshuollon kustannukset/htv ovat vuoden 2017 tasolla tai sen alapuolella.	Bruttokustannus/htv (kustannus ennen Kelan korvauksia)	557€/htv		550€/htv tai alle			

Tammenlehväsäätiö

- Perustettu 1991
- Toiminnan tarkoitus: sosiaalihuollon avopalvelujen tuottaminen

Tavoite	Tavoitteen mittari (euroa, %, skaala yms.)	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso			
				2019	2020	2021	2022
Toiminnan tavoitteet:							
Kantatalon peruseränhanke etenee suunnitellusti	Toteutustilanne: hankkeen 1. vaihe valmis ja 2. vaihe aloitettu v. 2018		Hankkeen 1. vaihe valmis ja 2. vaihe aloitettu	Hankkeen 2. vaihe valmis	Hanke valmis kokonaisuudessaan (vaiheet 1. 2. ja 3.)		
Sote/Maku-uudistuksen vaikutukset säätiön toiminnan kannalta on arvioitu ja tarvittavat toimenpiteet toteutettu	Toteutustilanne			Toteutus-tilanne			
Kuntoutusasiakkaiden laitospääntöjaksot ovat mahdollisimman lyhyitä vaikuttavuus huomioiden	Jaksojen lyhentäminen, asiakkaan arvio kuntoutuksen vaikuttavuudesta (vrt. vuosi 2018)			Jaksot lyhenevät 10 %, asiakkaan arvio kuntoutuksen vaikuttavuudesta väh. 4,5/5	Jaksot lyhenevät 10 %, asiakkaan arvio kuntoutuksen vaikuttavuudesta väh. 4,5/5	Jaksot lyhenevät 10 %, asiakkaan arvio kuntoutuksen vaikuttavuudesta väh. 4,5/5	Jaksot lyhenevät 10 %, asiakkaan arvio kuntoutuksen vaikuttavuudesta väh. 4,5/5

Tampereen Tilapalvelut Oy

- Perustettu 2018
- Toimiala: yhtiö tuottaa omistajalleen Tampereen kaupungille rakennusten ja tilojen rakennuttamispalveluja, isännöinti- huolto ja kunnossapitotoimintaa sekä niihin liittyvää suunnittelua, konsultointia ja palvelujen myyntiä

Tavoite	Tavoitteen mittari (euroa, %, skaala yms.)	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso			
				2019	2020	2021	2022
Toiminnan tavoitteet:							
Yhtiön tulos on positiivinen		N/A	900 000	175 000	169 000	163 000	177 000
Yhtiön toimintaa on kehitetty siten, että yhtiöittämisen tavoitteet toteutuvat: toiminnan keskimääräinen 2 %:n vuosittainen tehostamistavoite vuosina 2018-2022 toteutuu ja toiminnan laatuvaatimukset kehittyvät positiivisesti	Toteutustilanne, kaupungin palveluista maksaman hinnan kehittyminen suhteessa palvelun määrään, palvelusopimuksen toteutuminen			Toteutus-tilanne, kaupungin palveluista maksaman hinnan kehittyminen suhteessa palvelun määrään, palvelusopimuksen toteutuminen	Toteutus-tilanne, kaupungin palveluista maksaman hinnan kehittyminen suhteessa palvelun määrään, palvelusopimuksen toteutuminen	Toteutus-tilanne, kaupungin palveluista maksaman hinnan kehittyminen suhteessa palvelun määrään, palvelusopimuksen toteutuminen	Toteutus-tilanne, kaupungin palveluista maksaman hinnan kehittyminen suhteessa palvelun määrään, palvelusopimuksen toteutuminen
Kaupungin ja yhtiön välisen palvelusopimuksen tavoitteet täyttyvät kriittisten kokonaisuuksien osalta: 1) rakennetun omaisuuden korjausvelan pienentyminen 2) sisäilmakohteiden laskeva määrä ja niistä johtuvien väistötilojen laskeva määrä 3) - ylläpitokustannukset ovat suurten kaupunkien keskitasoa paremmat 4) rakennuttamispalveluiden korkea laatu 5) asiakastytyväisyyden parantaminen	1) Trelum, 2) lkm sekä m ² ja €, 3) KTI, 4) hankekohtaiset laatu- ja kustannustavoitteet, 5) asiakastytyväisyyskysely						

Pirkanmaan Voimia Oy

- Perustettu 2018
- Omistusosuus: 82 %
- Toimiala: yhtiö tuottaa ja järjestää omistajilleen Tampereen kaupungille ja Pirkanmaan Sairaanhoidopiirille ateria- ja puhtaanapitopalveluita sekä näihin palveluihin liittyviä muita tukipalveluja ja asiantuntijapalveluja.

Tavoite	Tavoitteen mittari (euroa, %, skaala yms.)	Tavoitteen lähtötaso / toteuma 2017	Ennuste 2018	Mittarin tavoitetaso			
				2019	2020	2021	2022
Toiminnan tavoitteet:							
Yhtiön tulos on positiivinen				N/A			
Pirkanmaan Voimia Oy:n perustaminen ja toiminnan vakiinnuttaminen yhtiössä siten, että varmistetaan kaupungin ja PSHP:n ateriapalvelujen yhdistymisellä saavutettavien synergiahyötyjen realisoituminen ja palvelutuotannon häiriötön siirtyminen yhtiölle.		Tilikauden tulos					
Käyttäjä- ja tilaaja-asiakkaiden asiakastytyväisyys pysyy hyvällä tasolla (väh. sama taso kuin ennen yhtiöittämistä).		Toteutustilanne, kaupungin palveluista maksaman hinnan kehittyminen suhteessa palvelun volyymiin ja määriin (hintakorimittarin luonti), palvelusopimuksen toteutuminen					
Henkilöstötytyväisyys pysyy hyvällä tasolla organisaatiomuutostilanteessa.		Asiakastytyväisyysmittauksen tulokset, tilaaja-asiakkaiden suositteluhaluus					
Asiakkaiden hyvinvointi on parantunut edelliseen vuoteen verrattuna. PSHP:ltä yhtiölle siirtynyt asiakaskunta integroitu kokonaisuuteen.		Henkilöstötytyväisyysmittauksen tulokset					
		Ravitsemuksen hyvinvointimatriisin tulos					

TÄYDENTÄVIÄ TIETOJA

Kaupunki ja liikelaitokset	TP 2014	TP 2015	TP 2016	TP 2017	TA 2018	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022
Asukasmäärä 31.12.	223 004	225 118	228 274	231 853	233 500	239 100	242 600	246 200	249 800
Tuloveroprosentti	19,75	19,75	19,75	19,75	19,75	19,75	19,75	19,75	19,75
Kiinteistöveroprosentit									
- yleinen	1,05	1,05	1,05	1,15	1,15	1,25	1,25	1,25	1,25
- vakituinen asuinrakennus	0,50	0,50	0,50	0,55	0,55	0,65	0,65	0,65	0,65
- muut kuin vakituinen asuinrakennus	0,90	0,90	0,90	1,00	1,00	1,10	1,10	1,10	1,10
- yleishyödyllinen yhteisö	0,25	0,25	0,25	0,30	0,30	0,40	0,40	0,40	0,40
- rakentamaton rakennuspaikka	3,00	3,00	3,00	4,00	4,00	5,00	6,00	6,00	6,00
- voimalaitokset	ei määrätty	ei määrätty	ei määrätty	1,40	1,40	1,40	1,40	1,40	1,40
Koiravero	34	34	34	34	ei määrätty	ei määrätty	ei määrätty	ei määrätty	ei määrätty
Toimintakate, milj. euroa	-1 090	-1 123	-1 145	-1 138	-1 135	-1 209	-1 235	-1 266	-1 298
Verotulot, milj. euroa	870	887	896	919	924	981	1 018	1 060	1 097
Valtionosuudet, milj. euroa	300	298	317	285	290	290	304	306	307
Vuosikate, milj. euroa	83	63	74	85	95	86	107	119	124
Poistot, milj. euroa	-88,2	-103,1	-93,0	-103,9	-111,0	-116,9	-120,0	-122,0	-124,0
Vuosikate, % poistoista	94	61	80	82	86	74	89	98	100
Tulos, milj. euroa	-19,3	-38,4	-21,3	-10,7	-15,7	-30,5	-13,2	-2,6	0,0
Nettoinvestoinnit, milj. euroa	214	213	218	195	203	191	236	218	120
Investointien tulo-rahoitus, %	39	30	34	44	47	45	45	55	104
Lainakanta 31.12., milj. euroa	374,7	398,8	488,3	527,7	709,8	797,5	875,7	941,0	1 003,9
Lainat, euroa/asukas	1 680	1 772	2 139	2 276	3 040	3 336	3 610	3 822	4 019
Nettomenot, euroa/asukas	4 889	4 990	5 016	4 907	4 860	5 056	5 091	5 142	5 194
Verotulot, euroa/asukas	3 902	3 940	3 926	3 964	3 957	4 103	4 196	4 305	4 392
Valtionosuudet, euroa/asukas	1 347	1 326	1 390	1 230	1 241	1 215	1 253	1 243	1 229
Vuosikate, euroa/asukas	373	281	326	367	408	361	440	485	497

INVESTOINNIT TALOUSARVIO 2019, TALOUSSUUNNITELMA 2020-2022, ALUSTAVAT ARVIOT 2023-2029

Investoinnit kohdeselitys	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	Arv. 2023	Arv. 2024	Arv. 2025	Arv. 2026	Arv. 2027	Arv. 2028	Arv. 2029	YHTEENSÄ 2019-2029
BRUTTOINVESTOINNIT (investoinnit täytenä)	193 833	238 060	217 644	199 747	262 410	255 765	226 550	217 900	202 650	202 800	177 400	2 394 559
NETTOINVESTOINNIT (investoinnit - rahoitusosuudet)	190 601	238 060	217 644	199 747	262 410	255 765	226 550	217 900	202 650	202 800	177 400	2 391 327
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA (nettoinvestoinnit - om.myynti)	150 621	204 560	184 144	166 247	228 910	222 265	193 050	184 400	169 150	169 300	143 900	2 016 347
Kiinteän omaisuuden myynti (myyntihinta)	39 980	33 500	33 500	33 500	33 500	33 500	33 500	33 500	33 500	33 500	33 500	365 940
Kiinteistöomaisuuden myynti yhteensä	3 460											
Maanmyyntitulot	35 940	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000	335 940
Budjettivaraus kiinteistöomaisuuden myynti		3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	30 000
Pelastuslaitos	80											80
SVOP-palautus Finnpark	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	5 500
Saadut rahoitusosuudet	3 232	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3 232
Männistö, Rauhaniemen sairaalan laajennus	3 170											3 170
Pelastuslaitos	62											62
Leasinghankkeet; kokonaisarvo yli 50 000€	44 720	0	20 000	0	0	0	0	0	12 222	0	0	76 942
Vuorestalo 2.osa (koulu, kirjasto, nuorisotilat)	44 720											44 720
Tammelan Stadion	x	x	20 000									20 000
Lammirahkan yhtenäiskoulu 1. vaihe									12 222			12 222
INVESTOINTIOSA												
KIINTEÄ MAAOMAISSUUS	19 250	12 910	7 660	12 060	11 060	9 400	10 100	10 000	9 500	10 000	10 000	121 940
Tonttimaan hankinta	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	38 500
Maanhankinta	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	5 500
Asemakaava-alueet	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	33 000
Maan esirakentaminen, täyttötöyt, rakentamiskelpoiseksi saattaminen	15 750	9 410	4 160	8 560	7 560	5 900	6 600	6 500	6 000	6 500	6 500	83 440
Pilaantuneiden maiden puhdistus	1 770	5 360	3 160	5 560	4 560	1 900	2 600	2 500	2 000	2 500	2 500	34 410
Johtosiirrot ja muut	7 280	3 050	1 000	3 000	3 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	41 330

Investoinnit kohdeselitys	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	Arv. 2023	Arv. 2024	Arv. 2025	Arv. 2026	Arv. 2027	Arv. 2028	Arv.2029	YHTEENSÄ 2019-2029
Maan esirakentaminen Lahdesjärvi	4 000											4 000
Tavara-aseman siirto	2 700											
Maan esirakentaminen Kolmenkulma		1 000										
RAKENNUKSET	49 190	90 660	82 700	63 350	119 350	107 900	104 350	103 400	88 150	95 200	77 800	981 850
Uudis- ja lisärakennukset	19 700	50 210	39 150	32 000	57 800	47 200	44 600	39 500	28 500	28 500	28 500	415 660
Varhaiskasvatus	6 900	13 060	6 450	1 000	23 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	122 410
Hippoksen uusi päiväkotiki	2 250	2 590										4 840
Lielahden uusi päiväkotiki	100	3 350	3 450									6 900
Messukylän uusi päiväkotiki		3 000	3 000									6 000
Mustametsän päiväkotiki ja neuvola	4 550	4 120										8 670
Etelä-Hervannan päiväkotiki				1 000	5 700							6 700
Budjettivaraus				17 300	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	89 300
Varhaiskasvatus ja perusopetus yhtenäis- rakennus	3 800	31 150	30 500	21 500	16 900	12 500	17 100	16 900	12 000	12 000	12 000	186 350
Pellervon päiväkotiki ja koulu	300	8 050										8 350
Multisillan päiväkotiki ja koulu	200	5 000	1 000									6 200
Olkahisen koulun uudisrakennus ja päiväko- din perusparannus	3 000	6 000	1 500									10 500
Liisanpuiston koulun ja päiväkodin uudisra- kennus	200	5 800	13 000	6 000								25 000
Kaakinmaan (Eteläpuiston) päiväkotiki ja koulu ja PMO sali				100	5 900							6 000
Isokuusen päiväkotiki ja koulu	100	6000	1900									8 000
Etelä-Hervannan koulu ja päiväkotiki uudisra- kennus	300	11 700	12 000									24 000
Kanjonin päiväkotiki ja koulu uudisrakennus		1 400	3 300		3 300							8 000
Santalahden päiväkotiki ja koulu					3 600	3 600						7 200
Ojalan päiväkotiki ja koulu				100	4 000	3 900						8 000
Peltolammin hyvinvointikeskus					100	5 000	10 000	4 900				20 000
Hiedanrannan koulu ja päiväkotiki vaihe 1						300	7 500	4 700				20 000
Budjettivaraus					6 800	6 800	4 500	4 500	4 500	7 300	12 000	35 100
Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut	100	100	0	1 500	800	6 200	6 200	6 100	0	0	0	20 800
Tampereen Taidemuseon laajennus					800	6 200	6 200	6 100				19 300
Kalevan liikuntapuiston huoltorakennus				1 500								1 500
Keskusta-alueen sisäliikuntatilan suunnittelu	100	100										

Investoinnit kohdeselitys	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	Arv. 2023	Arv. 2024	Arv. 2025	Arv. 2026	Arv. 2027	Arv. 2028	Arv.2029	YHTEENSÄ	
												2019-2029	2019-2029
Sosiaali- ja terveyspalvelut	7 000	4 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11 000
Männistö, Rausa	7 000	4 000											11 000
Konsernihallinto / Muut kiinteistöt	2 000	2 000	2 200	8 000	17 100	16 500	9 300	4 500	4 500	4 500	4 500	4 500	75 100
TKL-Variikko				200	6 800	7 000							14 000
Keskusvirastotalon laajennus ja perusparannus			200	5 800	5 800	5 000	4 800						21 600
Budjettivaraus				2 500	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500	17 500
Purkukustannukset	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	22 000
Korjaushankkeet	29 390	40 350	43 550	31 350	61 550	60 700	59 750	63 900	59 650	66 700	49 300	49 300	566 190
Päiväkotien ja koulurakennusten pienet hankkeet	4 500	4 500	4 500	5 500	5 500	5 500	5 500	5 500	5 500	5 500	5 500	5 500	57 500
Päiväkotien perusparannukset	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	38 500
Perusparannukset	6 440	14 100	19 150	3 350	18 750	13 100	21 050	28 600	23 950	35 900	14 500	14 500	198 890
Pispalan koulun perusparannus	3 800												3 800
Atalan terveysaseman muutos päiväkodiksi	1 800												1 800
Kissanmaan koulun perusparannus	100	3 500	7 000										10 600
Tammelan koulun perusparannus	200	7 400	7 400										15 000
Hyhkyn koulun ja Huovarin päiväkotin perusparannus	540	3 000	500										4 040
Ikurin koulutalon perusparannus					100	3 400	4 400						7 900
Messukylän koulu perusparannus		100	1 650	900	3 200								5 850
Harjun koulu, Kalkun koulutalon perusparannus		100	2 500										2 600
Lammipään koulun perusparannus			100	1 950	1 950								4 000
Järvensivun koulun perusparannus				200	4 400								4 600
Pohjois-Hervannan koulun perusparannus ja laajennus				300	9 100	9 100							18 500
Harjun koulun perusparannus						100	1 900						2 000
Härmälän koulun perusparannus						200	5 650	5 650					11 500
Koiviston koulun perusparannus						200	3 600	8 000					11 800
Lentävänniemen koulun perusparannus ja laajennus						100	5 000	4 150	4 150				13 400
Kaukajärven koulun perusparannus							300	5 000	5 000	5 000			15 300
Takahuhti (vanha ristinarkku) perusparannus							200	5 400	5 400	5 400			16 400
Annalan koulun perusparannus							200	4 400	4 400	4 400			9 000
Pyynikin koulun perusparannus							200	4 500	4 500	4 500	200	200	9 400

Investoinnit kohdeselitys	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	Arv. 2023	Arv. 2024	Arv. 2025	Arv. 2026	Arv. 2027	Arv. 2028	Arv.2029	YHTEENSÄ 2019-2029
Kämmenniemen koulun perusparannus				200					200	6 000	6 300	12 500
Kämmenniemen koulu, Terälähdän koulutalon perusparannus				100					100	2 800		2 900
Saukonpuiston koulun ja päiväkodin perusparannus ja laajennus				200					200	7 800	8 000	16 000
Lukiokoulutus	300	300	300	500	4 400	4 300	400	400	400	400	4 400	16 100
Lukioiden pienet hankkeet	300	300	300	400	400	400	400	400	400	400	400	4 100
Lyseon Lukion perusparannus				100	4 000	3 900					4 000	8 000
Budjettivaraus											4 000	4 000
Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut	5 700	9 000	7 100	9 000	19 900	24 800	19 800	16 400	16 800	11 900	11 900	152 300
Hervannan vapaa-aikakeskuksen V-rakennuksen perusparannus				200	4 900	3 900						9 000
Hervannan toimintakeskuksen K-rakennuksen perusparannus			200	4 000	2 700							6 900
Hervannan toimintakeskuksen E-rakennuksen perusparannus				100	1 400							1 500
Hervannan uimahallin perusparannus	1 600	2 000										3 600
Sara Hildénin taidemuseon perusparannus	100	3 000	2 900									6 000
Hakametsän jäähallin muutos sisäpelihalliksi				200	7 600	7 600						23 000
De Gamlas Hem ja Kurila perusparannus							100	2 500	2 900			5 500
Tampereen Taidemuseon perusparannus							200	2 000	2 000			4 200
Kulttuuri ja taide pienet hankkeet	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	11 000
Kirjastot ja kansalaisopistoyksikö pienet hankkeet	300	300	300	500	500	500	500	500	500	500	500	4 900
Liikuntapaikkojen perusparannukset	2 000	2 000	2 000	2 200	2 200	2 200	2 200	2 200	2 200	2 200	2 200	23 600
Liikunta ja nuoriso pienet hankkeet	700	700	700	900	900	900	900	900	900	900	900	9 300
Budjettivaraus					7 300	7 300	7 300	7 300	7 300	7 300	7 300	43 800
Sosiaali- ja terveyspalvelut	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	22 000
Sosiaali- ja terveystarvikkeiden pienet hankkeet	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	22 000
Konsernihallinto / Muut kiinteistöt	6 950	6 950	7 000	7 500	7 500	7 500	7 500	7 500	7 500	7 500	7 500	80 900
Sisäilmaolosuhteiden investoinnit	3 000	3 000	3 000	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	37 000
Valmistuneiden kohteiden jälkityöt	350	350	400	400	400	400	400	400	400	400	400	4 300
Muiden rakennusten sekä kaupunkikuvalliset kohteet	3 600	3 600	3 600	3 600	3 600	3 600	3 600	3 600	3 600	3 600	3 600	39 600

Investoinnit kohdeselitys	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	Arv. 2023	Arv. 2024	Arv. 2025	Arv. 2026	Arv. 2027	Arv. 2028	Arv.2029	YHTEENSÄ 2019-2029
KADUT, LIIKENNEVÄYLÄT, PUISTOT	44 875	49 000	49 000	49 000	49 000	49 000	49 000	49 000	49 000	49 000	49 000	534 875
Ratikkakäytävään liittyvät hankkeet	6 920	8 000	8 000	8 000	8 000	8 000	8 000	8 000	8 000	8 000	8 000	86 920
Hämeenkatu ja muut työt	2 000	8 000	8 000	8 000	8 000	8 000	8 000	8 000	8 000	8 000	8 000	82 000
Ratikkakäytävän rinnakkais Hankkeet	4 920											4 920
Perusparantaminen ja liikennejärjestelyt	14 606	12 500	12 500	12 500	12 500	12 500	12 500	12 500	12 500	12 500	12 500	139 606
Härmään alueen saneeraukset	300											300
Viinikan liittymän saneeraukset	500											500
Linnainmaan alueen saneeraukset	680											680
Takahuhdin alueen saneeraukset	40											40
Lamminpään alueen saneeraukset	100											100
Kävely, pyöräily ja esteettömyys	1 750											1 750
Liikenneturvallisuusjärjestelyt ja rakenteelliset hidastimet	200											200
Liikenteen rauhoittaminen	300											300
Joukkoliikenne (liityntäpysäköinti)	500											500
Ulkovalmistus	1 800											1 800
Hulevesien hallinta	4 030											4 030
Ennalta kohdentamattomat katutyöt	1 406											1 406
Liikennetelemaattikka	1 300											1 300
Katujen perusparantaminen		12 500	12 500	12 500	12 500	12 500	12 500	12 500	12 500	12 500	12 500	125 000
Katuvalverkot	1 700											1 700
Uudisrakentaminen	14 604	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000	214 604
Kaava-alueiden rakentaminen	14 604	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000	214 604
Erikoisrakenteet (sillat, satamat)	4 970	4 500	4 500	4 500	4 500	4 500	4 500	4 500	4 500	4 500	4 500	49 970
Satamat	200											200
Hämeensilta	2 800											2 800
Sillat	1 970											1 970
Kohdentamaton budjettivaraus		4 500	4 500	4 500	4 500	4 500	4 500	4 500	4 500	4 500	4 500	45 000
Viherrakentaminen	3 775	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	43 775
Uudisalueet	1 738											1 738
Peruskorjaukset	2 037											2 037
Kohdentamaton budjettivaraus		4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	40 000

Investoinnit kohdeselitys	TA 2019	TS 2020	TS 2021	TS 2022	Arv. 2023	Arv. 2024	Arv. 2025	Arv. 2026	Arv. 2027	Arv. 2028	Arv.2029	YHTEENSÄ	
												2019-2029	2019-2029
Pieninvestoinnit	1 200	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 300	1 300
Joukkoliikenne info- ja lippujärjestelmä	1 200											1 000	1 000
Budjettivaraus		1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	300	300
Ensikertainen kalustaminen	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	3 300	3 300
Hyte ja ensik.kalustaminen väliuokrauksessa	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	3 300	3 300
SOTE investoinnit	1 531	1 500	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3 031	3 031
Koneet ja kalusto	1 401	1 500	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kiinteät rakenteet ja laitteet	130	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kasvatus- ja opetuspalvelut	2 582	2 840	3 124	3 437	3 600	3 600	3 600	3 600	3 600	3 600	3 600	37 183	37 183
Ensikertainen kalustaminen	2 582	2 840	3 124	3 437	3 600	3 600	3 600	3 600	3 600	3 600	3 600	37 183	37 183
Kulttuuri- ja vapaa-aika	8 931	6 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	3 500	46 931	46 931
Liikuntapaikkojen peruskorjaus	1 143	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	11 143	11 143
Liikuntapaikkojen uudisrakentaminen	6 360	4 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	19 360	19 360
Kulttuuri- ja vapaa-aika muut	1 428	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	16 428	16 428
Konsernihallinnon investoinnit	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500	27 500	27 500
Osakkeet ja osuudet kohdentamaton	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	22 000	22 000
Tietohallinto	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	5 500	5 500
Toisen asteen koulutus	1 500	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	11 500	11 500
Tredu	1 500	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	11 500	11 500
LIIKELAITOKSET	33 566	31 000	24 000	24 000	24 000	24 000	24 000	24 000	24 000	24 000	24 000	273 566	273 566
Tampereen Vesi Liikelaitos	29 566	26 000	21 000	21 000	21 000	21 000	21 000	21 000	21 000	21 000	21 000	237 566	237 566
Peruskorjaukset	3 500	6 600	6 600	6 600	6 600	6 600	6 600	6 600	6 600	6 600	6 600	67 500	67 500
Uudistuotanto	16 066	14 400	14 400	14 400	14 400	14 400	14 400	14 400	14 400	14 400	14 400	155 066	155 066
Osakkeet (Keskuspuhdistamon pääomitus)	10 000	5 000										15 000	15 000
Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos	2 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	32 000	32 000
Pirkanmaan pelastuslaitos	2 000	2 000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4 000	4 000